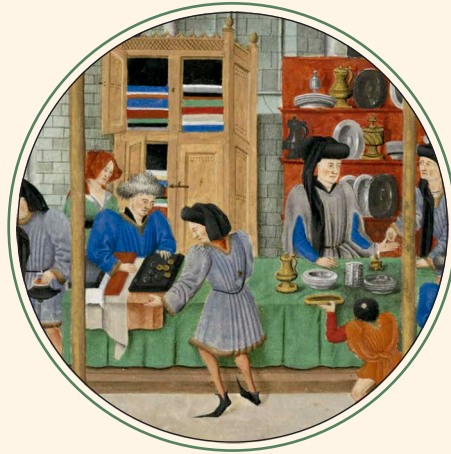

Jeroni Sòria: *Dietari*

(1503 – 1559)

Edició a cura de
Vicent Josep Escartí Soriano
Emilio Callado Estela

2024

*f*onts històriques valencianes

Jeroni Sòria:
Dietari
(1503 – 1559)

Jeroni Sòria:
Dietari
(1503 – 1559)

Edició a cura de
Vicent Josep Escartí Soriano
Emilio Callado Estela

2024

*f*onts històriques valencianes

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

Sèrie Documents Històrics Valencians 15
en coedició amb
l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

*Directors
Ramon Ferrer i Albert Hauf*

Aquest volum ha comptat amb el finançament del Projecte AICO2021/099
«Violència de gènere i identitats: edició i estudi de documentació valenciana
per a la construcció de biografies marginals II (ss. XVI-XVII)»,
de la Conselleria d'Innovació, Universitats, Ciència i Societat Digital de la Generalitat Valenciana.

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-
SenseObraDerivada 4.0 Internacional.

© *Estudi introductor, Vicent Josep Escartí Soriano, 2024*
© *Edició: Vicent Josep Escartí Soriano i Emilio Callado Estela, 2024*

© *D'aquesta edició:*

Universitat de València, 2024

Disseny de la col·lecció: J.P.

Imatge de coberta:

Detall del ms. 927, f. 145,

Biblioteca Municipal (Rouen, França), s. XV.

Coordinació editorial: Maite Simón

Maquetació: Inmaculada Mesa

ISBN (AVL): 978-84-482-6973-9 (paper)

ISBN (UV): 978-84-1118-280-5 (paper)

ISBN (AVL): 978-84-482-6974-6 (PDF)

ISBN (UV): 978-84-1118-281-2 (PDF)

DOI: <http://doi.org/10.7203/PUV-OA-281-2>

Edició digital

*E*studi introductori

VICENT JOSEP ESCARTÍ

(UV-IIFV / IEC)

LA VOLUNTAT DE DEIXAR MEMÒRIA ESCRITA

Són cada dia més nombroses les investigacions que, pertot arreu, s'ocupen de treballar allò que podem anomenar com escrits memorialístics i que fan part d'un conjunt que es pot denominar *dietaris*, *diaris*, *registres*, *llibres de compte i raó*, *memorials*, *memòries* o *autobiografies* o bé *papiers de famille*, *livres de raison*, *livres de maison*, *scritti del foro privato* i un llarg etcètera, segons la llengua que s'empren i sense que siga sempre fàcil del tot assignar una etiqueta exacta a cadascun d'ells ni, tampoc, una que en siga genèrica i es pugui aplicar a tot el conjunt de manera coherent. Amb tot, en fem servir algunes que són operatives, com ja hem destacat en altres llocs, i que són útils per a entendre'ns, com ara «literatura memorialística».¹ Un problema, aquest de la denominació, que el trobem també en àmbits d'investigació amb molta més tradició en la matèria, com són l'anglosaxó, l'italià o el francès.² En les nostres

[Aquest estudi s'inclou en el Projecte AICO2021/099

«Violència de gènere i identitats: edició i estudi de documentació valenciana per a la construcció de biografies marginals II (ss. XVI-XVII)»,

de la Conselleria d'Innovació, Universitats, Ciència i Societat Digital de la Generalitat Valenciana.]

¶¹ Sobre la denominació del conjunt de materials memorialístics, vegeu especialment V. J. ESCARTÍ, «Unes consideracions sobre la dietarística valenciana del segle XVII», *Caplletra*, 9 (1990), pp. 119-127; *Memòria privada. Literatura memorialística valenciana dels segles XV al XVIII*, València, Tres i Quatre, 1998; i «Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XIV al XIX», *Manuscrits*, 28 (2010), pp. 181-205. ¶² Sobre aquesta qüestió, i d'altres, hi ha una informació encara útil i bastant recent a l'àmbit de les nostres lletres, a V. J. ESCARTÍ, «Notícia...». En aquest article també hi ha referenciada bibliografia sobre el context europeu

i m'estalvie, ara, repetir-la. A més, s'hi poden trobar moltes referències a les edicions específiques dels textos concrets i una bona col·lecció dels originals coneguts fins ara. Encara, es poden consultar també dos treballs més, nostres: V. J. ESCARTÍ, «Els dietaris valencians del barroc», dins A. Romero i C. Arqués (eds.), *La cultura catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*, Pàdua, Studio Editoriale Programma, 1994, pp. 281-295, i «Els usos lingüístics dels memorialistes valencians, de l'edat mitjana a la Renaixença», dins E. Casanova i C. Calvo, *Actas del XXVI Congreso Internacional de Lingüística y de Filología Románicas (Valencia, 2010)*, Berlín/Boston, 2013, VII, pp. 125-137.

terres, més enllà de les publicacions puntuals i meritòries que s'han encarregat d'editar alguns d'aquests textos o d'estudiar-los —i amb una certa tradició que es remuntaria a les primeres dècades del segle XX—,³ la veritat és que només recentment sembla que han anat fructificant algunes iniciatives per tal d'anar fent un inventari inicial que, com és d'esperar, anirà completant-se amb estudis concrets o de conjunt, a més de les necessàries edicions, que són absolutament desitjables, si volem arribar a conèixer completament els materials amb què comptem.⁴ De fet, només una completa catalogació dels materials i l'estudi de les característiques de totes les peces que ens hagen pervingut ens permetrà avançar correctament en el coneixement d'aquest tipus de documents tan valuosos per a diferents disciplines, des de la història a la filologia, passant per la història de l'escriptura, la història de les mentalitats o la història social, la història de la dona, etc.

Especialment, perquè aquests documents són allò més pròxim que tenim als seus autors —és per això que en algunes tradicions se'ls denomina *egodocuments*— i, a més, són textos que contenen normalment una alta dosi de sinceritat, ja que els autors només podien arribar i esperaven arribar a un cercle reduït d'amics i coneguts —com a molt— o, potser, a una posteritat indefinida i sense rostre, a un esdevenidor que era incert i no podien endevinar.⁵

Per tant, l'elecció d'uns temes o d'altres demostrarà l'interés de l'autor en el món que l'envolta i no l'interés per agradar a una classe rectora o per difondre una determinada ideologia, cosa que sí que podem veure en els que anomenem cronistes. I no vol dir que els memorialistes no expressen la seua ideologia d'una manera o d'una altra. Però, no conceben la seua obra amb aquesta finalitat, a diferència dels autors de cròniques —com ara els coetanis de Sòria, Pere Antoni Beuter o Rafael Martí de Viciano—,⁶ amb tots els inconvenients, també, d'una ac-

¶³ No és el lloc, aquest, de fer un repertori —sempre incomplet, al remat— de les edicions i dels estudis que, en el nostre àmbit lingüístic, van produint-se d'ençà del segle XIX. Són nombrosos, de diversíssima naturalesa i de resultats desiguals. De vegades, de localització molt difícil, atès que s'han publicat en editorials o institucions locals. Assenyalem, però, que en aquests moments, l'elaboració d'un repertori bibliogràfic específic resultaria utilíssim i no massa costós de confeccionar. Pel que fa al territori valencià, hem recollit bona part de la informació disponible al nostre article ja citat, V. J. ESCARTÍ, «Notícia...». Anteriorment, el treball referencial era de començaments del segle XX i en companyia de materials més heterogenis. Vegeu l'estudi de F. ALMARCHE, *Historiografia valenciana*, València, La Voz Va-

lenciana, 1919. ¶⁴ Per al conjunt de les nostres terres resulta interessantíssima la iniciativa que es pot seguir a <<https://www.memoriapersonal.eu/>>, on hi ha un inventari online sempre en creixement. ¶⁵ V. J. ESCARTÍ, «Unes consideracions...», p. 126. ¶⁶ Sobre això, vegeu V. J. ESCARTÍ, «Intencionalitats polítiques en les cròniques de Pere Antoni Beuter i de Rafael Martí de Viciano», dins *Miscel·lània homenatge a Rafael Martí de Viciano en el V Centenari del seu naixement (1502-2002)*, València, Biblioteca Valenciana, 2003, pp. 205-218; «Ideologia nobiliària i imperi en l'obra de Rafael Martí de Viciano», *Afers*, 64 (2009), pp. 609-627, i «La imatge de la nobleza, según Rafael Martí de Viciano (s. XVI): del pasado medieval al proyecto imperial», *Mirabilia. Revista Electrónica de Historia Antiga e Medieval*, 9 (2010), pp. 266-291.

tivitat fluctuant, amateur, inconstant massa sovint i, altres vegades, subjecta a factors que són impossibles de suposar o d'explicar. Per posar-ne només uns exemples: quan i per què un autor decideix començar a anotar dades sobre la seua vida o sobre el món que l'envolta? Quan decideix acabar de fer-ho? Per què alguns dietaris no passen d'uns fulls i d'altres contenen centenars o milers de pàgines? Per què l'autor, en àmbits on hi ha més d'una llengua, n'escull una i en bandeja una altra o unes altres? Etcètera. En qualsevol cas, és evident que els autors varen confiar en els seus escrits per fixar la memòria d'uns fets que els resultaven interessants i varen voler usar aquell mitjà —dietari, diari, llibre de compte i raó, memòries, etcètera— com a vehicle de transmissió de dades, de notícies, d'idees i, al remat, de coneixements, a un futur que els era clarament desconegut. Volien *deixar memòria* —com ja vàrem destacar en algun altre lloc—⁷ i ho aconseguiren. Tot i que, per desgràcia, és segur que molts d'aquells testimonis se'ns han perdut.

En el cas valencià —com a la resta de països de parla catalana de l'antiga Corona d'Aragó—, l'evolució en els usos memorialístics és bastant ben coneguda i ens permet fer un seguiment de la trajectòria d'aquesta dèria d'alguns homes per deixar anotades dades, fets, referències a documents, notícies que els han arribat de fora i tota una llarga col·lecció de temes —de vegades diversíssims—, que van des d'un sentiment íntim a una notícia pública i coneguda per tothom. I això ho podem resseguir en terres valencianes, des de mitjans del segle XV fins al moment en què la premsa periòdica començarà a ocupar un lloc de cert relleu i la literatura memorialística també prendrà una direcció diferent, ja a finals del XIX i començaments del XX.⁸

Els escrits memorialístics, a més, no pretenien fer Història. Ni tan sols esperaven ser usats com a fonts per a la història. Aquella disciplina, als temps de Sòria, es reservava a autors com Pere Antoni Beuter o Rafael Martí de Viciàna, que escrivien textos destinats a mantenir la història del país entre les classes rectores —les úniques que podien accedir a la cultura escrita i, més concretament, llibrària. Beuter i Viciàna, i, després, homes com Francesc Diago o Gaspar Escolano, ja al XVII, s'adreçaven a les elits poderoses i per això, entre altres coses, acabaren optant per la llengua de Castella a l'hora de redactar la història pàtria. Però també convé recordar que no només hi juga un paper la llengua emprada. Els historiadors citats tracten de difondre una clara ideologia imperial concreta i utilitzen tots els recursos que tenen a l'abast.⁹ Per altra banda, els cronistes es fixaran en l'esdevenir del país,

¶ ⁷ Nombrosos memorialistes manifesten de tant en tant que volen deixar memòria per als temps futurs, i ja ho vàrem exposar amb detall a V. J. ESCARTÍ, «Unes consideracions...».

¶ ⁸ Vegeu A. Zalbidea Berenguer, *Nicolau Primitiu Gómez Serrano: Memòria privada i consciència valencianista*, València, PUV, 2019. ¶ ⁹ Vegeu especialment V. J. ESCARTÍ, «Ideologia...».

dels seus regidors, i en els grans fets polítics i socials que seran explicats d'una manera o d'una altra. Sempre, però, des del bàndol dels poderosos i dels vencedors. Si cap memorialista, a més, es va posicionar al costat dels qui varen perdre, aquella obra seua no ens ha arribat.¹⁰ Els historiadors pensaven en el públic a qui s'adreçaven i sabien què volien dir i en què volien influir.

Però, els memorialistes que varen escriure calladament, a la soledat de les seues cambres, sense voluntat de publicar i només pel gust de recollir per escrit notícies i dades que consideraven importants o, simplement curioses, que afectaven les seues vides en uns nivells més o menys personals, que eren irregulars normalment en la seua recollecció de dades i que, a més, confegien aquells manuscrits de vegades voluminosos solament per mantenir viu en el seu propi record alguns esdeveniments públics o privats que, en el seu moment, els havien impactat, per què ho feien? El seu espai concret, privat, els va permetre conservar una certa independència respecte del poder? Es varen mostrar crítics? En el cas valencià, o català en general, canviaren de llengua a partir del segle XVI o, per contra, servaren una major fidelitat lingüística, atés que la seua obra no pretenia veure la llum a través de les premses i, per tant, no patien la pressió dels editors i dels mercats? I més preguntes que ens podríem fer i que no sempre són fàcils de contestar.¹¹

Si ens centrem en aquesta darrera qüestió, hem de dir que la literatura memorialística valenciana es va resistir bastant a la temptació del castellà i, per altra banda, les mostres que ens han pervingut en català —la primera de les quals seria la del comerciant Jeroni Sòria—, són de major qualitat que aquelles altres en castellà, fins i tot les del segle XVIII. Amb tot, l'interés dels textos que ens han arribat, però, sempre és alt. Són col·leccions de dades que ens permeten esbrinar —de vegades millor que cap altre escrit— el pensament d'un determinat autor i, per extensió, de l'estament social al qual representa. Sense els filtres del creador literari, sense el constrenyiment de la redacció jurídica o processal —per molt directa que siga, però sempre enfocada a un moment concret de la vida dels qui hi participen—; i a més, en el dietari, amb la llibertat d'escollir els temes, les paraules, l'enfocament, la percepció d'un món que tenia certament tantes limitacions.

¶¹⁰ Ho hem explicat, en el cas de les Germanies, en un parell de treballs nostres recents. Vegeu V. J. ESCARTÍ, «Algunes notícies sobre les Germanies, en un manuscrit desconegut», *Revista Valenciana de Filologia*, 5 (2021), pp. 105-128, i «Les Germanies: un record viu en la història valenciana», dins Ò. Jané, *Revoltes i repressions als territoris de parla catalana (segles XVI i XVII)*, Afers, 2023, pp. 19-39. ¶¹¹ Sobre la importància dels dietaristes per conèixer l'opinió de determinats sectors davant alguns fets, és in-

teressant consultar J. FUSTER, «La València del segle XVII a través d'un dietarista eclesiàstic», dins J. Fuster *Obres completes*, I. Barcelona, Edicions 62, pp. 431-508. Sobre l'ús de la llengua, vegeu C. BATLLE i A. RAFANELL, «Algunes consideracions sociolingüístiques sobre els dietaris de Porcar, Vic i Sòria», dins *Segon Congrés Internacional de Llengua Catalana*, València, Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1986, pp. 259-288; i, encara, V. J. ESCARTÍ, «Els usos lingüístics...».

Des del dietari del capellà Melcior Miralles¹² fins al de Català de Valleriola,¹³ els Vich¹⁴ i Porcar¹⁵ —tots tres en el canvi del segle XVI al XVII—, textos com l'encara inèdit de Jaume d'Anglesola¹⁶ —que seria el primer d'aquest llinatge— o els més breus d'Antist¹⁷ i Jeroni Llopis¹⁸ —net de Sòria, per cert—, i tenint com a peça fonamental el de Jeroni Sòria,¹⁹ podem afirmar que formen una nissaga, una genealogia que de vegades no presenta lligams detectables entre uns casos i els altres, però que, en tots ells és evident que són esclavons d'una cadena que es va construir des de l'anonimat, des de la solitud, des de la voluntat íntima de recordar i tenint els ulls —i els mots— fixats en un futur intangible, que a la fi som nosaltres. O, potser, sabent d'altres coetanis que també tenien el costum d'anotar notícies, com podem detectar en un cas d'un segle després. De fet, Josep Agramunt, en un escrit que funciona de pròleg a la seua col·lecció de notícies, no s'està de comentar que coneix altres autors que també ho fan: «Yo me pensaba ser sólo el que había dado en esto de escribir las cosas que iban sucediendo en esta ciudad de Valencia, y después he visto algunos que daban en lo mismo». I passa tot seguit a indicar-los: «En particular conocí un guantero en la Lonja, Noé, de edad de más de ochenta años, que también iba escribiendo las cosas que iban sucediendo en Valencia; y sin este, conocí dos clérigos, el uno de San Juan y el otro de San Martín, que hacían lo mismo».

¶¹² M. MIRALLES, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*. A cura de M. Rodrigo, València, Publicacions de la Universitat de València, 2011. ¶¹³ B. G. CATALÀ DE VALLERIOLA, *Dietari (1568-1607)*. A cura de C. Fenollosa, València, Publicacions de la Universitat de València, 2022. ¶¹⁴ A. i D. DE VICH, *Dietario valenciano (1619-1632)*. A cura de F. Almarche Vázquez i S. Carreres Zacarés, València, Acción Bibliográfica Valenciana, 1921. ¶¹⁵ P. J. PORCAR, *Coses evengudes en la ciutat y regne de València. Dietari (1585-1629)*. A cura de Josep Lozano, València, Publicacions de la Universitat de València, 2012, 2 vols. ¶¹⁶ Aquest text encara roman inèdit, però ens trobem treballant-lo per a una propera edició. Hem ofert dades sobre el manuscrit a V. J. ESCARTÍ, «Algunes notícies...». ¶¹⁷ J. MARTÍ I MESTRE, «Les Memòries del cavaller valencià Gaspar Antist (s. XVI). Edició i estudi lingüístic», *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, 73 (1997), pp. 235-272. ¶¹⁸ J. MARTÍ I MESTRE, «El dietari del ciutadà valencià Miquel Jeroni Llopis (s. XVI). Edició i estudi», *L'Aiguadolç*, 21, pp. 19-36. Martí insinua el parentesc amb Sòria,

però des del nostre punt de vista la relació familiar avi-net és bastant evident, tant pel segon nom de Miquel Jeroni, com pel fet que aquest heretaria el manuscrit de l'avi, com suposem i ho explicitem més avall. També, perquè Llopis —que usà l'índex elaborat per Sòria per afegir les notícies que ell mateix anava confegint—, arriba a indicar clarament que era fill de Joana Àngela Sòria: «Mort de ma mare, Juanàngela Sori, vespra de sent Lluc, a les ons-ores de la nit, dilluns, a 17 de octubre, 1588». El testament l'havia fet el dia 13 d'aquell mes, davant el notari Joan Josep Rocafull. D'aquest notari es conserven llibres a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València, però d'aquell any només el rebedor —i, encara, en mal estat. Vegeu F. Andrés ROBRES *et al.*, *Inventario de fondos notariales del Real Colegio Seminario de Corpus Christi de Valencia*, València, Generalitat Valenciana, 1990, p. 491. Sobre la intervenció de Llopis en el dietari de Sòria, en parlem més avall. ¶¹⁹ Encara que en parlarem més avall, assenyalarem ara que aquell text va conèixer una edició: J. SÒRIA, *Dietari*. A cura de F. de P. Momblanch, València, Acción Bibliográfica Valenciana, 1960.

Ara bé, a Agramunt els dietaris dels altres no li semblen suficientment explicatius del que anoten i ell es postula com un innovador: «Pero yo, mudando estilo, quando escribo algunos rigores de virreyes, doy razón muy por lo largo del caso». No és cert, però aquell era el seu propòsit, segurament.²⁰ I, pel que ací ens interessa, constata el coneixement d'una certa xarxa de memorialistes —afecionats— de què, en principi, no sabem res.²¹

Aquell Cinc-cents valencià agitat —que s'iniciava amb les Germanies i acabava pràcticament amb l'expulsió dels moriscos, el 1609—, és el que trobem narrat a través dels ulls i les paraules dels autors citats suara: pinzellades d'un segle que podrem completar en molts casos i afortunadament gràcies als seus textos il·lustradors. I, en el cas de Jeroni Sòria, com a testimoni privilegiat d'un esdeveniment tan fonamental per al país com la guerra de les Germanies.

Però, no només. Jeroni Sòria, en parlar d'un dels episodis de la revolta agermanada, ho explica: «Recordant-me, escrivint la present memòria, dels cavallers que moriren en dita batalla...» [39].²² Sòria *recorda*, mentre escriu la present *memòria*. El record i la memòria: els dos elements bàsics per al dietarista. En altres casos, el mot *memòria* encara apareix i, més concretament, com advertència: «y per ço ne fas memòria» [329]; «per ésser cosa demasiada, la neu, o pose así en memòria» [333]; «esta memòria fas, perquè tot desendeix de la presa dels cavallers que lo duch de Calàbria posà en la torre» [373]; «des que València és València, may és estat tal, e per ço ne fas memòria» [391]; «E açò fas memòria per què'm trobí en Valladolid» [395]; o, ja per donar més força al fet d'anotar un determinat esdeveniment, quan afirma «e fas memòria perquè'm trobí present yo, Jeroni Sòria» [397] —per l'excepcionalitat d'una determinada qüestió i per donar testimoni feiaent d'allò inscrit en el seu llibre. Altres vegades, el mot ve a ser equivalent a *memorial*, *relació*: «Memòria de bons cavalls de Andalusia» [138]; «Memòria que tota donació que qualsevol persona fa...» [230]; «Memòria de difinicions» [231]; «Memòria de donacions» [232]; «Memòria que si dengun home que tinga namorada...» [233]; etcètera. El llibre de Sòria és un volum format per *memòries* que creen *records*. La voluntat de configurar el *record* de determinades coses per al futur, es fa, així, evident, com en altres dietaristes.²³

¶²⁰ Reproduïm el text a partir de V. J. ESCARTÍ, «Unes consideracions...», p. 124. L'edició d'aquell dietari, al volum d'A. ESPONERA i E. CALLADO, *Memoria escrita, historia viva. Dos dietarios valencianos del seiscientos*, València, Ajuntament de València, 2004. ¶²¹ Només el capellà de Sant Martí podria ser identificat amb Pere J.

Porcar —si Agramunt es refereix al text del dietari i no a la persona... ¶²² En aquest treball ens referim a les entrades de Sòria amb el número entre claudàtors que els hem atorgat a la present edició, per tal de facilitar-ne la consulta. ¶²³ Vegeu les nostres reflexions a V. J. ESCARTÍ, «Unes consideracions...», pp. 123-126.

EL DIETARI DE JERONI SÒRIA I LANGLÉS (FINAL S. XV-DESPRÉS DE 1559): L'INDIVIDU I EL MÓN

Continuen sent ben escasses les notícies que posseïm sobre Jeroni Sòria. Això ja ho deixava clar Francesc de Paula Momblanch, quan va elaborar el seu pròleg a l'edició de l'obra del nostre dietarista;²⁴ i d'aquell moment ençà, la figura d'aquest autor no ha rebut atenció monogràfica per part de cap investigador.²⁵ De Jeroni Sòria, al remat, sabem que era descendent —per part de pare— d'italians provinents del lloc de Sori, a la costa genovesa, i que va exercir de mercader a València. Amb el temps, arribà a emparentar amb la noblesa local, va tenir descendents i degué tenir algun lligam —no sabem de quin grau— amb el comtat d'Oliva, i amb Serafi de Centelles més concretament, a qui li envia alguna carta, com veurem. Desconeixem la data del seu naixement i de la seua mort, encara que la datació de les notícies incloses al seu dietari —i redactades per ell— va del 1508 al 1559 i, doncs, podríem afirmar que degué nàixer poc abans del 1490 i degué morir poc després del 1559. Però, anem per parts.

La primera anotació que trobem —de mà de Sòria, i tot exceptuant la còpia d'un document barceloní que apareix en primer lloc—²⁶ al seu llibre de memòries, segurament va ser el detonant perquè ell mateix començàs a prendre consciència del món que l'envoltava i dels daltabaixos d'aquest. I la segona, per una altra part, ens mostra l'emergència del seu subjecte personal com a objecte d'interés a l'hora d'anotar segons quines coses en el volum que llavors començava —segurament sense cap voluntat predeterminada. Així, si la primera entrada [1] que hi apareix fa referència a una epidèmia local —tema present en altres dietaristes anteriors i posteriors i que, potser, en algun cas va ser detonant de la voluntat de deixar memòria escrita—, la segona [2] és una dada de caràcter absolutament personal i fins i tot privat, atès que deixa testimoni d'un viatge de Sòria a terres genoveses,

¶²⁴ J. SÒRIA, *Dietari...* ¶²⁵ La informació que circula sobre Sòria i el seu dietari prové, tota, de la seua obra i del que va extractar Momblanch a l'estudi que acompanya l'edició citada a la nota anterior. Com a resum, es pot veure la síntesi publicada a l'*Enciclopèdia Catalana*, s. v. (i ara en línia, <<https://www.enciclopedia.cat/diccionari-dhistoriografia-catalana/jeroni-soria-i-langlesc>>). Una informació més detallada, pel que respecta a determinades qüestions, s'inclou en l'entrada elaborada per J[oaquim] M[artí] M[estre] en A. Simon (dir.), *Diccionari d'historiografia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2003, pp. 1114-1115. Finalment, una altra síntesi molt breu es pot consultar al web de

memòriapersonal.eu: <<https://www.memoria-personal.eu/browser/view/222>>. ¶²⁶ En l'edició anterior del dietari de Sòria apareix en primer lloc la còpia d'una crida barcelonina sobre l'intent de regicidi contra Ferran II. No queda massa clar —pel tipus de lletra emprada— que aquell document copiat allà fos el primer que Sòria va introduir al seu dietari, entre altres coses perquè quan en va elaborar l'índex, va afegir a posteriori la referència corresponent. És per això que, tot i que finalment l'hem deixat al lloc on apareix, el document català l'hem numerat amb el [0], perquè ens fa l'efecte que la primera notícia que degué anotar Jeroni Sòria seria la següent, com expliquem en aquesta introducció.

per convéncer-se que ell no provenia de jueus conversos, un temor íntim sobre el qual tornarem. Aquesta notícia també ens informa d'una dada referida al seu cognom: «mon pare, Simó de Sori, genovés e natural del loch de Sori, prop de la ciutat de Gènova, no obstant que açí en València me corrompen lo nom, que per dir Sori me diuhen Sòria», i segueix, dient que «me trameté a Gènova perquè ves si hera yo juheu ho de quina part venia, com yo naixquí açí en València. E trobí allà que tots mos oncles heren çitadins e mercaders de Gènova» —amb el possible record del genovés *çitadìn*, que devia ser la llengua que escoltà allà. Jeroni Sori/Sòria —i convé assenyalar-ho ara— va mantenir la doble morfologia del cognom patern durant tot el seu text, aplicant la variant original amb major freqüència al seu pare, com es pot veure prou sovint, però també fent-la servir en referència a la seua persona i, fins i tot, a la del seu fill.

Un altre aspecte que hem de subratllar és que el dietari, per desgràcia, sembla que va perdre uns quants fulls en algun moment indeterminat i hauríem perdut, amb això, també, una sèrie d'entrades de les quals no ens consta res. Ja ho advertia Momblanch: «en los doce folios que faltan deberían hallarse consignadas las noticias correspondientes a ocho años».²⁷ Aquelles notícies —si és que realment varen arribar a existir— ens haurien aportat dades entre els anys 1508 i 1516, que és on es reinicia l'anotació de dades de bell nou. Ara bé: si mirem l'índex que va confegir el mateix Sòria al començament del seu volum, on anota els títols o extractes de les notícies per temes i hi afegeix l'any com a referència per trobar-les, aquelles suposades anotacions no han deixat cap rastre. Potser confeccionava l'índex a mesura que anava redactant el volum? O el va fer quan ja portava molt avançat el dietari? O quasi a la fi del treball? Si és així, per què no va anotar cap entrada d'aquells anys? I, més encara, per què hi apareixen unes entrades de l'any 1507 i d'altres anys, que no figuren al text? I com és que algunes anotacions remeten a una determinada numeració de cartes que no corresponen al manuscrit que tenim entre mans? Va existir un altre «volum» o conjunt de papers on Sòria va anotar altres notícies que després no passaren al nostre manuscrit? O, també, l'índex funcionava com una memòria escrita d'alguns documents i d'altres qüestions que Sòria no va arribar a anotar enlloc? Això ens sembla plausible. Però no ens quadra amb el fet que sovint aquelles notícies «perdudes» —de molts anys diferents— inclouen la referència a determinades foliacions —les ja esmentades cartes— que no es corresponen amb l'obra conservada de Sòria. Ara mateix, no estem en condicions de poder donar una resposta segura a aquests interrogants. Però sí que volem advertir que l'índex de Sòria ha de ser tingut ben en compte, si volem saber totes les referències que hi va anotar, algunes de les quals —insistent— no es contenen al manuscrit que ens ha pervingut.

¶²⁷ J. SÒRIA, *Dietari...*, p. XII.

És possible que aquelles anotacions de l'any 1507 fossen incorporades com a recordatori en algun full solt que hi havia dins el volum —de confecció material bastant maldestra, com veurem. El mateix cas podem suposar per a una anotació del 1508 —que no apareix enlloc actualment, però que figura a l'índex—, i una altra del 1510, que també podria ser un altre paper solt ubicat entre les pàgines del volum i ara perdut. Això encara fa més sentit si mirem que es tracta només de diferents èpoques que potser va guardar Sòria dins el volum, sense més, en el document original. I encara, la mateixa explicació podem trobar a una altra línia de l'índex en què es fa referència al testament de Mateu Gras, del 1507, que no apareix al volum i que podria estar incorporat de manera factícia però sense enquadrar. Per altra banda, hi ha dues anotacions del 1513 i una del 1514, referides a aferments de mosses, que tampoc figuren al dietari, però sí que les trobem a l'índex: també podrien ser alguns papers solts, ara perduts. Amb tot, no deixa de ser sospitosos que a l'índex no aparega res dels anys que se suposa que ocupaven els fulls desapareguts, si no és que l'índex començà a fer-se després de perdre'ls. Potser, al remat, els suposats fulls que falten, amb anotacions, estaven simplement reservats per l'autor per tal d'anotar alguna cosa d'aquells anys i no ho arribà a fer mai. No ho podem saber.

D'explicació més difícil ens sembla l'existència d'una entrada concreta —n'hi ha d'altres tan complexes com aquesta, però ens hi detenim perquè ens sembla de significació especial i pot resultar un bon exemple.

Així, a l'índex podem llegir: «Compra del loch de Cotes de Algemessí; comprà Hieroni Sòria de Hieroni March Capulla, a 24 de febrer, any 1536; a cartes 132». Aquesta referència a la compra d'un senyoriu per part de Sòria, no es troba al seu manuscrit. En el possible lloc on devien estar les cartes 132, ja es parlaria dels anys cinquanta del segle XVI. Tenint en compte l'absolut desori de la numeració dels fulls del manuscrit, potser hi havia alguna mena d'apèndix on Sòria hauria anotat altres qüestions —com ara compres i vendes— que se'ns ha perdut? Francament, no ho sabem. Tornarem, més avall, sobre el tema.

Més enllà de les notícies que semblen ser el punt d'arrancada del dietari, i superat el buit de les possibles primeres pàgines perdudes, el salt cronològic que fa el text de Sòria, de vuit anys, i la presència d'indicis certs d'altres anotacions ara perdudes, els materials aplegats per l'autor són pràcticament del mateix tipus al llarg de tot el volum: aspectes privats —que justament fan la seua aparició, quasi sempre, perquè es troben en relació amb l'administració econòmica de la seua casa— i qüestions que podríem qualificar de públiques i que també abasten diverses esferes —des de les merament locals fins a d'altres que devien circular com a notícies arribades de fora per diferents vies.²⁸ En tots dos casos, la mirada de

¶ ²⁸ En temps posteriors, un dietarista com J. Aierdi ja separarà perfectament els dos àmbits —el personal i el públic—, i per això confeccionà

dos tipus de llibres diferents: el dietari, per un costat, i el llibre d'actes, per un altre. Vegeu V. J. ESCARTÍ, «Intimitat i 'publicitat' a l'àmbit

Sòria sobre el seu món ens el mostra situat en el mateix moment de l'emergència del jo al bell mig de la ciutat i del temps que l'envolta: l'individu és central en un microcosmos envoltat d'un univers molt més ampli i que en aquella època ja començava a abastar notícies que provenien de molt lluny i que afectaven l'emperador Carles V, per exemple.

Si ens mirem primer l'entorn familiar de Sòria, són poques les notícies que ens permeten reconstruir la seua biografia i, com ja hem dit, quasi sempre en relació amb qüestions econòmiques. Així, sabem que era fill de Simó de Sori i de la seua esposa, Margarida Langlés. El primer, originari de la república genovesa —com ja hem esmentat—, degué establir-se a la València puixant del segle XV, per comerciar amb draps, com faria també el mateix Jeroni.²⁹ D'aquell Simó sabem, encara, que era parent molt pròxim d'Antonio de Sori, corredor; de Pantolino de Sori, tintorer, i, segurament, fill del velluter Raffaele de Sori, de qui hauria heretat la professió. Sabem que aquells Sori es trobaven a València entre 1497 i 1499, i més concretament, ens consta que el 12 de març de 1498, Simó s'aveïnava formalment a la ciutat, a la parròquia de Sant Martí, i que el 1507 n'era conseller municipal per l'ofici.³⁰ Anys a venir, ens apareix de tant en tant, fent negocis amb el fill, des del 1524 [85], o quan «aferma una mossa» —per exemple el 1527 [162]. I la darrera referència que en trobem és del 1541, quan el fill ens indica que aquell també va capbrevar les seues cases, aquell any [314]. El fet que en una entrada del 1550 Jeroni ens diga que «lloguí la casa gran de mon pare» [372] ens porta a creure que poc abans hauria mort aquell.

Pel que fa a la mare, la ja esmentada Margarida Langlés —que no Anglés, com hem pogut llegir en alguns llocs—, les dades encara són més escasses. De possible ascendència aragonesa,³¹ d'aquella senyora ens consten només algunes transaccions econòmiques. La primera, del 1526 [142], i la darrera, del 1529 [199]. Potser va morir poc després d'aquella data, atés que ja no torna a aparèixer als escrits del seu fill.

de l'escriptura privada en el segle XVII: el cas de mossén Aierdi», *Estudis Castellonencs*, 6, pp. 459-466. Un altre dietarista, Català de Valleriola, més pròxim en el temps a Sòria, tampoc no a riba a diferenciar-ho i al volum de les seues memòries trobem informacions públiques i privades en una barreja absoluta. Vegeu B. G. CATALÀ DE VALLERIOLA, *Dietari...* ¶²⁹ Sobre la relació de Gènova amb la Corona d'Aragó —i amb referència als Sori/Sòria, a partir del dietari que ara treballem—, encara pot resultar orientador el treball de F. MATEU Y LLOPIS, «Datos para el estudio de las relaciones monetarias entre Valencia y Génova en los siglos XIII a XVI»,

Società Savonese di Storia Patria. Atti, 34 (1962), pp. 135-159. ¶³⁰ La informació sobre aquests predecessors del dietarista, amb referències documentals en nota, prové de D. IGUAL LUIS, *Valencia e Italia en el siglo XV. Rutas, mercados y hombres de negocios en el espacio económico del Mediterráneo occidental*, Vila-real, Fundació Bancaixa, 1998, p. 231. ¶³¹ El cognom Langlés no és massa freqüent, però el llinatge sembla que era originari de Barbastre. Vegeu G. García Ciprés, «Los Langlés», *Linajes de Aragón*, t. III, núm. 5 (1912), pp. 430-432, on apareixen diferents individus amb aquest cognom, ja de finals del XVIII.

Respecte a Jeroni Sòria, sabem que va nèixer a València, on degué rebre una educació mínima que li permeté la lectura i l'escriptura i saber de comptes per a fer negocis, i poca cosa més. Tot i que no podem saber què va llegir, almenys ens consta que gestionava documents i contractes de naturalesa diversa i, si més no, segons es desprén de l'anotació [325] on cita el *Fur dels herbatges en llocs de senyoriu...* —que deu provenir d'algun manuscrit a què va tenir accés, atés que la referència al full que ens dona no s'ajusta a la de l'edició del 1482, de Lambert Palmart, ni a la del 1515, feta per Diego de Gumiel, que podria haver consultat—, sabem que tenia algun interès en la legislació —com també es pot deduir d'altres passatges de la seua obra, on copia normatives de salaris a criades i criats, etc.— i en relacions i notícies que li devien arribar, manuscrites, d'índole diversa, com ara la que ell intitula *Concòrdia*, que conté els pactes entre l'emperador i el rei de Tunis, i que ell copia a les seues memòries en la llengua original en què li degué arribar [239]. De la seua competència lectora derivaria, doncs, la capacitat d'escriure el dietari que tenim entre mans. En qualsevol cas, no podem suposar-li cap formació superior, a partir de les dades que barallem fins ara, més enllà de la lògica competència en càlculs matemàtics i mercantils.

De la biografia de Sòria, el que sí que ens consta és que va contraure un primer matrimoni (abans del 1526) amb Isabel Gosalbo [114], filla d'una família de comerciants, segurament —i, per tant, del mateix estament que els Sòria valencians—, amb la qual va comprar una alqueria a Picassent [186], a banda d'altres operacions econòmiques que queden recollides al dietari. Abans del 1535, aquella senyora ja devia ser difunta, perquè Sòria es tornà a casar, com veurem de seguida. La primera esposa de Sòria devia tenir una germana —de nom Magdalena—, casada amb el també mercader Bernat Lluís Macip [179]. Segons ens diu Jeroni Sòria, na Àngela Macip, «muller de mossén Jofre, cavaller, tia de Bernat Maçip, mercader, cunyat meu», fou condemnada a ser cremada en públic, el 14 de maig de 1514, per judaïtzant [166]. La relació de Sòria en aquells anys amb els Macip, com es pot veure en diferents llocs del seu escrit, degué ser freqüent, i si tenim en compte la darrera notícia que hem comentat, potser les sospites seues de ser descendent o estar emparentat amb conversos —expressades en la seua nota del 1508— eren més que justificades.

Per una altra part —i només per l'anotació que apareix a l'índex de Sòria i que ha passat desapercibuda a tothom—, almenys durant un breu període de temps, Sòria hauria pogut ser senyor de Cotes —al costat d'Algemesí, a la Ribera del Xúquer—, atés que, com ja hem referit, el 24 de febrer es va realitzar aquella transacció: «Compra del loch de Cotes de Algemesí; comprà Hieroni Sòria de Hieroni March Capulla, a 24 de febrer, any 1536». Per desgràcia, Sòria no fa constar quin notari formalitzà el document d'aquella compra-venda. Ara bé: per una altra via, ens consta que el 1538, el senyoriu de Cotes va ser comprat per Jeroni Marc Capulla —no sabem a qui. El document va ser vist per Joan Segura

de Lago,³² al protocol de Dionís Climent, d'aquell any, que encara es conserva a l'Arxiu de Protocols del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València,³³ però que en els nostres dies —lamentablement— es troba en un estat que no permet la consulta, com hem comprovat recentment. Com aquest exemple, n'hi ha d'altres. Però aquest ens permet creure que Jeroni Sòria va arribar a ser senyor de Cotes, just al començament del seu segon matrimoni amb la *magnífica* —com sempre recorda Sòria— Isabel Joan Saburgada, noble.

De Jeroni Sòria i de la seua primera esposa, Isabel, serien fills, almenys, Francesc Honorat i Joana Àngela. Amb el primer, hereu també dels béns de sa mare, Sòria apareix realitzant diferents operacions comercials, entre les quals destaca la venda d'«hun catiuet de edat de 10 fins a 12 anys, blanch, de la ciutat de Tunís, lo qual compràrem de Geroni Granulles, ciutadà, lo qual venérem a miçer Joan Batis-te Paredes, doctor en cascún dret, per preu de 42 lliures», el 1537 [264]; o la compra d'«hun cavall de pèl rúcio», el 1538 [271]. Francesc Honorat degué morir poc abans del 1544 —o aquell mateix any, potser—, atés que trobem el pare fent-se càrrec d'alguns deutes del fill [323, 324]. De la filla, l'esmentada Joana Àngela, tindrem notícia quan, el 1535, se signen les cartes nupcials d'aquesta amb «Pere Munterde, mercader, vehí de Mosquerola, regne de Aragó», el dia 1 de juny [240]. Tant Francesc Honorat com Joana Àngela serien hereus de quaranta-vuit mil sous de sa tia, la ja anomenada Magdalena Gosalbo —una herència que es resolgué el 1541 [316]. Per altra banda, gràcies al dietari de Miquel Jeroni Llopis —net de Jeroni Sòria, fill de Joana Àngela Sòria—, sabem que aquesta es va casar —segurament en segones núpcies— amb un altre home, Miquel Llopis Disa —ciutadà i procurador del marquès de Guadalest—, i que ella va morir el 17 d'octubre de 1578.³⁴

Si tornem al moment de les cartes nupcials de Joana Àngela, hem d'assenyalar que quasi dos mesos després de signar-se aquelles, Sòria va fer les seues amb qui seria la seua segona esposa,

[...] la magnífica Ysabet Joan Saburgada, filla del magnífich mossén Joan Saburgada, quòndam cavaller, la qual estava en lo monestir de la Saÿdia, fora dels murs de València, al portal Nou, monja sens velnegrar ni ésser professa, la qual me portà en dot VIII mília CCCL sous en hun sensal sobre València; e de altra part 10 lliures de renda sobre València de vida sua, segons conté en dites cartes nubsials. [241]

¶ ³² Vegeu J. SEGURA DE LAGO, *Llinatges d'un poble valencià: Algemesí. Estudi històric i demogràfic (1433-1850)*, Algemesí, Ajuntament d'Algemesí, 1975, pp. 122. i 248. La dada sobre Sòria, que no és coneguda per la historiografia local algemesinenca —localitat que acabà adquirint el senyoriu esmentat—, ens planteja el dubte de si en tan sols un parell d'anys Cotes va ser comprat i venut per Sòria, o si Segura de Lago va inter-

pretar malament aquell document que ara no podem consultar. En qualsevol cas, hem d'agrair la pista sobre les dades aportades per l'erudit Segura al no menys erudit i amic Josep Antoni Domingo. ¶ ³³ F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 143. ¶ ³⁴ Vegeu-ne, a més de les dades incloses a l'índex de Llopis en el volum del seu avi —i ja citades més amunt—, el que es pot llegir a J. MARTÍ I MESTRE, «El dietari...», pp. 20-21.

L'ascens social de Sòria s'anava materialitzant: un simple «botiguer de draps» —fórmula amb què ell mateix denomina els comerciants de teles i sedes del seu entorn— passava a esposar la filla d'un cavaller que li aportava un dot substancial i bones rendes. Els Saburgada, una nissaga que s'hauria anat ennoblint al llarg del segle XV i que comptava entre els seus membres amb ambaixadors reials i poderosos regidors de la ciutat de València, havien fet el seu *cursus honorum* des de la burocràcia al servei del poder local i reial.³⁵ El pare d'Isabel va arribar a ser jurat en cap de la ciutat, el 1528.³⁶ I si ens fixem en les circumstàncies de la dama, probablement, el matrimoni d'Isabel Joan els permetia reubicar una de les dones del clan, destinada a l'església en principi, però que, per algun motiu que no coneixem, no acabà d'encaixar en el monestir al qual se l'havia destinada i on segur que anaven a parar bona part de les filles de la noblesa més florida de la capital.³⁷ Sabem que va celebrar el desposori Nofre Pellicer, oficial de l'arquebisbe, el mateix dia de la confecció de les cartes nupcials [241]. D'aquesta segona esposa no ens consta que Sòria tingués cap fill o, si més no, no apareixen al seu dietari.³⁸ La dada següent que coneixem, de l'esposa de Sòria, és que el

XVI de juny, 1558, que hera dijous, a les nou hores del vespre, morí la dita Ysabet Joan Çaburgada, ferida de una vèrtola en lo engonal esquerre, com fos any de morts en València. Y morí en València, sens fer testament, e la soterrí en Sant Martí, en lo vas de sant Martí perquè en la mia sepultura del Socors los frares no la volgueren acullir, ni menys a mon fill, per la ocurrència del temps de morts. [241]

Isabel Joan Saburgada deixava dues germanes, Jerònima i Anna, casades respectivament amb dos cavallers valencians de cognom Menaguerra i Beneito respectivament [241].

A banda d'aquestes dades familiars que Sòria ens ofereix, sobre les seues activitats —especialment les econòmiques—, les seues memòries ens aporten una valuosa documentació, atés que no sols ens indica quin tipus de transacció feia en cada cas, sinó que, a més, quasi sempre ens dona el nom del notari o dels notaris

¶³⁵ Sobre els Saburgada a la València del XV i començaments del XVI hi ha informació dispersa, çà i lla. Vegeu, però, entre altres, V. GRAULLERA SANZ, *Derecho y juristas valencianos en el siglo XV*, València, Biblioteca Valenciana, 2009, i A. SOLER, *La cort napolitana d'Alfons el Magnànim: el context de Curial e Güelfa*, València, IAM-CVEI, 2017, 3 vols. ¶³⁶ Recull la seua elecció el *Llibre de memòries de la ciutat de València*. V. J. ESCARTÍ i J. RIBERA RIBERA, *El Llibre de memòries de la ciutat de València (1308-1644)*, València, Ajuntament de València, 2019, p. 350. ¶³⁷ Sobre aquella casa de religioses,

vegeu V. FERRAN SALVADOR, «El Real Monasterio cisterciense de Gratia Dei (Zaidía) en Valencia. Aportación a su historia», *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 46 (1961), pp. 60-108, i C. RODRIGO ZARZOSA, «El real monasterio cisterciense de Gratia Dei o de la Zaydía de Valencia», dins F. J. Campos y Fernández de Sevilla (eds.), *La clausura femenina en España. Actas simposium*, Madrid, Real Centro Universitario Escorial / María Cristina, 2004, II, pp. 761-778. ¶³⁸ F. de P. Momblanch va datar la mort d'aquesta senyora, per error, el 1538. J. SÒRIA, *Dietari...*, p. XIII.

que se n'encarregaren. Com que una bona part dels protocols d'aquells professionals de la *fides publica* s'han conservat, es podrien obtenir més detalls sobre tot allò relacionat amb les finances de Sòria fent una recerca acurada.³⁹ Encara que no disposem de totes les dades, amb els extractes que recull el mateix Sòria, podem veure clarament que no sols es va dedicar al negoci dels tèxtils, sinó que també va invertir en propietats immobiliàries, en censals i violaris, en terres i, fins i tot, es va ocupar de cobrar els delmes de Gandia, el 1524 —un negoci en què sembla que també va intervenir son pare [85]—, i va arribar a comprar un senyoriu que sembla que va vendre ben aviat, com ja hem vist. El contacte amb l'església i amb la noblesa li permeté, encara, mostrar una relativa relació amb el comte d'Oliva, Serafi de Centelles, al qual li adreçà almenys un parell de cartes, oferint-li dos homes en auxili dels atacs de «moros que van per la mar». Sòria, que pagaria el servei d'aquells *escopeters*, s'excusava, també: «no puch servir-lo yo en ma persona a causa de molts negocis e ocupacions que tinch» [151]. Quin lligam mantenia Sòria amb el comtat d'Oliva, encara ho desconeixem.

En qualsevol cas, és evident que Jeroni Sòria sentia una certa fascinació per la noblesa. No tan sols perquè n'imita els costums —valen d'exemple les lletres de batalla entre Sòria i el notari i lletraferit Andreu Martí Pineda [184-185]—, sinó per la delectació amb què descriu els vestits dels grans nobles, sempre que pot, i com es pot detectar quan ens detalla les robes que vestia l'emperador, el virrei i d'altres, i on també devia pesar el seu ofici de venedor de draps i persona experta en les teles del moment, que no s'està de descriure, sempre que pot —per exemple, durant la vinguda de l'emperador a València, el 1528.

Per altra banda, el seu procés d'aproximació a la noblesa local es veuria culminat quan, essent segurament d'una edat avançada —i ja llunyana la seua efímera experiència com a senyor de Cotes—, el 1556 es trobava al servei d'Anna Sarmiento i d'Aragó, vídua del comte de Ribagorça, besnet de Joan II d'Aragó. Seguint a aquella senyora, assistí a la proclamació de Felip II de Castella, a Valladolid. Cal assenyalar que l'esmentada Anna Sarmiento era encara família dels Àustria⁴⁰ i es va relacionar amb la noblesa local valenciana i de la cort virregnal, cosa que, de retruc, posava en contacte Sòria amb aquells senyors que tenien un poder adquisitiu alt i que molt probablement compraven les teles amb què el dietarista negociava, com es pot ben suposar.

Pocs anys després d'aquella estada de Jeroni Sòria a Valladolid, degué morir, encara que no sabem la data exacta. Amb tot, segurament una recerca als protocols dels últims notaris amb qui ens consta que va treballar, potser donaria un fruit desitjable, si se'n trobàs el testament. Ara com ara, però, aquella data del seu traspàs

¶ ³⁹ En cada cas hem assenyalat, en nota, si es conserven llibres dels notaris que hi intervenen.

¶ ⁴⁰ Vegeu dades sobre la seua genealogia, recollides per Momblanch, a J. SÒRIA, *Dietari...*, pp. XIV-XV.

segueix sent una incògnita, però no deu estar molt lluny del 1559, darrera data d'una entrada a les seues memòries [411].

Més enllà de les dades que poden afectar l'existència de Sòria, hi havia el macrocosmos que l'envoltava: la ciutat, el regne i la monarquia hispànica, que era quasi com dir el món sencer. No és el cas, ara, de fer una anàlisi detallada de totes les notícies que col·leccionà al seu dietari, però sí que podem fer un recorregut succint pels esdeveniments més importants que varen atraure la seua atenció, o per algunes qüestions que sembla que el motivaren a redactar entrades —no mai tan extenses com voldríem— com a testimoni de moltes d'elles.

De fet, i en primer lloc, cal destacar que un gran bloc de notícies que recull Sòria es troben lligades a la revolta de les Germanies. En general, són dades que li arribaven o que va presenciar, narrades de manera breu —en algun cas hi ha major deteniment en el relat—, que comencen l'any 1519 —amb la narració del que es coneix com *l'avalot de la seu* [11 i 13]—, continuen amb batalles i episodis armats, notícies sobre les actuacions de les autoritats i arriben fins a les notícies dels darrers ajusticiaments d'agermanats, per ordre de la virreina, amb què el relat s'allargassa cronològicament —cosa no massa freqüent en altres cronistes coetanis, però que sí que ens aporta Sòria. No ens entretenim ací a comentar els diferents episodis que el dietarista recull, atés que en quasi tots ells, al dietari, hem afegit una anotació abundosa. En tot cas, Sòria es mostra sempre antiagermanat i, malgrat això, el seu text és una font important per conèixer aquell conflicte de començaments del XVI, ja que les anotacions de Sòria són riques i detallades i, potser, són comparables a altres relacions i *cròniques* concretes de l'enfrontament.⁴¹ La fi de les Germanies, en el discurs de Sòria, s'entremescla ja amb la revolta dels moriscos de la Serra d'Espadà (1526), que també és referenciada per l'autor amb bastants detalls —i torna a esdevenir una font segura, en molts casos. I encara aporta notícies més posteriors, amb el record de la Germania com a rerefons, o la presència de personatges que, més tard, tractaren de ressuscitar-la.

Al costat d'aquells dos grans episodis d'enfrontaments armats que afectaren les terres de l'antic regne de València en temps de Sòria —més enllà del cap i casal—, l'autor també ens aporta notícies sobre l'emperador Carles —de qui relata, a més de la visita a València, viatges, victòries i altres qüestions que arribaven de la cort—, la virreina Germana de Foix —com ara la seua entrada a la ciutat [139]— i d'altres personatges de relleu —com el rei de França, que arribà a València, presoner [103]—, que aprofiten per contrastar-les amb altres fonts locals.

Així mateix, Sòria sembla que es troba especialment interessat a deixar testimoni en el seu dietari sobre els actes de fe que va celebrar la Inquisició valenciana

¶⁴¹ Les més completes i conegudes són les que fa ja temps que va editar E. DURAN, *Cròniques de les Germanies*, València, 3 i 4, 1998.

per tal mantenir el que en aquella època era vist com l'ortodòxia religiosa: contra cripto jueus, contra moriscos i contra sodomites, Sòria ens aporta dades de l'actuació d'aquell tribunal.⁴² Encara, l'autor no escatima detalls, moltes vegades, sobre altres ajusticiaments que es portaven a terme als espais públics de València i per ordre de les autoritats reials.⁴³ O de diferents comportaments violents.⁴⁴ En tots els casos que ha estat possible, hem procurat complementar la informació de Sòria amb altres dades que hem incorporat en notes de peu de pàgina.

Al costat de tot això, que podríem dir que constitueix el gruix del volum de Sòria, encara trobem anotacions amb dades més difuses sobre qüestions que el varen interessar: des del que ara qualificariem com *regulació salarial* [235] fins a anomalies climàtiques, com la caiguda d'un llamp al campanar de la Seu [7] o catàstrofes naturals pròpies del país, com ara la riuada del 1517 [8].

Com ja fa anys va afirmar Joaquim Martí, «tot plegat fa d'aquest dietari un document impagable per als historiadors, i un mitjà de primera mà per a reconstruir la València de la primera meitat del s. XVI». I l'investigador afegia: «Sense oblidar tampoc l'interès filològic i lingüístic d'un text escrit totalment en català, i que serveix per conèixer millor una llengua moderna com era la de la primera meitat del segle XVI, encara amb poques interferències castellanes».⁴⁵

Quan Sòria començà el seu escrit memorialístic, segurament, no tenia massa clar quin tipus de dades acabaria contenint. Com hem vist, però, sí que resulta evident que pretenia deixar memòria per escrit de qüestions que el sobtaren o l'interessaren especialment. I considerava aquelles anotacions *memòries*, dades que calia conserva en la memòria per al seu propi futur i, sense saber-ho, per al nostre. Però, què interessava realment a Jeroni Sòria? Quins temes atreien la seua atenció? Això és el que podem reconstruir a través de les seues pàgines, en una lectura atenta: el jo de Sòria que emergia i que encara no es manifesta plenament —ni una simple expressió d'alegria o de dolor no trobarem en el seu escrit, davant alguna situació personal—, però que es troba atent a recollir el que li arriba de fora, el que l'impacta i tot allò que sent la necessitat de transformar en memòria escrita per a l'esdevenidor. En qualsevol cas, cadascun dels temes tractats per Sòria són clares expressions dels seus interessos i, al remat, de la seua ideologia.

¶⁴² Vegeu V. J. ESCARTÍ, «Notícies sobre la celebració d'actes de fe a la memorialística valenciana del segle XVI i XVII», *Studia Iberica et Americana*, 8 (2021), pp. 127-160. ¶⁴³ Vegeu A. LLINARES PLANELL, *Semillas de delinquir: apropiaciones culturales de la literatura popular impresa de bandoleros en la Monarquía hispánica (ss. XVI-XVIII)*, Màlaga, Universidad de Málaga, tesi doctoral, 2023; «Tantes morts com cada dia es feien: el bandolerisme valencià del Barroc en el dietari de mossén Aierdi», dins V. J. Escartí i R. Roca Ricart

(eds.), *Identitats i violències: Documentació i literatura*, Catarroja/Barcelona, Afers, 2021, pp. 535-561; i «El bandolerismo valenciano del barroco a través los dietarios personales del siglo XVII», *Mélanges de la Casa de Velazquez* (en premsa). ¶⁴⁴ Sobre aquest aspecte i, en especial, en els casos on es veuen implicades les dones, vegeu R. ROCA RICART, «Violencia contra las mujeres en el Dietari de Jeroni Sòria (siglo XVI)», *Mélanges de la Casa de Velázquez* (en premsa). ¶⁴⁵ J. MARTÍ I MESTRE, en *Diccionari d'historigrafia catalana*, p. 1115.

EL MANUSCRIT I L'EDICIÓ

El manuscrit sobre el que hem elaborat la nostra edició ha estat l'original de Sòria, el qual, però, presenta intervencions d'altres mans posteriors que hem indicat en nota sempre. Quan la intervenció contenia un text extens —posterior també— i ho hem considerat necessari, l'hem editat en apèndix, evitant així l'aparició de textos apòcrifs que sí que va incloure, de vegades, el seu primer editor, F. de P. Momblanch, el 1960.

Pel que fa a la descripció del manuscrit i la seua trajectòria, s'ha de dir que, a més de ser un còdex *descurat* —ja ho remarcava el mateix Momblanch—, la seua història no ha estat menys atzarosa, com veurem tot seguit.

El manuscrit que conté el dietari de Jeroni Sòria no explicita cap títol per al conjunt que ara editem. De fet, hem conservat el mot *dietari* per seguir amb la tradició encetada abans, tot i que segurament, si haguéssim de descriure el volum, aquest podríem situar-lo entre el *llibre d'actes* —de documents—⁴⁶ i el dietari pròpiament dit, amb dades de caire públic. El manuscrit comença amb un índex dels epígrafs —entesos *lato sensu*—, sense numerar i que nosaltres hem transcrit també, tot atorgant-los una numeració en romans, tal com ja va establir Momblanch.⁴⁷ El còdex original⁴⁸ en conjunt consta de 146 pàgines i, si alguna cosa se'n pot destacar, és que la numeració és anàrquica fins a cert punt i en molts fragments. Tant que, com ja va fer Momblanch —i ho explicita també— el millor que hem pogut fer per facilitar una possible confrontació de la transcripció nostra amb l'original ha estat deixar la numeració tal com es troba al manuscrit: qualsevol intent de regularització hauria passat per renumerar les pàgines novament i introduir, en algunes parts, fins una tercera numeració. En tot cas, hem assenyalat en notes específiques qualsevol anomalia o indicació que hem considerat oportunes.

Pel que respecta a la història del manuscrit, no ha estat menys complexa, tot i que gràcies a les aportacions anteriors podem establir-la amb una relativa certesa. Així, el primer que cal dir és que la trajectòria d'aquest manuscrit té dos punts d'inici. I per tal d'establir-los ens cal remarcar que, fins fa ben poc, el text de Sòria es trobava enquadernat en un volum miscel·lani i factici que es va elaborar al segle XVII —si no abans i tot.

En primer lloc, tot fa pensar que el text original de Sòria anà a parar a mans del seu net, Miquel Jeroni Llopis, que s'hauria inspirat en el treball de l'avi per elaborar el seu dietari, no tan ric ni tan extens com el del seu predecessor i que només fa unes dècades va ser publicat.⁴⁹ Després, per algun camí que ens és ignot,

¶⁴⁶ Vegeu V. J. ESCARTÍ, «Intimitat...». ¶⁴⁷ J. SÒRIA, *Dietari...*, pp. 1-38. ¶⁴⁸ Fem referència, així, al conjunt de fulls que va aplegar Sòria. Actualment, com es veurà més avall, el volum —per la desmem-

bració i reenquadernació feta recentment— té altres fulls nous que s'hi han afegit, de guarda. ¶⁴⁹ Sobre la relació de Miquel Jeroni Llopis i Jeroni Sòria, vegeu J. MARTÍ I MESTRE, «El dietari...».

tots dos dietaris anirien a parar a mans del cavaller mossén Gaspar Antist —mort en 1575 i del qual també ens consten les seues afeccions memorialístiques, atés que ens va deixar unes conegudes *Memòries valencianes* també recentment publicades.⁵⁰ D'aquell cavaller, els manuscrits passarien a fra Vicent Justinia Antist,⁵¹ biògraf de sant Vicent Ferrer i dominicà al convent de Sant Doménec de València, el qual segurament també posseïa el conegut llibre com *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*. Aquesta idea, recollida per Mateu Rodrigo Lizondo,⁵² ja hauria estat plantejada per Francesc Almarche⁵³ i ens sembla del tot plausible, atés que, entre altres coses, el text de Miralles conté algunes referències a sant Vicent que podrien haver interessat el dominic del XVI. A la mort d'aquest, el 1599, els volums molt possiblement s'integrarien sense més a la biblioteca del monestir valencià, on ens consta que tot el conjunt es va fer enquadrar de nou pel també frare i historiador Nicolau Figueres, com apareix recollit en un manuscrit de Jaume Joan Falcó i on, referint-se a una notícia extreta del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, l'esmentat Figueres indica d'on prové i afegeix les dades que ara i ací ens interessen:

de un dietario manuscrito con letra antigua sacó sumariamente las siguientes memorias el muy reverendo padre fray Jaime Falcó. Y teniendo yo, fray Nicolás Figueres, suerte de alcanzar el dicho dietario, le hice encuadrar de nuevo con dos quadernos del mismo argumento, de dos diferentes autores, y le puse en una de las rexitas de la librería.⁵⁴

En aquella llibreria degué romandre —i ens consta que hi va ser consultat per diferents autors,⁵⁵ entre d'altres, fra Bartomeu Ribelles per tal d'elaborar el seu catàleg sobre les pestes valencianes, a començaments del XIX—⁵⁶, fins al 1836, quan, amb l'exclaustració, el volum degué anar a parar al «convento de religiosas dominicas de Santa Catalina», tal com indica Momblanch,⁵⁷ sense que se'ns explique per què no anà, en companyia dels altres volums, a la Biblioteca de la Universitat de València. Per la seua banda, M. Rodrigo indica que potser el manuscrit del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* viatjà a Mallorca, el 1811, enviat pels frares valencians que tractaven de salvaguardar-lo de l'exèrcit de Napoleó.⁵⁸ Amb ell hi hauria anat, també, el text de Sòria, per tant.

¶⁵⁰ Vegeu J. MARTÍ I MESTRE, «Les Memòries...».

¶⁵¹ Sobre Antist, vegeu C. FUENTES, *Escritores dominicos del Reino de Valencia*, València, F. Ángeles Pitarch, 1930, pp. 28-36. Hi ha una síntesi de la seua biografia, de L. Robles, a <<https://dbe.rah.es/biografias/14912/vicente-justiniano-antist>>.

¶⁵² Ho expressa així a la seua introducció a M. MIRALLES, *Crònica i dietari del capellà...*, p. 15.

¶⁵³ F. ALMARCHE, *Historiografía valenciana...*, p. 59.

¶⁵⁴ El text prové del manuscrit de Jaume Joan Falcó, *Historia de algunas cosas más notables pertenecientes a este convento de Predicadores*

de Valencia, Biblioteca Universitària de València, ms. 204, p. 807, tal com referència també F. de P. Momblanch al pròleg de J. SÒRIA, *Dietari...*, pp. X-XI. ¶⁵⁵ Els refereix M. Rodrigo Lizondo al seu treball introductor a M. MIRALLES, *Crònica i dietari del capellà...*, p. 15. ¶⁵⁶ He parlat d'aquella obra de Ribelles a V. J. ESCARTÍ, «La memòria de les pestes a l'antic Regne de València: de la nota marginal a la centralitat (s. XV-XVII)», *Mirabilia / MedTrans*, 13 (2021), pp. 45-74. ¶⁵⁷ J. SÒRIA, *Dietari...*, p. XI. ¶⁵⁸ M. MIRALLES, *Crònica i dietari del capellà...*, p. 15, n. 19.

Més tard el manuscrit de Sòria —no per ell, sinó pel seu company de viatge, el del capellà del Magnànim—, es va veure immers en una picabaralla d'erudits que també reconta Momblanch —no sense una certa animadversió cap a Francesc Almarche, sense explicitar-ho del tot—⁵⁹ i, quan va morir, el 1908, el sacerdot Pasqual Boronat i Barrachina⁶⁰ i va deixar els seus llibres al Reial Col·legi de Corpus Christi de València, el còdex va ingressar en aquesta institució, on va ser reenquadernat de bell nou el 1909, tal com indica Almarche, que el va poder consultar allà.⁶¹

En aquell estat el va treballar també Francesc de Paula Momblanch, quan va preparar la seua meritòria edició del 1960, publicada per Acció Bibliogràfica Valenciana. Una edició molt acurada —amb els lògics i no massa cridaners errors propis de qualsevol transcripció— que va permetre el coneixement del contingut de l'obra de Sòria, fins aleshores només reservat a alguns erudits.

Actualment, el dietari de Sòria es troba separat ja del text de Melcior Miralles, des que el 2006 va ser restaurat i enquadrat per separat, pel Servei de Cultura de la Generalitat Valenciana.⁶²

Una bona prova de l'interés que aquest escrit ha suscitat en el temps és que almenys li coneixem tres còpies més o menys exactes. Així, les dues primeres serien obra de l'escola historiogràfica aplegada al Reial Convent de Predicadors de València. Una, però, es troba actualment a la Biblioteca de la Universitat de València (ms. 160) i, segons Almarche,⁶³ segurament és obra d'un deixeble del pare Josep Teixidor; és una còpia parcial que s'inclou, sense transició, darrere del dietari del capellà del Magnànim, a partir de la pàgina 646. Va ser acabada d'enllestir el 18 de juliol del 1744.⁶⁴ L'altra seria una còpia, acabada el 1799, de la referenciada ara mateix, i es conserva a l'arxiu del Reial Convent de Predicadors de València (ms. 49). L'obra de Sòria ocupa les pàgines 145-200, a dues columnes, i es troba a continuació del ja esmentat dietari de Melcior Miralles, juntament amb altres textos de diferent interès.⁶⁵ Aquestes dues còpies ja foren inventariades per Martí i Mestre.⁶⁶ Finalment, caldria afegir la còpia manuscrita conservada actualment a la Biblioteca Valenciana (ms. 89), feta per Josep Osset i Merle,⁶⁷ provinent de la

¶⁵⁹ J. SÒRIA, *Dietari...*, p. XI. ¶⁶⁰ Una síntesi breu sobre aquest sacerdot i historiador es pot consultar al text de R. Benítez Sánchez-Blanco, a <<https://dbe.rah.es/biografias/39510/pascual-boronat-y-barrachina>>. ¶⁶¹ F. ALMARCHE, *Historiografia valenciana...*, p. 59. ¶⁶² Ja ho indica, també, M. Rodrigo Lizondo en parlar del manuscrit del capellà del Magnànim, a M. MIRALLES, *Crònica i dietari del capellà...*, p. 10. ¶⁶³ F. ALMARCHE, *Historiografia valenciana...*, p. 66. ¶⁶⁴ Vegeu M. GUTIÉRREZ DEL CAÑO, *Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, València, 1914, I, p. 279. ¶⁶⁵ Ve-

geu A. ROBLES SIERRA, «Manuscritos del Real Convento de Predicadores de Valencia», *Escritos del Vedat*, XIV (1984), pp. 374-375. ¶⁶⁶ Vegeu l'entrada de Sòria a l'esmentat treball de J. Martí i Mestre al *Diccionari d'historigrafia catalana*, p. 1115. ¶⁶⁷ D'aquest personatge, que acabaria sent advocat, sabem que va realitzar una sèrie de còpies de diferents manuscrits valencians. Nascut el 4 d'abril de 1879, va morir durant la Guerra dels Tres Anys. Vegeu F. DE ALÓS Y MERRY DEL VAL i Eduardo GARCÍA-MENACHO Y OSSET, «Los Manglano», *Anales de la Real Academia Matritense de Heráldica y Genealogía*, IX (2005-2006), p. 35.

Biblioteca d'Almela i Vives, i enllestida el 4 de maig de 1923.⁶⁸ No conté tampoc el dietari de Sòria complet, i comença a la pàgina 394. Segurament va tenir al davant l'exemplar que es conserva a la Biblioteca de la Universitat de València. En tot cas, totes tres són molt posteriors i no presenten cap interès per a l'edició que hem preparat ara.

Recentment, però, el manuscrit miscel·lani amb els diferents dietaris esmentats, ha patit una nova enquadernació —com ja hem assenyalat— que ha dotat el text de Sòria d'una nova autonomia. De fet, ara el nou volum té unes cobertes noves de pergamí, uns fulls de guarda —anterior i posterior— afegits amb la intenció de protegir l'original, i és des d'aquest nou manuscrit des d'on l'hem transcrit nosaltres.

CRITERIS D'EDICIÓ

Hem d'indicar, ara, pel que fa a la nostra edició, que hem aplicat les normes habituals utilitzades en la transcripció de textos antics en català. Hem puntuat i accentuat seguint la normativa actual, tot respectant els usos de la variant valenciana de la llengua. Per altra banda, hem regularitzat l'ús de les majúscules i les minúscules. També usem l'apòstrof d'acord amb la llengua actual i, quan les elisions no són admeses per la normativa del nostre temps, fem servir el punt volat. També s'ha regularitzat l'ús de la *u/v* i la *i/j* i hem transcrit *ç* quan l'autor només ha posat *c*, en casos específics on calia. Quan Sòria ha posat *ç*, encara que no hi calia, l'hem respectada.

Al llarg del text hem desenvolupat les paraules abreujades segons l'ús actual —per exemple, si el dietarista usa *mossén* i *mosén*, quan hem desenvolupat la paraula abreviada, hem transcrit sempre *mossén*. O *València*, tot i que ell sol escriure moltes vegades *Valènçia*. Si hem afegit alguna síl·laba o alguna lletra, ho fem entre claudàtors i ho advertim sempre en nota. Quan hi ha un buit al manuscrit, ho hem indicat amb [...]. Qualsevol altra particularitat l'hem indicada fent servir anotacions a peu de pàgina.

L'aparat crític l'hem reduït a detalls molt concrets, per evitar la prolixitat. Indiquem, també, que aquest aparat compren anotacions textuais i complementàries, de context o històriques, per col·laborar a una major comprensió del text.

Les anotacions de Sòria han estat numerades d'acord amb la idea de l'autor, que sol posar una línia que travessa el full quan acaba una o diverses notes que

¶⁶⁸ El manuscrit en qüestió porta per títol *Dietari de varies cosas suceïdes en lo Regne de València y en altres parts, escrites per un capellà del rey don Alfonso V de Aragó fins a l'any 1478. Añadides altres Me-*

mòries diàries des de 1516 hasta 1588 per Geroni Sòria. És accessible a través de la biblioteca digital (BIVALDI) de la Biblioteca Valenciana. La data de l'acabament del ms. es troba a la p. 450.

fan referència a un mateix tema o qüestió. Pensem que això ens acostava més a la voluntat del dietarista.

Pel que fa a la numeració dels fulls del manuscrit, i davant la impossibilitat de crear *ex novo* una foliació, com ja hem dit, hem respectat la que apareix al volum, amb tots els salts i els problemes afegits per les diferents numeracions de la paginació/foliació que presenta actualment. En el cas de l'índex antic, que també hem reproduït, hem optat per donar-li una numeració romana a les pàgines, com també va fer ja Momblanch, però hem tingut en compte fins i tot un primer full que ell va descartar. Ho advertim tot, en nota, en cada cas i, malgrat la complexitat d'aquest aspecte, hem indicat la numeració dels fulls segons el criteri de la col·lecció.

BIBLIOGRAFIA

- ÁGREDA PINO, Ana M., «El terno de don Juan González de Munébrega, estudio histórico-artístico», *Turiaco*, 13 (1996), pp. 95-110.
- AGUILAR, Francisco, *Noticias de Segorbe y de su obispado*, Sogorb, Imprenta de F. Romaní y Suay, 1890.
- ALMARCHE, Francesc, *Historiografía valenciana*, València, La Voz Valenciana, 1919.
- ALMELA I VIVES, Francesc, *El duc de Calabria i la seva cort*, València, Sicània, 1958.
- ALMENARA SEBASTIÀ, Miquel, i Manuel ARDIT LUCAS, «Nuevas perspectivas sobre los movimientos protestantes valencianos del siglo XVI», *Estudis*, 23 (1997), pp. 75-100.
- ALÓS Y MERRY DEL VAL, Fernando de, i Eduardo GARCÍA-MENACHO Y OSSET, «Los Manglano», *Anales de la Real Academia Matritense de Heráldica y Genealogía*, IX (2005-2006), pp. 7-58.
- ALVAR, A. (coord.), *Socialización, vida privada y actividad pública de un emperador del Renacimiento. Fernando I, 1503-1564*, Madrid, Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, 2004.
- AMORÓS, León, «El monasterio de Santa Clara de Gandía y la familia ducal de Gandía», *Archivo Ibero-Americano*, 21 (1960), pp. 441-486, i 22 (1961), pp. 399-458.
- ANDRÉS ROBRES, Fernando, «Garcerán de Borja, Felipe II y la tardía incorporación del maestrazgo de la Orden de Montesa a la Corona. Los hechos (1492-1592)», dins E. Martínez Ruiz i V. Suárez Grimón (eds.), *Iglesia y Sociedad en el Antiguo Régimen. III Reunión Científica de la Asociación Española de Historia Moderna*, Las Palmas de Gran Canaria, Universidad de Las Palmas, 1994, pp. 409-420.

* Bibliografía confegida per Emilio Callado Estela (CEU-UCH).

- ANDRÉS ROBRES, Fernando, «Monarquía y alta nobleza: la consumación del asalto Borja al maestrazgo de la orden de Montesa (1545)», *Hispania*, 254 (2016), pp. 645-668.
- ANDRÉS ROBRES, Fernando *et al.*, *Inventario de fondos notariales del Real Colegio Seminario de Corpus Christi de Valencia*, València, Generalitat Valenciana, 1990.
- ARAM, Bethany, *La reina Juana*, Madrid, Marcial Pons, 2001.
- ARCE JIMÉNEZ, Rafael, i Lourdes BELMONTE SÁNCHEZ, *El Gran Capitán. Repertorio Bibliográfico*, Montilla, Ayuntamiento, 2000.
- ARGAIZ, Gregorio de, *La soledad laureada, por San Benito, y sus hijos, en las iglesias de España, y teatro monástico de la Santa Iglesia, ciudad y obispado de Tarazona*, Madrid, A. de Zafra y Obregón, 1675.
- ARIGITA Y LASA, Mariano, *El ilustrísimo y reverendísimo Francisco de Navarra*, Pamplona, Imprenta Provincial de J. Ezquerro, 1899.
- ARRIETA ALBERDI, Jon, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1994.
- ARTEAGA Y FALGUERA, Cristina de, *La Casa del Infantado, cabeza de los Mendoza*, Madrid, Duque del Infantado, 1940.
- BALAGUER, Víctor, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona, Salvador Manero, 1862.
- BARBERÁ SAYAS, Santiago, i Juan J. RUIZ LÓPEZ, «Las Germanías en la Seranía de Valencia, Alpuente y el vizcondado de Chelva», dins *Más allá de la capital del Reino. La Germanía y el territorio valenciano: del Maestrazgo a la Safor*, València, Universitat de València, 2021, pp. 217-225.
- BATLLE, Carles, i August RAFANELL, «Algunes consideracions sociolingüístiques sobre els dietaris de Porcar, Vic i Sòria», dins *Segon Congrés Internacional de Llengua Catalana*, València, Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1986, pp. 259-288.
- BATLLE Y PRATS, Lluís, «El atentado contra Fernando el Católico, y el municipio gerundense», *Revista de Historia Jerónimo Zurita*, 19-20 (1966-1967), pp. 231-239.
- BATLLORI, Miquel, «El naixement de Joan de Borja i Enríquez, tercer duc borgià de Gandia», dins *Obra Completa, IV. La família Borja*, València, Eliseu Climent, 1994, pp. 125-141.
- BEAUMONT, Vicent, *Compendio histórico del real convento de Santa María Madalena*, València, Juan González, 1725.
- BELCHÍ NAVARRO, Peligros, *Felipe II y el Reino de Valencia (1567-1578). La tecnificación del virreinato*, València, Universitat de València, 2000.
- BELNGUER CEBRIÁ, Ernest, *Fernando el Católico, un monarca decisivo en las encrucijadas de su época*, Barcelona, Península, 1999.
- BELTRAN, Vicenç, «El mestre de Montesa, les cent donzelles i el rei», *Empelt*, 4 (2021), pp. 53-66.

- BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, Rafael, «El verano del miedo: conflictividad social en la València agermanada y bautismo de los mudéjares (1521)», *Estudis*, 22 (1996), pp. 27-52.
- BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, Rafael, *Heroicas decisiones. La Monarquía Católica y los moriscos valencianos*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001.
- BENLLOCH POVEDA, Antonio, «Sínodos valentinos y reforma a finales del siglo XVI», *Corrientes espirituales en la Valencia del siglo XVI (1550-1600)*, València, Facultad de Teología, 1982, pp. 37-52.
- BERNÁLDEZ, Andrés, *Historia de los Reyes Católicos don Fernando y doña Isabel*, Granada, Imprenta y Librería de José María Zamora, 1856.
- BOASE, Roger, «María de Fonseca (c. 1486-1521) and the Marquis of Zenete (1473-1523): Aristocratic rebels and patrons of Renaissance Culture», *Magnificat. Cultura i Literatura Medievals*, 3 (2016), pp. 37-66.
- BOIX, Vicent, *Historia de la ciudad y reino de Valencia*, València, Imprenta de D. Benito Monfort, 1845-1847.
- BORJA Y ARÁNDIGA, Joan, *Breve resolución de todas las cosas generales y particulares de la orden y cavallería de Montesa*. Ed. F. Andrés Robres i J. Cerdà i Ballester, València, Institució Alfons el Magnànim, 2004.
- CALDERÓN, José Manuel, *Felipe el Hermoso*, Madrid, Espasa Calpe, 2001.
- CALLADO ESTELA, Emilio, *Inmunidad eclesiástica y delincuencia. Los arzobispos de Valencia y la pacificación del reino (1612-1699)*, València, Biblioteca Valenciana, 2003.
- CALLADO ESTELA, Emilio (coord.), *Curae et studii exemplum. El Patriarca Ribera cuatrocientos años después I*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2009.
- CALLADO ESTELA, Emilio (coord.), *Lux totius Hispaniae. El Patriarca Ribera cuatrocientos años después II*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2011.
- CALLADO ESTELA, Emilio (coord.), *El Patriarca Ribera y su tiempo. Religión, cultura y política en la Edad Moderna*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2012.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «El dominico fray Juan Micó. Reforma y predicación en el siglo XVI», dins E. Callado Estela (coord.), *Valencianos en la Historia de la Iglesia IV*, València, Facultad de Teología, 2013, pp.179-226.
- CALLADO ESTELA, Emilio, *Mujeres en el claustro. El convento de Santa María Magdalena de Valencia*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2014.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «San Juan de Ribera, un obispo según el ideal de Trento», dins M. Catto i A. Prosperi (eds.), *Trent and beyond. The Council, other Powers, other cultures*, Turnhout, Brepols, 2017.
- CALLADO ESTELA, Emilio, *El cabildo de Valencia en el siglo XVII. Crisis y conflicto*, València, Tirant, 2019.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «Canónigos y bandos en la catedral de Valencia durante el siglo XVI», *Cuadernos de Historia Moderna* 46-2 (2021), pp. 613-633.

- CALLADO ESTELA, Emilio, «Santo Tomás de Villanueva, un obispo según el ideal de la reforma catòlica», dins E. Callado Estela (ed.), *El advenimiento de la Casa de Austria a los Reinos Hispánicos*, Madrid, Dykinson, 2021, pp. 103-128.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «Cabildo e Inquisición. Una historia de desencuentros en la Valencia del Quinientos», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI. 1. Humanismo y reforma de la Iglesia*, València, Institutió Alfons el Magnànim, 2022, pp. 215-229.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «Iglesia y poder real en Valencia durante el reinado de Carlos V. Problemas en torno a la inmunidad eclesiástica», dins E. Callado Estela (ed.), *Tiempos de reforma. Pensamiento y religión en la época de Carlos V*, Madrid, Dykinson, 2022, pp. 389-420.
- CALLADO ESTELA, Emilio, «¡Viene el señor arzobispo...! Nombramientos, tomas de posesión y entradas episcopales en Valencia durante los siglos XVI y XVII», dins L. Illescas Díaz, J. M. Monterroso Montero, R. Jesús Payo Hernanz i F. Quiles García (dirs.), *Catedrales. Mundo iberoamericano. Siglos XVII-XVIII*, Sevilla, Universidad Pablo de Olavide, 2022, vol. 1, pp. 11-38.
- CALLADO ESTELA, Emilio, i Alfonso ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita, Historia viva. Dos dietarios valencianos del Seiscientos*, València, Ajuntament de València, 2004.
- CALLADO ESTELA, Emilio; Miquel C. MUÑOZ FELIU i Vicent PONS ALÓS (coords.), *L'ambaixador Vich: l'home i el seu temps*, València, Generalitat Valenciana, 2006.
- CALLADO ESTELA, Emilio; M. Milagros CÁRCEL ORTÍ, Joaquim MARTÍ MESTRE i Vicent PONS ALÓS, *L'episcopologi de Gregori Ivanyes (segle XVI)*, València-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018.
- CANET APARISI, Teresa, *La Audiencia valenciana en la época foral moderna*, València, Institutió Alfons el Magnànim, 1986.
- CANET APARISI, Teresa, *La Magistratura valenciana (s. XVI-XVII)*, València, Universitat de València, 1990.
- CAÑIZARES LLOVERA, Antonio, *Santo Tomás de Villanueva. Testigo de la predicación española del siglo XVI*, Salamanca, Instituto Superior de Pastoral, 1974.
- CAPANAGA, Victorino, *Santo Tomás de Villanueva*, Madrid, Biblioteca Nueva, 1942.
- CAPELLONI, Lorenzo, *Vita di Andrea Doria*, Génova, V. Canepa, 1863.
- CÁRCEL ORTÍ, M. Milagros, «Los beneficiados de la catedral de Valencia en la primera mitad del siglo XVI», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI. Humanismo y reforma de la Iglesia*, València, Institutió Alfons el Magnànim, 2022, pp. 83-175.
- CARRERES ZACARÉS, Salvador, *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebradas en Valencia y su antiguo reino*, València, Hijo de F. Vives Mora, 1925.
- CASTAÑEDA, Vicent, «Don Fernando de Aragón, duque de Calabria. Apuntes biográficos», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 25 (1911), pp. 268-286.

- CATALÁ DE VALLERIOLA, Bernat Guillem, *Autobiografía y justes poéticas*, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1929.
- CATALÁ DE VALLERIOLA, Bernat Guillem, *Dietari (1568-1607)*. A cura de C. Fenollosa, València, Publicacions de la Universitat de València, 2022.
- CATALINA GARCÍA, Juan, «El segundo matrimonio del primer Marqués del Cenete», dins *Homenaje a Menéndez y Pelayo en el año vigésimo de su profesorado*, Madrid, Librería General de Victoriano Suárez, 1989, pp. 665-681.
- CATTO, Michela, i Adriano PROSPERI (eds.), *Trent and beyond. The Council, other Powers, other cultures*, Turnhout, Brepols, 2017.
- CERVANTES PERIS, Francisco Javier, *La herencia de María de Luna. Una empresa feudal en el tardomedieval valenciano*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 1998.
- CHASTEL, André, *El Saco de Roma, 1527*, Madrid, Espasa Calpe, 1986.
- CRUILLES, Marqués de, *Doña Germana de Foix, última reina de Aragón*. Ed. E. Belenguer Cebriá, València, Publicacions de la Universitat de València, 2007.
- DEVESA I JORDÀ, Francesc, «Els Centelles a la col·lecció Monumenta Borgia», *Cabdells*, 12 (2014), pp. 23-24.
- DÍAZ MANTECA, Eduardo, «Poder i Inquisició. El cas del mestre de Montesa Pere-Lluís Galceran de Borja», *Centre d'Estudios del Maestrat*, 77 (2007), pp. 5-26.
- DURAN, Eulàlia, «Entorn de la figura de l'encobert», *Estudis Universitaris Catalans*. XXV. *Miscel·lània Aramon i Serra*, vol. III (1983), pp. 154-158.
- DURAN, Eulàlia, *Cròniques de les Germanies*, València, Tres i Quatre, 1984.
- DURBÀ LLOBAT, Vicente, «Algunos aspectos de la reforma tridentina en la legislación particular de la archidiócesis de Valencia», *Anales valentinos*, 37 (1993), pp. 103-163.
- El *Libre de Antiquitats de la seu de València*. Estudi i edició a cura de J. Martí i Mestre, València-Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- ELLIOTT, John H., *La España imperial*, Barcelona, 1978.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «La plaga de llagosta a la Ribera: Algemesí, 1756», *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, LXIII (1988), pp. 427-442.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Unes consideracions sobre la dietarística valenciana del segle XVII», *Caplletra*, 9 (1990), pp. 119-127.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Els dietaris valencians del Barroc», dins A. Romero i C. Arqués (eds.), *La cultura catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*, Pàdua, Studio Editoriale Programma, 1994, pp. 281-295.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, *Memòria privada. Literatura memorialística valenciana dels segles XV al XVIII*, València, Tres i Quatre, 1998.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Intencionalitats polítiques en les cròniques de Pere Antoni Beuter i de Rafael Martí de Vicià», dins *Miscel·lània homenatge a Rafael Martí de Vicià en el V Centenari del seu naixement (1502-2002)*, València, Biblioteca Valenciana, 2003, pp. 205-218.

- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Ideologia nobiliària i imperi en l'obra de Rafael Martí de Viciàna», *Afers*, 64 (2009), pp. 609-627.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XVI al XIX», *Manuscripts*, 28 (2010), pp. 181-205.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Els usos lingüístics dels memorialistes valencians, de l'edat mitjana a la Renaixença», dins E. Casanova i C. Calvo, *Actas del XXVI Congreso Internacional de Lingüística y de Filología Románicas (Valencia, 2010)*, Berlín-Boston, 2013, VII, pp. 125-137.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «La imagen de la nobleza, según Rafael Martí de Viciàna (s. XVI): del pasado medieval al proyecto imperial», *Mirabilia. Revista Electrónica de Historia Antiga e Medieval*, 9 (2010), pp. 266-291.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Beuter i el record de Jaume I a la València del Cinc-cents», *Revista internacional d'Humanitats*, 42 (2018), pp. 474-491.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Algunes notícies sobre les Germanies, en un manuscrit desconegut», *Revista Valenciana de Filologia*, 5 (2021), pp. 105-128.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Intimitat i "publicitat" a l'àmbit de l'escriptura privada en el segle XVII: el cas de mossén Aierdi», *Estudis Castellonencs*, 6, pp. 459-466.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Notícies sobre la celebració d'actes de fe a la memorialística valenciana del segle XVI i XVII», *Studia Iberica et Americana*, 8 (2021), pp. 127-160.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «La memòria de les pestes a l'antic Regne de València: de la nota marginal a la centralitat (s. XV-XVII)», *Mirabilia/MedTrans*, 13 (2021), pp. 45-74.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, *Jaume I en la memòria d'un poble. El rei Conqueridor en la literatura i en la historiografia, del segle XIII al XX*, València, Generalitat Valenciana, 2021.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, «Les Germanies: un record viu en la història valenciana», dins Òscar Jané (coord.), *Revoltes i repressions als territoris de parla catalana (segles XVI i XVII)*, *Afers*, 2023, pp. 19-39.
- ESCARTÍ, Vicent Josep, i J. RIBERA RIBERA, *El Llibre de memòries de la ciutat de València (1308-1644)*, València, Ajuntament de València, 2019.
- ESCOLANO, Gaspar, *Décadas de la insigne y coronada ciudad y reyno de Valencia*, Madrid, Terraza Aliena y compañía editores, Madrid, 1878.
- ESCRIVÁ, Vicente, *Tomás de Villanueva, arzobispo del Imperio*, Madrid, Tipografía Moderna, 1941.
- FALOMIR FAUS, Miguel, «El Duque de Calabria, Mencía de Mendoza y los inicios del coleccionismo pictórico», *Ars Longa*, 5 (1994), pp. 121-124.
- FELIP SEMPÈRE, Vicent, *Els Centelles: senyors de Nules i comtes d'Oliva*, Oliva, Cabdells, 2004.
- Ferdinand I. Catálogo de la exposición celebrada en Viena*, Viena, Kunsthistorisches Museum, 2003.
- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Manuel, *Felipe II y su tiempo*, Barcelona, 2005.

- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Manuel, *Juana la Loca, la cautiva de Tordesillas*, Madrid, Espasa Forum, 2005.
- FERNÁNDEZ CONTI, Santiago, i Miguel RIVERO RODRÍGUEZ, «Doria, Andrea», dins J. Martínez Millán i C. J. de Carlos Morales (dirs.), *Felipe II (1527-1598). La configuración de la Monarquía Hispana*, Salamanca, Junta de Castilla y León, 1998, pp. 365-366.
- Fernando I. Un infante español emperador*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 2003.
- FERRAGUT, Carmel, «Letras a Berenguer: las relaciones de Berenguer de Aguilar (ca. 1502-ca. 1579) con el humanismo valenciano», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 39 (2019), pp. 97-125.
- FERRAN SALVADOR, Vicente, «El Real Monasterio cisterciense de Gratia Dei (Zaidía) en Valencia. Aportación a su historia», *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 46 (1961), pp. 60-108.
- FERRANDIS TORRES, Manuel, *Estudio biográfico de D. Fernando de Aragón, duque de Calabria*, Universidad Complutense de Madrid, tesi doctoral inèdita, 1918.
- FORONDA Y AGUILERA, Manuel de, *Estancias y viajes de Carlos V desde el día de su nacimiento hasta el de su muerte comprobados y corroborados con documentos originales*, Madrid, Sucesores de Rivadeneyra, 1914.
- FUCHS, Martina, i Alfred KOHLER (eds.), *Kaiser Ferdinand I. Aspekte eines Herrscherlebens*, Münster, Aschendorff, 2003.
- FUENTES, Celedonio, *Escritores dominicos del Reino de Valencia*, València, F. Angeles Pitarch, 1930.
- Furs de València*. A cura de G. Colón i A. Garcia, Barcelona, Barcino, 1970.
- FUSTER, Joan, «La València del segle XVII a través d'un dietarista eclesiàstic», dins J. Fuster *Obres completes*, Barcelona, Edicions 62, I, pp. 431-508.
- FUSTER, Joan, *Rebeldes y heterodoxos*, Barcelona, Ariel, 1972, pp. 40-70.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo, *Cortes del reinado de Carlos I*, València, Universitat de València, 1973.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo, *Las Germanías de Valencia*, Barcelona, Península, 1975.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo, *Orígenes de la Inquisición española. El Tribunal de Valencia 1478-1530*, Barcelona, Península, 1976.
- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo, *Herejía y sociedad en el siglo XVI. La Inquisición en Valencia 1530-1609*, Barcelona, Península, 1980.
- GARCÍA CIPRÉS, Gregorio, «Los Langlés», *Linajes de Aragón*, t. III, núm. 5 (1912), pp. 430-432.
- GARCÍA GARCÍA, Honori, «Orígenes del ducado de Segorbe», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, XXII (1933), pp. 466-489.
- GARCÍA HERNÁN, Enrique, *Francisco de Borja, Grande de España*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1999.
- GARCÍA MARTÍNEZ, Sebastià, *Bandolerismo, piratería y control de moriscos en Valencia durante el reinado de Felipe II*, València, Universitat de València, 1977.

- GARCÍA MARTÍNEZ, Sebastià, *Bandolers, corsaris i moriscos*, València, Eliseu Climent, 1980.
- GARCÍA MERCADAL, Juan, *Juan Andrea Doria, condotiero y almirante del emperador Carlos V (1466-1560)*, Madrid, El Gran Capitán, 1944.
- GARCÍA PÉREZ, Noelia, *Mencía de Mendoza (1508-1554)*, Madrid, Ediciones del Orto, 2005.
- GARÉS TIMOR, Vicent M., «Conflictividad y violencia de género en la nobleza valenciana del siglo XVI. El intento fracasado de unión de los señoríos de Carlet y l'Alcúdia», dins E. Serrano (coord.), *De la tierra al cielo. Líneas recientes de investigación en Historia Moderna*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 2013, pp. 713-729.
- GIARDINI, Cesare, *El trágico destino de don Carlos*, Barcelona, Juventud, 1940.
- GIL GUERRERO, Eva M., «Señorío y nobleza en tierras valencianas: los Pardo de la Casta y la villa de Alaquàs», dins A. Felipo Orts i C. Pérez Aparicio (eds.), *La nobleza valenciana en la Edad Moderna. Patrimonio, poder y cultura*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2014, pp. 77-93.
- GIMÉNEZ CHORNET, Vicent, «La protección de los jóvenes en la época foral valenciana», *Revista sobre la infancia y la adolescencia*, 22 (abril 2022), pp. 68-83.
- GRANELL SALES, Francesc, «Commemorating a Providential Conquest in Valencia: The 9 October Feast», *Religions*, 13 (2022), pp. 1-22.
- GRAULLERA SANZ, Vicente, «El derecho penal en los fueros de Valencia», dins E. Juan i M. Febrer (eds.), *Vida, instituciones y universidad en la historia de Valencia*, València, Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta-Sud / Universitat de València, 1996.
- GRAULLERA SANZ, Vicente, «Juristas y notarios en las cortes valencianas del XVI», *Ius fugit*, 10-11 (2001-2002), pp. 1023-1450.
- GRAULLERA SANZ, Vicente, *Derecho y juristas valencianos en el siglo XV*, València, Biblioteca Valenciana, 2009.
- GUITARTE IZQUIERDO, Vicente, *Obispos auxiliares en la historia del arzobispado de Valencia*, Castelló de la Plana, Ajuntament de Castelló de la Plana, 1985.
- GUTIÉRREZ, Constancio, *Espanoles en Trento*, Valladolid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1951.
- GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Marcelino, *Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, València, 1914.
- HALICZER, Stephen H., *Inquisición y sociedad en el reino de Valencia (1478-1834)*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1993.
- HIDALGO OGÁYAR, Juana, «Doña Mencía de Mendoza, marquesa del Zenete, condesa de Nassau y duquesa de Calabria, ejemplo de mujer culta en el siglo XVI», *La mujer en el arte español (VIII Jornadas de Arte. Madrid, 26-29 de noviembre de 1996)*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1997, pp. 93-102.

- HUGUET, Jesús, «Una aristocràtica humanista de la València del XVI: donya Mencía de Mendoza», *Revista de l'Alguer*, 4 (1993), pp. 77-92.
- IGUAL LUIS, David, *Valencia e Italia en el siglo XV. Rutas, mercados y hombres de negocios en el espacio económico del Mediterráneo occidental*, Vila-real, Fundació Bancaixa, 1998.
- IRANZO SEBASTIÁN, Víctor, «Las sinodales de santo Tomás de Villanueva, exponente de la reforma tridentina en Valencia», *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 20 (1959), pp. 53-110.
- JEDIN, Hubert, *Historia del concilio de Trento*, Pamplona, Universidad de Navarra, 1972-1975.
- JUAN VIDAL, Juan J., «El regne de Mallorca en temps de Carles V: balanç i perspectives», *Mayurqa*, 26 (2000), pp. 13-56
- KENISTON, Hayward, *Francisco de los Cobos*, Madrid, Castalia, 1980.
- KOHLER, Alfred, *Ferdinand I. 1503-1564. Fürst, König und Kaiser*, Múnic, Beck, 2003.
- La capella reial d'Alfons el Magnànim de l'antic monestir de Predicadors de València (1396-1996)*, València, 1997.
- LADERO QUESADA, Miguel Ángel, *Los últimos años de Fernando el Católico*, Madrid, Dykinson, 2016.
- LAPEYRE, Henri, *La Taula de Canvis*, València, Del Sénia al Segura, 1982.
- LASSO DE LA VEGA Y LÓPEZ DE TEJADA, Miguel, *Doña Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete (1508-1554)*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1942.
- LEVEY, André, *Le Connétable de Bourbon (1490-1527)*, París, 1904.
- LLINARES PLANELLS, Alejandro, «Una aproximació microhistòrica a la bigàmia femenina en el Regne de València», *Scripta*, 13 (2019), pp. 159-174.
- LLINARES PLANELLS, Alejandro, «Tantes morts com cada dia es feien: el bandolerisme valencià del Barroc en el dietari de mossén Aierdi», dins V. J. Escartí i R. Roca Ricart (eds.), *Identitats i violències: Documentació i literatura*, Catarroja/Barcelona, Afers, 2021, pp. 535-561.
- LLINARES PLANELLS, Alejandro, *Semillas de delinquir: apropiaciones culturales de la literatura popular impresa de bandoleros en la Monarquía hispánica (ss. XVI-XVIII)*, Málaga, Universidad de Málaga, tesi doctoral inèdita, 2023.
- LLINARES PLANELLS, Alejandro, «El bandolerismo valenciano del barroco a través los dietarios personales del siglo XVII», *Mélanges de la Casa de Velazquez* (en premsa).
- LLORENS RAGA, Pelegrí L., *Episcopologio de la diòcesis de Segorbe-Castellón*, Madrid, CSIC / Instituto Enrique Flórez, 1973.
- LLORET GÓMEZ DE BARREDA, Paz, *Ser noble en la València del segle XVII*, València, 2005.
- LOPE HUERTA, Arsenio, *Fernando I de Habsburgo*, Alcalá de Henares, Ediciones Brocar, 2002.

- LÓPEZ BECERRA DE SOL Y DE VARGAS, Francisco J., *Los primeros Cenete y su marquesado (conferencia dictada)*, Guadix, 2003 (inèdita).
- LÓPEZ MENESES, Amada, «Francisco I en Valencia», *Bulletin Hispanique*, 40-3 (1938), pp. 268-280.
- LÓPEZ TORRIJOS, Rosa, «Las casas de la familia Bazán en Granada», *Archivo Español de Arte*, LXXIX (2006), pp. 23-42.
- LYNCH, John, *España bajo los Austrias 1. Imperio y absolutismo (1516-1598)*, Barcelona, Península, 1993.
- MANGLANO Y CUCALÓ DE MONTULL, Joaquim, *Jerónimo de Vich, embajador de Fernando el Católico en Roma (1507-1521)*, València, Tipografía Artística, 1944.
- MANGLANO Y CUCALÓ DE MONTULL, Joaquim, *Política en Italia del Rey Católico 1507-1516: correspondencia inédita con el embajador Vich*, Madrid, Imprenta Clásica Española, 1963.
- MAQUEDA, duc de, *Don Gutierre de Cárdenas. Íntimo confidente y consejero de los Reyes Católicos*, Madrid, Editora Nacional, 1945.
- MARCH, José M., «El primer marqués del Cenete. Su vida suntuosa», *Archivo Español de Arte*, XXIV (1951), pp. 47-65.
- MARTÍ FERRANDO, José, *Poder y sociedad durante el virreinato del duque de Calabria (1536-1550)*, València, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 1993.
- MARTÍ FERRANDO, José, *El poder sobre el territorio (Valencia, 1536-1550)*, València, Biblioteca Valenciana, 2000.
- MARTÍ FERRANDO, José, «La corte virreinal en el reinado del emperador», *Estudis*, 26 (2000), pp. 101-104.
- MARTÍ FERRANDO, José, «Una humanista en la corte virreinal: Mencía de Mendoza», *San Miguel de los Reyes. De Biblioteca Real a Biblioteca Valenciana*, València, Biblioteca Valenciana, 2001, pp. 73-89.
- MARTÍ FERRANDO, José, *Instituciones y sociedad valencianas en el Imperio de Carlos V*, València, Biblioteca Valenciana, 2002.
- MARTÍ I MESTRE, Joaquim, «Les memòries del cavaller valencià Gaspar Antist (s. XVI). Edició i estudi lingüístic», *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, 73 (1997), pp. 253-272.
- MARTÍ I MESTRE, Joaquim, «El dietari del ciutadà valencià Miquel Jeroni Llopis (s. XVI). Edició i estudi», *L'Aiguadolç*, 21, pp. 19-36.
- MARTÍN CORRALES, Eloy, «Dragut, un corsario enemigo, admirado y temido», *Studia Historica. Historia Moderna*, 36 (2014), pp. 59-75.
- MARTÍN DE VICIANA, Rafael, *Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia. Estudio preliminar de S. García Martínez*, València, Universitat de València, 1972.
- MARTÍNEZ SIERRA, Teresa, «La situación religiosa de la antigua morería de Valencia en 1522 según las denuncias de Juan de Medina», *Estudis*, 26 (2000), pp. 113-135.

- MATEU IBARS, Josefina, *Los virreyes de Valencia. Fuentes para su estudio*, València, Ajuntament de València, 1963.
- MATEU Y LLOPIS, Francesc, «Datos para el estudio de las relaciones monetarias entre Valencia y Génova en los siglos XIII a XVI», *Società Savonese di Storia Patria. Atti*, 34 (1962), pp. 135-159.
- MILÀ, Lluís del, *El Cortesano*. Ed. V. J. Escartí, estudi introd. A. Tordera, València, Universitat de València / Biblioteca Valenciana, 2001.
- MIRALLES, Melcior, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*. A cura de M. Rodrigo, València, Publicacions de la Universitat de València, 2011.
- MOLINA RECIO, Raúl, «La familia del Gran Capitán: el linaje Fernández de Córdoba en la Edad Moderna», dins *El Gran Capitán. De Córdoba a Italia al servicio del rey*, Còrdova, Cajasur, 2003, pp. 67-86.
- MOMPÓ NAVARRO, Jacob, *Conversos valencians i Inquisició. Experiències vitals d'una minoria perseguida (1481-1521)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2023.
- MORENO ESPINOSA, Gerardo, *Don Carlos 1545-1568*, Madrid, Marcial Pons, 2006.
- MÚGICA, José, *El condado de Ribagorza desde Juan II de Aragón a Felipe II*, San Sebastián, Real Sociedad Vascongada de los Amigos del País, 1963.
- NARBONA VIZCAÍNO, Rafael, «El nueve de octubre. Reseña histórica de una fiesta valenciana. Siglos XIV-XIX», dins R. Narbona Vizcaíno, *Memorias de la ciudad. Ceremonias, creencias y costumbres en la Historia de Valencia*, València, Ajuntament de València, 2003, pp. 163-172.
- NAVARRO SORNÍ, Miguel, «San Juan de Ribera y la aplicación de la reforma tridentina en Valencia», dins *Ecclesia semper reformanda. Teología y reforma de la Iglesia en el IVº centenario de la muerte de san Juan de Ribera*, València, Facultad de Teología, 2012.
- NAVARRO SORNÍ, Miguel, «Jorge de Austria, arzobispo de Valencia», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI, 2. Humanismo y reforma de la Iglesia*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2023, pp. 11-26.
- NOGALES ESPERT, Amparo, *La sanidad municipal en la Valencia foral moderna (1479-1707)*, València, Ajuntament de València, 1997.
- OLMOS CANALDA, Elies, *Los prelados valentinos*, València, CSIC, 1949.
- ORELLA UNZUÉ, José Luis, *Francisco de Navarra y las familias del Renacimiento navarro*, Pamplona, Mintzoa, 2003.
- PARDO MOLERO, Juan Francisco, «Per salvar la sua ley. Historia del levantamiento, juicio y castigo de la villa de Benaguacil contra Carlos V (1525-1526)», *Sharq Al-Andalus. Estudios mudéjares y moriscos*, 14-15 (1997-1998), pp. 113-154.
- PARDO MOLERO, Juan Francisco, *La guerra de Espadán (1526). Una cruzada en la Valencia del Renacimiento*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 2000.

- PARDO MOLERO, Juan Francisco, *La defensa del Imperio. Carlos V, Valencia y el Mediterráneo*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001.
- PARRA LÓPEZ, Santiago la, «Pere Lluís Galcerán de Borja, últim Mestre de Montesa», dins *Miscel·lània Josep Camarena*, Gandia, CEIC Alfons el Vell, 1997, pp. 81-94.
- PASTOR, Luis, *Historia de los Papas*, Barcelona, Gustavo Gili, 1910-1916.
- PASTOR ZAPATA, José Luis, «La biblioteca de Don Juan de Borja Tercer Duque de Gandía († 1543)», *Archivum Historicum Societas Iesus*, 61 (1992), pp. 275-308.
- PÉREZ GARCÍA, Pablo, «Conflicto y represión: la justicia penal ante la Germanía de Valencia (1519-1523)», *Estudis*, 22 (1996), pp. 141-198.
- PÉREZ GARCÍA, Pablo, *Segorbe a través de su historia*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 1998.
- PÉREZ GARCÍA, Pablo, «Germanía y Germanías: el conflicto y su proyección historiográfica sobre el territorio valenciano», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 42 (2022), pp. 177-243.
- PÉREZ GARCÍA, Pablo, i J. A. CATALÁ SANZ, *Epígonos del encubertismo. Proceso contra los agermanados de 1541*, València, Biblioteca Valenciana, 2000.
- PÉREZ TORREGROSA, Guadalupe, *Memoria, patrimonio y política. La razón de ser de los Boil de Arenós en la Valencia foral*, València, Universitat de València, tesi doctoral, 2016.
- PERIS FELIPO, Francisco J., «Apuntes sobre la lucha contra la plaga de langosta en los escritos de los siglos modernos», *Tiempos modernos*, 7 (2008), pp. 134-179.
- PETIT, Edouard, *Andrea Doria, un amiral condottiere aun XVI siecle (1466-1560)*, París, Maison Quantin, 1887.
- PILES ALMELA, M. Amparo, «El virreinato de don Joan Llorens de Vilarrasa», *Estudis*, 9 (1981-1982), pp. 243-266.
- PINGARRÓN, Fernando, *La iglesia parroquial de San Martín obispo y San Antonio abad de Valencia (ss. XIII-XX)*, Universitat de València, tesi de llicenciatura inèdita, 1984.
- PINGARRÓN, Fernando, *Arquitectura religiosa del siglo XVII en la ciudad de Valencia*, València, Ajuntament de València, 1998.
- PINILLA PÉREZ DE TUDELA, Regina, *El virreinato conjunto de dona Germana de Foix y don Fernando de Aragón (1526-1536). Fin de una revuelta y principio de un conflicto*, València, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 1982.
- PONS ALÓS, Vicent, i M. Milagros CÁRCEL ORTÍ, «Los canónigos de la catedral de Valencia (1375-1520)», *Anuario de Estudios Medievales*, 35/2 (2005), pp. 517-542.
- PONS ALÓS, Vicent; M. Milagros CÁRCEL ORTÍ, i Miguel Carlos MUÑOZ FELIU, «La nova noblesa valenciana. L'exemple dels Vich», dins E. Callado Estela, M. C. Muñoz Feliu i V. Pons Alós (coords.), *L'ambaixador Vich: l'home i el seu temps*, València, Generalitat Valenciana, 2006, pp. 43-74.

- PORCAR, Pere Joan, *Coses evengudes en la ciutat y regne de València*. A cura de J. Lozano, València, Universitat de València, 2012.
- QUEROL ROSO, Luis, *La última reina de Aragón, virreina de Valencia*, València, Imprenta José Plasencia, 1931.
- RADY, Martín, *Carlos V*, Madrid, Alianza Editorial, 1991.
- RAMÓN FERNÁNDEZ, Francisca, «El Pare d'Òrfens como institución del Derecho foral valenciano y la actual figura del Comisionado del Menor», dins *Estudios Jurídicos en Homenaje al Profesor José María Miquel*, Madrid, Thomson Reuters Aranzadi, 2014, vol. II, pp. 2635-2652.
- RÍOS LLORET, Rosa E., *Germana de Foix. Una mujer, una reina, una corte*, València, Biblioteca Valenciana, 2003.
- ROBLES, Laureano, «*Ne pereant*. 15 documentos relativos a fray Juan Micó (1489-1555)», *Escritos del Vedat*, VI (1976), pp. 203-232.
- ROBLES, Laureano, «Juan Micó, O. P., autor del *Rosarium sive psalterium Sanctissimi Nominis Jesu*», *Escritos del Vedat*, XI (1981), pp. 339-360.
- ROBLES SIERRA, Adolfo, *Real Monasterio de Santa Catalina de Siena*, València, s. e., 1992.
- ROBRES LLUCH, Ramon, *San Juan de Ribera. Patriarca de Antioquía, arzobispo, virrey y capitán general de Valencia 1532-1611. Humanismo y eclosión mística*, València, EDICEP, 2002.
- ROCA RICART, Rafael, «Violencia contra las mujeres en el *Dietari* de Jeroni Sòria (siglo XVI)», *Mélanges de la Casa de Velázquez* (en premsa).
- RODRÍGUEZ RASO, Rafaela, *Maximiliano de Austria, gobernador de Carlos V en España. Cartas al emperador*, Madrid, 1960.
- RODRÍGUEZ TRONCOSO, Rosa, *Archivo del Reino de Valencia. Inventario de fondos notariales*, València, Generalitat Valenciana, 1986.
- RODRÍGUEZ VILLA, Antonio, *Memorias para la historia del asalto y saqueo de Roma en 1527 por el ejército imperial*, Madrid, Imprenta de la Biblioteca de Instrucción y Recreo, 1875.
- RODRIGO ZARZOSA, Carmen, «El real monasterio cisterciense de Gratia Dei o de la Zaydía de Valencia», dins F. J. Campos y Fernández de Sevilla, *La clausura femenina en España. Actas simposium*, Madrid, Real Centro Universitario Escorial - María Cristina, 2004, II, pp. 761-778.
- ROUCO VARELA, Antonio M., *Estado e Iglesia en la España del siglo XVI*, Madrid, BAC, 2001.
- RUBIO VELA, Agustín, «La asistencia hospitalaria infantil en la Valencia del siglo XIV: pobres, huérfanos y expósitos», *DYNAMIS. Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam*, 2 (1982), pp. 159-191.
- RUIZ-DOMÈNEC, José Enrique, *El Gran Capitán. Retrato de una época*, Barcelona, Península, 2002.
- SABA, Agostino, i Carlo CASTIGLIONI, *Historia de los papas*, Barcelona, Labor, 1948.
- SÁEZ ABAD, Rubén, *El sitio de Viena. 1529*, Saragossa, HRM Ediciones, 2013.

- SALVADOR ESTEBAN, Emilia (ed.), *Conflictos y represiones en el Antiguo Régimen*, València, Universitat de València, 2000.
- SAMPER Y GORDEJUELA, Hipòlit de, *Montesa Ilustrada. Origen, fundación, principios, institutos, casos, progresos, jurisdicción, derechos, privilegios, preeminencias, dignidades, oficios, beneficios, héroes y varones ilustres de la real, ínclita y nobilíssima Religión Militar de Nuestra Señor. Santa María de Montesa y San George de Alfama*, València, Geronymo Vilagrasa, 1669.
- SÁNCHEZ CANTÓN, Francisco J., *La biblioteca del marqués de Cenete*, Madrid, Instituto Nicolás Antonio, 1948.
- SANCHIS SIVERA, Josep, *La iglesia parroquial de San Martín de Valencia*, Archivo Parroquial de San Martín, València, 1911 (original mecanografiat inèdit).
- SANTARRUFINA ROMERO, Ricardo, «Los Próxima. Un linaje de origen napolitano en el reino de Valencia», *Estudis*, 40 (2014), pp. 237-254.
- SARASA SÁNCHEZ, Esteban, *Fernando II de Aragón, el rey católico*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1996.
- SARRABLO AGUARELES, Eugenio, *Una correspondencia diplomática interesante: las cartas de Fernando el Católico a Jerónimo Vich*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1956.
- SCHILLER, J. C. Friedrich, *Don Carlos, príncipe de España*, Madrid, MK, 1979.
- SEGURA DE LAGO, Joan, *Llinatges d'un poble valencià: Algemesí. Estudi històric i demogràfic (1433-1850)*, Algemesí, Ajuntament d'Algemesí, 1975.
- SEIPEL, Wilfried (comp.), *Kaiser Ferdinand I. 1503-1564. Das Werden der Habsburgermonarchie*, Viena, Skira, 2003.
- SOLER, Abel, *La cort napolitana d'Alfons el Magnànim: el context de Curial e Güelfa*, València, Institució Alfons el Magnànim-CVEI, 2017.
- SOLER, Abel, *L'esplendor d'Oliva: de l'honor de Rebollet al comtat dels Centelles*, Oliva, Ajuntament d'Oliva, 2020.
- SOLER, Abel, i V. TEROL, *El Palomar. On es troben la séquia i el camí*, Ontinyent, Caixa d'Estalvis, 1996.
- SOLERVICENS, Josep, «La literatura humanística a la selecta biblioteca de Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete, duquesa de Calàbria i deixebra de Joan Lluís Vives», dins F. Grau Gomina, X. Gómez Font, J. Pérez Durà i J. M. Estellés González (eds.), *La Universitat de València i l'humanisme: Studia humanitatis i la renovació cultural a Europa i al Nou Món*, València, Universitat, 2003, pp. 313-326.
- SOLERVICENS, Josep, «Mencía de Mendoza: la creació d'una imatge humanística», dins *Professor Joaquim Molas: memòria, escriptura, història*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003, II, pp. 1067-1094.
- SÒRIA, Jeroni, *Dietari*. A cura de F. de P. Momblanch, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1960.
- SUÁREZ FERNÁNDEZ, Luis, *Claves históricas en el reinado de Fernando e Isabel*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1998.

- SUÁREZ FERNÁNDEZ, Luis, *Fernando el Católico*, Barcelona, Ariel, 2004.
- SUÁREZ MONTAÑÉS, Diego, *Historia del Maestre último que fué de Montesa y de su hermano Don Felipe de Borja: la manera como gobernaron las memorables plazas de Orán y Mazalquivir, reinos de Tremecén y Ténez, en África, siendo allí capitanes generales, uno en pos del otro, como aquí se narra*. Ed. B. Alonso Acero, València, Institució Alfons el Magnànim, 2005.
- TEIXIDOR, Josep, *Antigüedades de Valencia*, València, Librería de Pascual Aguilar, 1895.
- TEIXIDOR, Josep, *Episcopologio de Valencia (1092-1773)*. Introducción y transcripción por A. Esponera Cerdán, València, Facultad de Teología, 1998.
- VALDÉS, Alfonso de, *Diálogo de las cosas acaecidas en Roma*. Ed. de R. Navarro, Madrid, Cátedra, 1992.
- VALLÉS BORRÀS, Vicent, «Vida pública i mort de Joan Caro, mercader», dins *L'univers dels prohoms. Perfils socials a la València baix-medieval*, València, Eliseu Climent, 1995, pp. 257-291.
- VALLÉS BORRÀS, Vicent, «La Germania (1519-1522). Un movimiento social en la Valencia del Renacimiento», dins *Conflictos y represiones en el Antiguo Régimen*, València, Universitat de València, 2000, pp. 11-20.
- VALLÉS BORRÀS, Vicent, «Les ambaixades de la Germania davant Carles I», *L'Avenç*, 244 (2000), pp. 36-60.
- VALLÉS BORRÀS, Vicent, *De la carta de poblament a l'ocàs de l'Antic Règim (1252-1800)*, l'Alcúdia, Ajuntament de l'Alcúdia, 2002.
- VALOR MONCHO, Pilar, *El Consell General y la lucha por el poder municipal, origen y desarrollo de las Germanías de Valencia 1515-1523*, València, Universitat de València, tesi de llicenciatura inèdita, 2000.
- VICENS VIVES, Jaume, *Ferran II: la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Barcelona, Emporium, 1936-1937.
- VICH, Álvaro i Diego de, *Dietario valenciano (1619-1632)*. A cura de F. Almarche Vázquez i S. Carreres Zacarés, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1921.
- VILAR DEVÍS, Mercedes, *El Hospital General en la Valencia foral moderna (1600-1700)*, València, Ajuntament de València, 1996.
- VILLAGRASA, Francesc, *Antigüedad de la Iglesia catedral de Segorbe y catalogo de sus obispos*, València, Jeroni Vilagrassa, 1664.
- VOSTERS, Simon, «Doña Mencía de Mendoza, señora de Bredá y virreina de Valencia», *Cuadernos de Bibliofilia*, 13 (1985), pp. 3-20.
- WORREN, G., *Don Carlos, el príncipe de la leyenda negra*, Madrid, Marcial Pons Historia, 2006.
- ZALBIDEA BERENGUER, Alaitz, *Nicolau Primitiu Gómez Serrano: Memòria privada i consciència valencianista*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2019.
- ZURITA, Jerónimo de, *Anales de la Corona de Aragón*, Saragossa, Lanaja, 1610-1621.

Jeroni Sòria:
Dietari
(1503 – 1559)

pere mi pefas q' lomas
de mi moles barber

Digons a 7 semars 1521 // loiges de go'nador q' n' es
meq' mammel exarq' avallat' traque a pefar ayo q' ano pere
mit' regidor sellano ayo panyat ab molto q'ed servall elos
m' abell salbragens ayo elos jurats avallat' ayo panyat
lago bernador emolto q'ed armada ayo panyat dir gome
deparien: epar' fons dals ala forno d'iz s. no n'ing ayo
viri fino de nre q' eni esela regemario vofaltes me
pefar gelamos de nre moles barber q' esto alaplaro
de nre d'iz jurat' done longino aldiabbe f'ist' nre
efes nre gome nre e'f'ie vob' q' go'nador e'f'emo
jurats e'f'os q' go'nador q' era micer g'of'ar vofell
vof'o lomia animo seq' monare q' lilenas vof'ual to
nre vof'agres q' nre jurat' e'f'is la p'ena e'f'ende vof'ello
vof'el foro como a f'eg'rañes ala regemario vof'ario
vof'el g'raño l'ia n'of'es.

Mora nomenada
n' d'ia

A omi semars 1521 // entra enast' semi promp'ri fencia
mora f'ida de grabiel molimb' obier de nre q' temps de tres anys
emi q' d' d' emiges robes

A omi semars 1522 f'enna l'ad'ro fencia

A omi semars 1523 n' d'ro copare de ofens' q' f'udany etes
mefo e'f'igne enast' nre d' d' omi q'

Lo f'inea de setembre 1523 d'ni ap'umarias

vof'equal at'itor a f'ormar ayo enyo ser de f'arme salvador
not'es nre de go'nador enlo dia e'f' seg'us d'is

f' d' g' q'

||^{Ir} [*en blanc*]¹

||^{Iv} [*en blanc*]

[Índex]

||^{Iir}²

[A]³

Època que fermà Johan Prats, llaurador de Museros, a Simó de Sòria, a 18 de març, 1507	1507 ⁴
Època que fermà Johan Centelles, llaurador, e sa muller, a Simó de Sòria, a 4 de dehembre, 1507	1507
Acte de lloguer de la botiga de la Llonja, a 2 de giner, 1508	1508
Adehenament dels offiçis de València, any 1520	1520
Anada dels offiçis a Chelva a 10 de agost, any 1520	1520
Anada del marquès de Atzaneta a Morvedre per la bandera de València, a 3 de agost, 1521	1521

¶¹ Aquest full, originalment, degué quedar en blanc. Algú hi va escriure uns versos en castellà: «Sin Dios y con mi pecado, / mira con qué y sin quién, / para que me vaya bien / quando de Dios me aparté, / por irme tras mi apetito / al punto me acongoxé, / mirando como dexé / por no nada lo infinito. / Y mientras más me apartava, / andava más descuydado. / Y quien así me mirava / luego desía que andava / sin Dios...». D'altra banda, el full porta indicat el número 1. No seguim aquesta numeració perquè desapareix

ben aviat. ¶² El full apareix numerat amb el 2.

¶³ L'abecedari que indica l'inici de la primera paraula de l'entrada indexada per Sòria es troba al marge dret, en una mena de pestanyes que van de menor a major per facilitar-ne la consulta. Actualment són quasi invisibles i és per això que les restituïm. ¶⁴ L'any que apareix a la dreta de la caixa d'escriptura és moltes vegades repetit pel que ja apareix en la indicació de la notícia o anotació. El conservem perquè pot resultar útil per fer servir aquest índex, si és el cas.

Artelleria presa per los agermanats en Catarroja, a 24 de octubre, any 1521; e a XI de octubre, prengueren l'artelleria dels agermanats a sent Antoni ⁵	1521
Època que fermà Bernat Lluís Maçip a Geroni Sòria, a 24 de giner, any 1523	1523
Antoni dels Diablers, prevere, posat en la escala, a 20 de juny, any 1524	1524
Acte de guardar [de] ⁶ dany, fet entre Geroni Sòria e Johan Crespo, a 26 de juny, 1524	1524
Acte de guardar de dany, fet per don Johan de Pròxita a Simó de Sòria, a 7 de setembre, 1524	1524
Acte de guardar de dany, fet per Geroni Sòria e Johan Crespo, a Lluís Beltran, a 16 de dehenbre, 1524	1524
Època que fermà Pere Tençà a Simó [de Sòria], ⁷ a 2 de octubre, any 1525	1525
Època que fermà Simó de Sòria a Andreu de Medina, a 22 de dehenbre, 1525	1525
Època que fermà Pedro Santa Crus, tintorer de draps, a Simó de Sòria, a 11 de maig, any 1526	1526
Albarà fet per Hieroni Sòria a Grabièl Daroca, velluter, a 13 de maig, any 1526	1526
Època que fermà Pedro Salazar, enpedrador, a Geroni Sòria, a 1 de agost, any 1526	1526
Època que fermà mossén Francés Rodrigues, prevere, a Geroni Sòria a [...] de noembre, 1526	1526
Època que fermà Gerònima Estanyola, beata, a Geroni Sòria, a 29 de juliol, 1527	1527
Acte de guardar de dany que fa don Johan de Pròxita a Simó de Sòria, a 7 de setembre, 1524	1524
Època que fermà mestre Nicholau Sart, çabater, a Hieroni Sòria a 18 de agost, 1527	1527
Afermà Mari López, moça, ab Simó de Sòria, a 13 de dehenbre, any 1527	1527
^{iv} Època que fermà mossén Miquel Geroni Berenguer, ciutadà, clavari dels censals de València, als arrendadors de la sissa del tall, essent Hieroni Sòria la hu de aquells, a 4 de juny, any 1528	1528
Època que fermà na Yzabel Mascó, de pencions del molí de Gandia, a [...] de dehenbre, any 1528	1528
Època que fermà Pedro Sancta Crus, tintorer de draps, a Simó de Sòria, a 11 de mayg, 1528	1528

¶⁵ Des de *e a XI...*, afegit posteriorment.

¶⁶ Afegim la preposició, oblidada per l'autor.

¶⁷ L'autor va oblidar posar el cognom del pare.

Àpoca que fermà Agostí Domingues, llaurador de València, a Hieroni Sòria, per lo dot de sa muller, Maria [...], del loch de Ateca, en Aragó, a 27 de nohembre, any 1528	1528
Àpoca que fermà la beata Estanyola a Hieroni Sòria, a 12 de febrer, any 1529	1529
Àpoca que fermà Bernat Luís Macip a Hieroni Sòria, a 15 de mayg, any 1529	1529
Àpoca que fermà Hieronima Estanyola a Hieroni Sòria, a 26 de nohembre, any 1529	1529
Affermament per lo pare de òrffens a Hieroni Sòria, de Magdalena, a 2 de dehembre, any 1529	1529
Àpoca que fermà na Ysabel Mascó e de Albert a Hieroni Sòria, a [...] de dehembre, any 1529	1529
Àpoca que fermà Gaspar Molins, botiguer de llens, a Hieroni Sòria, a 15 de dehembre, any 1530	1530
Àpoca que fermà Luís Durbà, laurador de Alfafar, a Hieroni Sòria, a 13 de dehembre, any 1530	1530
Àpoca que fermà Sebastià Boro y Sastre, cessionari de dona Mundina Boil, senyora de Alfafar, a Hieroni Sòria, a 13 de juny, any 1531	1531
Àpoca que fermà Agostí Joan Albert, ciutadà, en cert nom, a Hieroni Sòria, a 16 de juny, any 1531	1531
Àpoca que fermà Cèzar Guil, de Alacant, a Hieroni Sòria, a 2 de setembre, any 1531	1531
Àpoca que fermà don Joan Boyl, en cert nom, per don Francisco Boil, a 12 de setembre, any 1531	1531
Àpoca que fermà mestre Nicholau Sart, sabater, a Hieroni Sòria, a 19 de octubre, any 1531	1531
Àpoca que fermà Guillem Pellicer, flaquer, a Simó de Sòria, a 17 de abril, any 1532	1532
Arendament fa don Gaspar de Borja, bisbe de Sogorb e Albarrazí, a Hieroni Sòria, a [...] de maig, any 1533	1533
Àpoca que fermà mossén Martí Asensi, prevere, marmesor de mossén Joan Antich, quòndam prevere, a Hieroni Sòria, a 8 de agost, any 1533	1533
¶ ^{III} Àpoca que fermà mossén Pere Barberà, prevere, procurador de Sent Christòphol, a Hieroni Sòria, a 4 de setembre, any 1535	1535
Àpoca que fermà Bernat Luís Macip a Hieroni Sòria, de dos esclaves, a 29 de janer, any 1536	1536

¶⁸ El full apareix numerat amb el 3.

Àpoca que fermà Yzabel Masquefa a Hieroni Sòria, del criar de sa filla, a 27 de juny, any 1536	1536
Àpoca que fermà Miquel Aliaga, notari de València, a Hisabel Joan Saburgada, a 21 de mayg, any 1536	1536
Àpoca que fermà Hieroni Sòria a Gaspar Gil, notari de València, a 17 de mayg, any 1536	1536
Àpoca que fermà Miquel Beneyto, notari de València de la cort de l'official, a Hieroni Sòria, a 26 de janer, any 1537	1537
Àpoca que fermà Francés Pastor, mercader, òlim texidor de llana, a Hieroni Sòria, a 17 de dehembre, any 1537	1537
Anada a Vilajoyosa gent de València per a socórrer-la, perquè hera cerchuda de moros de Alger, a 31 de juliol, any 1538	1538
Àpoca que fermà Joan Monfort a Hieroni Sòria, a 7 de octubre, any 1538	1538
Àpoca que fermà Joan Saragoça, laurador de Silla, a Hieroni Sòria, a 21 de març, any 1538	1538
Àpoca que fermà Hieroni Sòria a Pere Munterde, a 7 de març, any 1539	1539
Àpoca que fermà mestre Puig, obrer de vila, a Hieroni Sòria, de la obra de la alqueria, a 13 de octubre, any 1539	1539
Asotats 31 home, a 20 de octubre, any 1541	1541
Àpoca que fermà Sancho Ximenes de Tuexa a Hieroni Sòria, a 14 de setembre, any 1541	1541
Armada vingué, del Turch, en Toló, terra de França, a X de agost, any 1543	1543
Àpoca que fermà Joan Navarro, esmolador, a Hieroni Sòria, a [...] de setembre, any 1543	1543
Àpoca que fermà Joan Adret e Violant Adret, germans, a Hieroni Sòria, a 10 de setembre, any 1543	1543
Àpoca que fermà mossén Pere Martínez, procurador de l'Hospital General, a Hieroni Sòria, a 4 de juliol, any 1547	1547
Arendament de la alqueria fet per Hieroni Sòria, a don Gaspar Artés, a 8 de juny, any 1547	1547
Àpoca que fermà don Francés Corella, en cert nom, a Hieroni Sòria e don Gaspar de Borja, a 2 de mayg, any 1532	1532

||^{IIIv}⁹ [*en blanc*]

¶ ⁹ Originalment, aquest full quedà en blanc, i Miquel Jeroni Llopis aprofità per introduir-hi la indexació d'algunes de les notícies que recull el seu dietari, un detall que no advertí Momblanc ni tampoc Martí i Mestre, quan edità Llopis. És per això que les donem, ara, ací: «A 12 de octubre

descuarteraren a Miquel Esteve perquè mataren, ell y son germà, y Llaser, a un coredor de or en moltes choyes, per llevar-li el or que portava, dins una casa del Llaser. Primerament li llevaren, a la porta de la sala, les orrelles; y en la Argenteria, la mà dreta; y en la casa on mataren el home,

Buydada del Michalet a [...] de [...], any 1521	1521
Batalla e camp dels agermanats de València, per a Morvedre, a 18 de juliol, any 1521	1521
Batalla de Gandia per los agermanats de València, a 24 de juliol, any 1521	1521
Benedicció de la mesquita de la moreria de València, a 12 de agost, any 1521	1521
Bocanegra, capità de la Germania, esquarterat a 14 de octubre, any 1521	1521
Berthomeu Andari, velluter, esquarterat a 6 de mayg, any 1522	1522
Bandera de València al portal de Sent Vicent, a 15 de setembre, any 1522	1522
Bandeig dels fugits per la Germania, a [...] de janer, any 1524	1524
Bandera de València partí per a Espadà, a 10 de juliol, any 1526	1526
Breu de Roma, com se a de fer la suplicació e revalidació de corona, per a Roma, en l'any 38, a cartes 98	1538
Buydada del Michalet de la Seu de València, a 19 de juliol, any 1539	1539
Bous e canyes corregeren en lo Mercat de València, a 13 de dehembre, any 1542	1542
Baluart e muralla del portal de la Mar, a [...] de [...], any 1543	1543
Bastonades a don Gaspar Çentelles, fetes dar per don Carlos de Borja, duch de Gandia, a 8 de maig, 1552 ¹¹	1552 ¹²

|| IVv [en blanc]

|| Vr¹³

[C]

(†)

Crida e execusió de la sentència dada en Barçelona a Johan Canamàs, laurador, any 1503 ¹⁴	1503
---	------

l'artra; y après l'esquarteraren. Any ...1574 / A [...] de abril, 1577, partí de València per a Cantavella; y a 1 de mag partí per a Saragosa y torní a Cantavella; y torní a Valensia los primers de octubre ...1577 / A mosén Terés tiraren una alca-busada, que era criat de la senyora de l'Alcúdia, a 27 de mars, any 1579...1579 / A 8 de juny asotaren [...] Pitarda, madrina, y l'anplomaren y la tingueren 4 hores en un cadafal a la vergonya, en la plasa de la Seu. Y fon perquè a la muller de Anastasi Pallarés, fill de Bernat Simó, feu partera, portant altra criatura, any ...1587 / Acte fet per los senyors enquisidors lo dumenge après del Corpus, a 19 de juny. Y trageren molts hòmens y dones y cremaren deu estàtues; y sinc hòmens

per sodomites ...1588». ¶¹⁰ El full apareix numerat amb un 4. ¶¹¹ Aquesta entrada va ser afegida per J. Sòria, posteriorment. ¶¹² Segueix, de mà de M. J. Llopis, el següent: «Bous coregeren en lo Mercat de València, fets per lo duc de Nàxera, a 12 de noembre, any 1580 ...1580».

Bous y canyes coregeren en lo Mercat de València, davant la magestat del rey don Felip y prinsep y prinsesa, a 25 de jiner ...1587». ¶¹³ El full es troba numerat amb un 5. ¶¹⁴ Afegit posteriorment, de mà de Sòria, que també copià la *Crida*, cosa que reafirma la idea que aquell document el va afegir posteriorment, tal com hem comentat a la introducció. Vegeu més avall, l'annotació [0].

Cartes nubcials entre Hieroni Sòria e Hisabet Goçalbo, a 9 de febrer, 1510	1510
Crema de mossén Gomis, cavaller, a 2 de abril, any 1520	1520
Cessió feta a Nophre Soriano, boter, contra Johan Estaràs, tonyiner, a 10 de febrer, any 1520	1520
Capità Joan Caro, sucrer e racional de València, per a anar a Gandia, a 20 de juny, any 1521	1521
Combat del castell de Corbera per los agermanats, a 28 de juny, any 1521	1521
Cap de Agulló portat de Xàtiva a València, a 17 de abril, any 1522	1522
Comanda feta per los deputats del General de València a Hieroni Sòria, a 21 de juny, any 1524	1524
Conpra de censal feta per Hieroni Sòria, sobre la ciutat de Alacant, a 3 de octubre, any 1524	1524
Cessió fa mestre Anthoni Alòs, celurgià, e sa muller, a Hisabet Goçalbo e de Sòria, a 12 de janer, any 1526	1526
Crida contra los moros de Beneguazir, a 17 de janer, any 1526	1526
Carregament de censal prengué Simó de Sòria, e altres, de Stheve Monfort, a 13 de març, any 1526	1526
Carregament de çensal prengué Simó de Sòria, e altres, de na Hierònima Estanyola, beata, a 11 de maig, any 1526; a-y consignació	1526
Crida contra la taula de Francisco Pasabonello e d'Urbà de Novara, a 20 de juny, any 1526	1526
Caplleuta feta per Hieroni Sòria, e altres, a la persona de Gaspar Rúvio, perayre, a 29 de juny, any 1526	1526
Crida a foch y a sanch contra los moros d'Espadà, a 23 de juliol, any 1526	1526
Carta de indemnitat que fa Simó de Sòria, e altres, a Anthoni Fort, a 29 de janer, any 1527	1527
Cessió fa don Gaspar de Borja a Simó de Sòria, a 24 de mayg, any 1527	1527
Cessió fa Hieroni Sòria a Pere Estrader, a 17 de octubre, any 1527	1527
Crema de convesos, a 14 de maig, any 1528	1528
<i>Corpus</i> , ço és, la professó acostumada, a 15 de mayg, any 1528	1528
Carregament de censal que prengué Simó de Sòria, e altres, de les monjes de Sanct Christòphol, a 20 de febrer, any 1529	1529
Carregament de çensal que prengueren Geroni Sòria e Ysabet Goçalbo e de Sòria de Vicent Borell, a 26 de giner, 1529, a cartes 125 ¹⁵	1529
^{Vv} Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria e Pere Magaluff, notari, de Àngela Almenara, a 9 de setembre, any 1529	1529
Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria, e altres, de mossén Joan Nophre Penarroja, comanador de Monteza, a 20 de setembre, any 1529	1529

¶ ¹⁵ Entrada de mà de Sòria.

Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria, e altres, de Vincent Trilles, notari de València, a 20 de mayg, any 1529	1529
Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria e Pere Magaluff, notari, e altres, de na Lleonor Belluga, a 26 de dehembre, any 1529	1529
Carta de indempnitat fa Hieroni Sòria a don Jaume Corberan, a 26 de agost, any 1531	1531
Carta de indempnitat fa don Guerau Fenollet e dona Betriu, sa muller, a Hieroni Sòria, a 26 de agost, any 1531	1531
Cessió fa Hieroni Sòria a Bernat Lluís Macip, contra Miquel Lopis de Seron, llogater de la botiga, a 17 de octubre, any 1531	1531
Cessió fa Hieroni Sòria a Bernat Lluís Macip, a 24 de octubre, any 1531	1531
Concòrdia feta entre lo enperador e lo rey de Tunis, any 1535	1535
Cartes nubçials entre Pere Munterde e Àngela Sòria, any 1535, e pagament de dot ¹⁶	1535
Cartes nubçials entre Hieroni Sòria e Hizabet Joan Saburgada, a 21 de juliol, any 1535	1535
Carregament de censal que carregà Hieroni Sòria e sa muller, a don Francés Llançol, comanador de Munteza, a 27 de abril, any 1536	1536
Carregament de violari que carregà Frances Honorat Sòria e Hieroni Sòria a Sperança March, a 26 de juny, any 1536	1536
Carregament de violari que carregà Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria, a Esperança March, a 24 de juliol, any 1536	1536
Carregament de violari que carregà Hieroni Sòria e Hizabet Joan Çaburgada a Esperança March, a 14 de octubre, any 1536	1536
Carregament de censal que carregà Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria a dona Joana Pallàs, a 29 de ¹⁷ octubre, any 1536	1536
Carregament de censal que prengué Hieroni Sòria, en cert nom, e Francés Honorat Sòria, de Vincent Borrell, a 5 de dehembre, any 1536, a cartes 90 ¹⁸	1536
^{VIr} ¹⁹ Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria de Gabriel Argent, a 21 de dehembre, any 1536	1536
Compra feta, en la cort de CCC sous, en la execució que fa Joan Tristany, de Elch, a 6 de ²⁰ setembre, any 1538	1538
Cessió fa Hieroni Sòria a Jacobo Bover, a 21 de agost, any 1538	1538
Cessió fa Hieroni Sòria a micer Galcerà Adret, a 20 de dehembre, any 1538	1538
Cessió fa Hieroni Sòria a micer Galcerà Adret, a 21 de janer, any 1539	1539

¶¹⁶ e pagament de dot, afegit posteriorment. ¶¹⁷ de, repetit a l'original.

¶¹⁸ a cartes 90, afegit posteriorment, de la mà de Sòria.

¶¹⁹ El full presenta la numeració posterior 6. ¶²⁰ Escrit a l'interlineat.

Cripsi de sol, a 18 de juliol, any 1539	1539
Cessió feta per Hieroni Sòria a micer Matalí, a [...] de mayg, any 1539	1539
Compra de una mula feta per Hieroni Sòria, de Urgellés, guadamazirer, a 9 de juny, any 1539	1539
Cessió feta per Hizabet March e de Guimerà a Hizabet Joan Çaburgada, a 25 de agost, any 1539	1539
Cessió fa ²¹ Hieroni Sòria a Francisco de Madrid, formenter, a 20 de setembre, any 1539	1539
Carregament de violari que prengué Hieroni Sòria, e Francés Honorat Sòria, de Anton Gómez a 20 de maig, any 1539	1539
Compromés fet entre Hieroni Sòria e Àngela Sòria, a 3 de dehembre, any 1540	1540
Cessió fa Hizabet Joan Çaburgada a Jaume Joan Pellicer, notari de València, a 14 de abril, any 1540	1540
Capbreu de la casa e ort del Spital General, que stich, a 14 de octubre, any 1541	1541
Cremaren a na Dolça, muller de Baltazar Dolç, notari de València, a 1 de agost, any 1542	1542
Cessió fa Martí Gonzales, notari de València eo scrivent, a Hizabet Joan Çaburgada, a 21 de agost, any 1542	1542 ²²
Cessió Hieroni Sòria fa a Francés Trilles, notari de València, a 23 de febrer, any 1543	1543
Crema de set cases al Mercat, a 10 de març, any 1543	1543
Crida de certs capitans, cavallers de València, fets per la nova venguda del Turch en França, a 14 de juliol, any 1543	1543
Corones feren en València, a 20 de agost, any 1544	1544
Convocatió de parlament fet per lo duch de Calàbria, en Alzira, a 10 de març, any 1544	1544
^{viv} Crida que no parassen les portes per la mort de la princessa, a 21 de agost, any 1545	1545
Crida de les confraries de València, a 24 de agost, any 1545	1545
Crema de convessos e restitució de [...] Solanes, a 24 de maig, any 1547	1547
Carregament de censal que prengué Hieroni Sòria, e Francés Honorat Sòria, de Hieroni Granullés, ciutadà, a 21 de agost, any ²³ 1537, e vend[r]e un catiu blanch ²⁴	1537
Cessió fa Hieroni Sòria a Grabiell Argent, ciutadà, a 3 de octubre, any 1548	1548

¶²¹ Segueix, sobrer: *per*. ¶²² Segueix, repetida, la mateixa entrada: «Cessió fa Hieroni Sòria a Martí Gonzales, notari de València eo scrivent,

a 21 de agost, any 1542 ...1542». ¶²³ Segueix, repetit: *any*. ¶²⁴ Des de *e vendre...* afegit posteriorment. L'escrivà oblidà la *r*.

Cessió fa Hieroni Sòria a Hieroni Yvorra, verguer dels jurats de València, a 2 de juliol, any 1540	1540
Cessió fa Hieroni Sòria a don Luís de Castellví, canonge de València, a [...] de [...], any 1543	1543
Compra de la casa e ort prop l'Espital General, a 4 de maig, any 1521, a cartes [...]	1521
Compra de la casa de Alfafar, a 27 de setembre, any 1527	1527
Compra de terra campa en Alfafar, a 27 de setembre, any 1528, a cartes 123	1528
Compra de terra campa en Alfafar, a 25 de maig, any 1528, a cartes 124	1528
Compra de l'alqueria al camí de Picaçent, a 26 de janer, any 1529, a cartes 125	1529 ²⁵
Carregament de censal de Vicent Borell, a cartes [...], any 1529	1529 ²⁶
Compra de terra campa en Alfafar a [...] de [...], any 1529, a cartes 127	1529
Compra de una vinya al molí de Pala, en la cenda de les Vaques, a 8 de dehembre, any 1530, a cartes 128	1530
Carregament de censal que prengueren don Guerau Fenollet, e altres, de Hieroni Sòria, a 27 de octubre, any 1529; a cartes 129	1529
Compra de casa en València, en lo carrer de l'Espital General, al cantó del carrer de la Vedella, a 18 de janer, any 1534; a cartes 130	1534
Compra del loch de Cotes de Algemessí; comprà Hieroni Sòria de Hieroni March Capulla, a 24 de febrer, any 1536; a cartes 132	1536
¶ ^{viii.27} Compra de un moreral en Meliana, comprat per Hizabet Joan Çaburgada e de Sòria, de mestre Jaume Saragossà, saunador, e altres, a 9 de abril, any 1539; a cartes 134	1539
Compra de un molí en la vila de Gandia, ab terres; comprà Hieroni Sòria, a 6 de juny, any 1524, a cartes 136	1524
Compra de una casa en lo carrer de Gombau, la qual comprà Simó de Sòria, a 3 de març, 1507; a cartes 137	1507
Compra de trujes, a 8 de agost, any 1536	1536
Cessió fa Hieroni Sòria a Hieroni Yborra, a 17 de febrer, any 1551	1551
Cessio fa Hieroni Yvorra a Hieroni Sòria a 17 de febrer, any 1551	1551
Crida a foch y a sanch contra França a [...] de setembre, any 1551	1551 ²⁸

¶²⁵ Al marge esquerre algú –segurament Sòria– va dibuixar una manícula indicant aquesta entrada. ¶²⁶ Aquesta entrada, de mà de Sòria. ¶²⁷ El full presenta la numeració posterior 7. ¶²⁸ En l'espai en blanc que restava, Miquel Jeroni Llopis va anotar: «Carta del rey al papa, sobre la presa del príncep, a 20 de giner, any 1568 ...1568 / Crida feta per Vaspasiano de Gonsaga, de portar llum, tocada la queda, feta

a 6 de octubre, any 1576 ...1576 / Coro de bous fet per lo duc de Nàjera, en lo Mercat, a 3 de agost ...1579 / Crida feta per don Chau-me Villanova, germà del senyor de Vicorp, de torneu, per dona Gerònima Calatayut, neboda de don Ximén Peres, a 23 de agost ...1579 / Crida feta de un ome que avia fet albarans falsos, feta per los gurats, vespra de sen Bertomeu, dumenge, de nit, a 23 de agost ...1579 / Carta

||VIIv [en blanc]²⁹
||VIIIr³⁰

[D]

(†)

Donació feta per Simó de Sòria a Hieroni Sòria, a 9 de febrer, any 1510	1510
Difinició feta per Guillermo Sebollino a Hieroni Sòria, a 29 de octubre, any 1513	1513
Desembarcada de l'emperador en Espanya, a 19 de setembre, 1517	1517
Difinició feta entre Hieroni Sòria e Pere Tençà, a 23 de març, any 1519	1519
Desenbarcada de Vicent Peris, capità de la Germania, en la plaja de València, a 6 de setembre, any 1521	1521
Don Joan de P[r]òxita, ³¹ degollat a 24 de març, any 1522	1522
Desagraduaren un capellà portugués per la Germania, a 9 de agost, any 1524	1524
Difinició feta entre Simó de Sòria e Sancho Ferrer, tintorer de draps, a 26 de noembre, any 1524	1524
Difinició que fa Hieroni Sòria a Joan de la Plana, a 27 de juny, any 1526	1526
Difinició que fan Hizabet Gozalbo e de Sòria e Magdalena Goçalbo e de Macip, a Hieroni Sòria a 10 de noembre, any 1528	1528
Difinició feta entre Hieroni Sòria e Magdalena Goçalbo e de Macip, a 7 de febrer, any 1530	1530
Desembarcada de l'emperador en Palamós, venint de Itàlia, a 7 de octubre, any 1533	1533
Donacions fetes a estranys; a cartes 79, any 1534	1534
Donacions fetes entre namorat a namorada y entre marit y muller; a cartes 80, any 1534	1534
Difinició que fa Bernat Lluís Macip a Hieroni Sòria, a 29 de janer, any 1534	1534
Difinició feta entre Hieroni Sòria e Jaume Garcia, a 1 de abril, any 1542	1542
Desenbarcada del príncip Maximiano en Barcelona, a [...] de agost, any 1548	1548
Difinició feta per lo pobil al curador; a cartes 79, any 1574	1534 ³²

del rey don Felip als diputats de València, sobre la gerra de Portugal, feta a 20 de febrer, any 1580 ...1580 / Crema de Senta Catalina Màrtir, Dijous Sant, a 29 de mars, 1584 ...1584 / Coxinet fet per los confreres de nostra Senyora, per a la profesó d'agost, a 15 d'agost, 1587 ...1587». ¶²⁹ Miquel Jeroni Sòria hi va anotar: «Corts selebrades per la machestat real del rey don Felip Terser, en la siutat de València, [...] de jiner, 1604, les quals se selebraren en el monestir de Predicadors ...1604». ¶³⁰ A partir d'ací desapareix la numeració en xifres aràbi-

gues. ¶³¹ Afegim la lletra que va oblidar l'escrivà. ¶³² Miquel Jeroni Llopis anotà, tot seguit: «Don Guan de Cardona, descapsat a 21 de febrer ...1577. Est era fill bastart de l'almirant de Aragó, don Sancho de Cardona. Llevaren-li lo cap en la plasa de la Seu, perquè s'enportà una monja de la Consepció de València. Don Sancho Sans y de Cardona, li llevaren lo cap en la plasa de la Seu perquè havia mort en casa una dona que stava, la que ell tenia amors, a un fadrí notari, que's dia Pau Esbrí, dilluns a 21 de jiner ...1588».

||^{VIIIv} [*en blanc*]

||^{IXr}

[E]

Entrada de l'infant, senyor de Sogorb, en València, a 10 de setembre, any 1521	1521
Entrada del jurat de Saragoça a València, a 21 de octubre any 1521	1521
Entrada de Vincent Peris en València, a 25 de febrer any 1522	1522
Entrada de la reyna Germana a València, a jurar per virreyna, a 11 de dehembre, any 1523	1523
Entrada del duch de Sogorb en València, après de la vitòria del camp de Morvedre, a 20 de janer, any 1524	1524
Entrada del rey de França, per mar, a València, lo qual vingué de Jènova, a 29 de juny, any 1525	1525
Escancel·lació e quitament de censal de Vicent Borrell, a 30 de setembre, any 1525	1525
Entrada de la bandera de València del Rrat penat a València, a 25 de setembre, any 1521	1525
Entrada del duch de Calàbria ab la reyna Germana a València, per virrey, a 28 de noembre, any 1526	1526
Escancel·lació que fa Pere Ros, flaquer, a Hieroni Sòria, de un censal, a 24 de maig, any 1527	1527
Entrada de l'emperador don Carlos a València, a 3 de maig, any 1528	1528
Esquarteraren tres hòmens, comovedors nous de la Germania, a 17 de febrer, any 1529	1529
Escancel·lació de cessió que fa [...] Seguer a Hieroni Sòria, a 9 de novembre, any 1530	1530
Enbarcada de l'emperador don Carlos, per a Tunis, en Barcelona, any 1535; a cartes 84	1535
Empares. Memòria com se an de fer al General de València, per la cort civil, en lo any 1537; a cartes 95	1537
Empares. Memòria com se an de fer per la cort civil; a cartes 94	1537
Enbarcada de l'emperador en Barcelona, per a ³³ Nisa, a 24 de abril, any 1538	1538
Entrada de don Jordi de Àustria, arquebisbe de València, oncle de l'emperador, a 12 de janer, any 1539	1539
Entrada de la marquessa de Atzeneta, muller del duch de Calàbria, a 13 de janer, any 1541	1541
Esquarteraren a Vicent Ferrer, nebot de Baltasar Dolç, notari de València, a 31 de juliol, any	1542

¶³³ Segueix, repetit, *a*.

Entrada de l'emperador a València, a 4 de dehembre, any	1542
^{Ixv} Entrada del duch de Gandia en València, a 7 de dehembre, any 1542	1542
Entrada del compte de Oliva en València, a 8 de dehembre, any 1542	1542
Escandall de forment, de brut a net, a 3 de juliol, any 1547	1547
Enbarcada del príncip don Phelip per a Flandes, o a Jènova, a 2 de nohembre, any 1548	1548 ³⁴

||^{Xr}

[F]

Ferrando, flaquer, bujarró, ³⁵ a 7 de agost, any 1519	1519
Fermansa que fa Baptiste Estheve, de Puçol, a Hieroni Sòria, a 22 de dehembre, any 1525	1525
Foch del Trench de València, a 8 de octubre, any 1526	1526
Fermença fa Hieroni Sòria a Jaume Daroca, notari, a 17 de dehembre, any 1527	1527
Fermansa fa Hieroni Sòria a Pere Gelós, sastre, a 23 de dehenbre, any 1527	1527
Fogassa donaren los hobrers de Sanct Martí a Hieroni Sòria lo dia de Tots Sancts, a 1 de nohembre, any 1528	1528
Fustes de moros de Alger vingueren en la Vall de Alfàndech, a 15 de agost, any 1531; foren 16 fustes	1531
Fur dels erbatjjes dels llochs de senyoriu; a cartes 116, any 1542	1542
Foch de l'Espital General, a 15 de janer, any 1545	1545
Francés Juan Trilles, notari de València, furtà a la filla de Joan Perelló, botiguer de draps, a 30 de juny, any 1545	1545
Fugiren don Diego Lladró e don Francés Joan Martí, cavallers, y Gonbau [...], sotalcayt del castell de Xàtiva, tots de dit castell, a VI de juny, any 1547	1547
Foch de la cort de la Governació de València, a 21 de juny, any 1547	1547
Forma de signatura de actes o certificatòria de mà de mercaders en lo any 1551	1551 ³⁶

¶³⁴ De la mà de Miquel Jeroni Llopis, segueix: «Estafermo davant casa la senyora de la Alcúdia, que stava al carrer de Sent Salvador que ix al Temple, fet per don Lloís de Cardona, a les 9 hores de la nit, a 1 de febrer, any 1575 ...1575 / Entrada del rey don Felip en València, <d>en lo prínsip y prinsesa, a 18 de giner, any 1586 ...1586 / Entrada del rey don Felip nostre senyor, Terser, en València, y la<n> infanta donya Ysabel, casada en don Albert d'Àustria, archiduc d'Àustria, per lo portal de Sent Visent ...1599 / Entrada de la serenísi-

ma reyna donya Margarita de Àustria, filla del serenísim rey de Bohèmia, a selebrar ses reals bodes en lo serenísim rey don Felip 3, per lo portar de Serans de la siutat de València ...1599 / Entrada del serenísim rey nostre senyor, don Felip de Àustria, a tenir corts a la siutat de València, per lo portal de Quart, a 23 de denbre, any 1603 ...1603». ¶³⁵ Aquesta paraula es troba escrita a l'interlineat. ¶³⁶ Tot seguit, Llopis afegí: «Festes a la senyora filla de don Galserà de Castellví, senyor de Carlet, y sa mare, de l'Alcúdia, per don Lloís de Cardona y don

||^{Xv} [*en blanc*]

||^{XI}r

[G]

Galera de València s'enportà don Álvaro de Bassan, capità de l'emperador, per mar, a 1 de agost, 1527	1527
Garrot de Hieroni Vilanova, fill de miçer Vilanova, a 27 de juny, 1539	1539
Garrot donat a Penya, de la vila de Onda, a 31 de dehembre, any 1541	1541
Gramalles dels jurats de València, per lo dol de la princessa, a 1 de noembre, any 1545	1545 ³⁷

||^{XIv} [*en blanc*]

||^{XII}r

[J]

Jurats fets per los 13 síndichs de tots los estaments, en lo any 1520	1520
Joan Caro, sucrer, fet racional de València en lo any 1520	1520
Joch de canyes fet per lo excel·lentíssimo duch de Sogorb e lo marquès de Brandanbuch, a 7 de febrer, any 1524	1524
Joan Caro, sucrer e racional de València, portaren de la cort del rey, estant en Madrit, a València, pres, a 16 de febrer, any 1524	1524
Joan Alfonso, perayre, e atres tres, esquarterats per agermanats, a 22 de febrer, any 1524	1524
Jaume Gisbert, notari de València, e altres, esquarterats per la Germania, a 10 de juny, any 1524	1524
Joan Caro, sucrer e racional de València, esquarterat a 12 de març, any 1524	1524
Justes reals en lo carrer de Sent Vicent, fet[es] per don Luís Vich, ³⁸ a 25 de setembre, any 1524	1524
Inquisidors vingueren per als moros de València e lo regne, a 11 de maig, any 1524	1524
Joch de canyes feu lo emperador, a 14 de maig, 1528	1528
Jurament de l'enperador en la Seu de València, a 16 de maig, any 1528	1528
Justes reals, feu en lo Mercat, los jurats de València, a 17 de maig, any 1528	1528
Jurat de València, en la mort de la emperatris, a 25 de maig, any 1529	1529
Joch de la garlandeta, a 8 de dehembre, any 1542	1542

Juan Cabanelles, que la festechaven ...1575 / Festes fetes en València, per noves de la salut del nostre rey don Felip, fetes a 5 de noèmbren ...1580 / Foch en la sala de València y presó y tore, estant la machestat real en València, del rey don Felip y prínsip ...1580». ¶³⁷ Tot seguit, Llopis va afegir: «Justes en lo Mercad de

València, lo primer dia dumenge de Cuaresma, que fon a 8 de març; fon mantenedor don Nicolau de Senteyes ...1579.

Goc de canyes en lo Mercat de València, fet per el duc de Nàjera, qu'era visrey de València, a 3 de agost ...1579». ¶³⁸ Des de *fet*, escrit a l'in-terlineat. Afegim el que apareix entre claudàtors.

Justes en lo Mercat, a 11 de dehembre, any 1542	1542
Justes de guerra en lo Mercat, a 12 de dehembre, any 1542	1542
Joyes tragueren en l'Espital, a 5 de juliol, any 1548	1548
Intima extrajudicial feta per Hieroni Sòria a Hieroni Neus, ciutadà, de les terres de Lonbay, a 28 de juliol, any 1545	1545
Joyes de l'Espital General, a 5 de juliol, 1548	1548
Mossén Jaume Ros, negre, cantà missa en València a Sancta Catherina de Sena, a XXVIII de juny, 1552	1552 ³⁹

||^{XIIv} [*en blanc*]⁴⁰

||^{XIIIr}

[L]

Levada dels banchs de València, a 20 de janer, any 1516	1516
Lam del Miqualet, a 19 de febrer, any 1519	1519
Levada dels drets, a 21 de febrer, any 1521	1521
Lettra de don Diego de Mendoça, feta de Canals a València, als jurats, any 1522	1522
Loguer de casa, a 3 de janer, any 1526	1526
Loguer de una alqueria que llogà Miquel Pasqual a Hieroni Sòria, a [...] de febrer, any 1527	1527
Loguer de la botiga que fa Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria a Pere Bonilla, a 13 de març, any 1540	1540
Loguer de la botiga que fa Hieroni Sòria e Bernat Luís Macip a Miquel Lopis de Seron, a 17 de octubre, any 1531	1531
Lam del Real, a 8 de agost, e cremà un quadro del Real, any 1542	1542
Loguer de la botiga de la Lonja, fet per Hieroni Sòria, a mestre Francés Alazir, sastre, a 17 de maig, any 1544	1544
Lagosta en València, a [...] de [...], 1547	1547
Lagosta en València, a [...] de [...], 1548	1548
Loguer de la botiga de la Lonja fet per Hieroni Sòria a mestre Alazir, sastre, a 29 de agost, any 1549	1549
Loguer de la casa gran fet a Berthomeu Lull, mercader, a 19 de febrer, any 1550	1550
Lettra de offeretes fetes per Hieroni Sòria al conte de Oliva, a 8 de juliol, any 1527	1527

¶³⁹ Miquel Jeroni Llopis afegí: «Joc de canyes fetes per los cavallers de Valènsi[a] davant del rey, prinsep y prinsesa, en lo Mercat de València; y bous; a 15 de jiner ...1586». ¶⁴⁰ Aprofitant el full que havia quedat en blanc, Llopis va conti-

nuar l'índex: «Jurà per virey de València don Juan de Ribera, patriarca de Antiochi[a] y alquebisbe de València, [...] de noembre; per aver-se'n anat don Juan Pimente[l] y de Ererra, conte de Benavent, de virey de València, a Nàpols, any ...1602».

Lettra de offeretes fetes per Hieroni Sòria al conte de Oliva, a 4 de agost, any 1527	1527
Loguer fet per Hieroni Sòria a mestre Bernat Aduart, velluter, a 17 de dehembre, 1551	1551 ⁴¹

||^{XIIIv}⁴² [*en blanc*]

||^{XIVr}

[M]

Morts a [...] de [...], any 1508	1508
Moça nomenada Estephania, a 2 de febrer, 1513	1513
Moça nomenada Hisabel, a 3 de setembre, any 1513	1513
Moça nomenada Joana, de terra de Villores, a 21 de juliol, 1514	1514
Mort de Gonsalo Ferrandis, gran capità, a 10 de dehembre, any 1515	1515
Mort del cathòlich rey don Ferrando, a 22 de janer, any 1516	1516
Moça nomenada Catherina, a 30 de dehembre, 1516	1516
Moça nomenada Maria, a 29 de març, any 1518	1518
Moça nomenada Quitèria, a 30 de març, any 1519	1519
Morts de peste a [...] de [...], any 1519	1519
Moça nomena[da] ⁴³ Hisabeleta, a [...] de [...], any 1520	1520
Moça nomenada Cicília, a 9 de mayg, any 1521	1521
Mort de Matheu Negre, a 12 de juny, any 1521	1521
Mort de Francí Saliner, a 12 de juny, any 1521	1521
Mort de dos fadrins degollats en Morvedre, a 16 de juliol, any 1521	1521
Mort de Joan Sisó, a 1 de agost, any 1521	1521
Marqués de Atzaneta, governador de València, a 4 de juliol, any 1521	1521
Mort de la marquessa de Atzaneta, a 26 de agost, any 1521	1521
Moneder de reals falços, a 22 de agost, any 1521	1521
Mort de Vicent Peris, capità de la Germania, a 3 de març, any 1522	1522
Mort de l'Encubert, a 9 de maig, any 1522	1522
Mort de Vilacorta, alguazir real, que mataren los agermanats, a 7 de juliol, 1522	1522
Mort de l'infant senyor de Sogorb, a 20 de setembre, any 1522	1522
Morts en lo any 23	1523

¶⁴¹ Miquel Jeroni Llopis va afegir: «Lladriolades fetes per don Choan de Cabanelles, fil de don Geroni Cabanelles, governador de València, per la filla del senyor de Carlet, a les 10 hores de la nit, a [...] de janer, any ...1557».

¶⁴² Miquel Jeroni Llopis va afegir, al full que quedà en blanc: «Lladriolades fetes per los ca-

vallers de València; y anaven cada u al carer de la seua dama, dia de Carnestoltes, a la nit, a 11 de febrer, any 1578 ...1578 / Llevada de mans dretes a quatre òmens, per testimonis falsos, en la plasa de la Seu, a 16 de giner, any 1580 ...1580». ¶⁴³ Afegim el que apareix entre claudàtors, oblidat per l'escrivà.

Martí, torner, esquarterat a 7 de janer, any 1523	1523
¶ ^{XIVv} Mort del marqués de Atzaneta, a 23 de febrer, any 1523	1523
Mostra de les botigues de València, a 17 de dehembre	1523
Mort de don Luís de Cabanyelles, governador de València, a 17 de janer, any 1524	1524
Mort del marqués de Brandabuch, a 5 de juliol, any 1525	1525
Mort de micer Hieroni Asió, juriste, a 7 de agost, any 1525	1525
Mort del cardenal Vich, en Roma, a 6 de setembre, any 1525	1525
Mostra dels officis de València a l'ordenança, ab banderes de camp, a 22 de janer, any 1526	1526
Memòria de bons cavalls, a 18 de octubre, any 1526	1526
Mort de mosé de Borbó, en Roma; e presa de Roma, a 28 de juny, any 1527	1527
Moça nomenada Catherina Cabrerisso, afermada ab Simó de Sori, a 9 de març, any 1528	1528
Morts en lo any 1530	1530
Mort de Cetina, cavaller, a 19 de juny, any 1531	1531
Moça nomenada Magdalena, affermada ab Hieroni Sori per lo pare de òrffens, a 9 de abril, any 1538 ⁴⁴	1538
Mort de dos alguacirs de la sancta Inquisició, que mataren uns moriscats de Mascarell, a 3 de maig, any 1538 ⁴⁵	1538
Martí Joan Alçamora, notari de València, penjat a 26 de maig, any 1538	1538
Mort de la emperatrís, a 4 de mayg, any 1539	1539
Mort de Làzaro Múrcio, genovés, a 11 de nohembre, any 1540	1540
Mort de Jaume Cuevas, que mataren a la plaça de la Seu, a 2 de abril, any 1543	1543
Mort de Francés Joan Trilles, ⁴⁶ notari de València, a 30 de juny, any 1545	1545
Mort de la princessa, muller del príncep nostre, don Phelip, a 16 de juliol, any 1545	1545
Mort de Gomis, ciutadà, fill de Joan Gomis, peixcador, a 10 de març, any 1548	1548
Mort de don Joan de Pròxita, degollat, a 24 de març, any 1522	1522
¶ ^{XVr} Mestre de Munteza feren, a [...] de [...], any 1544	1544
Mort de [...] Thomàs, a 19 de febrer, any 1549	1549
Mort de la infanta, germana del duch de Calàbria, a [...], any 1550	1550
Mort de don Hieroni Cabanyelles, governador de la present ciutat e regne de València, a [...] de juliol, any 1550	1550

¶⁴⁴ A l'original: 1528.

¶⁴⁵ A l'original: 1528. ¶⁴⁶ Segueix, ratllat, *d*.

Mort del duch de Calàbria, don Ferrando de Aragó, e virrey de València, a 26 de octubre, any 1550	1550
Mort de Christòphol Salat, a 12 de agost	1551
Morts de peste en València, a [...] de agost	1557
Mort de la excel·lentíssima duquessa de Calàbria, muller de l'excel·lentíssimo don Ferrando de Aragó, Duch de Calabria, quòndam virrey de València, e filla de l'il·lustre don Rodrigo de Mendoza, quòndam marquès de Azanet[a], a 4 de janer, any 1554	1554
Morts de peste en lo any 1558	1558 ⁴⁷

||^{XVv}⁴⁸ [*en blanc*]

||^{XVIr}

[N]

Nou hòmens penjaren don Rodrigo de Mendoza, marquez de Azaneta, governador de València, a 4 de març, any 1522	1522
Nova de la partida de l'enperador, de Laredo, per a Espanya, a 13 de juliol, 1522	1522
Nova de la pressa del rey de França, a 13 de maig, any 1525	1525
Nau se cremà en la plaja de València, de nació de [...], a 8 de janer, any 1529	1529
Nova de la embarcada de l'emperador, en Barcelona, per a Ytàlia, a 30 de juliol, any 1529	1529
Neu feu en València, a 18 de janer, any	1543 ⁴⁹

||^{XVIv} [*en blanc*]

¶⁴⁷ Tot aprofitant l'espai en blanc que restava, Miquel Jeroni Llopis afegí: «Mostra general en València, feta per lo marquès de Mondéxar, lo primer de febre[r], dimats, de matí, any 1575 ...1575 / Mort de don Chaume Crespi, fill de don Francisco Crespi, senyor de Sumacàrsel, de una estocada a la gola, a 5 de abril, any ...1575 / Mort de do[n] Juan Cabanelles, fill del governador de València, don Geroni Cabanelles, de punyalades en lo cap, a 24 de mars, Dilluns Sant, any 1578 ...1578 / Mort de Jerònima Toreges y de Sancho, dita na Sancha, a 27 de noembre ...1586.

Mort de don Cristòfol de Cardona, almirant d'Aragó, de una escopetada al coll, a 6 de octubre, 1583 ...1583». ¶⁴⁸ Miquel Jeroni Llopis va afegir: «Mort de [...] Rubert, mercader, de una punyalada a la mamella, que no tingué tems de

dir si no Jesús, a 25 de juny ...1588 / Mort de Losano, aguasil de València, ofegat per un pres que guardava en lo canpanar de la Seu, a 14 de setembre ...1589 / Mort de ma mare, Juanàngela Sori, vespra de sent Lluc, a les onses de la nit, dilluns, a 17 de octubre ...1588 / Mort de la machestat del rey don Felip d'Àustria, Segon, en Madrid, a 13 de setembre ...1598 / Mort de mon pare, Miquel Lopes Diça en la vila de Ondara sent procurador general de dita vila per lo marquès de Guadalest, a 16 de març, 1605 ...1605». ¶⁴⁹ Tot seguit, afegit per Miquel Jeroni Llopis: «Nou hòmens moriscos atenallats per lo comte d'Aytona, virey de València, a 14 de noembre ...1586 / Neu feta en València, que durà hun dia y part de la nit, a 4 de febrer ...1603».

Obligació que fa Simó de Sòria a mossén Miquel Falcó, procurador de l'arquebisbe de València, a 1 de març, 1524	1524
Obligació que fa Simó de Sòria als arrendadors del General de València, a 3 de setembre, 1524	1524
Obligació fan Hieroni Sòria e Simó de Sòria a Vicent Borrell, a 5 de juny, any 1526	1526
Offertes e socós fet per Hieroni Sòria a don Serafí de Centelles, conte de Oliva, a 8 de juliol, any 1527; e altra a 4 de agost, dit any ⁵⁰	1527
Obligació que fa Gaspar Rúvio, perayre, e Beatriu Rúvio, sa mare, a Hieroni Sòria, a 14 de janer, any	1528
Obligació que fa Margalida Langlés e de Sòria a Vicent Borrell, a 9 de març, 1529	1529
Obligació fa Hieroni Sòria e Pere Magaluff, notari, a na Beatriu Torres, a 16 de abril, any 1529	1529
Obligació fa Gaspar Rúvio, perayre, e na Beatriu, sa muller, a Hieroni Sòria, a 27 de juliol, 1529	1529
Obligació fa Pere Magaluf, notari de València, e Hieroni Sòria e altres, Agostí Parent, botiguer de draps, a 15 de setembre	1529
Obligació fa Hieroni Sòria e altres a Pedro Andrés, a 13 de octubre, any 1529	1529
Obligació fa Joan Guimerà, corredor de censals, a Hieroni Sòria, a 13 de octubre, any 1529	1529
Obligació fa Hieroni Sòria, e altres, a Joan Daguí, formenter, a 24 de janer, any 1531	1531
Obligació fa Hieroni Sòria, e altres, a Anton Delòs, mercader, a 18 de abril, 1531	1531
Escancel·lació de dita obligació	1531
Obligació fa Luís Avenar, notari de València, a Hieroni Sòria o a Hisabet Goçalbo e de Sòria, a 19 de noembre, any	1531
Obligació fa Hieroni Sòria a Francisco de Madrid, formenter, a 23 de febrer, any	1537
Obligació fa Joan Eximeno, esparter, e altres, a Hieroni Sòria, a 3 de juliol, any 1538	1538
Obligació fa Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria a mestre Far, mestre en taulegia, a 23 de agost	1539
^{xviiiv} Obligació fa Miquel Hieroni Roig, ciutadà, a Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria, a 5 de setembre, any	1538

¶⁵⁰ Des de *e altra*, escrit a la línia següent.

Obligació fa Hieroni Sòria e altres a Baltazar Miquel, ciutadà, a 1 de abril, any	1539
Obligació fa Hieroni Yvorra a mestre Vicent Far, a 17 de dehembre, any 1551	1551

|| XVIIIr

[P]

Pere Cantí, penjat per la mort de mestre Moles, barber, a 7 de maig	1521
Pressa del castell de Morvedre, a 15 de juny, any 1521	1521
Pressa del castell de Xàtiva, a 13 de juliol, any 1521	1521
Penjada de quatre hòmens [fa] ⁵¹ lo marquès don Rodrigo de Mendoça, governador de València, a 27 de juliol, any 1521	1521
Partida de les banderes dels officis per a Gandia, a 14 de juny	1521
Pressa de la artelleria del Real de València per los agermanats, a 11 de octubre, any 1521	1521
Portada de la artilleria per lo jurat de Çaragoça, al virrey don Diego de Mendoça, en Paterna, a 29 de octubre	1521
Penjada de un home a la porta del Spital General, a 15 de noembre, any 1521, per don Hieroni Cabanyelles, governador ⁵²	1521
Pressa de diverses persones per la Germania, a 20 de dehembre, any 1523	1523
Pere, carabacer y loctinent de València en lo criminal, esquarterat per la Germania, e dos altres, a 1 de març, any 1524	1524
Presa de Fuenterrabia, a 3 de març	1524
Pere Ros, ciutadà, capità de la Germania, en lo camp de Morvedre, esquarteraren, a 6 de abril, any	1524
Pressa de Benegazir, a 17 de febrer	1526
Pressa del Corpus del loch de Ginges, per los moros de Alger, a 29 de maig, any 1526	1526
Partida del governador don Hieroni Cabanyelles, per enbaixador, a la muntaya d'Espadà, a 10 de juny, any 1526	1526
Pressa de Ahín e l'Alcúdia de Veo, prop Espadà, a 21 de juliol, any 1526	1526
Pressa de la Serra de Espadà, a 20 de setembre	1526
Professó del Corpus, a 18 de octubre	1526
Part de la emperatrís, a 24 de mayg	1527
Pressa de Ginges, a 18 de juny, any 1527	1527
Pau e treva entre Joan Moragrega, e altres, e Hieroni Sòria, a 5 de juliol, any	1527
Penjada de un home que matà a sa muller, a 13 de agost, any 1527	1527

¶ ⁵¹ L'escrivà va oblidar el verb.

¶ ⁵² Des de *per...*, escrit a la línia de sota.

Partida de l'emperador per a Barcelona y de allí a Gènova, a 20 de mayg, 1528	1528
¶ ^{xviii} Pressa de mestre Joan Gomis, sermonador, per la Inquisició, a 25 de maig, any	1528
Pressa de frare Martí Sanchis, de l'ordre de Sent Augustí, per luterà, a 26 de maig, any	1528
Partida de la reyna Germana per a tenir corts en Monçó, a 30 de mayg, any	1528
Pressa de micer Lloris, juriste, per la Inquisició, essent assessor de governador, a 26 de juny, any	1529
Pressa de Pere Pereandreu, senyor de Parcent, que'l portaren [a] ⁵³ Alger los moros de Alger, a 26 de octubre	1529
Pressa de Pertundo e son fill, capità viscahí, pres per Cachadiablos, capità de moros de Alger, a 10 de noembre, any	1529
Pau e treva feta entre Antoni Delòs e Hieroni Sòria, a 21 de febrer, 1531	1531
Pressa de Tunis e de la Goleta, a cartes 84, any	1535
Pagament fet per Hieroni Sòria a la magnifica Helissabet Joan Çabur- gada, a 24 de juliol	1537
A 7 de ⁵⁴ dehembre, dit any, pagament de 37 [...], ⁵⁵ a compliment al dot	[1537] ⁵⁶
Procura fa Hissabet Joan Çaburgada a Hieroni Sòria, a 19 de dehembre, any	1538
Procura fa Hisabet Joan Çaburgada a Jacobo Bonet, a 23 de agost, any 1538	1538
Professó general e memòria de la conquesta de València, a 10 de octubre, 1538	1538
Pau e treva feta entre Hieroni Sòria e Hieroni Yvorra, verguer dels jurats de València, per la cort de la Governació, a 21 de juliol, any 1539	1539
Portal de Magdalenes, a 29 de octubre	1539
Procura feta per Hieroni Sòria a Honorat Martorell, notari de València, a 1 de octubre, any	1539
Pedra feu en València, a 3 de agost, 1540	1540
Pedra feu en València, a 14 de juliol	1541
Pes de la palla fon mudat al Mercat, a 10 de maig, 1542	1542
¶ ^{xix} Present fet per lo duch de Gandia al duque de Camarino, a 6 de dehembre, any 1542	1542

¶⁵³ Desaglutinem la preposició. ¶⁵⁴ Segueix, repetit: *de*.

¶⁵⁵ Hi apareix un mot abreviat que Momblanch va transcriure com *quio*.

¶⁵⁶ L'any fa referència a l'any de l'entrada anterior.

Partida de l'emperador, de València, per a Alcalà d'Enares a 16 de dehembre, 1542	1542
Pressa de Tremissent, a 10 de maig, any 1543	1543
Penjaren a la porta del Spital General a Pedro Aleman, a 27 de maig, 1544	1544
Part de la muller del príncip nostre don Phelip, a 16 de juliol, any 1545	1545
Pere Sans, de Llumbier, escapsat, a 4 de dehembre	1546
Partida de mossén Cifre, per a Cicília, per forments, a 11 de abril, any 1547	1547
Possada de don Diego Lladró e don Francés Joan Martí en lo castell de Xàtiva, a [...] de [...], any	1547
Possada de la primera pedra en lo cap de l'altar de Sent Martí, a 28 de juny	1547
Penjaren a [...] per lo furt de la Verge Maria de Gràcia, a 22 de noembre, 1548	1548
Pressa de certs cavallers de València, per la fugida de don Diego Lladró e don Francés Joan Martí e Gonbau, del castell de Xàtiva, a [...] de [...], any 1549	1549
Pressa de la vila de Cullera per Dargut, arays turch, a [...] de maig, any	1550
Pressa de la ciutat del Monestir, terra de moros, a [...] de maig	1550
Pressa de micer Francés Benavent, juriste, a 4 de agost, any 1550	1550
Pegada de coltellades a don Diego Ladró, governador de la Plana, a [...] de setembre, any	1550
Pressa de naus per françessos en Barçelona, a [...] agost	1551 ⁵⁷

||^{XIXv} [*en blanc*]⁵⁸

||^{XXr}

[Q]

Quitament que fa Hieroni Sòria a Pere Ros, flaquer, a 24 de maig, 1527	1527
Quitament de censsal que fermà Hieroni Sòria, en cert nom, y Francés Honorat Sòria, a mestre Bernat de Pilan, selorchià, a 2 de dehembre, any	1536

||^{XXv} [*en blanc*]

¶⁵⁷ De mà de Miquel Jeroni Llopis, segueix, en el full que quedà en blanc: «Pressa de la Goleta, de moros, a 24 de agost ...1574 / Pressa del fort de la Goleta, a 25 de setembre, per moros ...1574». ¶⁵⁸ Miquel Jeroni Llopis va anotar: «Penjaren a [...] Alreus, mercader mallorquí, perque pega una punyalada a [...] Rubert, mercader, a 9 d'agost, any ...1588 / Portada del cos de sent Mauro a la Seu de València, depositat fins tant s'acabàs lo co-

lechi del Patriarca, a 12 de denbre, any 1599 ...1599 / Pere Baldoví penchat per aver mort una amiga sehua, per llevar-li l'or que tenia, a 13 de jiner ...1598».

Per una altra banda, cal assenyalar que tot seguit es troben, ara relligats amb la resta del material, dos fragments de paper, amb anotacions de caràcter econòmic que, pels noms que contenen, no semblen de Sòria ni del seu net. És per això que no els transcrivim.

Restitució feta per Hieroni Sòria a Martí Castelló, sastre, a 13 de setembre, any	1520
Regonexensa feta per Joan Crespo a Hieroni Sòria, a 21 de abril, any 1525	1525
Regonexensa a Anthoni Fort a Hieroni Sòria, a 22 febrer [...]	1527
Renunciació feta per Hieroni Sòria a Paulo de Ribes, a 27 de febrer, any 1527	1527
Resposta de una letra de desafiú que feu Pineda, notari de València, a Hieroni Sòria, a 19 de janer, any 1529	1527
Regonexensa fa Francés Bonet, laurador de Puçol, a na Margaritha Langlés e de Sòria, a 11 de setembre, any	1529
Rota del gran Turch, la qual ronpé lo rey de Ongria, a 20 de noembre, any 1529	1529
Restitució feta a Hieroni Sòria per via de concèntia, ⁵⁹ a 28 de abril, any 1531	1531
Restitució de Solanes e crema de convessos, a 24 de maig, an[y] ⁶⁰	1537
Riu de València vingué gros, a 5 de octubre, any	1540
Renunciació feta per Simó de Sòria a Pere Martí, mercader, a 29 de noembre, any1540 ⁶¹	

||XXIv [*en blanc*]

Soriano, flaquer, esquarterat, a 1 de octubre, any 1522	1522
Sotascrita fa Hieroni Sòria, e Joan Crespo, a don Gaspar de Borja, artiaça major de València, a 8 de janer, any 1525	1525
Sentència dada per lo mostasaf, en Joan Moragrega e Hieroni Sòria, a 6 de juliol, any 1527, per lo rech de l'ort	1527
Sentència dada per lo mostasaf, entre la viuda de Hieroni Borrell e Hieroni Sòria, sobre los tarongers de la paret mijera, a 15 de juliol, any	1527
Salari de micer Paredes, de advocat de Hieroni Sòria, a 24 de dehembre, any 1527	1527
Sentència dada per los magnífichs jurats de València, entre Hieroni Sòria e Margalida Moragrega, viuda, confermant la sentència del mostasaf, sobre los tarongers, a 6 de setembre, any 1527	1527

¶⁵⁹ *consciència* (?). ¶⁶⁰ Afegim la lletra oblidada per l'escrivà. ¶⁶¹ De mà de Miquel Jeroni Llopis, segueix: «Ramontoc (?), penjat y llevada la mà, perquè tirà una escopetada a un vergeta, a 9 de octubre

...1574 / Romà, degollat y esquartera[t], a 19 de giner, 1580 ...1580 / Riu de València vingé gros, a 18 de setembre, any ...1581 / Riu de València vingue gros, divendres, a 20 de octubre ...1589».

Supplicació: con se a de fer als Inquisidors, a cartes 95	1537
Serdà, flaquer, e altres agermanats, a 21 de maig, any	1541
Sentència dada a micer Bernat Soriano, juriste, a 14 de febrer, any 1548	1548
Sentència dada per lo mostasaf, entre Joan Albert, laurador, e Jeroni Sòria, sobre la paret mijera de l'ort, a 4 de noembre, any	1551 ⁶²

¶^{XXIIv} [*en blanc*]

¶^{XXIIIr}

[T]

Testament de Matheu Gras, a 8 de abril, any 1507	1507
Testimoni de suficiència, fet per Hieroni Sòria a Baptiste Coves, velluter, a 10 de juny, any 1524	1524
Treta del Rat Penat a la finestra de la sala de València, per a anar a Beneguazir, a 24 de janer, any	1526
Treta del Rat Penat a la finestra de la Sala de València, per a anar a Espadà, a 8 de maig, any 1526	1526
Treta de la bandera de València al Portal dels Serrans, a 8 de juny, any 1526	1526
Taula de cambi e moneda pararen Francisco Passabonello e Durbà de Novara, a 19 de juny, any	1526
Tancaren les corts de València, a 17 de setembre	1526
Treta de mossén Joan Gomis, sermonador, de la Inquisició, a 21 de noembre, any 1528	1528
Trellat de una lletra de desafiú que fa Pineda, notari de València, a Hieroni Sòria, a 19 de janer, any 1529	1529
Tenallaren lo Encubert segon, a 30 de janer, any	1529
Tachació feu lo pare de òrfens de Catalina, moça de la pobla de Beneguazir, contra Hieroni Sòria, a 26 de agost, any 1529	1529
Treta de mestre Joan Gomis, sermonador, de la Inquisició, a 11 de noembre, 1531	1531
Trencada del Michalet, a 4 de octubre, 1531	1531
Testaments noncupatius que's fan sense rebre'ls notaris, a cartes 80, any 1534	1534
Taula de tachacions de mosses per lo pare de òrfens en mossos, en lo any 34, a cartes 80 e 81 e 82 e 83	1534
Treta de Gaspar Borrell, ciutadà, per la Inquisició, a [...] de juny, 1539, per dos mullers, a cartes 106 ⁶³	1539

¶⁶² Segueix, de mà de Miquel Jeroni Llopis: «Sarau fet en la Lloncha de València, davant lo rey don Felip, per les dames de València, sent jurat Geroni Artés, y Sentes Creus, dels cava-

llers; Nofre Martorell, el fill de miser Sapena, Nofre de Cas y Seriol, dels siutadans; a [...] de febrer, any ...1586». ¶⁶³ Des de *per dos...* escrit a la línia de sota.

Transacció feta entre Bernat Luís Macip, en cert nom, e Hieroni Sòria e Angela Sòria e Melchior Bort, notari, de part altra, a 9 de març, any	1541
Torneos en lo Real, a 9 de dehembre, any 1542	1542
Treves del gran Turch, a 5 de janer	1549 ⁶⁴
^{XXIIIv} [<i>en blanc</i>]	
^{XXIVr} [V]	
Venguda del riu de València, a 27 de setembre, 1517	1517
Venguda de don Hieroni Vich, enbaxador del rey nostre señor, a 21 de juny, any 1521	1521
Venguda de Vicent Peris, de Algezira, a València, a 15 de febrer, any 1522	1522
Venguda de les galeasses venecianes a València, a 27 de juny, any 1524	1524
Venguda de les infantes a València, de Nàpols, germanes del duch de Calàbria, a 27 de juny, any 1534	1534
Venda de censal sobre València, feta per Francés Honorat Sòria e Hieroni Sòria, a dona Johana Pallàs, a 29 de octubre, any	1536
Venguda de l'emperador, de Jènova, que desenbarcà en Palamós, a 11 de dehembre, any	1536
Venda de un catiu blanch fa Hieroni Sòria e Francés Honorat Sòria, a micer Joan Baptiste Paredes, a [...] de setembre	1537
Venda de un violari feta per Ramon Casanova, correu, a Hieroni Sòria, a 2 de juliol, any 1538	1538
Venda de violari que fa Hieroni Sòria a Ramon Casanova, correu, a 1 de octubre, any 1540	1540
Venguda del riu gros, a València, a 19 de març, any	1546
^{XXIVv} [<i>en blanc</i>]	

¶ ⁶⁴ De mà de Miquel Jeroni Llopis, segueix: «Torneo en lo carrer de la senyora de l'Alcúdia, fet per don Lloís de Cardona, germà de l'almirant, a [...] de febrer, any ...1575 / Testament de ma mare, Juanànjela Sòria, fet a 13 de octubre, rebud per Juan Joseph Rocafull ...1588».

¶^{1r1} [0] *Crida e execució de la sentència dada en Barçelona a Johan Canamàs,² pagés eollaurador de la ciutat de Barçelona, per la coltellada que donà al coll a la magestat del cathòlich rey don Ferrando, en la dita ciutat de Barçelona, devallant per la escala de la casa del consistori; la qual sentència se executà en Barçelona. La qual crida e execució de sentència fonch feta a XII de dehenbre, any MDIII.*

Ara hoiats què us notifiquen e us fan a saber a tothom generalment, de part de la real magestat, que com lo malvat aselerat e endemoniat traïdor Johan Canamàs, pagés, per il·lusió e inducció diabòlica agué posades les sues malvades e aselerades mans en la real persona del crestianíssimo e clementíssimo rey e senyor nostre; e sia estat deslberat en lo real consell que jatsia de tant nefandísim e detestable crim condignes penes no's tròpien, ne pensa se puguen, donant-li no la pena que ell mereix, mes la major que dar se puga, és estat provehit que de la sua malvada persona sia fet asenyalat castich e punició.

¶¹ La numeració de les pàgines reproduirà la que presenta el manuscrit, amb la fi de permetre una millor localització posterior, si és el cas. Unificar la paginació, per altra banda, suposaria reorganitzar, des del primer moment, el que es troba a l'original. Aquest text –el primer text que apareix al volum de Sòria– degué ser introduït, però, posteriorment per ell. És per això, també, que hem preferit numerar l'entrada amb el [0]. Vegeu, a més, la introducció d'aquesta edició.

¶² Sobre l'intent de magnicidi de Ferran II a mans d'un camperol català natural de la localitat de Canyamars, la bibliografia és ben extensa. Vegeu, però, alguns dels treballs clàssics que contenen informació sobre aquell atemptat:

J. DE ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, Saragossa, Lanaja, 1610-1621, tom V, ff. XIV i XV; A. BERNÁLDEZ, *Historia de los Reyes Católicos don Fernando y doña Isabel*, Granada, Imprenta y Librería de José María Zamora, 1856, cap. CXVI; V. BALAGUER, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona, Salvador Manero, 1862, tom III, p. 663; J. VICENS VIVES, *Ferran II: la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Barcelona, Emporium, 1936-1937, tom II, pp. 179; L. BATLLE I PRATS, «El atentado contra Fernando el Católico, y el municipio gerundense», *Revista de Historia Jerónimo Zurita*, 19-20 (1966-1967), pp. 231-239, i, especialment, E. BELENGUER CEBRIÀ, *Ferran el Catòlic. Un monarca decisiu davant la cruïlla de la seva època*, Barcelona, Edicions 62, 2009.

Per tant, ab veu de la present pública crida notifiquem a tothom generalment que demà, que serà dimecres, que comptarem dotze del present mes de de-hembre, lo dit bara,³ malvat e diabòlich traïdor serà executat públicament, portant sobre hun cadafal e atenallant aquell ab tenalles foguejants per la present çitutat, passant per la plaça del Blat, hon li serà llevada la mà drete; e per la Bòria⁴ e per lo carrer de Moncada, e travesant per lo Born, ha on li serà tret lo hun hull; passant davant la Duana e Pexcateria e davant Lotja, hon li serà llevada l'altra mà; e d'aquí, per lo carrer Ample e per lo Regomir amunt, passant davant casa de la çitutat, plaça de Sent Jaume e Diputació, e de aquí a la plaça Nova, ha on li serà llevat lo nas; e per lo carrer Comdal avall, davant Junqueres, e per lo carrer de Sant Pere al Portal Nou, hon li serà llevat l'altre hull; e de aquí al Canyet, a hon de viu en viu li serà tret lo cor e après esquarterat, donant los quarters als cans.

E mana sa magestat a tothom generalment que no sia persona alguna de qualsevol estat o condició sia, sots pena de la vida, qui gos o presomexca tirar pedrades, coltellades o altrament tocar la persona del dit asclerat traïdor. E açò perquè la execució de aquell puga esser fet[a] complidament per los ministres de la real cort e per lo orde que per lo dit real c[o]nsell és estat deslberat. E quart-s'i qui guardar s'i ha.

Torrent, *regens*, etc.

||^{1v} [*en blanc*]

||^{2r}

Any 1508

[1] Morts en la ciutat de València, les quals comensaren a [...] de [...], any 1508, e foren tant grans que y moriren doçentes persones cascun dia e duraren fins en lo mes de [...].⁵

[2] *Venguda de mi, Jeroni Sòria, de Gènova a València*. A VIII de giner, any 1508, venguí de Gènova a València, perquè mon pare, Simó de Sori, genovés e natural del loch de Sori, prop de la çitutat de Gènova, no obstant que açí en València me corrompen lo nom, que per dir Sori me diuhen Sòria; lo qual me trameté a Gè-

¶ ³ Variant de *bare*: qui falta a la promesa de fidelitat (DCVB). ¶ ⁴ *raval* (DCVB). ¶ ⁵ L'editor Momblanch afegí *març i juliol* en els espais en blanc destinats als mesos. Després d'aquesta anotació, i de mà que sembla clarament posterior, es pot llegir: «També es diu que y agué peste en València el any 1530, en la carta 72, pàg. 2». Al *Llibre de memòries de la ciutat de València* es llegeix que «en lo mes de marz, dit any 1508, comenzaren grans morts. Fogí la

més gent de la ciutat e foren tan grans que hagué dies, molts, de 300 persones mortes. E en lo mes de juliol següent cesà dita pestilència. E regí per governador, en dit temps, mosén Francés Çaydia, e per bal·le general en Lluís Prats, notari, e per justícia criminal mosén Matheu Pujades». V. J. ESCARTÍ i J. RIBERA RIBERA, *El Llibre de memòries de la ciutat de València (1308-1644)*, València, Ajuntament de València, 2019, p. 329.

nova perquè ves si hera yo juheu ho de quina part venia, com yo naixquí açí en València. E trobí allà que tots mos oncles heren çiudadins e mercaders de Gènova.

||^{2v} [en blanc]

||^{12r6}

Jhesus, Maria filius

Any 1516

[3] *Levada dels banchs*. A XX de giner, 1516, levaren tots los banchs dels carrers de València, essent jurats los següents: *primo*, Juan Pasquet, ciudadà, e Jeroni Blasco, ciudadà, e Françes Gil, ciudadà, e Jeroni Alegre, cavaller, e [...] ⁷ Figuerola, cavaller, e altres.

[4] *Mort del catòlich rey don Ferrando*.⁸ A XXII de giner, 1516, dia de sent Viçent martre, morí lo catòlich rey don Ferrando, de immortal memòria, rey de Aragó e de València e governador de Castella. E morí en hun loch que a nom Madrigalejos, prop Toledo, anant a Nostra Senyora de Guadalupe.

[5] A XXVI de dit donaren los jurats gramalles de marregua a tots los consellers de les parròquies e dels ofiçis e tots los ofiçials de València se posaren gramalles de maregua, les quals portaren fins al dia de capell ardent, que fonch a 5 de febrer, dit any; de què fet lo capell ardent, se vestiren tots los ofiçials reals de dol negre. E foren ofeçials los següents, e dit any: *primo*, governador de València és don Loís Cabanyelles,⁹ cavaller; ítem, miçer Joan de Gallach,¹⁰ doctor en leys e assessor de València e regent la canselleria de València; ||^{12v} ítem, raçional de València mossén Loís Joan,¹¹ cavaller; ítem, jostíçia criminal, Joan Dernils, cavaller; ítem, loctinent

¶⁶ El numeral apareix a l'original. ¶⁷ A l'espai en blanc, F. P. Momblanch afegí: *Bertomeu*. Al *Llibre de memòries...*, p. 332, figura *Berthomeu*.

¶⁸ La notícia i els actes que es varen fer a València, també la reporta el *Llibre de memòries...*, pp. 333-334. Sobre l'òbit del monarca, vegeu, entre altres, les obres biogràfiques d'E. SARASA SÁNCHEZ, *Fernando II de Aragón, el rey católico*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1996; L. SUÁREZ FERNÁNDEZ, *Claves históricas en el reinado de Fernando e Isabel*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1998; E. BELENGUER CEBRIÁ, *Fernando el Católico, un monarca decisivo en las encrucijadas de su época*, Barcelona, Península, 1999; L. SUÁREZ FERNÁNDEZ, *Fernando el Católico*, Barcelona, Ariel, 2004; M. A. LADERO QUESADA, *Los últimos años de Fernando el Católico*, Madrid, Dykinson, 2016. També, E. BELENGUER CE-

BRIÀ, *Ferran el Catòlic...* ¶⁹ Cal no confondre aquest personatge amb son pare, qui també tenia el mateix nom i fou igualment governador de València, el qual renuncià al càrrec en favor del seu fill, l'any 1503, i que és el qui apareix ací, ara. Aquest va ocupar el càrrec fins a la seua mort, el 1524. G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne y coronada ciudad y reyno de Valencia*, Madrid, Terraza Aliena y compañía editores, Madrid, 1878, II, pp. 452-453. ¶¹⁰ Els Gallach foren una família vinculada als càrrecs municipals vinculats amb l'aplicació de la llei. N'apareixen diferents, des de les primeres dècades del XV, al *Llibre de memòries...* ¶¹¹ Familiar de qui arribaria a ser el bisbe de Plasència, Honorat Joan. Sobre aquella família, vegeu F. J. SANCHIS MORENO, *Honorato Juan: vida y recuerdo de un maestro de príncipes*, València, Biblioteca Valenciana, 2002.

creminal, Françí Galliner; ítem, jostíçia çevil, Joan Rull, ciutadà; ítem, mustasaf, Juan Tàrrega, alcayt de Almança; ítem, loctinent de mustasaf, mestre Agostí Seller.

[6] *Mort de Gonçalo Ferrandis*.¹² A X de dehembre, 1516, morí Gonçalo Ferrandis, gran capità; e morí en Granada, de què se li feu grandísima onra lo dia de la sepultura, ab totes les banderes que guanyà, de vichtòria, en Itàlia, davant ell, quant lo portaren a soterrar. E lo fill del duch¹³ de Béjar, nebot seu, ab hun estoch davant del cos. E axí vingué fama que en son testament lo dexava casat, al dit son nebot, ab sa filla; e axí, de fet, lo catòlich rey don Ferrando, de immortal memòria, lo casà, al dit fill del duch de Béjar, ab la filla del dit Gonçalo Ferrandis, gran capità.

¶¹⁴

(†)

Yhesus Maria filius

Any 1517

[7] *Desenbarcà l'emperador en Espanya*.¹⁵ A XVIII de setembre, 1517, vingué nova que desenbarcà l'emperador don Carlos en Viscaya, en hun loch que a nom Vila-viçiosa, ab sa germana, madama Leunor. E axí fon ver.

[8] *La venguda del riu a València*.¹⁶ A XXVII de setembre, 1517, dia dels gloriosos metges sent Cosme e sent Damià, a les sis hores de matí, vingué lo riu de València molt gros, en tal manera que entrà per la Blanqueria, e al Poblich e a la Esparteria;

¶¹² Al marge esquerre es pot llegir: «Fa pasar an l'any 1515»; que és, en efecte, l'any de la mort del personatge. Gonzalo Fernández de Córdoba, *el Gran Capitán*—diplomàtic, almirall, capità general i virrei de Nàpols— va morir el 2 de desembre de 1515. R. ARCE JIMÉNEZ i L. BELMONTE SÁNCHEZ, *El Gran Capitán. Repertorio Bibliográfico*, Montilla, Ayuntamiento, 2000; i J. E. RUIZ-DOMÈNEC, *El Gran Capitán. Retrato de una época*, Barcelona, Península, 2002. ¶¹³ Aquest mot, escrit a l'interlineat. ¶¹⁴ El salt en la numeració seria perquè es van indicar les pàgines rectes i no es numeraren els versos dels fulls. Una mà moderna afegí un 2 al marge superior esquerre. ¶¹⁵ A València es varen celebrar festes per la notícia de l'arribada del monarca. S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebradas en Valencia y su antiguo reino*, València, Hijo de F. Vives Mora, 1925, tom I, pp. 106-108. A partir d'ací, el dietarista farà al·lusions als viatges carolins.

Sobre el caràcter itinerant de la cort i del rei, en aquella època, vegeu M. DE FORONDA Y AGUILERA, *Estancias y viajes de Carlos V desde el día de su nacimiento hasta el de su muerte comprobados y corroborados con documentos originales*, Madrid, Sucesores de Rivadeneyra, 1914. ¶¹⁶ Més detalls al *Libre de Antiquitats de la Seu de València*. Estudi i edició a cura de J. Martí i Mestre, València-Barcelona, IUFV/PAM, 1994, I, pp. 54-55. Descriu, també, el temporal que originà la riuada J. Agramunt, a partir d'alguna font contemporània. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita, Historia viva. Dos dietarios valencianos del Seiscientos*, València, Ajuntament de València, 2004, pp. 100-101. Sobre les riuades i altres fenòmens climàtics extraordinaris reportats per Sòria, vegeu A. ALBEROLA ROMÁ, «Clima, desastre y religiosidad en los dietaristas valencianos de los siglos XVI y XVII», *Obradoiro de Historia Moderna*, 25 (2016), pp. 41-66.

e de altra part al Temple, a la plaça de Pricadors, al carer de les Barques. E des del pont del Remey, a la plaça de Pricadors anava huna barca ab rems: tanta era l'aygua! E asitià dos capellans e hun lech a cavall, al pont del Remey, abraçats ab la creu que està enmig del pont, de què estigueren hun dia e huna nit; e après amaynà l'aygua, els tragueren l'endemà de matí, a les 3 ores de matí, ab huna barqua. E lo pont restà romput prop de la mitat; e lo pont del Real se trencà, e lo pont del Serans, trencat, e lo pont del Portal Nou, derocat tot. E derocà les parets de l'ort del Real e lo del costat, que es de mosén [...] Almúnia. E pujà l'aygua fins a Sent Jolià, per lo camí de Morvedre amunt, e derrocà en lo camí de ^{¶14v} Morvedre pus de XX cases. E a la Esparteria derocà dos cases e al Poblich, per lo semblant, e a Senta Creu més de deu cases; e a la Blanqueria altres tantes. E amaynà a XXVIII de dit mes, a les 3 ores de matinada.

¶16r¹⁷

(†)

Yhesus

Any 1517

[9] *Llam del Micalet del campanar de la Seu de València*.¹⁸ Dimecres, a 19 de febrer, 1519, ferí hun llam al Micalet del campanar de la Çeu de València hi's cremà tot lo chapitell de fusta que estava damunt dita campana, que durà lo cremar més de huna hora de rellonge, que pareixia que tota València se cremava; e's veyà lo foch dos legües luny de València.

[10] *Moça nomenada Quitèria*.¹⁹ A XXV de març, 1519, entrà en casa mia Quitèria, moça, filla de na Húsola d'Alpont, per temps de sis anys e mig, per preu de XX lliures, sous e robes costumades, lo qual temps començà lo primer de abril, dit any; de què rebé carta Jaume Durà,²⁰ notari de la cort de l'oficial.

A XXIII de maig, 1520, se n'anà la dita Quitèria, la qual se'n portà sa mare.

¶¹⁷ Una mà moderna afegí, en llapissera, un 3 al marge superior esquerre. ¶¹⁸ «A 16 del mes de febrer ferí de nit un llam en lo campanar de la Seu de València, dalt en lo bastiment del Micalet, y ensengué's foch en la trucha y bastiment. Y fon tan gran lo foch, que paria València se havia de cremar, que fins al Mercat arribaren les purnes. Y cremà's la trucha y caigué lo Micalet damunt la volta del campanar y no esfondrà res de la volta; y feu-se molts tro-

zos». V. J. ESCARTÍ i J. RIBERA RIBERA, *El Llibre de memòries...*, p. 336. També es narra l'esdeveniment al *Llibre de Antiquitats...*, I, p. 42.

¶¹⁹ Sobre el treball femení a la València de l'edat moderna, vegeu I. BAIXAULI, *El treball domèstic femení a la València del segle XVII*, València, IAM, 2020. ¶²⁰ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 178.

A XV de febrer, 1527, fermà àpoca, la dita Quitèria e Françisco Ximenes, velluter, marit d'ella, de 3 lliures, 3 sous per tot lo temps és estada en casa de mi, Jeroni Sòria, rebuda per Pere Magaluf,²¹ notari, dit dia e any desús dit.²²

¶^{16v} [11] Ferrando, flaquer, bujarró, e hun capellà.²³ Diumenge, a VII de agost, 1519, tragneren al cadafal, dins la Seu, hun capellà e hu que a nom Ferrando Sanchis,²⁴ flaquer. Està a la Séquia Podrida. De què los chics,²⁵ per ésser bujarró,²⁶ lo²⁷ demanaren²⁸ als jurats de València lo dit Ferrando e no'l volguereren donar, de hon los chics apedregaren los jurats e governador. E vist tant gran avolot, entraren lo dit Ferrando en la²⁹ segrestia de la Seu e no'l volguereren traure per por de algun altre major avolot e tancaren la Seu. E los chics, vist açò, que no'l volien donar, avolotàs tota València, de tal manera que peguaren foch a les portes del palau del Bisbe e llavós obriren les portes del palau e veren que no y era dit Ferrando. Tornaren a les portes de la Seu, dient: «Viva el rey e muyra mala jostícia!». De què hisqué lo jostícia creminal ab sobrevesta real e may pogué apasiguar la gent. De què ab huna bigua derrocaren lo postich de la porta de la Seu. E, vist açò, los canonges determinaren donar dit Ferrando per la porta del Foçaret; e, tenint l'ome entre mans, lo poble, tantost vista la present, lo portaren a cremar al cremador dels Tints, de què fon cremat.

E venint de cremar dit Ferrando, anaren a casa Diego Trevinyo, torçedor de seda, per pendre son fill; e combateren-li casa de la huna ora fins a les tres hores après migjorn. De què hixqué son pare a la finestra, ab hun croçefiç, cridant misericòrdia, que no y era son fill. E los amichs foren tants, del dit Trevinyo, que amançaren lo poble e feren-los-ne anar de allí. E axí, que no'l prengueren; la qual casa estava a la plaça dels Penarroges.

¶²¹ Es conserva un protocol seu a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia. Inventario de fondos notariales*, València, Generalitat Valenciana, 1986, p. 309. ¶²² Aquesta entrada, dedicada a Quitèria, es troba barrada. ¶²³ L'episodi es troba narrat en diferents textos cronístics antics. Convé, però, destacar, el relat que en fa Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 63-81. També conté aquell episodi el dietari encara inèdit de Jaume d'Anglesola. El fragment que el refereix ha estat publicat recentment per V. J. ESCARTÍ, «Algunes notícies sobre les Germanies, en un manuscrit desconegut», *Revista Valenciana de Filologia*, 5 (2021), p. 116. Així mateix, ho recull el *Llibre d'Antiqui-*

tats..., 1, pp. 57-58, i el *Llibre de memòries...*, p. 337. Sobre la persecució patida pels sodomites en aquells mesos, vegeu P. PÉREZ GARCÍA, «Conflicto y represión: la justicia penal ante la Germanía de Valencia (1519-1523)», *Estudios*, 22 (1996), pp. 141-198. Vegeu, també, V. J. ESCARTÍ, «The treatment of homosexuality in Valencia diristic literature throughout the late 15th and early 16th centuries», dins V. J. Escartí (ed.), *Biografies invisibles / Invisible Biographies*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2021, pp. 193-210. ¶²⁴ El cognom, afegit posteriorment a l'interlineat. ¶²⁵ Segueix, ratllat: *per a pendre dit Fferrando*. ¶²⁶ Segueix, ratllat: *de què-l*. ¶²⁷ A l'interlineat. ¶²⁸ Segueix, ratllat: *los chichs*. ¶²⁹ Segueix, ratllat: *seu*.

Any 1520

[12] *Moça nomenada Guisabeleta*.³¹ A [...] de [...], any 1520, entrà en casa mia Guisabeleta Lopis, filla de [...], per temps de set anys e mig, per XX lliures e robes acostumades, lo qual temps començà [...].

A XXXI de octubre, any 1521, tachà lo pare de òrfens, per hun any e tres mesos estigué en ma casa, 3 lliures, 4 sous, 6.³²

A X de giner, 1522, doní a la dita Guisabeleta hun ducat per manament del governador, lo qual manament està continuat en la cort de la Governació, en lo libre de manaments y empires, en l'any 1521, en la primera mà a cartes XI.³³

Àpoca. A XXVIII de giner, 1523, doní a Pere Ferrer, sastre, esposat de dita Ysabet, per manament del governador, II lliures, III sous, a compliment a les II lliures, III sous, VI, que avia de aver e aprovat ésser son marit. Apar en la cort del governador, en dit dia e any, de la qual cantitat a fermat àpoca en poder de Miquel Sanchis,³⁴ notari, menor de dies, dit dia e any desús dit.

|| 18v [13] *Crema de mossén Gomis, cavaller, per bujarró*.³⁵ Diumenge, dia de Rrams, a II de abril, 1520, prengueren a mossén Gomis, cavaller, per bujarró, que stà davant lo forn de Soler, davant Sent Jordi, lo qual lo prengué hu dels Tretze³⁶ que's diu Sabastià Deusa, velluter, de què'l posaren en la casa fosca, e quant vingué al³⁷

¶³⁰ Una mà moderna afegí un 4 al marge superior esquerre. ¶³¹ Aquesta entrada apareix barrada a l'original. ¶³² Sobre la qüestió dels orfes, vegeu A. RUBIO VELA, «La asistencia hospitalaria infantil en la Valencia del siglo XIV: pobres, huérfanos y expósitos», *Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam*, 2 (1982), pp. 159-191; F. RAMÓN FERNÁNDEZ, «El Pare d'Òrfens como institución del Derecho foral valenciano y la actual figura del Comisionado del Menor», dins *Estudios Jurídicos en Homenaje al Profesor José María Miquel*, Madrid, Thomson Reuters Aranzadi, 2014, II, pp. 2635-2652; i V. GIMÉNEZ CHORNET, «La protección de los jóvenes en la época foral valenciana», *Revista sobre la infancia y la adolescencia*, 22 (abril 2022), pp. 68-83. ¶³³ L'Arxiu del Regne de València conserva la sèrie de manaments i empires. Vegeu E. ALCAIDE *et al.*, *Guía del Archivo del Reino de Valencia*, Valèn-

cia, Biblioteca Valenciana, 2000. ¶³⁴ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 531. ¶³⁵ Aquest episodi és narrat, també, per Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 104-106. Així mateix, el refereix Anglesola amb bastants detalls. V. J. ESCARTÍ, «Algunes notícies...», pp. 120-123. Més dades a V. J. ESCARTÍ, «L'homosexualitat en la literatura memorialística valenciana dels segles XV i XVI», dins V. J. Escartí i R. Roca (eds.), *Identitats i violències. Documentació i literatura*, Catarroja/Barcelona, Afers, pp. 293-316. ¶³⁶ Membre de la junta revolucionària constituïda per al govern de les ciutats agermanades. En aquest cas, la de València. La primera elecció dels Tretze de la ciutat de València la recull Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 88-89. ¶³⁷ A l'original diu: *a la*.

vespre, lo justícia creminal, que és [...] ³⁸ Vilarasa, cavaller, que està al carrer de n'Alcover, li denuncià la mort y li donà hun confeçor. E com vingué lo dilluns sant, tingueren consell per ell, e agué alguns consellers que tingueren per bé que no·l sentenciaren per lo creminal, sinó que·l liurasen per la corona, per quant era home que tenia los primers ordens de la església; e així·n donaren notíçia al clero de la Seu, y lo clero presentà huna escriptura al consell real que lo liuràs a la església, de què y agué quaranta consellers que deyen que·l cremasen e xixanta-quatre deyen que·l liurasen a la corona. En açò y agué gran devisió e gran avolot en lo consell, de què los que estaven defora lo consell hoihen tant gran avolot, que no sabien què podia ser. Y vingué ³⁹ hun home —que crech fon diable—, vist lo gran avolot que tenien de dintre los conselles, tirà dit home de la espasa e devallà a la plaça de la Seu, a hon tot lo poble de València estava ajustat y molt avolotat, cridant e dient ⁴⁰ que dins la sala avien mort hu dels síndichs dels oficis, per què demanaven dit home; de què tot lo poble se posa en armes, de hon se seguí que·ls ofiçis tragneren ⁴¹ sertes banderes de camp; e són les següents: *Primo*, Jaume lo Poaler, flaquer; Bernabeu, argenter; Ramon, velluter; Juan Aloy, velluter; Vila, corredor de orella; Cantós, coredor de coll; Seguer, carniçer; tots estos són alferis, cascú de son ofiçi. Sols estos foren los primers a venir; e après vingueren los altres. E lo governador, don Geroni Cabanyelles, ⁴² vist les banderes, pujà a la sala. E los ofiçis, cridant justícia, tingué per bé de fer traure l'ome. E tret que fon de la presó, lo portaren a cremar. E los ofiçis ab ses banderes se'n tornaren cascú a sa casa. E axí fon cremat.

¶^{19:43} [14] *Dehenament dels ofiçis.* ⁴⁴ En dit any se adehenaren tots los ofiçis de València per manament del governador y elegiren a redolins XIII hòmens per síndichs, per obs de mirar en les coses de la justícia per lo poble. E foren los següents:

¶ ³⁸ Es tracta de Joan Lluís de Vilarrasa, segons el *Llibre de memòries...*, p. 339. Fill de Joan Lluís de Villarrasa i d'Andrea Llorach, fou nomenat el 1529 portantveus de general governador de València per a regir l'ofici conjuntament amb el seu oncle, Jeroni de Cabanyelles. Quan aquest darrer va morir, el 1550 —i al cap de poc també ho feu el virrei, duc de Calàbria—, actuà com a regent de la lloctinença general del regne fins que va prendre'n possessió el duc de Maqueda, el 1553. Tornaria a ocupar la interinitat entre 1563 i 1567. S. GARCÍA MARTÍNEZ, *Bandolerismo, piratería y control de moriscos en Valencia durante el reinado de Felipe II*, València, Universitat de València, 1977, pp. 14, 35-37; M. A. PILES ALMELA, «El virreinato de don Joan Llorens de Vilarrasa», *Estudis*, 9 (1981-1982), pp. 243-266; J. MARTÍ FERRANDO, *El poder sobre el territorio*

(*Valencia, 1536-1550*), València, Biblioteca Valenciana, 2000, pp. 119-144; i P. BELCHÍ NAVARRO, *Felipe II y el Reino de Valencia (1567-1578). La tecnificación del virreinato*, València, Universitat de València, 2000. ¶ ³⁹ Segueix, ratllat: *-sen*. ¶ ⁴⁰ Escrit a l'interlineat: *e dient*. ¶ ⁴¹ Escrit a l'interlineat: *tragneren*. ¶ ⁴² Escrit a l'interlineat: *don Geroni Cabanyelles*. Aquest havia ocupat el càrrec oficialment rere l'òbit recent del seu germà. El va mantenir fins a la seua mort, el 1550, i el va succeir el seu fill, Jeroni. J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia. Fuentes para su estudio*, València, Ajuntament de València, 1963, p. 116. ¶ ⁴³ Una mà moderna afegí un 5 al marge superior esquerre. ¶ ⁴⁴ El conflicte de la Germania ha generat una bibliografia inabastable. Més enllà dels títols que se citen en cada cas, es pot consultar un estat de la qüestió a

Ítem, Juan Ledó, barreter.
Ítem, Pere Villes, baxador.
Ítem, Guillem Sorolla, texidor de llana.
Ítem, Carmona, passamaner.
Ítem, Antoni Garbí, peraire.
Ítem, mestre Nofre, esparter.
Ítem, Baguà, blanquer.
Ítem, Sabastià Hisern,⁴⁵ guanter.
Ítem, Sanchis, de l'Almodí.
Ítem, Joan Mojolí, laurador de Ruçafa.
Ítem, Joan Gomis, peccador.
Ítem, mestre Françaés, batifuller.

[15] En dit any 1520 entraren jurats, per cavallers, lo següents, per les parròquies.⁴⁶

Senta Maria, Jeroni Artés.
Sant Tomàs, mossén Jaume Pertusa.
Sant Andreu, mossén Sagra.
Sant Martí, Andreu Penaroja.
Santa Catalina, Jaume Vallés.
Sant Nicolau, Gaspar Juan; e ixqué jurat.
Sant Bertomeu, Carbonell, lo rich.
Sant Lorens, Juan Català.
Sant Salvador, Gustamant; hixqué jurat.
Sant Esteve, Bernat Juan.
Sant Juan, Vidal de Blanes.
Santa Creu, Carbonell, lo leig.

^{19v} [16] En lo present any 1520 entraren los jurats, per ciutadans, e foren los següents:

Santa Maria, Jeroni Roig.
Sant Tomàs, Pere Guillem Garçia; ixqué jurat.
Sant Andreu, Françaés Navarro.
Sant Martí, Miquel Pérez.

P. PÉREZ GARCÍA, «Germanía y Germanías: el conflicto y su proyección historiográfica sobre el territorio valenciano», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 42 (2022), pp. 177-243; i resulta encara imprescindible el treball clàssic d'E. DURAN, *Les Germanies als Països Catalans*, Barcelona, Curial, 1982. Aquest fragment en concret ha estat narrat també per J. d'Anglesola. V.

J. ESCARTÍ, «Algunes notícies...», pp. 117-119, i apareix també al *Llibre d'Antiquitats...*, I, p. 59, i als relats de Guillem Ramon Català i del notari Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 81 i 328. La versió de Sòria és, però, la més detallada per conèixer les persones que hi van participar. ¶⁴⁵ Segueix, ratllat: *blanquer*. ¶⁴⁶ Aquestes dades també es troben al *Llibre de memòries...*, p. 339.

Santa Catalina, Baltasar Granulles.
Sant Nicolau, Jeroni Bonet.⁴⁷
Sant Bertomeu, Bernardí Bayona.
Sant Lorenç, Andreu Gasull; fon jurat.
Sant Salvador, bachà.
Sant Esteve, Miquel Andrés.
Sant Juan, Jeroni Blay.
Santa Creu, Baltasar Tolosa.

[17] En lo present any 1520 entraren jurats, per artistes, los següents:

Santa Maria, Luís Beltran, notari.
Sant Tomàs, Garçia Huguart, notari.
Sant Andreu, Pere Garcia, mercader.
Sant Martí, Luís Làzer, mercader.
Santa Catalina, Manuel Picó, mercader.
Sant Nicolau, Nicolau Marqués, mercader.⁴⁸
Sant Bertomeu, mestre Cristòfol, barber.
Sant Lorenç, Frigola, notari.
Sant Salvador, Joan Guerau, potecari.
Sant Esteve, Jaume Pons, barber; fon jurat.
Sant Joan, Joan Ybarra, potecari.
Santa Creu, Luís Ballester, notari.

[18] En lo present any 1520 entraren jurats, per menestrals, los següents:

Santa Maria, Scrivà, argenter.
Sant Tomàs, Gonbau, pelliçer.
Sant Andreu, Andreu Gomis, velluter; fon jurat.
Sant Martí, Gaspar Guanyador, veluter.
Santa Catalina, Antoni Pallarés, perayre.
Sant Nicolau, Baltasar Orlando, tintorer de draps.
Sant Bertomeu, mestre Ramon, çabater.
Sant Lorenç, Vicent Camaraza, fuster.⁴⁹
Sant Salvador, Joan Sanchis, fuster.
Sant Esteve, Martí Ferrer, fuster.
Sant Joan, Andreu Valentí, perayre.
Santa Creu, Viçent Castellví, corder.⁵⁰

¶ ⁴⁷ Fins ací la primera columna. Comença la segona. ¶ ⁴⁸ Fins ací la primera columna. Comença la segona. ¶ ⁴⁹ Fins ací la primera columna. Comença la segona. ¶ ⁵⁰ Tot seguit apa-

reix, de mà molt posterior: *Jurats en l'any 1588*. Ximén Peres Almúnia, cavaller. Serafi Miquel, cavaller. Siutadans: Cristòfol Peres, Juan de Brisuela, Gaspar Felibert Navarro.

¶^{20r51} [19] *Racional de València, Joan Caro, sucrer.*⁵² <A>⁵³ En lo present any⁵⁴ 1520, los consellers del consell de València feren racional a Johan Caro, sucrer —està al Mercat—, per temps de tres anys.

[20] *Anada dels ofiçis a Chelva.*⁵⁵ Disapte a X de agost, 1520, anaren deu hòmens de cada ofici a Chelva, armats ab cosalets e piques y escopetes, tots fets esquadrons, ab banderes de camp y capitans e alferis. Y essent allà, trobaren les portes de Chelva hubertes, de hon destroçaren lo castell e deroquaren part del castell e algunes cases del loch. E molts dels de Chelva se n'anaren a hun loch que a nom Mexa, prop de Chelva, e açò fon a causa que hu de Chelva se n'anà a viure a Mexa y s'adehenà allí, de hon lo bescompte de Chelva prengué molta hira, de hon donà tal del·ligència, que prengué aquell dit home que se n'anà de Chelva a Mexa, de què'l penja'l en hun arbre e li posà hun albarà als peus —segons se deya—, que lo bescomte ho avia fet. Lo qual alabarà deya que·ls agermanats de Mexa lo vinguesen a rescatar. De què lo poble de València ne tingué tal notícia, mogut ab molta malícia, feu lo dit moviment de anar allà. E primerament, ans que la gent anàs a Chelva, derrocaren huna casa açí en València, la qual està en la plaça Calatrava, al costat d'en Pellicer, la qual és huy de Gostanço de Barzi, mercader florentí.

¶^{20v} [21] *Cesió feta a Nofre Soriano, contra Joan Estaràs.* Fon a X de febrer, 1520. Fiu cesió e transportació de tots los drets tinch sobre Joan⁵⁶ Estaràs, tonyiner, de aquelles 17 [lliures] 18 [sous] 8 [diners]⁵⁷ me resta deure; la qual cesió fiu a Nofre Soriano, boter, rebuda per Joan Andreu,⁵⁸ notari de València, dit dia e any, y no li vull fer de evichsió menys falliment, segons conté en dit acte.⁵⁹

¶⁵¹ Una mà moderna afegí un 6 al marge superior esquerre. ¶⁵² Joan Caro, nou racional de València, va ser, juntament amb Joan Llorenç i Guillem Sorolla, un dels fundadors de la Germania. El *Llibre de memòries...*, p. 340, informa del seu nomenament i també refereix com «en lo any 1524, per manament de la senyora reyna dona Germana, loctinent general, per justícia, lo dit Caro, racional, fon penjat cap avall en una forca que fon feta a les Barres, junt a la casa de la ciutat, y a les tres hores après de dinar morí en dita forca, e après fon lligat a la coha de un cavall, y, rosegant-lo, fon portat al mercat y fet quarters y posats en la forca del mercat, hon estigueren un dia. Y après la reyna Germana, que llavors era visreyna —com tinch dit—, feu posar lo cap de aquell al cantó de la cambra dels jurats, en lo cantó de la porta de la cort del justícia». Sobre la seua elecció i la seua trista fi, també parla Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...* pp. 138-140. En relació a aquest personatge, vegeu V. VALLÉS BORRÀS, «Vida pública i

mort de Joan Caro, mercader», dins *L'univers dels prohoms. Perfils socials a la València baixa-medieval*, València, Eliseu Climent, 1995, pp. 257-291. Es pot consultar, també, P. VALOR MONCHO, *El Consell General y la lucha por el poder municipal, origen y desarrollo de las Germanias de Valencia 1515-1523*, Universitat de València, tesi de llicenciatura, 2000, pp. 155-156. ¶⁵³ Segueix, ratllat: *XX de setembre*. ¶⁵⁴ Escrit a l'interlineat: *En lo present any*. ¶⁵⁵ Sobre aquest episodi d'atac dels agermanats a Xelva, vegeu S. BARBERÀ SAYAS i J. J. RUIZ LÓPEZ, «Las Germanias en la Serranía de Valencia, Alpunte y el vizcondado de Chelva», dins *Más allá de la capital del Reino. La Germanía y el territorio valenciano: del Maestrazgo a la Safor*, València, Universitat de València, 2021, pp. 217-225. ¶⁵⁶ El nom, escrit a l'interlineat. ¶⁵⁷ Afegim les unitats monetàries. ¶⁵⁸ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 35. ¶⁵⁹ Aquesta anotació apareix barrada.

Any 1521

[22] *Levada dels drets de València*.⁶¹ Digous, a les quatre hores après dinar, a XXI de febrer, 1521, se avolotaren tots los ofiçis de València contra los drets de València, de què l'ofiç de velluters prengué la querella e axí anaren ab gran avolot a la taula del General del tall e de la sisa del tall, e a totes les altres taules dels drets e a totes les taules de les filloles de la mercaderia, e al quint del pex, que està en la pexcateria, e a la sisa del vi, que està a la plaça de la Seu, e a l'Almodí; e tot açò ab grandíssim avolot e molta gent, cascú ab les armes li paregue portar. En axí que los menistres de dits drets tingueren per bé de tancar e no collir dengun dret. E tot açò, cridant *Viva el rey!* De què s'oblidaven de dir *daca la capa*, perquè d'una part cridaven *Viva el rey!* e de altra part li levaven los drets seus.

Dillums, a XXV de febrer, 1521, tornaren lo dret del quint del pex a la pexcateria, de què posaren totes les banderes dels ofiçis, ço és, les de camp en la pexcateria e huna sobrevesta real penjada en la taula de dit dret; e lo alguazir del governador allí, perquè lo poble no se avolotàs. E segons se deya, que los XIII síndichs avien posat dites banderes perquè lo poble cregués que's feya de sa voluntat, e que's soseguàs.

Dimecres, a XXVII de dit mes e any, tornaren a la taula del peatge a la de l'Almodí e per lo semblant posaren los ofiçis les banderes de camp, e dits drets, la mitad a l'Almodí e l'altra mitat al peatge.

Dilluns, a IIII de març, dit any, tornaren lo dret del General, del tall e lo de la mercaderia, e la sisa del tall e la sisa de la mercaderia e la sisa del vi. E les banderes dels ofiçis, repartides per dites taules, e los 13 per lo semblant. E açò, perquè no s'avolotàs la gent del poble.

||22^v [23] *Pere Cantí, penjat per la mort de mestre Moles, barber*.⁶² Digous, a 7 de març, 1521, lo regent de governador, qui és mosén Manuel Exarch,⁶³ cavaller, tragué

¶⁶⁰ Una mà moderna afegí un 7 al marge superior esquerre. ¶⁶¹ L'episodi apareix també al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 62. Encara, es pot veure a R. MARTÍ DE VICIANA, *Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia. Estudio preliminar de S. García Martínez*, Universitat de València, 1972, tom IV, pp. 22-242; al relat de Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...* p. 155; sobre el seu significat, vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Las Germanías de Valencia*, Barcelona, Península, 1975, pp. 140-143, i P. VALOR MONCHO, *El Consell General y la lucha...*, pp. 167-171. ¶⁶² L'episodi va ser comen-

tat breument per V. ADELANTADO SORIANO, «La pena de muerte como espectáculo de masas en la Valencia del Quinientos», dins J. L. Sirena, *Estudios sobre teatro medieval*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2008, p. 24. ¶⁶³ Comanador de Santiago i sorrogat del governador, apareix documentat a diferents treballs. Vegeu, per exemple, M. DANVILA Y COLLADO, *La Germanía de Valencia*, Madrid, Tipografía de Manuel Ginés Hernández, 1884, i A. SANTAMARÍA, *El Consell General de Valencia en el tránsito a la modernidad*, València, Biblioteca Valenciana, 2000.

a penjar a hu que a nom Pere Cantí, texidor de llana, acompanyat ab molta gent de cavall, e los XIII ab ell, e altra gent a peu, e los jurats a cavall, acompanyant lo governador, e molta gent armada acompanyant dit home que penjaven. E quant fonch dalt a la forqua dix: «Senyor, no tinch ajutori, si no de nostre Senyor Déu e de la Verge Maria. Vosaltres me penjau per la mort de mestre Moles, barber, que està a la plaça de la Lonja. Dich-vos que done l'ànima al diable, si tal mort he fet, ni tal home conech! E sobre vós, senyor governador e senyors jurats e asesor de governador —que era miçer Gaspar Rosell—,⁶⁴ vaja la mia ànima». De què manaren que li levàs lo dogual lo morodevaques, que a nom Jorba. E de fet, la y levà e se'n devallà de la forca e anà a fer gràcies a la Verge Maria de Gràcia, de tal gràcia li avia fet.

[24] *Moça nomenada Çiçília*. A VIII de maig, 1521, entrà en casa de mi, Jeroni Sori, Seçília, moça filla de Grabiell Molins, obrer de vila, per temps de tres anys e mig, per X lliures e miges robes. A XVIII de agost, 1522, se n'anà la dita Seçília.

A XIII de mars, 1523, tachà lo pare de òrfens, per hun any e tres mesos estigué en casa mia, V lliures, VIII sous.

Lo primer de dehembre, 1523, doní a son marit 5 lliures, 9 sous, de la qual cantitat a fermat àpoca, en poder de Jaume Salvador,⁶⁵ notari, escrivà del governador, en lo dia e any desús dit.⁶⁶

||^{23r67} [25] *Quant se buidà la campana del Micalet de València*.⁶⁸ A [...] de [...], any 1521, se buydà la campana del Micalet, lo qual a de servir per a rellonje; e feu-lo [...] Trilles, campaner, fill de València. Està en la plaça de Senta Tecla, de què'm dix que pesava poch més o menys [...] quintars de metall. E donaren-li los jurats de València, de mans, XVII mília sous; e'ls posaren lo metall.

A [...] de [...], any [...], lo pujaren dalt al campanar de la Seu de València; e pujà'l hu que a nom mestre Johan de Alacant, mestre de llivellar aygües e obrer de vila.

[26] *Mort de Mateu, negre*.⁶⁹ Digous, a XII de juny, 1521, degollaren hun negre que avia nom Mateu, lo qual era de don Ramon de Castalla. El degollaren en la plaça dels Pelliçers, perquè dix çertes paraules contra lo poble de València; e çertificadament se deya que era vengut de Gandia per pegar foch a València. E de fet, hun fadrí se prengué a noves ab ell e tirà de la espasa, cridant: «Muÿra

¶⁶⁴ Assessor de la Governació. Apareix documentat també en les obres citades a la nota anterior. ¶⁶⁵ Es conserva un protocol seu a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 524. ¶⁶⁶ Aquesta anotació apareix barrada.

¶⁶⁷ Una mà moderna afegí un 8 al marge superior esquerre. ¶⁶⁸ Són nombroses les notícies que s'aporten al *Llibre de memòries...*, I, p. 41, sobre la campana del Micalet i el rellotge. En aquest cas, sembla que el mestre campaner fou Melcior Trilles. ¶⁶⁹ Vegeu més avall, la nota 71.

lo traïdor!» E axí'l mataren, en dita plaça dels Pelliçers. E après lo portaren a la plaça de la Seu, com a desenparat, e soterrà'l la confraria de la sagrada Verge Maria dels Ignosents.⁷⁰

[27] *Mort de Françí, saliner.*⁷¹ Digous a XII de juny, 1521, degollaren a Françí, saliner que estava a les salines, dient que era traïdor al poble de València. ¶^{23v} De hon l'acassaren, de sa casa fins al foçar de Sent Nicolau, a coltellades. E los capellans de Sent Nicolau, per salvar-lo, tragueren lo Corpus. Y ell demanant confecció, lo posaren en huna casa, el confesaren e combregà. E acabant de combregar, lo tragué lo poble de València de dita casa, el mataren e après lo portaren a la plaça de la Seu, com a desemparat, e la confraria de la sagrada Verge Maria dels Ignosents lo soterrà.

[28] *Quant partí la gent de València per a Gandia.*⁷² A XIII de juny, 1521, partí estol de gent per anar a Gandia, en suma de dos mil hòmens elegits per oficis —cascun ofici la gent que li paregué—, ab moltes banderes e la bandera de València, ço és, que feren huna bandera de camp: era de tela grogua e vermella, feta a bandes, e portava-la hun tretze, que era corredor de coll, que a nom Simó. E feren capità general a Joan Caro, sucrer, que era racional de València, e feren sotacapità Esteve Hurgellés, ostaler de l'ostal dels de Arèvalo; e mestre de camp, Joan Ledó, barreter; e coronells, quatre, ço és: Andreu Font, peraire, e Christòfol Romero, velluter, e Joan Martí, laurador de Benimaclet, e Pastor, texidor de llana. Les banderes són les següents: *Primo*, la bandera del quarter de Ruçafa, la bandera dels Perayres, la bandera dels velluters, la bandera de baxadors, la bandera dels sastres, la bandera dels tintorers de seda, la bandera de corredors de coll, la bandera de boters, la bandera de flaçaders, la bandera de corders, la bandera de matalafers, la bandera de fusters, la bandera de texidors de llana e moltes altres de altres oficis.

¶^{24r73} [29] *Presa del castell de Morvedre.*⁷⁴ Dimarts, a 15 de juny, 1521, lo poble de Morvedre prengué lo castell de dita vila perquè lo batle de Morvedre e molts

¶⁷⁰ Sobre les actuacions d'aquella confraria amb els cossos dels condemnats a mort, vegeu P. Pérez García y J. Catalá Sanz, «La pena capital en Valencia (1450-1500): cifras, espacios urbanos y ritualidades funerarias de la Cofradía de Inocentes y Desamparados», *Revista de Historia moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, 39 (2021), pp. 272-334. ¶⁷¹ «E ans de exir al camp, ab gran avalot los mals y vellaquos mataren a Françí lo Saliner, posant fama que feya gent per al virey, abraçat ab lo capellà qui portava lo Corpus de Sent Nicolau, ab gran ignomínia

del Corpus. E mataren a hun negre nomenat Matheu, molt esforçat, en la plaça dels Pellicers, sense voler-lo deixar confessar.» *Libre de Antiquitats...*, I, p. 64. Mateu era propietat del senyor de Castalla, Ramon Lladró i de Rocafull. E. DURAN, *Les Germanies...*, p. 341. ¶⁷² L'episodi el recull el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 63. També es pot veure en la narració de Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 173 i ss. ¶⁷³ Una mà moderna afegí un 9 al marge superior esquerre. ¶⁷⁴ L'episodi és narrat també al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 66-68.

altres, en suma de sinquanta hòmens: s'eren retrets en dit castell e se alsaren ab ell. E deya's que de voluntat del duch de Sogorb. E donant-los combat, fogiren molts de dit castell, los quals se dexaren caure de la muralla avall e moriren obra de XX hòmens e huna dona. E prengueren lo batle de dita vila de Morvedre e sa muller e fills e posaren-lo en la església de Morvedre e allí lo tingueren pres los de la Germania de Morvedre.

[30] *Capità Caro, e raçional de València; partí a Gandia.* Digous, a XX de juny, partí Joan Caro, sucrer e racional de València, per capità general de tots los ofiçis, per anar a Gandia. E aquell dia matex partí l'artelleria de València, que foren XXII peses, entre groses e chiques, e molta gent ab ella, per acompanyar dita artelleria fins on estava la gent dels ofiçis, que era en Silla, a dos legües de València.

[31] *Venguda de don Jeroni Vich, enbaxador del rey nostre senyor, que venia de Roma.*⁷⁵ A XXI de juny, any 1521, entrà don Jeroni Vich, enbaxador del catòlic rey don Ferrando, lo qual vengué de Roma, e l'hixqueren a reçeibir lo marques de Atzane-ta, don Rodrigo de Mendoça,⁷⁶ e los jurats de València e lo governador de València, don Jeroni Cabanyelles, e molts altres cavallers e mercaders, e l'acompanyaren del Guerau ¶^{24v} fins a casa sua, que estava prop lo portal de Sent Vicent.

[32] *Foch.* E de allí a dos hores, hun jove pegava foch en huna garbera de forment en la era alta, al portal dels Ignosents, de hon s'avolotà tota València, dient que'ls cavallers avien pegat foch en València. E après veren que fon falçia, e axi la gent se reposà.

[33] E de allí a'ltra hora, vengué altra nova a València, que los cavallers avien fet XXXX de cavall e que avien pres l'artelleria en Catarroja, de què tota València fonch molt avolotada. E anaren molts a Catarroja e veren que no era veritat, sinó que en Alfafar volien penjar hun negre e per acampar-lo posaren aquella fama, e axí acampà dit negre.

¶⁷⁵ Miquel Jeroni Vich i Vallterra (1459-1534) era el primogènit d'una de les principals cases del regne de València, i va ser baró de Benio-mer, Beniboquer i Matada, ambaxador i virrei electe de Sicília. Vegeu J. MANGLANO Y CUCALÓ DE MONTULL, barón de Terrateig, *Jerónimo de Vich, embajador de Fernando el Católico en Roma (1507-1521)*, València, Tipografía Artística, 1944; E. SARRABLO AGUARELES, *Una correspondencia diplomática interesante: las cartas de Fernando el Católico a Jerónimo Vich*, Sara-

gossa, Institución Fernando el Católico, 1956; J. MANGLANO Y CUCALÓ DE MONTULL, barón de Terrateig, *Política en Italia del Rey Católico 1507-1516: correspondencia inédita con el embajador Vich*, Madrid, Imprenta Clásica Española, 1963; i E. CALLADO ESTELA, M. C. MUÑOZ FELIU i V. PONS ALÓS (coords.), *L'ambaixador Vich: l'home i el seu temps*, València, Generalitat Valenciana, 2006. El *Libre de memòries...*, p. 331, conté la notícia del seu nomenament com a ambaixador. ¶⁷⁶ Vegeu més avall l'entrada [35].

[34] *Combat del Castell de Corbera*.⁷⁷ Divendres, a XXVIII de juny, 1521, lo camp de València donà lo combat a Corbera, loch del duch de Gandia, a huna legua de Alzira. E disapte, a 29 de dit, dia de sent Pere, també li donaren combat al dit castell de Corbera, en què mataren, los del castell, X hòmens del camp de València e'n nafraren, ab canteres, huns sent hòmens. E lo terçer dia se'n tornaren [a]⁷⁸ Alzira, per refrescar de provecions. E de allí a çerts dies partí dita gent per a la çiutat de Xàtiva, vist que no's podia pendre dit castell.

[35] *Quant feren governador al marquès de Atzaneta*. Dimecres a IIII de joliol, lo poble de València e consell feren governador a don Rodrigo de Mençoça, marquès de Atzaneta.⁷⁹ E dijous, a 5 de dit, jurà en la Seu de València; e divendres, a VI de dit, se comensà a seure en cadira en la cort de la governació, e per asesor, miçer Escarner, juriste, de què los ofiçis e mercaders e notaris anaren armats a companyar-lo per València, fent mostra per alguns desmandats, e tornaren-lo al Real, hon estava. Y ell feu regent per a hoir los plets a mosén Manuel Exarch, cavaller, y axí seya's en cadira per lo marquès.

^{251,80} [36] *Presa del castell de Xàtiva*.⁸¹ A XIII de joliol prengué la gent del camp de València lo castell de Xàtiva, ensems ab la gent de Xàtiva; y estant allí pres lo il·lustre duch de Calàbria,⁸² el guardaren molt bé.

¶ ⁷⁷ La notícia ve referida també al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 65, i al relat de Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 175-177.

¶ ⁷⁸ Afegim la preposició que a l'original es trobaria aglutinada al nom de la vila. ¶ ⁷⁹ Roderic Hurtado de Mendoza, marquès de Zenete i fill del gran cardenal d'Espanya, Pere de Mendoza, i la dama portuguesa Mensia de Lemus. Fins la seua mort, el 1523, va residir a València, i en aquest regne era senyor de baronies i possessions importants. Sobre aquell personatge que jugaria un paper important en el conflicte de les Germanies, vegeu, entre altres, J. CATALINA GARCÍA, «El segundo matrimonio del primer marquès del Cenete», dins *Homenaje a Menéndez y Pelayo en el año vigésimo de su profesorado*, Madrid, Librería General de Victoriano Suárez, 1989, pp. 665-681; C. DE ARTEAGA Y FALGUERA, *La Casa del Infantado, cabeza de los Mendoza*, Madrid, Duque del Infantado, 1940, I, pp. 251 i ss.; F. J. SÁNCHEZ CANTÓN, *La biblioteca del marquès de Cenete*, Madrid, Instituto Nicolás Antonio, 1948; J. M. MARCH, «El primer marquès del Cenete. Su vida suntuosa», *Archivo Español de Arte*, XXIV (1951), pp. 47-

65; i F. LÓPEZ BECERRA DE SOL Y DE VARGAS, *Los primeros Cenete y su marquesado (conferencia dictada)*, Guadix, 2003 (inèdita). ¶ ⁸⁰ Una mà moderna afegí un 10 al marge superior esquerre. ¶ ⁸¹ L'episodi també es troba al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 65-66. Fa un relat de l'episodi Guillem Ramon Català i se'n refereix, també, Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 179-187 i 342-343. ¶ ⁸² Ferran d'Aragó, primogènit de Frederic III de Nàpols i virrei de València amb la seua esposa, Germana de Foix, a partir de 1526. Sobre aquest personatge es poden consultar, entre altres, V. CASTAÑEDA, «Don Fernando de Aragón, duque de Calabria. Apuntes biográficos», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, 25 (1911), pp. 268-286; M. FERRANDIS TORRES, *Estudio biográfico de D. Fernando de Aragón, duque de Calabria*, Universidad Complutense de Madrid, tesi doctoral inèdita, 1918; F. ALMELA I VIVES, *El duc de Calabria i la seva cort*, València, Sicània, 1958; J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, pp. 117-122; i J. MARTÍ FERRANDO, *Poder y sociedad durante el virreinato del duque de Calabria (1536-1550)*, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 1993.

[37] *Mort dels fadrins de Morvedre e treta de la bandera de València*.⁸³ Dimarts, a XVI de juliol, vengué nova que avien degollat los moros de Gilet dos fadrins de edat de XV anys, poch més o menys, e de fet los portaren a València, morts, damunt hun roçí, en dos pavesos. Les nafres que tenien, són les següents: degollats per la gola y en lo cap dos coltellades damunt lo front, en creu, y les mans desconjuntades hun poch. E axí que, portats a València, essent al portal, tot lo poble fonch avolatat, vist tal acte, ço és, que lo motiu era que moros los avien degollats. Prengé hun jove hun cruçifiçí e cridant «Misericordia!» anà per tota València, avolotament, de què fonch ajustada molta gent e anaren a la sala de València, demanant la bandera del Rat Penat, per obs de anar contra moros. E de fet, a força d'armes traguren l'estandart a la finestra de la sala de València y, essent allí, se torna a volotar tot lo poble e anaren a la sala de València y prengueren lo standart y portaren-lo a Sent Antoni y allí lo tingueren fins a la huna ora. E los jurats, vist que'l poble s'enportava l'estandart, determinaren fer armar lo jurat en cap ciudadà, que és Jaume Ros,⁸⁴ per capità general, e lo lochtinent⁸⁵ criminal, que és mestre Pere Marçal, corder e carabaser, lo qual portà l'estandart, e Joan Sisó, ostaler del bordell,⁸⁶ per mestre de camp. E de fet, aquell dia anaren fins als ostalets de Puçol; e lo sendemà de matí —fonch dimecres, a 17 de dit— foren, a set ores del matí, en Morvedre, de què buydà tanta gent aquell dia, de València, y en la nit, per a Morvedre, que l'endemà se trobaren passats set mil·lia hòmens de ses cases los de més, e molts desmandats ab ells.

||^{25v} [38] *Batalla e camp de València en Morvedre*.⁸⁷ E dijous après següent, de matí, a XVIII de dit juliol, 1521,⁸⁸ feren resenya en Morvedre e veren que y avia sis mília òmens de pelea, tots a peu. De què, feta resenya, partiren de Morvedre per a Almenara y, essent en vista de Almenara, obra de hun quart de llegua, trobaren lo duch de Sogorp⁸⁹ en camp, ab obra de quatre mília hòmens, entre catalans y moros, e dosents de cavall. E quant vingué a les onze ores de migjorn, tocaren alarma, los huns e·ls altres, e de fet pelearen fins a la huna ora après migdia; de què sumaven que de huna part e de altra moriren dos mília hòmens. De què morí molta morisma; e de la part de València morí molta gent; e molts caps de cases, menestrals molt honrats, entre nafrats y ofegats. De fet que la batalla fonch tan gran, que los huns e·ls altres, cascú cregué ser vichtoriós y aver guanyada la batalla,

¶⁸³ Part de l'episodi és narrada per Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 179 i ss. ¶⁸⁴ Segons el *Llibre de memòries...*, p. 340, va ser jurat per la Germania, el 1521. ¶⁸⁵ Segueix, ratllat: *general*. ¶⁸⁶ Sobre els hostalers del bordell valencià, vegeu V. GRAU-LLERA, «Los hosteleros del burdel de Valencia», *Revista d'Història Medieval*, 1 (1990), pp.

201-203. ¶⁸⁷ Aquest episodi apareix al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 66-68; i també el refereix R. MARTÍ DE VICIANA, *Crònica de la ínclita...*, tom IV, pp. 319 i ss. És narrat també per Guillem Ramon Català i per Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 183 i ss. i 344-346. ¶⁸⁸ Escrit a l'interlineat: *juliol 1521*. ¶⁸⁹ Vegeu més avall.

que los de València anaren fins Almenara e los del duch fins dins Morvedre. E quant cascú s'agué recordat, replegaren cascú sa gent, e tostems peleant, fins que los del duch se trobà en Almenara e los de València en Morvedre. E moriren en dita batalla molts cavallers de València que eren ab lo duch de Sogorp, ço és, lo *Turch* Penarroja⁹⁰ e mosén Fransés Penaraja e don Loís Servató e altres.

¶^{26r}⁹¹ [39] *Batalla de Gandia. Lo camp de València contra lo duch, el virey don Diego de Mendoça e lo comte de Oliva.*⁹² Digous, dia de sent Jaume, a XXV de joliol, 1521, se donaren batalla campal Visent Peris,⁹³ capità del camp de València e lo virey e altres, per lo camp del duch de Gandia, entre Sent Jeroni de Cotalba e Gandia; de què foren romputs los del duch de Gandia⁹⁴ e guanyaren victòria fins que entraren dins Gandia e saquejaren-la tota e prengueren-li la artelleria, e també los seus soldats se mesclaren ab lo camp de València e també prengueren sa part del saco. E après, en lo dia matex, anaren a Oliva y també la saquejaren, de què lo virey don Diego de Mendoça y lo comte de Oliva⁹⁵ e duch de Gandia e la mare del duch e sos fills e filles, e la comtesa de Oliva⁹⁶ e la filla de don Jerobí⁹⁷ e son fill de don Jerobí,⁹⁸ que a nom don Francisco Sentelles,⁹⁹ nebot del compte de Oliva, que a nom don Serafi de Sentelles, e molts altres cavallers e dames, qui més podia, fins

¶⁹⁰ Davant la lectura dubtosa entre *turch/tunch* que presenta l'original, va ser l'amic M. Rodrigo Lizondo qui ens va resoldre la qüestió, amb la seua saviesa. En efecte, es tracta de Garcerà de Penarroja, de malnom *el Turc*, «por ser moreno, robusto y valeroso» en opinió de Gaspar Escolano. Vegeu M. DE SAN PETRILLO, *Los Cruilles y sus alianzas. Nobiliario valenciano*, València, Imprenta Diana, 1946, p. 312. Aprofitem l'ocasió per agrair-li la seua ajuda. ¶⁹¹ Una mà moderna afegí a llapissera un 11 al marge superior esquerre. ¶⁹² L'episodi és referit per Guillem Ramon Català i per Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 206-227 i 346-348. També al *Llibre de memòries...*, pp. 340-343, es fa un relat dels fets de l'any 1521, en conjunt.

¶⁹³ Velluter d'ofici i un dels líders de la Germania, va pertànyer a la facció més radical i dirigí la revolta durant la segona etapa. Sobre aquell personatge es poden consultar, entre d'altres, V. VALLÉS BORRÁS, «La Germania (1519-1522). Un movimiento social en la Valencia del Renacimiento», dins E. Salvador (ed.), *Conflictos y represiones en el Antiguo Régimen*, València, Universitat de València, 2000, pp. 11-20, i «Les ambaixades de la Germania davant Carles I», *L'Avenç*, 244 (2000), pp. 36-60. ¶⁹⁴ Joan de Borja i Enríquez de Luna (1497-1543),

III duc de Gandia. Sobre aquest personatge, vegeu J. L. PASTOR ZAPATA, «La biblioteca de Don Juan de Borja Tercer Duque de Gandía († 1543)», *Archivum Historicum Societas Iesus*, 61 (1992), pp. 275-308, i M. BATLLORI, «El naixement de Joan de Borja i Enríquez, tercer duc borgià de Gandia», dins *Obra Completa, IV. La família Borja*, València, Eliseu Climent, 1994, pp. 125-141. ¶⁹⁵ Es tracta de Serafi Centelles i Urrea (ca. 1460-1536), senyor de Rebollet, Nules, Pego, Mula i la Vall de Laguar, i comte d'Oliva. Sobre ell, vegeu V. FELIP SEMPÈRE, *Els centelles: senyors de Nules i comtes d'Oliva*, Oliva, Cabdells, 2004, i A. SOLER, *L'esplendor d'Oliva: de l'honor de Rebollet al combat dels Centelles*, Oliva, Ajuntament d'Oliva, 2020.

¶⁹⁶ Vegeu el volum d'A. SOLER, *L'esplendor d'Oliva...* ¶⁹⁷ Vegeu el volum d'A. SOLER, citat a la nota 95. ¶⁹⁸ Vegeu el volum d'A. SOLER, citat a la nota 95. ¶⁹⁹ Escrit a l'interlineat: *que a nom don Francisco Centelles*. Francesc Gilabert de Centelles Herèdia, fill i hereu de Querubí de Centelles Ximènez d'Urrea, senyor de la Vall d'Aiora i Cofrents, i nebot del comte d'Oliva i baró de Nules Serafi de Centelles, de qui, a més d'aquestes possessions, heretaria també, el 1536, nombrosos territoris a Sardenya. Sobre ell, vegeu les referències de la nota 95.

a Dènia, a tres llegües de Oliva, e allí dexaren los cavalls y en l'ora que aribaren s'embarcaren ab huna nau de hun genovés que a nom Bertoroto. E axí foren salvats de la Germania mala e perverça. Recordant-me, escrivint la present memòria, dels cavallers que moriren en dita batalla, foren don [...] ¹⁰⁰ Flos e mosén Andreu Penaroja, gendre de don Miquel de Vilanova, senyor de Parçent.

[40] *Quatre òmens penjà lo marqués; era Quinto, ligador de orts, per ladre.* ¹⁰¹ Disapte, a XXVII de juliol, penjà lo marqués de Atzaneta, don Rodrigo de Mendosa, a quatre hòmens, ço és, Quinto, ligador de orts; e a hun alcayt de Chelva e a hun corder que fonch lochtinent criminal en l'any 1518; e hun escuder de mosén Manuel Exarch; perquè hixqueren al camí real e furtaren huna requa de forment. Venia de Beniferri, loch de ¹⁰² miçer Crespi, ¹⁰³ de què anaren tots los oficis a companyar al marqués e a mosén Exarch, sorogat de governador, e los jurats de València e raçional e lochtinent creminal de València; e axí-ls penjaren sens avolot dengú.

^{26v} [41] *Mort de Joan Sisó, ostaler del bordell de València e agermanat o amich d'ells, en Morvedre.* ¹⁰⁴ Digous, lo primer de agost, mataren los de Morvedre, en Morvedre, a Joan Sisó, ostaler del bordell de València, lo qual prengueren e posaren, en Morvedre, en la preso, perquè-ls de Morvedre deyen que ell fon causa de ésser morts tanta gent del camp de València. E açò perquè lo marqués de Atzaneta, don Rodrigo de Mendosa, avia de anar de dia en dia per la bandera de València ¹⁰⁵ a Morvedre. Tement que no-l portàs a València e no li donàs escapo, lo tragueren de la presó e, a coltellades, lo feren troços, viu.

[42] *Quant anà lo marqués don Rodrigo a Morvedre per la bandera real de València.* A II de agost, 1521, ¹⁰⁶ que fon disapte, anà lo marqués de Atzaneta a Morvedre, ab sinch-sents òmens de peu, armats. E portaren lo Rat Penat a València lo dia mateix, a les honze ores de la nit, que no volgué reposar aquella nit allí lo marqués, perquè no fesen alguna caranbola, com solien fer altres voltes. E tanbé portà lo batle de dita vila de Morvedre, que-l tenien pres. E quant se foren recordats, tota la gent, ab lo marqués, foren tornats a València ab la dita bandera, de hon los pesà molt als de Morvedre, de aver dada la bandera e lo batle, e axí restaren molt

¶ ¹⁰⁰ *Diòmedes*, segons G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, col. 1549. ¶ ¹⁰¹ Al marge esquerre, Sòria va dibuixar una forca amb l'escala. L'execució de Joan Quinto aparareix registrada als volums del Mestre Racional treballats per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos», dins E. Salvador (ed.), *Conflictos y represiones...*, p. 52. ¶ ¹⁰² Segueix, ratllat: *mos*. ¶ ¹⁰³ Lluís Crespi de Valldaura era senyor de Beniferri en aquells

anys. Vegeu M. de SANCRISTÓBAL MURÚA i J. FONT GISBERT, *Beniferri y su iglesia parroquial*, Beniferri, 2015, pp. 42-47. ¶ ¹⁰⁴ Aporten dades sobre els conflictes a Morvedre Guillem Ramon Català i Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 195-202 i 344-346. També al *Llibre de memòries...*, pp. 340-343, es fa un relat dels fets de l'any 1521, en conjunt. ¶ ¹⁰⁵ Escrit a l'interlineat: *per la bandera de València*. ¶ ¹⁰⁶ Escrit a l'interlineat: *1521*.

mocats¹⁰⁷ de la burla que·ls feu lo marqués don Rodrigo, que si ell s'està allí aquella nit, may donen la bandera de València ni lo batle de dita vila de Monvedre. E lo sendemà, que fon diumenge, a les sinch ores deprés dinar, feren mostra lo marqués, ab molta gent a peu, acompanyant lo estandart, e lo Rat Penat al cap de l'estandart, e dos banderes de camp de la ciutat e huna bandera de camp dels sabaters, les quals banderes e Rat Penat avia dexat lo marqués lo disapte que vengué de Monvedre en lo Real, e de allí les tragueren lo diumenge, quant feu la mostra e tornaren la bandera a la sala de València; les quals dites banderes eren restades en Mor-||^{27r}¹⁰⁸ vedre ab la bandera real e Rat Penat, y per axò vingueren acompanyades ab dita bandera real, lo¹⁰⁹ qual estandart e Rat Penat lo portava hun jurat en cap dels ciutadans, lo qual a nom Pere Ros, que anà per capità a dit camp de Morvedre; e la dexà a ell el lochtinent creminal, mestre Pere, carder e carabaser.

[43] *Benedichció de la mesquita de la Moreria de València*.¹¹⁰ Disapte, a XII de agost, benehiren la mesquita de la Moreria de València. Està al Toçal. E los pochs moros que y eren se feren chrestians e posaren-hi la invocació de sent Miquel Arcàngel y sent Donís. Lo diumenge après hi digueren misa e també aquell dia y possaren campanes.

[44] *Mort de la marquesa de Atzaneta*.¹¹¹ Divendres, a XVI de agost, a les tres ores après dinar, morí la muller de l'il·lustre marqués don Rodrigo, marqués de Atzaneta; e morí en lo Real de València. La qual fon soterrada en la Trenitat, de hon se li feu molt bella seportura e remenbransa.¹¹² A XXII de dit, la cridaren los andadors de la Verge Maria de la Seu e li donaren los títols següents: «A la il·lustríssima dona Maria de Fonseca, marquesa de Atzaneta, contesa del Sit, senyora de Coqua y Asalegos y Ayora, e de Alberich e Alcàser».

[45] *Moneder de reals falços*.¹¹³ Digous, a XXII de agost, penjaren a hun que feya reals castellans falsos, lo qual era germà de Gil, lo sabater, e posaren-li hun collar al coll, de dits reals falsos, quant feyen la volta per València, portant-lo a penjar.

¶¹⁰⁷ Segueixen unes lletres il·legibles, ratllades: *del* (?). ¶¹⁰⁸ Una mà moderna afegí a llapissera un 12 al marge superior esquerre. ¶¹⁰⁹ A l'original es llegeix *la*. ¶¹¹⁰ Sobre aquest tema, vegeu R. BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, «El verano del miedo: conflictividad social en la Valencia agermanada y bautismo de los mudéjares (1521)», *Estudis*, 22 (1996), pp. 27-52; i T. MARTÍNEZ SIERRA, «La situación religiosa de la antigua morería de Valencia en 1522 según las denuncias de Juan de Medina», *Estudis*, 26 (2000), pp. 113-135. ¶¹¹¹ Maria de Fonseca i Toledo, besneboda de l'arquebisbe de Sevilla i senyor de Coca i Alaejos, i segona esposa de

Roderic de Mendoza, amb qui va tenir quatre fills. Vegeu J. CATALINA GARCÍA, «El segundo matrimonio...», pp. 665-681, i R. BOASE, «María de Fonseca (c. 1486-1521) and the Marquis of Zenete (1473-1523): Aristocratic rebels and patrons of Renaissance Culture», *Magnificat. Cultura i Literatura Medievals*, 3 (2016), pp. 37-66. ¶¹¹² A l'original: *rebrenmansa*. ¶¹¹³ Al marge esquerre, Sòria va dibuixar una forca amb l'escala. Segons J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 51, el 26 d'agost el justícia criminal va fer penjar Joan Pons, hostaler, pel delictes de falsificació de moneda.

¶^{27v} [46] *Quant desembarcà Viçent Peris en la playa de València.*¹¹⁴ Divendres, a VI de setembre, desembarcà Visent Peris en la playa de València, lo qual s'era embarcat en Dènia com a capità de la Germania, per la mort de Hurgellés, que morí en Xàtiva. E vingueren ab ell mil hòmens en XIII tirs de artelleria, entre grosos e chichs, en XIII banderes de camp. Són les següents. La huna, de València; altra dels perayres e velluters e listers e tapiners e corders e baxadors e corredors de coll e flaçaders e boters e sastres e calsaters e tintorers de seda, e lo quarter de Rusafa. E lo disapte après dinar s'apostentà al Real de València.

[47] Dilluns, a VIII de dit, dia de la sagrada Verge Maria, los jurats de València,¹¹⁵ que lavós eren, hixqueren a resebir al Real, ab molts oficis, après dinar, e ab tot lo caruatge que portava, de la artelleria, y entrà per lo portal dels Serrans, ab trompes e tabals. E feu mostra per València e se'n tornà aquell dia matex al Real, de on donà ll[i]urea a XXV escopeters, per patges; e ls feu capotins a la viscaïna, blanchs, de drap, e barrets moneros. Y ell vestit ab hun sayo de setí blanch, forrat de setí groch daurat, e tot acoltellegat lo sayo, a cavall, a la brida, e huna gorra de grana ab un plomall. E davant ell, mestre Martí Navarro, velluter —està en lo carrer del Fumeral—, a cavall, ab hun cavall a la brida e huna bandera del camp de Gandia, dels del duch, e la portava cap avall. Era devisada, lo camper tot negre e huna creu verda, y en lo camper negre hunes efs verdes. E feta dita volta, se'n tornaren al Real.

[48] *Entrada de l'infant en València, senyor de Sogorp.*¹¹⁶ Divendres, a XX de setembre,¹¹⁷ entrà en València lo infant de Sogorp per adobar entre lo poble e los cavallers les deferències que hi avia, de què hixqué a reçebir molta gent. E descavalcà a la Seu e feren-li *Te Deum laudamus* e de allí lo portaren al palau del Bisbe e allí l'apostaren; y en dit palau estaven apostats lo marquès de Atzaneta e lo infant, cascú en son apartament; de hon feren hun pont del palau ¶^{28r}¹¹⁸ del Bisbe a la Seu de València, perquè pasàs a hoir misa dit infant.

¶¹¹⁴ Aquest episodi es troba també al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 71. Sobre aquella vinguda de Peris a València, vegeu Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 253-264. ¶¹¹⁵ Escrit a l'interlineat: *de València*. ¶¹¹⁶ Enric d'Aragó i Sicília (1445-1522) va ser conegut com l'Infant Fortuna, per causa de la seua atzarosa vida. Va ser fill pòstum de l'infant Enric, germà del rei Alfons el Magnànim, el qual li va fer diferents donacions, com ara el castell i la ciutat de Sogorb. Sobre aquell personatge, vegeu H. GARCÍA GARCÍA, «Orígenes del ducado de Segorbe»,

Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura, XXII (1933), pp. 466-489, i F. J. CERVANTES PERIS, *La herencia de María de Luna. Una empresa feudal en el tardomedievo valenciano*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 1998. Vegeu també P. PÉREZ GARCÍA, *Segorbe a través de su historia*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 1998. Sobre l'episodi, Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 264-267. ¶¹¹⁷ Dos dies més tard, segons R. MARTÍ DE VICIANA, *Crònica de la ínclita...*, IV, p. 365. ¶¹¹⁸ Una mà moderna afegí a llapissera un 13 al marge superior esquerre.

[49] *Presa de artelleria del Real*.¹¹⁹ Divendres, a XI de octubre, a les quatre ores après migjorn, dosents òmens, soldats de València e forasters, gent desmandada, s'enportaren del Real de València l'artelleria e hun carro de monició ab dos banderes de camp, de què lo marqués de Atzaneta e l'infant feren tocar la campana de la Seu alarma. E ixqué de València los jurats ab set mília òmens ensús, e lo governador e lo marqués, armat en blanch, ab bastó de governador, en axí que'ls alcan-saren a Sent Antoni, ab l'artelleria e carro de monició, de hon se feren forts, en huna mija ora. E tirant l'artelleria, volgué nostre senyor Jesuchrist que no mataren dengú de nostra part; e de fet se prengué l'artelleria e carro de munició, de on s'i mataren, de la part dels que s'emportaven la artelleria, quatre hòmens, e nafrats molts e presos quatre; e tots los altres fogits. E presa que fon, la entrà lo marqués en València e la posà en la terasana de València, prop lo portal dels Jueus. E asò fon ver, perquè yo m'i trobí. E lo dit marqués feu merçè de 500 ducats a Pere Gomis,¹²⁰ notari de València, e a Jaume Savallos, cavaller de Ayora, criat del marqués de Atzaneta sobredit, e a Galcerà Ferrer, cavaller, per haver mort a l'artiller que se'n portava la artelleria e per la presa de dita artelleria.¹²¹

[50] *Bocanegra, capità, esquarterat*.¹²² Dilluns, a XIII de octubre, esquarteraren a hun capità que a nom Bocanegra, perquè anava saltgant per los camins reals en nom de capità del camp de València e portava patent[s]¹²³ contrafetes; lo qual tra-gueren de huna nau, que vingué de Dénia a València, en la plaja.

^{28v} [51] *Entrada del jurat de Saragoça*.¹²⁴ Dimarts, a XXI de octubre, entrà en Va-lència hun jurat en cap de la çiuat de Çaragoça, senyor de hun loch que a nom Sobradiel,¹²⁵ que a nom mossén Miquel Çerdà, çiuatà, lo qual aposentaren en casa mossén Albert, en les espalles de la Diputació, e lo marqués de Falses¹²⁶ ab ell. E vengué per adobar les deferències del poble ab los cavallers, de què feren que'ls ofiçis posasen les banderes en armes en Sent Francés; e axí fon fet.

[52] *L'artelleria tragué lo marqués de la teraçana de València; e presa per los agermanats de Catarroja*. Divendres, a XXIII de dit, a la huna ora après miga nit,¹²⁷ lo marqués de

¶ ¹¹⁹ Aquell episodi també es troba al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 74-75. ¶ ¹²⁰ Podria tractar-se d'un Pere Nofre Gomis, de qui es conserva un protocol del 1546. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 262. ¶ ¹²¹ Des de *E lo dit...* escrit posteriorment, de la mà de Sòria. ¶ ¹²² Al marge esquerre, Sòria va dibuixar una força amb l'escala. ¶ ¹²³ Afegim la lletra oblidada per Sòria. ¶ ¹²⁴ Ofereix la notícia, tam-

bé, Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 268-269. ¶ ¹²⁵ Es tracta de Sobradiel, prop de Saragossa. ¶ ¹²⁶ El marqués de Falces en aquell moment era Alonso Carrillo de Peralta y Acuña, comte de Santisteban de Lerín. Vegeu F. FERNÁNDEZ DE BÉTHENCOURT, *Historia genealógica y heráldica de la monarquía española: Casa Real y Grandes de España*, Madrid, Enrique Teodoro, 1901, III. ¶ ¹²⁷ A l'original, ratllat: *nit*.

Atzaneta, don Rodrigo de Mendoza, prengué l'artelleria de la teraçana de València, la qual estava desencalcada e posada ab sinch carros, e la tragué de València per lo portal dels Serrans; e rodà a la Creu de Xàtiva. E quant fon a Cataroga, los de dit loch regonegueren dits carros e veren que era l'artelleria de València e a belles coltellades la levaren als que la portaven. E tantost donaren nova a València, de hon fon posada tota València en armes, les poques que y havia, com fosen posades en lo refector dels frares de Sent Fransés per manament del virey —que era en Paterna—, ço és, piques, escopetes, banderes e atambors. E axí la gent fon poch armada, tragueren lances e rodelles e ballestes, e lo disapte de matí foren tornats ab los carros de la artelleria, ab la artelleria¹²⁸ e los carreters; y essent en València los soltaren, lo qual era Pedro de Vilanova e sos moços.

[53] *L'artelleria portaren a Paterna, al virey.*¹²⁹ Dimarts, a XXVIII de octubre, lo jurat de Araguó e lo marquès de Falçes feren ab lo poble que'ls donaçen l'artelleria e la portaren a Paterna, al virey. E foren XI peses; la qual artelleria és la que lo poble prengué en Gandia e Oliva. E açò perquè lo virey o dexà tot en ses mans e lo poble també, perquè la demanava lo virey al poble e may la y volegueren donar. E axí foren contents de dexar-ho en ses mans e axí la y liuraren al virey.

¶^{29r130} [54] *Hun ome penjaren a l'Espital General.*¹³¹ Dimarts, a V de noembre, a les sis ores après migjorn, esquarteraren hun ome a la porta de l'Espital General perquè la nit enans, a les nou hores, matà dos hòmens e nafrà tres altres ab huna gavinet; lo qual sentençiat era del matex Espital General. Y esquarterà'l don Diego de Mendoza, virey de València, e per ell lo comanador Pelegrí,¹³² comanador de Montesa, que és alguasir real.

¶¹²⁸ Escrit a l'interlineat: *ab l'artelleria.*

¶¹²⁹ També apareix al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 74-75. ¶¹³⁰ Una mà moderna afegí a llapissera un 14 al marge superior esquerre. ¶¹³¹ Segons J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 52, el 13 de novembre el justícia criminal va fer penjar i esquarterar Martí Ferandis, enfermer de l'hospital, però no especifiquen quin delite havia comés. ¶¹³² El 1537 seria escollit comanador major de l'orde de Montesa, com es veu al *Llibre de memòries...*, p. 537. Es tracta de Lluís Pelegrí d'Aragó, que va ser comanador d'Onda i de Vilafamés i el 1538 va ser promogut a la dignitat montesiana de clauer, que tenia assignada la jurisdicció sobre la comanda de Silla i Montroi. Sobre la controvertida elecció,

com a mestre de Montesa, de Francesc Llançol de Romaní, en el moment en què Pelegrí fou també escollit comanador major, vegeu H. de SAMPER I GORDEJUELA, *Montesa Ilustrada. Origen, fundación, principios, institutos, casos, progresos, jurisdicción, derechos, privilegios, preeminencias, dignidades, oficios, beneficios, héroes y varones ilustres de la real, ínclita y nobilísima Religión Militar de Nuestra Señora. Santa María de Montesa y San George de Alfama*, València, Jeroni Vilagrassa, 1669, II, pp. 542-543. Sobre l'orde en general, a l'edat moderna, vegeu J. CERDÀ I BALLESTER, *Los caballeros y religiosos de la Orden de Montesa en tiempo de los Austrias (1592-1700)*, Madrid, CSIC, 2014. Aprofitem per agrair a J. Cerdà la seua amabilitat en proporcionar-nos les dades sobre Pelegrí.

[55] *Acte de obligació feta a Collar, çitadà.*¹³³ Fon a [...] de juny, 1521. Pere Cherta,¹³⁴ notari, rebé acte de obligació e prencipal obligat,¹³⁵ que fas yo,¹³⁶ per compte de [...] Pegueroles, fuster, a [...] Collar, çitadà, en [...] lliures, [...] sous pagadores de huy en un any. E són per la fusta següent:

Primo II sisés, és càrega.

Ítem, III maderos.

Ítem, VI quadernos

Ítem, II sisens.

Ítem, III cabrios.

Per totes 4 càregues, 1 sisé e 4 cabrios, a rahó 4 lliures, 13 sous càrega, suma 22, 1, 6, levada sisa de sa part, que és 7 sous, 4, reste deutor 21 lliures, 14 sous, 2.

Fon pagat dit Collar y a'm fet cessió rebuda per Miquel Sanchis, notari, menor de dies, a [...] de [...], any 1522.

||^{29v} [*en blanc*].

||^{30r}¹³⁷

(†) *Yhesus* (†)

Any 1522

[56] *Venguda de Viçent Peris de Algezira, per a València.*¹³⁸ Disapte a 15 de febrer, 1522, vingué Viçent Peris, capità que's diu de la Germania, de Alzira a València ab xixanta hòmens per agavellar València. De què's sabé, e lo governador, don Loís de Cabanyelles, e Jaume Lopis, çitadà, regent de raçional, l'ixqueren a reçebr ab vint-e-sinch de cavall, el retragueren en la torre de Silla,¹³⁹ e'l tengueren tot lo dia asitiat en dita torre. E quant vengué huna hora ans¹⁴⁰ de la oració feu çertes flamades de foch, de hon ixqueren de Alzira treçents hòmens ab dos banderes e atanbors tocant alarma, de què, tement lo governador de traÿçió, vent que la gent de Alzira venia, tengueren per bé de anar-se'n. E de fet tota la gent del governador s'espargí, qui devés l'Albufera, qui a Paterna, qui a València. E axí lo dit Viçent Peris tengué modo d'exir de dita torre e se'n tornà Alzira, de hon aquell dia estigué en dita torre sens provisió denguna, de hon se menjà, ell e la sua gent que era dintre, hun cavall, de fam.¹⁴¹

¶¹³³ Al *Llibre de memòries...* apareix diferents vegades Jeroni Collar, ciutadà. ¶¹³⁴ Es conserven protocols d'aquest notari a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, pp. 92-93 ¶¹³⁵ A l'original: *obligar*. ¶¹³⁶ A l'interlineat: *que fas yo*. ¶¹³⁷ Una mà moderna afegí en llapissera un 15 al marge superior esquerre. ¶¹³⁸ Sobre la Germania

a Alzira, vegeu V. VALLÉS BORRÀS, «Relacions entre la Junta dels Tretze de la Germania de la ciutat de València i els síndichs del poble de la vila d'Alzira», *Al-Gezira*, 6 (1990), pp. 275-284. ¶¹³⁹ L'episodi es troba narrat amb detall per Guillel Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 294-298. ¶¹⁴⁰ Escrit a l'interlineat, damunt *après*, ratllat. ¶¹⁴¹ Aquest episodi degué perdurar en la

||^{30v} [57] *Entrada de Vicent Peris en València*.¹⁴² Digous, a dos hores après dinar, que fon a XXV de febrer, 1522, entrà Viçent Peris en València ab 300 hòmens e ab dos atanbors cridant *Viva el Rey don Carlos e muÿren traÿdors!* —esent ell aquell. E durà l'avolot fins a mijanit, de què lo marquès de Atzaneta feu tocar la campana de la Seu alarma, de on s'apleguà molta gent de honra, en suma de quatre¹⁴³ mil hòmens. E axí aquell dia, frare Gaspar Esteve, de Pricadors, e frare Estanyà, del Carme, e lo enquesidor Palàçios ho adobaren d'esta manera: que Vicent Peris demanà per raenes al marquès de Atzaneta, que li das algun cavaller e que ell hiria a parlar ab sa senyoria per consertar de adobar lo avolot del poble. E de fet lo marques li tramete per raenes al comanador Sentàngel e al fill del tresorer mossén Miquel Sanchis Dalmau. E axí anà dit Viçent Peris a parlar ab lo marquès a Sent Tomàs, de hon lo marquès li feu hun albarà de la sua mà assegurant-lo e prometent-li que auria perdó general a ell fins a la venguda del rey. E axí seçà l'avolot aquell dia.

[58] *Mort del dit Vicent Peris, velluter, capità que's feya de la Germania*.¹⁴⁴ Dilluns, a tres de març, any 1522, vespra de Carnestoltes, deprés dinar, entre huna e dos, los jóvens dels perayres se avolotaren e s'amotinaren contra los amos. E de fet anaren a casa de Viçent Peris, que stà al carrer de la Verge Maria de Gràcia, e los jóvens de velluters; e feren traure hun atambor, de manera que anaven per València cridant *Vixca lo Rey Don Carlos e muÿren traÿdors masquarats!* De hon los perayres, ço és, los amos, hòmens de ses cases, honrats, determinaren de traure la sua bandera de ||^{31r} camp e tots se ajustaren al Tirador; e tragueren hun tir gros de artelleria que tenien en lo Tirador e anaren al palau del Bisbe, hon estava lo marquès de Atzaneta, don Rodrigo de Mendoça, de què lo dit marquès feu tocar la campana de la Seu alarma e de prest se fon ajustada molta gent de onra de tots los altres officis, tots de la voluntat del rey, en suma de huit mília hòmens e molts mercaders e notaris, los quals tostemp són estats de la voluntat del rey nostre senyor. La qual gent se ajustà en dit palau, de hon se feren tres esquadrons: la hu anava ell dit marquès per lo carrer de Sent Viçent; e l'altre anava mossén Manuel Exarch, loctinent de governador, per lo carrer de la Verge Maria de Gràcia; e l'altre anava don Luís de Cabanyelles, governador, per lo carrer del Fumeral. E cada esquadró ab ses

memòria col·lectiva, com es pot detectar a través de l'obra de Jaume Bleda, que diu: «dispararon una pieza de campo de las de aquella villa de Alzira y al momento la gente del governador y del justicia desampararon el cerco y huyeron a Valencia tan aprissa que un negro de Alzira los fue siguiendo, picándolos con una lança hasta la puerta de San Vicente, y de ay salió el cantar que después duró muchos años en Alzira y en toda aquella Ribera de Xúcar: “Digau, gentils hòmens,/ digau, cavallers: / de Silla a València,

/ qui corria més?”». V. J. ESCARTÍ, *Jaume Bleda i l'expulsió dels moriscos valencians*, València, Bancaixa, 2009, p. 42. ¶¹⁴² Confirma la notícia i la data R. MARTÍ DE VICIANA, *Crònica de la inclita...*, IV, p. 198. Vegeu també P. VALOR MONCHO, *El Consell General y la lucha...*, pp. 194-195. ¶¹⁴³ Segueix, ratllat: *sents*. ¶¹⁴⁴ Una relació molt detallada de l'episodi al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 77-79. Amb més detalls encara, es pot consultar el relat de Guillem Ramon Català. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 299-310.

banderes de camp. En axí que foren sercuhits dits agermanats, ab lo dit Vicent Peris, en casa del dit Vicent Peris, de què pelearen fins a les sinch hores deprés dinar del dia mateix per tots los carrers damunt nomenats e per les traveses, axí per terra com per los terrats, de canteres com d'escopetes, de hon s'i nafrà molta gent de la nostra part, del rey nostre senyor; e de la part de Vicent Peris moriren huns vint hòmens e nafrats molts, e molts presos. E tostemps pelegant, aplegaren a la casa hon estava dit Viçent Peris e li prengueren los terrats y estigueren pelegant bona estona, de hon se feu fort en hun caragol més de mija hora. E vent que's feya tart, per por que no vengués lo vespre, determinà lo marquès de Atzaneta de fer crida: qui's vulla que prengués a Vicent Peris viu, li daria docents ducats; e mort, çent ducats. E axí la gent, vent que estaven molt en pendre'l, determinaren de pegar foch a casa sua; e axí lo fum fonch tant que'ls ofegaven, a ell e a sa muller e fills, cascú de huit o nou anys; de hon se feu a la finestra de la carrera e cridà al governador que li volia parlar. E lo governador dix-li que devallàs e axí devallà per la finestra de la carrera, ab una escala que li posaren, e devallà ab una ¶^{31v} cuyrasa de vellut vert y, en essent devallat, en tant l'agueren degollat e li llevaren lo cap e despullaren-lo. E los chichs lo rosegaren per València e après lo portaren a la forca del Mercat e penjaren-lo cap avall, per no tenir cap, e la muller e fills los portaren al marquès y ell los donà cobro.

[59] *Nou hòmens e una dona penjats*.¹⁴⁵ Dimarts de matí, a III de març, 1522, ans del dia, lo marquès don Rodrigo de Mendoza penjà en lo Mercat de València nou hòmens; y al cantó de Vicent Peris una dona que portava una mata de cabells des del cap fins als talons. Y essent penjada, a migdia, la casa de dit Viçent Peris fonch tota derrocada, los quals dits hòmens e dona prengueren en la pelea de Viçent Peris, que heren de la sua part.

[60] *Mort de don Joan de Pròxita, degolat*.¹⁴⁶ Dilluns a XXIII de mars, 1522, vespre de la gloriosa Verge Maria, de matí, entre sinch e sis hores, traguieren lo governador, don Loís de Cabanyelles, a don Joan de Pròxita¹⁴⁷ [a]¹⁴⁸ degollar, fill de don Matheu de Pròxita.¹⁴⁹ El posaren a la porta de la governació, en calses e gipó ¶^{32r150} e hun crosifiç damunt ell e dos siris negres al cap. Y axí estigué fins a la vesprada.

¶¹⁴⁵ Al marge esquerre apareix dibuixada una forca amb l'escala. Guillem Ramon Català ofereix una relació dels sentenciats, però no en dona noms. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 310-311. Sabem, però, que la justícia va sentenciar a mort més d'una dotzena d'agermanats –inclosa una dona– i es complí la sentència en aquell mes de març. J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», pp. 52-53. ¶¹⁴⁶ No apareix enregist-

trat aquest ajusticiament al treball de J. Catalá Sanz i P. Pérez García citat a la nota anterior.

¶¹⁴⁷ Escrit a l'interlineat: *don Joan de Pròxita*.

¶¹⁴⁸ Afegim la preposició, oblidada per l'autor.

¶¹⁴⁹ Sobre tots dos Pròxita i el seu llinatge, vegeu R. SANTARRUFINA ROMERO, «Los Próxita. Un linaje de origen napolitano en el reino de Valencia», *Estudis*, 40 (2014), pp. 237-254.

¶¹⁵⁰ Aquest full comença amb *-ta de la governació*, ratllat.

E après lo sotterraren al Carme, en la sua sepoltura; de què vedaren aquell dia perquè tenia corona e lo sendemà desvedaren e no se feu més cas.

[61] *Correu que portà lo cap de Agulló de Xàtiva a València.*¹⁵¹ Dimecres sant, de matí, a XVII de abril, 1522, vingué hun correu del camp del virey, que era en Xàtiva, en hun loch que a nom Canals, lo qual correu vingué al marqués de Atzaneta e portà lo cap de Agulló,¹⁵² capità de la Germania de Xàtiva, e'l posaren a la finestra de l'estudi del palau del Bisbe, on estava lo marqués, y estigué tot lo dia, que totom lo ves, perquè lo poble conegués que era ver. E dit correu portà huna letra als jurats de València, de par[t]¹⁵³ del virey don Diego de Mendoza, de com era estada la batalla d'ell ab la gent de Xàtiva, lo qual trellat és lo següent.

El rey, e por su çezárea magestat real don Diego Hurtado de Mendosa, capitán general y lugartiniyente general en el presente reyno de València.

Magníficos y amados y fieles jurados de la dicha çezárea magestat: para llegar al cabo d'esta jornada y castigar estos rebeldes de Xàtiva e Algezira e fatigarles entretanto en sus bienes e personas, acordamos de sallir de Albayda e venir a sentar el real en este lugar de Canals; e así en la tarde nos venimos y pasamos a la huerta de Xàtiva para azerles algún¹⁵⁴ ||^{32v} enganyo, antes que ellos supiesen nuestro aposiento. Y con la gente de cavallo y enfantería nos posimos en çelada, cabo el río, sinquenta de cavallo, en amanesiendo, para los quales les salieron al pie de 600 hombres de Xàtiva. Quando fueron en el lugar, les sallimos con muy gran esfuerço y los de cavallo dimos primero sobre ellos y luego tras nosotros la infantería; y les desbaratamos de tal suerte que les matamos al pie de 300 hombres y presos çerca de setenta hombres, poco más ho menos. Y entre los hotros, muerto el capitán Agulló, cuya cabeza se a traýdo ahí; y tanbién hun gran vellaco que se dize Villeta. Y assí les dimos en el alcanse asta las puertas de Xàtiva. De dentro, en la çiudad, los cavalleros y otros lo an echo con buen conçierto y ánimo. Y nenguno a reçibido danyo, de nosotros, salvo el illustre duque de Gandía, que tiene un golpe en la cara, mas no ay peligro. Verdat es que an ferido algunos cavall[er]os¹⁵⁵ d'espada e piquas, porque los cavallos¹⁵⁶ se descuydaron de rebolver. Entre ellos es

¶ ¹⁵¹ També ho refereix el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 79. De les notícies contingudes en la carta del virrei parla Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 362-380. ¶ ¹⁵² Antoni Agulló era teixidor. R. GARCÍA CÁRCEL, *Las Germanías...*, p. 245. ¶ ¹⁵³ Afegim la lletra oblidada per l'escrivà. ¶ ¹⁵⁴ Al peu de pàgina, de lletra posterior i ratllat, cancel·lant l'anotació, es pot llegir: *Deve Yerónimo Desllava dos reales y tres quarticos de la pensión que cobró* —l'autor

primer va escriure *compró* i ho va rectificar ratllant *-mpró- de canpillos de Juan de Pallencia, y por manos de mi señor, Acacio Gonsállez, lo que yo debo a Eslava es treze reales, y lo que a cobrado es 15 reales, tres quarticos*. ¶ ¹⁵⁵ L'afegit és per donar sentit a la frase i perquè segurament Sòria, copiant el document, va trabucar l'ordre de *cavallos/cavalleros*. Altrament el paràgraf no fa sentit. ¶ ¹⁵⁶ A l'original, per error, *cavalleros*.

muerto miçer Ponç, joriste, e hun criado mío que se nombrava Mexías, con gran culpa suya, que a porfia quizeron aremeter a las puertas de la çjudat, de que les dexaron entrar los de Xàtiva, a miçer Ponç e al dicho mi criado, e quando fueron dentro serraron las puertas e los mataron e quitaron las cabezas. Somos venidos al asiento de Canales, donde determinamos de no partir fasta dar fin a este negoçio: tenemos no abrá en ello dillaçión. Anse tomadas dos banderas e algunos ombres muy calificados.

¶^{33r} [62] *Esquarteraren a Joan Alfonso e Bertomeu Andari, velluter, e altres de la Germania.*¹⁵⁷ Dilluns a VI de maig, 1522, esquarteraren a Bertomeu Andari, velluter, perquè era gran amich de Viçent Peris e l'avia tengut amagat çerts dies en sa casa. E fon fama que lo dia de la mort de Viçent Peris lo prengueren en sa casa.

[63] *Mort de l'Encubert.*¹⁵⁸ Dillums a XVIII° de maig, 1522, vengué nova que avien mort l'Encubert en Burjasot; e axí anà lo governador, don Loís de Cabanyelles, allà, armat, ab molta gent, e trobà que fon ver. De què llevà lo cap de dit Encubert e'l posà en huna lança, e lo cos damunt hun roçí de albarda, e portà'l a València. E com fon al portal dels Serrans, feu llançar lo cos a terra e portà'l roseguant a coa de roçí per tota València; e portaren-lo a la Enquisició e de allí al cremador e allí lo cremaren. E lo cap de dit Encubert trameté lo il·lustre marquès de Atzaneta a son germà, don Diego de Mendoça, virey de València, que stava en Canals, a huna llegüa de Xàtiva, e après lo tornà, lo cap, a trametre a València.

[64] *Mort de Vilacorta, alguazir real.* Digous, a VII de joliol, 1522, vengueren 2.000¹⁵⁹ hòmens rebetles de Alzira a Catarroja, ab 100 de cavall, de què vengueren 200 hòmens dels damunt dits al portal de Sent Viçent e après se'n tornaren al molí de Vilacorta, que's del Verger. Està al camí de Xàtiva. El prengueren, el penjaren cap avall, ab lo bastó al coll, e li prengueren totes les farines tenia en dit molí.

¶¹⁵⁷ Reordenem l'epígraf, que al manuscrit apareix literalment així: *Esquateraren a Joan Alfonso e altres de la Germania. Bertomenu Andari, velluter.* Al marge esquerre apareix dibuixada una forca amb l'escala. Deixà constància d'aquestes execucions, també, el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 85-89. Per altra banda, aquests noms no apareixen al treball de J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 53, que tampoc registra ajusticiaments en maig. Ara bé, podria tractar-se d'Alonso Mormany i Joan Daguerri –per proximitat dels noms. ¶¹⁵⁸ *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 79-80. Sobre la figura d'Enric Manrique de Ribera, rei enco-

bert de Xàtiva i agermanat, vegeu J. FUSTER, *Rebeldes y heterodoxos*, Barcelona, Ariel, 1972, pp. 40-70; E. DURAN, «Entorn de la figura de l'encobert», *Estudis Universitaris Catalans*. XXV. *Miscel·lània Aramón i Serra*, III (1983), pp. 154-158, i P. PÉREZ GARCÍA i J. CATALÁ SANZ, *Epígonos del encubertismo. Proceso contra los agermanados de 1541*, València, Biblioteca Valenciana, 2000. L'esmenta en diferents ocasions Miquel García a la seua relació. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 380 i ss., especialment. ¶¹⁵⁹ La xifra 2000 es troba ratllada, per error. Damunt apareix 1522, en referència a l'any. Degué ser una confusió de Sòria o d'algué que va llegir la notícia després.

¶^{33v} [65] *Nova de Laredo de la partida de l'emperador per a Espanya*.¹⁶⁰ Diumenge, a XIII de joliol, 1522, vengué nova a València que era partit lo rey nostre senyor don Carlos de la ciutat de Antona, que és en Inglaterra.

[66] Dillums, a XXI de dit mes e any, vengué hun correu a València, lo qual trameté papa Adrià,¹⁶¹ que està en Tarragona, dient com avia rebut huna letra del rey nostre senyor, don Carlos, dient com lo rey era arribat a XVI del present mes e any en Laredo, terra de Viscaya, a sis hores deprés dinar. Y en essent venguda la nova, feren gràcies e alegries en la Seu de València e l'endemà se feu profesó a la Verge Maria de Gràcia.

[67] *Bandera al portal de Sent Viçent*. Dillums, a 15 de setembre, 1522, portaren la bandera de València de la sala al portal de Sent Viçent, ells del Sentenar, tots armats.¹⁶² L'acompanyaren al portal e molta altra gent a peu e a cavall; e portà-la lo justícia creminal a cavall, que hera¹⁶³ [...] e lo capità, que era Guillem Ramon Català,¹⁶⁴ jurat en cap.

[68] *Mort de l'infant*.¹⁶⁵ Disapte, a XX de setembre, 1522, vengué nova que era mort lo infant don Anrich, àlias *Fortuna*, senyor de Sogorp e cosin germà del catòlich rey don Ferrando; e axí fon ver que era mort en la ciutat de Sogorp.

¶¹⁶⁰ Reestructurem l'enunciat de l'epígraf, que a l'original no fa sentit: *Nova de la partida de l'emperador de Laredo per a Espanya*. La notícia es troba també al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 80: «en l'any MDXXII, vespra de senta Magdalena, arribà la nova com lo rey nostre senyor y emperador don Karlos era arribat en Spanya, y desembargat en Viscaya, tocant vespres. Y acabant vespres, fem profesó solempne, ab lo marqués y oficials, a la Verge Maria de Gràcia, per lo camí de Sent Vicent, y tornà per lo camí de la Verge Maria de Gràcia y per Senta Magdalena, a causa de la festa. E après de ésser arribada la nova, los de Alzira y Xàtiva foren més revetles y cremaren Carlet y molts altres lochs a l'entorn». També apareix la notícia al *Llibre de memòries...*, p. 344. Sobre les festes a València amb motiu de la tornada de l'emperador, vegeu S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, II, p. 203. ¶¹⁶¹ Adrià d'Utrecht (1459-1523), novament escollit papa a la mort de Lleó X, era «mestre del nostre rey y emperador, qui era restat en Castella quant lo emperador se'n passà en Alamanya a coronar-se, lo

qual era tengut en reputació de molt sancta persona, y per ço fon elegit per papa, encara que fos absent de Roma. Lo qual papa Adrià, ans de arribar lo emperador, envià lo bisbe de Burgos embaxador a Xàtiva y Alzira, per a que's donassen, y may volgueren», segons el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 81. Sobre la seua figura es poden consultar les obres clàssiques d'A. SABA i C. CASTIGLIONI, *Historia de los Papas*, Barcelona, Labor, 1948, i L. PASTOR, *Historia de los Papas*, Barcelona, Gustavo Gili, 1910-1916. ¶¹⁶² P. VALOR MONCHO, *El Consell General y la lucha...*, pp. 209-216. ¶¹⁶³ Escrit a l'interlineat: *que hera*. ¶¹⁶⁴ Fill de Bernat Català de Valleriola, baró de Planes, va ser protagonista destacat de la Germania, al bàndol del virrei, va ocupar diferents càrrecs municipals i és l'autor de la *Breu relació de la Germania de València*, editada per Duran, que hem emprat en les notes anteriors. Vegeu, sobre ell, Bernat Català de Valleriola, *Autobiografía y justes poéticas*, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1929; i E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 30-32. ¶¹⁶⁵ Refereix la notícia, també, el *Llibre de memòries...*, p. 344.

||^{34r} [69] *Soriano, esquarterat*.¹⁶⁶ Dimecres a 1 de octubre, 1522, esquarteraren a Soriano, flaquer, lo qual prengueren en les tendetes de Campanar perquè era estat rebetle a la sezàrea magestat de l'emperador e fon en companya de l'Encubert.

||^{34v} [*en blanc*]¹⁶⁷

||^{35r}

(†) *Yhesus* (†)

Any 1523

[70] *Martí, lo torner, esquarterat*.¹⁶⁸ Dilluns, a 7 de giner, 1523, vespra dels tres Reys d'Orient, esquarteraren a mestre Martí, torner, perquè era companyó de Viçent Peris, capità que's deya de la Germania, lo qual portaren de Requena y, en aribant, lo dia matex l'esquarteraren.

[71] *Mort del marqués de Atzaneta*.¹⁶⁹ Dilluns a XXII de febrer, vespra de sent Maçià, entre huna e dos hores après migjorn, morí lo il·lustre marqués don Rodrigo de Mendoza, marqués de Atzaneta. E morí sens fer testament. E quant foren a huit hores del vespre, lo portaren a la Trenitat totes les parròquies de València e tots los monestirs, ab siris negres; y a ell lo portaren quatre hòmens al coll, en hun llit cubert de hun drap de setí carmesí, y ell vestit, damunt dit llit, en calses de grana e gipó de setí carmesí, e huna capa lombarda de brocat risat de pèl, forrada de setí carmesí, e al cap huna còfia de or e huna gorra de setí carmesí guarnida de joyells de or, molt rica; e damunt tot, hun estoch daurat molt rich. E tots sos criats anaven entorn d'ell ab moltes antorches, que parexia lo dia. E lo governador, don Jeroni Cabanyelles, acompanyant-lo fins a la Trenitat, hon fon soterrat. Lo dia [a]prés lo soterraren molt solemnement en calses e gipó e la còfia d'or en huna capella, on està sa muller, al costat de l'altar major.

¶¹⁶⁶ Al marge esquerre apareix dibuixada una forca amb l'escala. Joan Soriano apareix com penjat i esquarterat a la documentació del Mestre Racional, per ser agermanat, i consta que va ser ajusticiat el 6 d'octubre de 1522. J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 53. ¶¹⁶⁷ El full, en efecte, es troba en blanc. Però algú, amb lletra ja del XVIII o principis del XIX, va escriure *No tampoco*, al terç superior del full i centrat. ¶¹⁶⁸ Al marge esquerre apareix dibuixada una forca amb l'escala. Martí Ferrandis, àlies lo Roget, apareix com penjat i esquarterat a la docu-

mentació del Mestre Racional, per ser agermanat, i consta que va ser ajusticiat el 12 de gener de 1523. J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 54. En la documentació consultada per aquests autors es diu que era teixidor de seda. ¶¹⁶⁹ Segons el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 82, va morir «de modorrilla», un dia després de la data indicada per Sòria. Segons l'historiador Viciano, morí «de callenturas». R. MARTÍ DE VICIANA, *Crònica de la ínclita...*, IV, p. 442. La notícia també apareix recollida al *Libre de memòries...*, p. 345.

¶^{35v} [72] *Entrada de la reyna Germana a jurar per vireyna de València*.¹⁷⁰ Divendres a XI de dehembre, 1523, deprés dinar, entrà la sereníssima reyna Germana en València, ab son marit, lo marquès de Brandanbuch,¹⁷¹ de generació de alemanys. E vengué ella per vireyna de València y entrè per lo portal de Quart e anà dret a jurar a la Çeu, sens anar en altra part; e de allí al Real.

[73] *Mostra de totes les botigues de draps e sedes*. Digous a XVII de dehembre, 1523, feren manament que tots los botiguers de draps e sedes e de llens e droguers fessen parades, cascú a ses portes, perquè la reyna Germana volia passejar per València; e axí fon fet.

[74] *Presa de diverses persones en València per la Germania*.¹⁷² Diumenge de matí, ans del dia, a 3 hores —fon a XX de dehembre, 1523—, feu pendre la sereníssima reyna Germana a les persones següents, per agermanats, en espay de tres ores ans que's fes de dia. Primo, miçer Artés, juriste; ítem, miçer Jeroni Soriano, aragonés, juriste; miçer Monfort, juriste; ítem, miçer Rodrigues, juriste; ítem, miçer Orts, juriste; ítem, miçer Metelí, juriste; ítem, miçer Tomàs, juriste; ítem, miçer March, juriste; ítem, Geroni Igual; ítem, Miquel Garçia, creençer del peatge. Estos mercaders: ítem, Aliaga, mercader;¹⁷³ ítem, Hivarra; ítem, Pere Domènech, lo *Vell*; ítem, Guerau. Estos potecaris: Gaspar Borell, potecari.¹⁷⁴ Ítem, Joan Porelló, botiguer de draps e sedes; ítem, Jaume Roger, botiguer de llens; ítem, Jaume Almenara, mercader; ítem, Pere Lorens, perayre, tretze; ítem, Joan Alfonço,

¶¹⁷⁰ «En noembre, MDXXIII, vingué per vireyna, en nom de reyna, madama Germana, muller que fon del rey nostre senyor don Fernando, y après fon muller del marquès de Brancambur, flamench, a la qual hixqué tota la ciutat a recebir». *Libre de Antiquitats...*, I, p. 84. L'efemèride també era recordada en algun dietari posterior. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 128. Sobre Germana de Foix, vegeu L. QUEROL ROSO, *La última reina de Aragón, virreina de Valencia*, València, Imprenta José Plasencia, 1931; R. E. RÍOS LLORET, *Germana de Foix. Una mujer, una reina, una corte*, València, Biblioteca Valenciana, 2003; i M. de CRUILLES, *Doña Germana de Foix, última reina de Aragón*. A cura d'E. Belenguier Cebrià, València, Universitat de València, 2007. ¶¹⁷¹ Joan de Brandenburg (1493-1525), era membre de la casa de Hohenzollern, fill del marcgravi de Brandenburg-Ansbach i de Sofia de Polònia, i va ser el segon marit de Germana de Foix. Sobre el personatge i el seu càrrec, vegeu J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valen-*

cia..., p. 114. ¶¹⁷² Recull la notícia de manera més succinta el *Llibre de memòries...*, p. 345, i amb una ullada sobre el conjunt de les represions del poder reial contra els agermanats, Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 382 i ss. En relació amb aquestes i les posteriors notícies anotades per J. Sòria sobre la repressió de la Germania, vegeu R. GARCÍA CÁRCCEL, *Las Germanías...*, pp. 139-155; R. PINILLA PÉREZ DE TUDELA, *El virreinato conjunto de dona Germana de Foix y don Fernando de Aragón (1526-1536). Fin de una revuelta y principio de un conflicto*, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 1982, pp. 147-186; i E. DURAN, *Les Germanías...*, pp. 325-326. Vegeu, també, la nòmina d'agermanats sentenciats dels que hi ha constància a la documentació exhumada per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», pp. 54-57. ¶¹⁷³ Escrit a l'interlineat: *Ítem, Aliaga, mercader*. En realitat, per error, es troba anotat a l'interlineat abans. ¶¹⁷⁴ Escrit a l'interlineat: *Gaspar Borell, potecari*.

perayre, síndich; ítem, Joan Tàrrega, calsater, tretze; ítem, mestre Geroni, texidor de llens e tretze; ítem, Pere Ros, ^{36r} jurat de València per los ciutadans e capità del camp de Morvedre; ítem, Jaumot lo *Poaler*, flaquer e alferis; ítem [...] Òdena, fuster e tretze; ítem, Pere Pla, capser e síndich; ítem, lo batle de Matada e tretze; ítem, mestre Pere de la Cova, matalafer e tretze; ítem, Pere de la Calba, velluter e síndich; ítem, Joan Jordi, sucrer e síndich; e molts altres menestrals agermanats.

Y axí matex feren la matexa presa per tot lo regne de València e viles, lochs, çiuatats; y en la matexa ora e dia de huy. E del que seguirà d'ells de huy¹⁷⁵ avant, se trobarà escrit en lo present libre.

Ítem, Damià Joan, tretze;¹⁷⁶ ítem, Pastor, texidor de llana, tretze;¹⁷⁷ ítem, Cardona, laurador, tretze; ítem, Joan Sanchis, tretze; ítem, Francescot, del Mercat; ítem, mestre Ramon Soler; ítem, mestre Lluís, cofrener; ítem, mestre Joan Pelliçer; ítem, mestre Geroni, fuster; ítem, Miquel de la Guarda; ítem, mestre Christòfol, barber al portal dels Serrans; ítem, mestre Johan, sastre; ítem, mestre Pere, carabaser; ítem, Domingo Segura, perayre; ítem, Sabastià Mulet, ferrer; ítem, Perot Çabater, carnicer; ítem, Nofre Ros, llaurador.¹⁷⁸

[75] *Àpoca de Macip*. Fon a 24 de giner, 1523. Miquel Sanchis, notari, menor de dies, rebé àpoca, la qual fermà Bernat Luís Maçip, mercader, a mi, Geroni Sòria, de 13 lliures, 10 sous, ço és, de hun any; ço és, des de 18 de agost, 21, fins 18 de febrer, 1523, segons appar, per dita àpoca. Y és per lo loguer de la botigua.

[76] *Presos per la reyna Germana, per la Germania*. Ítem, Guillem Queralt, laurador; ítem, Joan Magencosa, llaurador; ítem, Martí Jordà, llaurador; ítem, Pedro Sentana, regoler; ítem, Ardèvol, cofrener; ítem, Lloís Font, perayre; ítem, Miquel Sentafé, soguer; ítem, Nicolau Salto, calsater; ítem, Jaumot de Laras, carniçer; ítem, Miquel Collado, perayre; ítem, Geroni Colldesans, perayre e jurat. Ítem, Vicent Peris, sastre. Ítem, Gaspar [...], carniçer.

^{36v} [77] (†) *Morts de peste en València*.¹⁷⁹ Fon a [...], de [...], any 1523. Se morien [en]¹⁸⁰ València, de peste, morint cascun dia 50 persones; e dies 70, e dies menys. E durà fins a [...], del [...].

¶ ¹⁷⁵ Afegit a l'interlineat: *de huy*. ¶ ¹⁷⁶ Afegit a l'interlineat. ¶ ¹⁷⁷ Afegit a l'interlineat.

¶ ¹⁷⁸ Aquest paràgraf va ser inserit posteriorment. ¶ ¹⁷⁹ «En l'any après, MDXXIII, hi hagué gran peste en Xàtiva y Alzira, y après en València. Y durà de març fins per tot agost MDXXIII. Moriren X^a persones», segons el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 82. Vegeu A. NOGALES ESPERT, *La sanidad municipal en la Valencia foral moderna (1479-1707)*, València, Ajuntament de València, 1997, p. 101. Es parla també d'aquesta onada

de pesta a V. J. ESCARTÍ, *La pesta a València, 1647-1648*, València, IAM, Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2020, p. 33; «La memòria de les pestes a l'antic Regne de València: de la nota marginal a la centralitat (s. XV-XVII)», *Mirabilia/MedTrans*, 13 (2021), p. 59; i *La pesta del 1647, a València, segons Vicent Arcaina*, València, Ajuntament de València, 2022, p. 21. ¶ ¹⁸⁰ Afegim la preposició, oblidada per l'autor, segurament influït per la síl·laba de la paraula anterior.

Any 1524

[78] *Bandeich dels fugits per la Germania*. A [...] de giner, any 1524, feu crida la sereníssima reyna Germana, vireyna de València, bandejant certs hòmens, los quals fogiren perquè no fosen presos, de què posaren pena de la vida, que dengú no·ls acullís ni afavorís en béns ni en persona, si no, que serien encorreguts en la pena, com si fosen los principals. E foren los bandejats los següents:

Primo, Manuel Picó, mercader.

Ítem, Pere Pallarés, mercader.

Ítem, Loís Jordi, tintorer de seda.

Ítem, Carmona, pasamaner e tretze.

Ítem, Berenguer Sabater, flasader.

Ítem, Miquel Àngel, barreter.

Ítem. [...] Sorolla, texidor de draps,¹⁸¹ tretze.

Ítem, Pere Villes, baxadore tretze.

Ítem, Perot Mojolí, laurador de Rusafà.

Ítem, Baguà, blanquer.

Ítem, Joan Ledó, barreter.

Ítem, mestre Françés, batifulla.

Ítem, Simó, corredor de coll e tretze.

Ítem, Joan Ferrer, aluder.

Ítem, Bueyzo, flaquer.

Ítem, Andrés, capità del quarter de Patrax.

Ítem, Françés Alapont, alferis de Patrax, laurador, al pont de Monroig.¹⁸²

Ítem, Perico Despatuochi.

Ítem, Nofre Roca, velluter.

Ítem, Antoni Exarch, flasader.

Ítem, Joan Bernabeu, argenter.

Ítem, Ballestar, çitudadà.

Ítem, los sinch germans Fonts.

Ítem, Françescot de la Madrina.

Ítem, dos fills de Ambròs Artés.

Ítem, Geroni Guitart, de Gandia.

Ítem, Gisbert, notari.

Ítem, Llavata, notari.

Ítem, Manyiques, notari.

¶ ¹⁸¹ Escrit a l'interneat: *texidor de draps*.

¶ ¹⁸² Acaba la primera columna i comença la segona.

Ítem, Viçent Peris, velluter e capità major.

Ítem, sinch joristes —no·ls mencionen qui són.

Ítem, Martí Navarro, velluter.

Ítem, Nava, predapiquer.

Ítem, Carrion, obrer de vila.

Ítem, Gonçalo Dartés, velluter.

¶^{37v} [79] *Mort de don Loís de Cabanyelles, governador de València.*¹⁸³ Diumenge, dia de sent Antoni, a XVII de giner, 1524, morí lo noble don Loís de Cabanyelles, cavaller e governador de València, a les tres hores deprés dinar, e·l soterraren en Jerusalem, fora lo portal de Sent Viçent, vestit ab l'àbit de sent Françés. El soterraren en la nit, a les huit hores, ab molts siris.

[80] *Entrada de l'echselent duch de Sogorp en València.* A XX de giner, 1524, entrà lo il·lustre y echselent duch de Sogorp en València, ab molta gent de cavallers de València acompanyant-lo, e davant d'ell sis cavalls, tots enjahesats e ab gualdrapes de vellut de colors, e hun palafrener cada cavall portant-los de destre, y ells en calses e gipons de vellut negre, ab trompes e tabals e ministrils ataviats ab tavidos morats e les mànegues blanques e gipons de çetí e blanch; e les trompetes, banderes de domàs morat e blanch; y lo il·lustre duch vestit de negre. E davant ell anava don Margarit com a rey d'armes, a cavall, e hun cavall a la stradiota, molt ben ataviat, e lo duch ab huna mula parda molt gentil. E axí entrà per lo portal dels Serrans e anà a posar a la plaça Vilaraza en casa de mosén Cosme Vilaraza, e parà hun aparador de peses de plats de argent e or e taces e cànTERS e moltes altres peses [d']argent¹⁸⁴ molt riques, de hon estigué en València obra de hun mes, perquè feya gran despesa.

[81] *Joch de canyes.* Diumenge, a VII de febrer, 1524, juguaren a canyes lo marquès de Bradanbuch, marit de la reyna Germana, e lo il·lustre duch de Sogorp e molts cavallers en lo Mercat de València; e mirà la reyna ab les sues dames. E après juguaren per València, de què hixqueren molt ataviats.

¶^{38r} [82] *Portaren a Joan Caro, raçional, pres de la cort.*¹⁸⁵ Dimarts, a XVI de febrer, 1521, entre onze e dotze ores de migjorn portaren a Joan Caro, sucrer e raçional de València, fet per la Germania, e vengué pres de Valladolid, a cavall, damunt hun macho ab hunes angarilles, segut com a dona, ab grillons als peus e deu hòmens de

¶¹⁸³ «A 17 del mes de giner de l'any 1524 morí don Lluís de Cabanyelles, governador de la present ciutat y regne de València, y restà governador, per sa mort, don Geroni Caban[y]elles, germà seu,

que ya era provehit per lo rey». El *Llibre de memòries...* recull també la notícia, p. 344. ¶¹⁸⁴ Afegim la preposició, oblidada per l'autor. ¶¹⁸⁵ La notícia també apareix al *Llibre de Antiquitats...*, I, p. 86.

cavall de la guarda de la reyna Germana. E portaren-lo al Real, hon era la reyna, e après lo posaren en la torre de la sala de València, ben ferrat, ab huna cadena al coll e guardes ab ell.

La sentència es avant, per oblit, a 12 de març, 1521.¹⁸⁶

[83] *Joan Alfonço, perayre, e 3¹⁸⁷ altres esquarteraren.*¹⁸⁸ Dillums, a XXII de febrer, 1524, esquarteraren a Joan Alfonço, perayre, alferis dels perayres; e mestre Jeroni Esteve, texidor de lli, síndich; e Pere Lorenç, perayre e tretze; e mestre Joan Tàrrega, calssater. E tots per la Germania. E deya la crida e lo trompeta que anava davant: «Aquestos són los rebetles, traïdors manifestes a la çezàrea e catòlica real magestat; e mana que sien rosegats per los lochs acostumats, e degollats y esquarterats de manera que muÿren». E axí fon fet.

[84] *Mestre Pere, carabaçer e carder, e dos altres esquarteraren.*¹⁸⁹ Dimecres, a 1 de març, 1524, esquarteraren a mestre Pere, carabaçer e carder, lo qual era lochtinent creminal de València e portà lo Rat Penat ab l'estandart de València com alferis de la Germania a Morvedre, en l'any 1521, com dit e —que lavós era lochtinent creminal del justícia de València—, y a Bertomeu de Cas,¹⁹⁰ sucrer e capità dels XXIII de Gandia, agermanats; e mestre Loís, cofrener a la plaça Sent Bertomeu. E deya la crida: «Aquestos són los rebetles, traïdors manifestes a la çezàrea e catòlica real magestat, etc.».

||^{38v} [85] *Obligació feta per mon pare, Simó de Sori, a mosén Miquel Falcó.* Lo primer de març, any 1524, mon pare, Simó de Sori, se obligà a mosén Miquel Falcó, procurador del reverendísimo arquebisbe de València, de donar e pagar tot lo que's mostrara yo, Jeroni Sori, a l'arquebisbe, per lo arrendament dels delmes de Gandia dels anys 1523 en 1524, ço és, en 3/5 hi tinch yo, dit Jeroni Sori, segons consta ab acte rebut per Francés Joan Arbó, notari, en lo dit dia e any desús dit.

Dit dia e any lo dit mosén Miquel Falcó, en dit nom, donà poder al dit Simó de Sori, ab huna letra de sa mà, que vena los ofruyts que toquen a la part de Roma en 1/5 hi té en dit arrendament, la qual letra la donà al dit mon pare.

Dit dia e any donà poder Antoni Borell, perayre, a mi e a mon pare, que vena los ofruyts del dit arrendament en 1/5 y té; apar per albarà de sa mà.

¶¹⁸⁶ Aquesta frase l'afegí després l'autor.

¶¹⁸⁷ Escrit a l'interlineat: e 3. ¶¹⁸⁸ Apareixen, efectivamet ajusticiats, a la documentació administrativa emprada per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la València del Quinientos...», p. 55. ¶¹⁸⁹ La cons-

tatació administrativa de la pena aplicada a Pere Marçà, àlias *lo Carabasser*, a Bertomeu de Cas i a mestre Lluís, en J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la València del Quinientos...», pp. 55-56. ¶¹⁹⁰ Se-gueix, ratllat: *su-*.

[86] *Presa de Fuenterrabia*. Digous, a III de març, 1524, a huit hores del vespre, vengué nova als jurats de València ab hun correu de l'emperador, com avia pres Fuenterrabia. E axí feren *Te Deum laudamus* y alegries.¹⁹¹

[87] *Pere Ros, esquarterat, capità del camp de Morvedre*.¹⁹² Dimecres, a VI de abril, 1524, rosegaren y esquarteraren a Pere Ros, ciutadà, lo qual fon jurat en l'any 1521, en lo temps de la Germania; lo qual anà capità general ab la bandera de València al camp de Morvedre ab tots los agermanats de València contra lo duch de Sogorp.

||^{39r} [88] *Tres*¹⁹³ *notaris esquarteraren, que fon Gisbert, Lavata e Manyiques*.¹⁹⁴ Diven-dres, a X de juny, 1524, vespra de sent Bernabeu, feu esquarterar la serenísima reyna Germana, vireyna de València, a Jaume Gisbert,¹⁹⁵ notari, e Miquel Llavata, notari, per agermanats e per fautors de la Germania, los quals foren los primers a sentenciar en la forca de pedra, en lo Mercat de València, ans de ser acabada. Sols y eren les parets e los començos dels II pilars.¹⁹⁶

[89] *Testimoni de suficiència*. A X de juny, 1524, fiu testimoni de suficiència a Joan Batista Coves, velluter, vehí meu, que era segur, per a traure de la cort çevil X lliures. De açò se guardarà de fer qualsevol de mos fills, perquè és perillós, que si lo qui trau ara la moneda a de tornar-la per algun temps e no tenia béns, lo que fa lo testimoni de suficiència o a de pagar.

[90] *Mosén Antoni dels Diables, capellà, a la escala*. Diumenge, a XX de juny, 1524, posaren a mossén Antoni dels Diables, capellà de Sent Joan del Mercat, a la escala, a la porta del palau del Bisbe, ab huna mitra al cap e hun títol als pits que deya: *Per la diabòlica Germania*. Lo per què li deyen mosén Antoni dels Diables, és perquè treya los diables dels cosos de les persones.

[91] *Acte de comanda per los diputats del General de València*. A XXI de juny, 1524, los diputats del General del regne de València me acomanaren a mi, Jeroni Sòria,

¶¹⁹¹ Al marge esquerre Sòria va afegir: *Saltar a 12 de març, 1524, de Joan Caro, sucrer, avant*. Vegeu, més avall, l'entrada núm. [87]. ¶¹⁹² J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 56, aporten dades de l'ajusticiament de Jaume Ros, ciutadà i jurat agermanat, que sens dubte és el mateix de què parla Sòria. ¶¹⁹³ Originalment havia escrit *quatre*, i ho va rectificar per deixar *tres*. ¶¹⁹⁴ Tots tres notaris apareixen com a ajusticiats a l'estudi de J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ

GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 56. El notari Manyiques deu ser Pere Mahiques, de qui es conserven llibres fins aquesta data a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 178. ¶¹⁹⁵ Es conserven rebedors seus a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 149. ¶¹⁹⁶ El *Llibre de memòries...*, p. 345, dona la notícia de l'erecció de forques al Mercat.

hun picher d'argent en poder de mi, Jeroni Sòria, com a depositari en restituir aquell, o lo preu, fent-lo valer XX lliures; lo qual picher és de mon pare, Simó de Sori, que li fonch tret de casa sua com a fermança de Andreu de Medina per la pèrdua dels anys 1520 en 1521 e'n 1522. Apar ab acte rebut per Pere Bataller,¹⁹⁷ notari y escrivà dels diputats; de què paguí [a]¹⁹⁸ Antoni Pelliçer, coredor, per cobrar dita penyora, 4 sous.

¶^{39v} [92] *Joan Caro, sucrer, e racional per la Germania, sentençiat.*¹⁹⁹ A XII de març, any 1524, de matí, que fon disapte, a les XI hores, sentençiaren a Joan Caro, sucrer, e fon en la forma següent: que'l tragueren a rosegar e feren-li la mija volta fins a tornar a les corts, e quant fon a les barres de ferro li feren damunt lo calçador de la porta de la sala de la carrera, hun cadafalet; e allí lo pujaren. E de les barres a la paret frontera, feren huna forca, de què'l pujaren en dit cadafal, e donaren-li hun garrot. E après lo pujaren cap avall y estigué fins a les quatre ores après migjorn. E de allí lo devallaren, e'l posaren en huna sàrria estés, e'l rosegaren a coa de roçí, ab un crosifiçí²⁰⁰ damunt, fins a la forca del Mercat. E allí lo esquarteraren e li fon llevat lo cap e posat al cantó de la paret de la sala de València, on està lo senyal del rellonje, devés la Diputació, damunt la cort de CCC sous. E deya la crida, quant lo portaven: «Aquest és lo traïdor rebetle a la sezàrea real magestat de l'emperador don Carlos».²⁰¹

[93] *Acte de guardar de dan.* A XXVI de juny, 1524, fiu²⁰² hun acte de guardar de dan yo, Jeroni Sòria, e Joan Crespo, a Loís Beltran, mercader, sobre huna sotas-crita feu a don Gaspar de Borja,²⁰³ artiaça major de València, de 106 castelanes, les quals prengué a cambi, de Bernardo de Frànquio, per a fira de Rioseco. Apar ab acte rebut per Baltazar Verdancha,²⁰⁴ notari, en dit dia e any.

A [...] de dehembre, 1524, fou escansel·lat dit acte. Apar ab acte rebut per lo dit Baltazar Verdancha, notari.

¶¹⁹⁷ Es conserven llibres seus a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, pp. 68-69. ¶¹⁹⁸ Afegim la preposició, desaglutinant-la del nom propi que segueix. ¶¹⁹⁹ Documentat el seu ajusticiament per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 55. ¶²⁰⁰ Aquest mot es troba ratllat en una síl·laba sobrerera: *cro(s)i(s)ifiçí*. ¶²⁰¹ Tot seguit apareix, cancel·lat: *Desagraduaren hun capellà portugués, per la Germania. Dimarts, a VIII de agost.* ¶²⁰² *fiu*, reescrit damunt feren (?). ¶²⁰³ Fill de Pere Guillem Llançol i nebot de qui fou arquebisbe de València Lluís de Borja, fou

canonge beneficiat de la catedral de València i ocupà, des del 1500 fins a la seua mort, el 1566, l'ardiacanat major d'aquella. Gaudí d'un gran prestigi dins la institució i va ser proposat ordinari del lloc, tot i que no va ser confirmat per la Santa Seu. Tanmateix, va ser nomenat, en compensació, bisbe de Sogorb i Albarrasí. V. PONS ALÓS i M. M. CÁRCEL ORTÍ, «Los canónigos de la catedral de Valencia (1375-1520)», *Anuario de Estudios Medievales*, 35/2 (2005), p. 522. ¶²⁰⁴ Es conserven llibres notarials seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 599-600.

¶^{40r} [94] *Desagraduaren hun capellà portugués per la Germania*. Dimarts, a 9 de agost, 1524, desagraduaren hun capellà portugués, lo qual a nom mossen Joan Vilallongo,²⁰⁵ de Fuerteventura, en la plaça de la Seu, en hun cadafal, allí hon se sol fer, com cremen los enquisidors. E desagradua'l lo bisbe de gràcia, frare de pricadors, que a nom Ausiàs Carbonell.²⁰⁶ E la forma fon esta: que'l revestiren com si digués misa e après li levaren cada peça per çï, dientertes paraules, e après li ragueren los caps dels dits e après li ragueren los cabells del cap, mostrant desfer la corona; e après l'abrigaren ab hun capús de home lech e'l liuraren als alguazirs de la reyna Germana, el despullaren, el portaren fent la volta, acostumada dels sentençiat, el portaren a la forca del Mercat e allí lo esquarteraren e li levaren lo cap e'l portaren a l'espital de la ciutat de Xàtiva, on ell abitava, e'ls quarters los portaren en lo vas dels pobres de Sent Joan del Mercat de València.

[95] *Acte de obligació feta per mon pare*. A 3 de setembre, 1524, feu mon pare, Simó de Sòria, huna obligació de 40 florins, obligant-se als arrendadors del General de València. E són don Joan de Pròxita, don Galçeran Carròs, mossén Cruelles, don n'Ot Vives, segons appar ab acte rebut per lo discret en Melchior Bort, notari, en dit dia e any.

Acte de guardar de dan. A VII de dit mes e any, don Joan de Pròxita, la hu dels dits arrendadors del General de València, feu hun acte de guardar de dan a mon pare, del sobredit acte, segons appar ab acte rebut per Miquel Sanchis, notari, menor de dies, en dit dia e any.

¶^{40v} [96] *Justes reals en lo carrer de Sent Visent*.²⁰⁷ Diumenge a XXV de setembre, 1524, don Loís de Vich,²⁰⁸ fill de don Jeroni Vich, embaxador del catòlich rey don Ferrando, vivint, tingué hun rench de justa real, a soles, en lo carrer de Sent Visent dins lo portal, des del portal de sent Visent fins a la confraria dels Perayres. E quant fon cansat li ajuda don Françisco Rebolledo,²⁰⁹ a quatre lanses cascun aventurer avien de rompre ab ells. De què era lo pris huna terraça de argent de valor de

¶²⁰⁵ Sense cognom però, apareix documentat el seu ajusticiament a J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 57. ¶²⁰⁶ Religiós del convent de Predicadors de València, on va ser prior, fou mestre en Teologia i graduat per l'Estudi General. J. TEIXIDOR, *Episcopologio de Valencia (1092-1773)*. *Introducción y transcripción por A. Esponera Cerdán*, València, Facultat de Teologia, 1998, p. 153. Va ser nomenat bisbe titular de Cristòpolis i auxiliar de València el 16 de abril de 1509. Va morir el 1532. V. GUITARTE IZQUIERDO, *Obispos auxiliares en la historia del arzobispado de Valencia*, Castelló de la Plana, Ajuntament de Castelló de la Plana, 1985, p. 38. ¶²⁰⁷ Aquests jocs cavallerescos –i en especial aquest episodi– són

comentats per J. HINOJOSA MONTALVO, «Torneos y justas en la Valencia foral», *Medievalismo*, 23 (2013), pp. 209-240. ¶²⁰⁸ Lluís Vich i Ferrer, fill de l'ambaixador Vich, va combatre els agermanats. Acompanyà Carles I en les expedicions nord-africanes. V. PONS ALÓS i M. C. MUÑOZ FELIU, «La nova noblesa valenciana. L'exemple dels Vich», dins E. Callado Estela, V. Pons Alós i M. C. Muñoz Feliu (coords.), *L'ambaixador Vich...*, pp. 59-60. ¶²⁰⁹ Noble antiagermanat, participà en enfrontaments militars com es pot veure al *Llibre de memòries...*, p. 342. Sobre la família, vegeu J. R. HINOJOSA MONTALVO, «Rebolledo. Un linaje castellano en el reino de Valencia a fines de la Edad Media», *Estudios de Historia de España*, núm. 17, 2015, pp. 151-179.

20 ducats, de on la guanyà don Francisco Rebolledo, per quant les 4 lançes primeres tirà al pris. E de fet y justaren molts cavallers e molt ben ataviats, e gran música. E li feren molta onra. Y el dit don Loís mantingué molt bé lo rench e rompé moltes lanses. Lo qual rench lo feu per huna dama de Castella que la servia aquí, en València. A nom dona Mençia²¹⁰ e après fon sa muller, la qual hera neboda del cardenal de Sevilla e inquisidor major.

[97] *Definició feta a mon pare.* A 26 de noembre, any 1524, se feu hun acte de difinició entre mon pare, Simó de Sori, e Sancho Ferrer, tintorer de draps, de qualsevol draps que aja tenyit lo dit Sancho Ferrer a mon pare, que's té per content e pagat; e mon pare se té per content de qualsevol roba lo dit Sancho aja pres de la botiga, segons més largament se conté per l'acte de difinició rebuda per Baltazar Verdancha, notari, en dit dia e any. Lo qual acte tinch en pregamí.

||^{41r} [98] *Acte de guardar de dan a Loís Beltran, mercader.* A XVI de dehembre, 1524, férem hun acte yo, Jeroni Sòria, e Joan Crespo de guardar de dan a Loís Beltran, mercader, per huna sotascrita feu dit Beltran a don Gaspar de Borja, artiaça de València, per huna sotascrita li feu a hun cambi pres de Antoni Husó, de març, de 105 castellanes preses per a fira de Vilalon, segons apar ab acte rebut per Baltazar Verdancha, notari, en dit dia e any.²¹¹

[99] *Acte de compra de hun sensal sobre la ciutat de Alacant de 74 lliures, 15 sous, 10, comprat de mossén Pere Martines e Nicolau Martines de Vera, germans, de la ciutat de Alacant.* Fon a III de octubre, any 1524. Jeroni Almenara,²¹² notari de València, rebé acte de venda de hun sensal sobre la ciutat de Alacant, de suma de 74 lliures, 15 sous, 10, lo qual sensal me vené mossén Antoni Joan Martines de Vera, fill de mossén Pere Martines de Vera, de la ciutat de Alacant, a mi, Jeroni Sòria,²¹³ per obs de pagar hun cambi que li avia fet sotascrita a Viçent Borell, mercader de València, per a fira de octubre, any 1524, segons apar per dit acte de venda.

A 22 de mars, any 1526, vení lo sobredit sensal a mossén Pere Martines e Nicolau Martines de Vera, germans, de la ciutat de Alacant, ab pacte que no'ls vull fer devichció menys falliment, sinó per fets propis, segons appar ab acte de venda rebut per lo discret en Lorens Maltés, notari, en la ciutat de Alacant, en dit dia e any.

Esta partida és vera, que per oblit s'és posada aquí, com avia de ser possada ans de la damunt dita partida.

||^{41v} [en blanc]

¶²¹⁰ Es tracta de Mensia Manrique de Lara, filla del comte de Paredes. ¶²¹¹ Segueix: *A*; començament d'una entrada que no es va completar, tot i l'espai reservat. ¶²¹² Es conserva documentació

seua a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 28. ¶²¹³ Sòria afegí posteriorment, en part als marges: *a mi, Jeroni Sòria.*

Any 1525

[100] *Nova de la presa del rey de França.*²¹⁴ Dilluns, a XIII de març, 1525, a les 4 ores après migjorn vingué hun correu de la cort, de part de l'emperador don Carlos, estant en Castella, en huna vila que a nom Madrit, escrivint a la sereníssima reyna Germana, residint en València per vireyna, y és que li escriu com lo rey de França era pres en [...], lo qual prengué mosé de Borbó,²¹⁵ de la generació de França e cosí del dit rey de França, lo qual se'n paçà en Espanya per sertes deferències tenien. E lo emperador lo feu capità general del seu camp, e axí feu la dita presa.

[101] *Acte de regonexensa feta per Joan Crespo a Geroni Sòria.* A XXI de abril, 1525, regonegué a Geroni Sòria,²¹⁶ Joan Crespo, 1/3 de aquella part que té en lo delme de paner, ensems ab miçer Andrés e Antoni Fort e Joan Crespo e altres, lo qual arrendament comença de l'any 1525 en avant, durant per temps de 4 anys, la qual regonexença a rebut Guillem Andreu,²¹⁷ notari, en dit dia e any.

||^{42v} [102] *Enquisidors per als moros de València.* A XI de maig, 1525, entraren hun bisbe e dos sermonadors, frares de sent Françés e de Pricadors, per enquisidors sobre·ls moros del regne de València.²¹⁸

Cartells. Diumenge, a XV de dit, publicaren cartells per les troncs los sobre·dits enquisidors, de part de l'emperador, contra los moros que·s feren crestians en la Germania e huy són tornats a ser moros. E axí·ls sermonà lo enquesidor bisbe, en la Seu de València, notificant com venien per enquisidors contra dits moros. Y és que volen sien crestians: pux són batejats, de huy avant fasen la ley crestiana.

¶²¹⁴ Francesc I va ser pres a la batalla de Pavía, guanyada per Carles V. Vegeu M. RADY, *Carlos V*, Madrid, Alianza Editorial, 1991, pp. 73-81, i el monogràfic dedicat a aquell enfrontament armat a la revista *Desperta Ferro: Historia Moderna*, 30 (2017). Refereixen també la notícia el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 90-91, Miquel Garcia a E. DURAN, *Cròniques...*, p. 387, el *Llibre de memòries...*, p. 345, i molt posteriorment, el dietari de Josep Agramunt. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 112. Aquella victòria va ser celebrada amb festes a València, de les quals recull informació S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, II, pp. 206-207. ¶²¹⁵ Carles III de Borbó (1490-1527), condestable de França, va morir en batalla, durant el saqueig de Roma. Vegeu D. CROUZET, *Charles de Bourbon, connétable de France*, París, Fayard,

2003. La redacció de Sòria és un poc confusa i sincopada i sembla indicar que el Borbó hauria estat el captor de Francesc I, cosa que no és certa. ¶²¹⁶ *a Geroni Sòria*, escrit a l'interlineat. ¶²¹⁷ S'han conservat protocols d'un parell de notaris de cognom Andreu i d'aquelles dates, a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València, però no de cap Miquel. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*; *Inventario...*, pp. 34-35. Potser Sòria es va equivocar amb el nom o, senzillament, no ens han pervingut aquells documents. ¶²¹⁸ Segurament fa referència al llavors bisbe de Guadix i poc després bisbe de Granada, Gaspar d'Ávalos, i als religiosos Antoni de Guevara i Joan de Salamanca, tots dos predicadors reials. R. BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, *Heroicas decisiones. La Monarquía Católica y los moriscos valencianos*, València, IAM, 2001, pp. 84-85.

[103] *Entrada del rey de França en València, per mar.*²¹⁹ Digous, a 29 de juny, 1525, a 8 ores après dinar, vespra de sent Pere, entraren XXI galera e IIII bergantins al Guerau de València, les quals portaven lo rey de França pres, lo qual avia nom don Francisco d'Angulema, lo qual s'enbarcà en Gènova. E lo sendemà de matí, a 8 hores, desembarcà, que fon divendres, e l'apostaren en la casa de la çitutat de València, dins lo dit Guerau, e allí dinà e a les sinch ores après dinar partí del Guerau per anar a València, e l'apostaren en lo Real, de hon y anaven molts cavallers de València acompanyant-lo, e dos banderes ab soldats de l'emperador ab ell, en guarda, les quals foren de aquelles que's trobaren, en pendre'l. E lo capità que'l portava pres, avia nom Alarcon,²²⁰ de generació castellana; e lo virey de Nàpols²²¹ ensemps. E axí restaren aquella nit en dit Real de València.

¶^{43r} [104] *Mort del marquès de Brandambuch, alamaný, marit de la reyna Germana, en València.*²²² Dimecres, a 5 de juliol, 1525, entre huit e nou hores de matí, morí lo marquès de Brandanbuch, marit de la serenísma reyna Germana, vireyna de València, estant en lo palau del Bisbe, de què a les 6 ores après dinar lo portaren vestit de l'àbit de sent Francés, e'l portaren a soterar los frares de Jesús, a Jerusalem, fora lo portal de Sent Viçent. E foren-y totes les paròquies e monestirs de València, ab les creus; e cada prevere, axí frares com capellans, portava hun siri blanch en la mà, de mija liura, y entorn del lit antorches grogues. El soteraren en lo vas del governador, don Jeroni Cabanyelles, davant l'altar major.

Dillums, a 31, de dit, 1525, feren capell ardent de l'il·lustre marquès de Brandanbuch en la Çeu de València, ab moltes antorches, des de la porta del palau del Bisbe fins a la porta dels Apòstols, en draps negres, e per les bancades de les antorches molts senyals de paper de les sues armes, de on vingueren molts engramallats a la Seu. E ixqueren de casa del spectable comte de Oliva, nomenat don Serafi de Sentelles,²²³ on la reyna estava. E portaven molts cavallers les coses següents: *Primo*, XI banderes de guerra o pendons e 2 escuts en 2 elms, la hu de guerra, l'altre de justa real, ab divisa; e hun estoch daurat; e hun rey d'armes, ab sobrevesta real posada, en hun bastó e huna corona de or e huna cadena de or.

¶²¹⁹ La notícia ve anotada també al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 91-92, i al *Llibre de memòries...*, p. 345. Vegeu, també A. LÓPEZ DE MENESES, «Francisco I en Valencia», *Bulletin Hispanique*, 40-3 (1938), pp. 268-280. ¶²²⁰ Es tracta d'Hernando de Alarcón (1466-1540), governador de Calàbria. Vegeu H. PRIEGO SÁNCHEZ-MORATE i J. A. SILVA HERRANZ, *Diccionario de personajes conquenses (nacidos antes del año 1900)*, Conca, Diputación Provincial de Cuenca, 2002, s. v. ¶²²¹ Charles de Lannoy, senyor de Sanzeilles, Erquelines y Maingo-

val, virrei de Nàpols des del 1527. Vegeu L. E. HALKIN i G. DANSAERT, *Charles de Lannoy, viceroy de Naples*, París/Brussel·les, 1934. ¶²²² Coincideix en la data el *Llibre de memòries...*, p. 345. En canvi, fou el dia 8, segons el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 93. S'ha publicat recentment una descripció alemanya, amb traducció catalana, d'aquelles cerimònies. Vegeu F. J. HERNÁNDEZ, «El soterrament de Joan de Brandenburg, virrei de València, en 1525», *Vivesiana*, 9 (2023), pp. 69-74. ¶²²³ nomenat don Serafi de Sentelles, escrit a l'interlineat.

E posaren-o tot entorn del capell ardent. E com agueren de oferir a la misa, digueren oferiren les sobredites coses, cascuna per çí, e après en la nit les portaren a Jerusalem, on està soterrat lo dit il·lustre marqués, que en glòria sia.

¶^{43v} [105] *Mort de miçer Ació, joriste.*²²⁴ Dillums a 7 de agost, 1525, entre 7 e 8 ores deprés dinar, mataren a miçer Jeroni Ació, joriste, qui era la hu dels doctors de la Real Audiència de la sereníssima reyna Germana, vireyna de València. El mataren a les espatles de Patrax, prop l'alqueria de mestre Ultrametje, camí de Patrax e de Jesús, e també nafraren a [...] Noguera, tunch²²⁵ apotecari, e ara viu de ses heretats. Està al carer de la Vedella, a la casa del pou que està en lo carrer, de què's mogué tan gran tempestat de ayre e pluja e tan gran escuredat que may gents tal an vist. E vingué nova que l'avien mort Miquel de la Torre, mercader,²²⁶ e hun cosí seu, que a nom [...] de la Torre,²²⁷ nebots del canonge de la Torre.²²⁸ E fon a causa que miçer Ació avia levat huna donzella molt rica, filla de Joan Bernat, perayre e botiguer de draps, al dit Miquel de la Torre, que s'era promesa ab ell, e la casà ab miçer Gaspar²²⁹ Ferrer, joriste, nebot del dit miçer Ació.²³⁰ E axí, mort ell, los altres fogiren en Ytàlia e la donzella restà muller del dit miçer Ferrer; e miçer Ació, mort.

E lo dia après, a 2 hores après dinar,²³¹ lo canonge de la Torre se n'anà a la Seu e la reyna Jermàna,²³² vireyna de València,²³³ entrà a pe[n]dre'l²³⁴ ab la guarda dels alabarders y ell se n'entrà en la segrestia, de on may pogué la reyna traure'l, sinó a partit, que'ls canonges lo posarien en lo campanar de la Seu y ella que y posàs tanbé guardes. E axí fon fet.

E après lo canonge de la Torre agué hun breu del papa fent jutje a Chorucia,²³⁵ enquesidor de València, e'l pasaren a la Enquisició, de on fon molt estret allí e turmentat, però ell ixqué ab sentència de sinch anys bandejat de València.²³⁶

¶²²⁴ També refereix la notícia el *Libre de Antiqüitats...*, I, pp. 92-93. Anteriorment al seu nomenament com a oïdor, havia estat examinador i catedràtic de la Facultat de Lleis i Cànon de l'Estudi General i assessor del justícia civil de València. T. CANET APARISI, *La Magistratura valenciana (s. XVI-XVII)*, València, Universitat de València, 1990, p. 155. ¶²²⁵ Afegit al marge esquerre. ¶²²⁶ Escrit a l'interlineat. ¶²²⁷ *que a nom [...] de la Torre*, escrit a l'interlineat. ¶²²⁸ Iniciador d'una nissaga capitular amb presència a la catedral de València tot al llarg del segle XVI, s'havia incorporat a l'església metropolitana el 1508. A partir del 1515 va ser administrador, diputat i comptador de la Generalitat, vicari capitular durant un temps, i jugà un paper destacat durant la guerra de la Germania. Aquest episodi que recull Sòria marcarà la seua carrera, i passà una temporada a la presó. Tornà, rehabilitat, el

1552, poc abans morir. E. Callado Estela, *El cabildo de Valencia en el siglo XVII. Crisis y conflicto*, València, Tirant, 2019, p. 377. ¶²²⁹ Escrit a l'interlineat. ¶²³⁰ Gaspar Ferrer arribà a ser, el 1544, oïdor de l'Audiència, i en fou regent interí sis anys després. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 157. ¶²³¹ Segueix, ratllat: *prenguer*. ¶²³² Segueix, ratllat: *virey*-. ¶²³³ *Jermàna, vireyna de València*, escrit a l'interlineat. ¶²³⁴ Afegim la lletra oblidada per Sòria. ¶²³⁵ Es tracta de Juan Churruca, de qui es deia que «tendía a considerarse más un represor de la herejía que un juez imparcial». S. H. HALICZER, *Inquisición y Sociedad en el reino de Valencia (1478-1834)*, València, IAM, 1993, p. 86. ¶²³⁶ Més detalls sobre aquest episodi truculent a E. CALLADO ESTELA, «Canónigos y bandos en la catedral de Valencia durante el siglo XVI», *Cuadernos de Historia Moderna*, 46-2 (2021), pp. 615-620.

¶^{44r} [106] *Mort del cardenal Vich.*²³⁷ Digous, a VI de setembre, 1525, vengué nova que era mort lo cardenal Vich, en Roma, cardenal d'Espanya, lo qual era germà de don Jeroni Vich, embaxador d'Espanya.

Divendres, a 15 de dit, feren capell ardent en la Seu de València, molt solemne, e sermonà mestre Serra e digué la missa lo bisbe de gràcia y damunt la tonba y avia la imatge de la sagrada Verge Maria de la Seu; y absolgueren totes parròquies de València.

[107] *Escanselació e quitament de hun sensal a Visent Borell.* A XXX de setembre, 1525, rebé Pere Magaluf, notari, escanselació de hun sensal que quití a Viçent Borell, la qual escanselació rebé per son germà, Martí Magaluf, per estar indispost.

En dit dia e any rebé lo dit Pere Magaluf, notari, quitament de III sous que quite a Viçent Borell, del sensal de V sous, com les 100 lliures, sous no les e rebudes may, sinó que les se deturà²³⁸ ver[s] si, per cert pacte; e més, li paguí la pençió e porrata, segons més largament conté en dit acte de quitament.

[108] *Àpoca de Pere Tençà fermà a Simó de Sòria.* A 2 de octubre, 1525, fermà àpoca Pere Tençà, fill de Grabiell Tençà, quòndam mercader, a mon pare, Simó de Sori, de 9, 2, 8, a compliment a 28 lliures, 8 sous, 3, per la part de la pèdua li'n tocà del General, en ¼ de setzena tenia lo dit mon pare en los anys 1517 en 1518 en 1519, en la part que y tenia lo dit Grabiell Tençà, segons més largament conté ab dita àpoca rebuda per lo discret en Pere Ferrando,²³⁹ notari de la cort de l'ofeçial, en dit dia e any desús dit. Tinch-ne huna seda em paper.²⁴⁰

¶^{44v} [109] *Fermança feta per Baptiste Esteve, de Puçol, a Geroni Sòria.* A XXII de de-hembre, 1525, me feu fermança Batiste Esteve, laurador de Puçol, en 30 lliures, de les quals traguí en dit dia 20 lliures, sous de la cort de Puçol. E són del camp fiu vendre de Françes Bonet, laurador de Puçol, segons apar ab acte rebut per Benet Joan Bonavida,²⁴¹ notari real, en dit dia e any desús dit.

[110] *Àpoca fermà mon pare, Simó de Sori, a n'Andreu de Medina, menor de dies.* A 22 de dehenbre, 1525, mon pare, Simó de Sori, fermà àpoca a n'Andreu de Medina, menor de dies, de 21 lliures, feta gràcia del restant de aquelles 44 lliures que mon

¶²³⁷ Guillem Ramon de Vich i Vallterra, fill de Lluís de Vich i Corbera i de Damiata de Vallterra. Havia estat ardiaca de Xàtiva, canonge de València i bisbe de Barcelona i de Cefalú. Lleó X el creà cardenal el 1517, juntament amb la seua elecció com a ordinari de Torosa. Va morir a Roma, l'any 1525, i el seu cos es va portar al convent alzirenc de la Murta. ¶²³⁸ A

l'original: *returà*. ¶²³⁹ Es conserven llibres notari- als seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 203. ¶²⁴⁰ La darre- ra frase, afegida posteriorment. ¶²⁴¹ Es conser- ven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 88.

pare a pagat per lo dit Medina a València per pèrdua de hun arendament de la sisa de mercaderia de l'any 1519, fenint en 1520; hi's té per content de qualsevol roba aja pres de la botiga del dit mon pare; y lo dit Medina fa confecció que's té per content del dit mon pare, de qualsevol garofes y chamellots aja pres d'ell, e fen-se absoluçió y difiniçió, la hu a l'altre, segons conté per dita època rebuda per Françès Joan Ballester,²⁴² notari de València, en dit dia e any desús dit.

¶^{46r}²⁴³

(†) *Yhesus* (†)

Any 1526

[111] *Obligació de Simó e Jeroni Sòria a Visent Borell.* A 5 de juny, 1526, mon pare, Simó de Sòria, e yo, Jeroni Sòria, férem hun acte de obligació a Viçent Borell, mercader, de 339 castellanes, 2/4 e 1/2; de la qual cantitat li'n férem letres de canvi per a fira de maig, 1526, lo qual acte a rebut Martí Magaluf, notari. E axí doní al dit Magaluf, per dit acte, davant Vicent Borell, en la lonja nova, 6 sous.²⁴⁴

[112] *Acte de loguer de casa.* A 3 de giner, 1526, logàrem yo, Jeroni Sori, e mon cunyat, Bernat Luís Maçip, les cambres de la botigua a mestre Tomàs Domènech, cinter, per temps de 4 anys, contadors de 4 del present mes en avant, per preu de 10 lliures, sous cad'any, segons apar ab acte rebut per Martí Magaluf, notari, en dit dia e any.

[113] *Sotascrita.* A 8 de giner, 1526, férem sotascrita yo, Jeroni Sòria, e Joan Crespo, al noble don Gaspar de Borja, artiaça major de la Çeu de València, en 208 castellanes, 14 sous, 4, a Viçent Valero, per a fira de octubre primer vinent e any present. E lo dit Viçent Valero a de pagar l'asegurar de la vida, segons apar ab acte rebut per Gaspar Abella, notari, a 7 de dit mes, la qual seguretad és compresa en lo present canvi, segons Paulo de Ribes e lo dit Viçent Valero an contat.

¶^{46v} [114] *Sesió feta per mestre Antoni Alòs, àlias de les Olles, e sa muller, a na Ysabet Goçalbo e de Sori, muller mia.* A XII de giner, 1526, mestre Antoni Alòs, selurgià, e na [...], sa muller, an fet secció a la honorable na Yzabet Goçalbo e de Sori, muller mia, sobre mestre Bernat de Pilan, selurgià, logater de huna casa del dit mestre Antoni, que stà en lo Mercat, al cantó dels Cotamallers, ço és, de l'any 1527, de les pagues de giner e joliol, 34 lliures, sous e de l'any 1528, 34 lliures, sous, e de l'any 1529,

¶²⁴² Es conserven rebedors seus, de dates lleugerament posteriors, a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*,

p. 59. ¶²⁴³ La numeració fa un salt i no hi apareix el f. 45. ¶²⁴⁴ Al marge esquerre: *Esta partida, per erra esta açí, perquè ans d'esta avia d'entrar altres, a causa lo calendari, però ella és bona.*

28 lliures, 7 sous, 9, per obs de pagar huna rosega deu a ma muller, del sensal li responen; e a ma sogra 7, 9, 8 de pagues que finiren en l'any 1525 e per obs de pagar les pensions dels anys 152[6]²⁴⁵ e 1527, 1528 e 1529 e de allí avant 22, 4, 7 consecotivament, segons apar ab acte de sesió rebuda per Pere Magaluf, notari, dit dia e any.

Entrà lo dit mestre Bernat de Pilan, en dita casa, lo primer de Giner, 1525, per temps de 4 anys e 4 de respit, rebuda per lo dit notari, a [...] de dehembre, 1525.

[115] *Crida contra los moros de Benaguazir*.²⁴⁶ Dimecres, a 17 de giner, 1526, feren crida en València, dia de sent Antoni, donant als moros de Benaguazir per traïdors a la sezàrea real magestat.

[116] *Mostra dels ofiçis*. Dillums, a 22 de giner, 1526, dia de sent Viçent Màrtir, feren mostra los ofiçis de València, a l'ordenança, ab banderes de guerra y atanbors e armes competents d'escopetes e piques e balestes. E anaren per València, e après cada ofiçi al Real, per fer cascú son descús y exerçiçi de guerra. E açò per manament de don Jeroni Cabanyelles, governador de València, e per obs de anar contra los moros de Benaguazir.

¶^{47r} [117] *Traqueren l'estandart real a la finestra de la sala de València per a Benaguazir*. Dimecres, a 24 de giner, 1526, traqueren la bandera del Rat Penat a la finestra de la sala de València e tocaren alarma la campana de la Çeu. Dit dia ixqué lo governador, don Geroni Cabanyelles, e mossén Ximén Peres Pertuza, jurat en cap dels cavallers, per capità, ab mil hòmens dels ofiçis per a Benaguazir, ab huna bandera de camp de València e tres banderes de camp dels ofiçis, e de fet partiren en lo present dia de huy.

[118] *Presa de Benaguazir*.²⁴⁷ Disapte, a 17 de febrer, 1526, los moros de Benaguazir se donaren a partit, ço és, que donaren en rehenes 25 moros e que'ls salvasen la vida e que's darien. E axí, de fet, se donaren. Com se temesen los crestians de traçió, prengueren dits moros en raenes; e axí donats dites reenes, entraren los crestians dins de Benaguazir e posaren guardes, de on sen fogiren molts dels moros que eren forasters, a causa que lo governador e lo jurat no'ls sentençiaçen. E axí la cosa fon sosegada.

¶²⁴⁵ A l'original es va deixar l'espai en blanc.

¶²⁴⁶ Es narra el fet, també al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 98 i es dona notícia igualment al *Llibre de memòries...*, p. 346. L'episodi és ben conegut a partir de diferents cròniques, com la de G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, II, p. 723 i Miquel Garcia, dins E. DURAN, *Cròniques...*, p. 389. Cal veure, però, sobre aquell conflicte, J. F. PARDO MOLERO, «Per salvar la sua ley.

Historia del levantamiento, juicio y castigo de la villa de Benaguacil contra Carlos V (1525-1526)», *Sharq Al-Andalus. Estudios mudéjares y moriscos*, 14-15 (1997-1998), pp. 113-154 i Á. LATORRE LATORRE, *Sierra de Espadán: territorio morisco*, València, Ángeles Carrillo, 2017. ¶²⁴⁷ Sobre aquesta notícia i l'entrada següent, vegeu el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 98-99 i ss. i el *Llibre de memòries...*, pp. 346-347.

[119] *Traqueren la bandera del Rat Penat a la finestra de la sala per a Espadà.* Dimarts a 8 de maig, 1526, a les 4 ores deprés dinar, traqueren la bandera del Rat Penat a la finestra de la sala de València, per anar contra los moros que stan en la muntanva d'Espadà, que està prop de Onda.

[120] *Àpoca que fermà Santa Crus.* A XI de maig, 1526, rebé àpoca Martí Magaluf, notari, que fermà Pedro Santa Crus, tintorer de draps, a Simó de Sori, de 43 lliures, 2 sous, 6, de tintes de draps a tenyit a la botigua.²⁴⁸

¶^{47v} [121] *Albarà.* A XIII de maig, 1526, fiu hun albarà de la mia mà a Grabiell Daroca, velluter, com a procurador de Joan Monroig, notari, rebuda en Gandia per Joan Çervera, notari, confesant rebre de dit Daroca, en dit nom, 8 masos seda torsuda de setí, que pesen 9 lliures, 10 onzes, e 3 masos de pèl torsut, pesen 3 lliures, 6 onzes, com dita seda fos del dit Monroig.²⁴⁹

[122] *Presa del Corpus del loch de Chinchés, prop Almenara,*²⁵⁰ *per los moros de la muntanya d'Espadà.*²⁵¹ Dimarts a 29 de maig, 1526, a les X hores de matí, tingueren capítol tots los mestres en taulegia en lo capítol de la Seu de València sobre huna nova que vingué de Honda, dient que los moros de la muntanya d'Espadà avien saquejat hun loch entre Almenara e Nules, lo qual a nom Chinchés, e se'n portaren sis òsties consagrades, ab lo sacrari de argent, a la dita muntanya. E axí tingueren per bé que la sglésia ne fes memòria e dol, e de fet cobriren tots los altars de negre e deyen los ofiçis baxos; e aquell any no feren lo dia del Corpus la profesó per València, com tots anys se sol fer.

[123] *Bandera de València al portal dels Serrans.* Divendres a VII de juny, 1526, entre 4 e 5 ores après dinar portaren la bandera del Rat Penat al portal dels Serrans ab los del Sentenar de Sent Jordi armats, acompanyant-la. E portà-la mosén Rafel Beneyto,²⁵² cavaller e justícia creminal de València, ab molts cavallers. ¶^{48r} E los jurats de València, tots acompanyaren-la fins al dit portal e la posaren damunt dit portal e restaren en comanda d'ella los dits del Sentenar. E axí la guardaren de dia e de nit 20 hòmens.

[124] *Partida del Governador per a enbaxada a Espadà.* Diumenge a X de juny, 1526, partí lo governador don Jeroni Cabanyelles, ab X de cavall, per a Morvedre, perquè de allí trametra a dir als moros de la muntanya d'Espadà que's donen, e axí fon fet.

¶ ²⁴⁸ Segueix: *Carregament de censal. A XI de maig, 1526. Pasat avant, 52.* ¶ ²⁴⁹ Segueix: *A [...] de.* ¶ ²⁵⁰ Segueix, ratllat: *e tot lo loch de crestians.* ¶ ²⁵¹ Aquestes notícies apareixen referides amb més detalls al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 99-112. De la revolta s'ha ocupat J. F. PARDO MO-

LERO, *La guerra de Espadán (1526). Una cruzada en la Valencia del Renacimiento*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 2000. ¶ ²⁵² Rafael Beneyto era generós i va ser nomenat justícia criminal de la ciutat de València a finals de 1525, com reflecteix el *Llibre de memòries...*, p. 346.

[125] *Taula de moneda*. Dimarts a XVIII de juny, 1526, de matí, pararen huna taula de moneda en lo carreró enlosat de la Lonja, dins huna casa, la qual parà Francisco Pasabonelo e Hurbà de Novara, mercaders genovesos, e posaren contrasts per ells matexos e feren mostra de 50 mília ducats.

[126] *Crida contra la dita taula*. Dimecres a XX²⁵³ de juny, 1526, a les tres hores deprés dinar, lo justícia cevil feu crida dient que notificava a totom en general que los sobredits mercaders paraven dita taula e que no avien dat fermanses a València, e axí que, qui posaria dinés en dita taula, fos a son càrrech e pas no a càrrech de València.

¶^{48v} [127] *Acte de difinició que fa Geroni Sòria a Joan de la Plana*. A XXVII de juny, 1526, fiu hun acte de difinició a Joan de la Plana, y ell a mi, de totes e qualsevol cantitats per mi aja rebudes e també de la soldada que de mi avia de aver fins a la present jornada, segons apar ab acte rebut per lo discret en Pere Magaluf, notari, en dit dia e any desús dit.

[128] *Acte de caplleuta feta per la presona de Gaspar Rúvio, perayre*. A XXVIII° de juny, 1526, capllevàrem yo, Jeroni Sori, e Pere Magaluf, notari, e Françés Alfonso,²⁵⁴ notari, e Miquel Làzer, baxador, la presona de Gaspar Rúvio, perayre, mort o viu, la qual s'a de restituir al spectable senyor governador o pagar tot lo que's mostrarà ser deutor a Joan Arcayna, mercader. Apar ab acte rebut per Miquel d'Orta, notari, en dit dia e any.

Dit dia e any,²⁵⁵ na Beatriu Rúvio, viuda, mare de dit Gaspar Rúvio, e na Beatriu Rúvio, muller del dit Rúvio, e mestre Miquel Làzer, baxador, me feren carta de endemnitat, que si per dita caplleuta me venia dan dengú, que ells se obligaven a traure'm de dan; segons apar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari, a 29 de juny, 1526.²⁵⁶

¶^{49r} [129] *Bandera de València partí a la muntanya d'Espadà*. Dimecres, a X de juliol, 1526, entre sinch e sis ores après migjorn, partí la bandera de València ab lo Rat Penat per anar a la muntanya d'Espadà. E portà-la mosén Rafel Beneyto, cavaller, justícia creminal, ab los del Sentenar de Sent Jordi. Y ab dita bandera anaven sinch capitans ab mil hòmens dels oficis, de què paguà València la mitat del sou.

Los capitans són don Francés Malferit, senyor de Ayelo.²⁵⁷ Ítem, [...] Càrseres, castellà e capità. Ítem, mosén [...] Escrivà, capità. Ítem, [...] Amalrich, çitadà.

¶²⁵³ La data, escrita a l'interlineat, damunt XXVII, ratllat. ¶²⁵⁴ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 22. ¶²⁵⁵ Se-

gueix, repetit: *e any*. ¶²⁵⁶ Segueix: *A [...] de*. ¶²⁵⁷ Es tracta, en efecte, de Francisc Malferit Torrelles, senyor d'Aielo i cavaller de l'orde de Santiago. G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, II, p. 193.

Ítem [...] Alegret, çitadà, fill de micer Alegret; e capità general és [...] Monsoriu, cavaller, jurat en cap en lo present any;²⁵⁸ e sotacapità, Nicolau Benet del Pont, jurat dels ciutadans; e molts cavallers de València ab ells. E anaren lo primer dia a Masamagrell, dos legües de València. E als del Centenar donaren, cada mes, a cascun, de sou, 5 ducats, e axí aribaren a Honda, on està prop dita muntanya.

[130] *Presa de Ahim e l'Alcudia de Veo*. Diumenge a XXI de juliol, 1526, vengué nova com disapte a 19 de juliol, a 9 ores de matí, avien pres l'exèrcit de València dos lochs, al peu de la muntanya d'Espadà, de moros, on estaven retrets molts moros, los quals an nom Ahim e l'altre l'Alcúdia de Veo, de què prengueren molta roba, que's creu val més de trenta mília ducats. Hi moriren 20 moros e ls altres fogiren a la dita muntanya d'Espadà.

[131] *Crida a foch e a sanch*. Dilluns, a XXIII de juliol, 1526, deprés dinar, entre 3 e 4 ores, feren crida per los lochs acostumats de València, d'esta forma: hun trompeta a cavall e 3 atambors de guerra, a peu. Y deya lo de la trompeta: «Ara ojats, de part de l'echselent duch de Sogorp, capità ¶^{49v} general de l'exèrcit real, que stà en lo loch de Ahim, al peu de la serra d'Espadà, que si dins tres dies après la publicació de la present crida no's reduhixen los moros de dita montanya, sens pacte ne sens condició denguna, que dava los dits moros de dita muntanya a foch e a sanch, axí en béns com en presona, e dels béns e presones, que cascú que'ls pendrà, sien d'ell, a ses planes voluntats, e les presones catives».

[132] *Àpoca de l'empedrador, de la entrada*. A 1 de agost, 1526, rebé Pere Magaluf, notari, àpoca de 3 ducats, la qual fermà Pedro Salasar, empedrador, per empedrar la entrada de ma casa en què estich, que comprí de mossén Joan Antich, quòndam prevere, o dels marmesors de aquell.

[133] *Tancada de les corts de València*. Dilluns, a XVII de setembre, 1526, tancaren les corts de València a causa del fet de la serra d'Espadà, perquè dengun no negociàs fins ésser presa la dita serra e los moros que en ella abitaven. De hon aquell dia feren crida a foch e a sanch, axí en béns com en presones, y ésser catius perpetus.

[134] *Presa de dita serra d'Espadà*. Digous de matí, a XX de setembre, 1526, entre sinch e sis ores, vengué hun correu als jurats de València com la serra d'Espadà era presa per los crestians y exèrcit de València, ensems ab quatre mília alamanys que vingueren de Perpinyà, de hon feren gran matança de molts moros ¶^{50r} e prengue-

¶ ²⁵⁸ Gaspar de Monsoriu, va estar-ne escollit, juntament amb Nicolau Benet del Pont, a co-

mençaments d'any, segons el *Llibre de memòries...*, p. 346.

ren moltes dones e moltes criatures e molta roba, que no's pot estimar la vàlua del sacco. E també prengueren les sinch formes consagrades, les quals avien pres dits moros de la església de Chilches. E tots los morets e dones que prengueren foren catius, e axí'ls venien per tot lo regne e'ls se'n portaven allà hon cascú li plahia; e'n vengueren molts a València. E vista tal nova, repicà la Seu de València e totes les esglésies e descobriren los altars, e l'endema, que fonch divendres, dia de sent Mateu, feren profesó a la gloriosa Verge Maria de Gràcia, fent gràcies de tal victòria.

[135] *Tornada la bandera a València*. Dimecres de matí, a VIII hores, a XXV de setembre, 1526, entrà la bandera a València, del Rat Penat, ab los alamanys e lo governador e gurats. E portava-la lo jostícia creminal, mossén Francés Beneyto, cavaller. E vengué sense los del Sentenar de la ploma de Sent Jordi, per sèrta divisió hi avia entre ells. E axí tornaren a obrir les corts.

[136] *Foch del Trench*.²⁵⁹ Dimecres de matí, a 8 de octubre, 1526, entre huna e dos, de matinada, se pegà foch en lo carrer del Trench de València, de la hun cap de carrer a l'altre, que no y restà casa denguna. E comensà lo foch en huna casa que stà al cantó dels Manyans, que stà hun espesier que a nom Joan Fuster, en la qual casa se cremaren sa muller e sa nora e son fill e son net e la dida que'l criava, e dos esclaves e hun jove. Y Joan Fuster saltà per la finestra de l'estudi, en la carrera, e se n'anà a casa miçer Figuerola,²⁶⁰ viçicanseller, que li era gran amich.

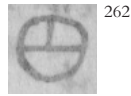
¶^{50v} [137] *Profesó de Corpus Crist*.²⁶¹ Digous, dia de sent Luch, a XVIII de octubre, 1526, feren la profesó de Corpus Crist, ab tota la solemnitat que's sol fer cad'any, septo que no y agué roques. E feren-la est dia a causa que en lo seu dia no's pogué fer per lo fet de la serra d'Espadan, segons mes largament conté arere, en altre capítol fet a 29 de maig, any 1526.

[138] *Memòria de bons cavalls de Andalusia, terra de Castella*. Memòria que en Andalusia són los cavalls molt bons e són de la gineta. E són en los lochs següents:

¶²⁵⁹ Ho narra amb detall el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 113-114 i en dona notícia el *Llibre de memòries...*, p. 347. També ho recorda Josep Agramunt. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 101. ¶²⁶⁰ Eiximén Pérez de Figuerola, regent de la Cancilleria del Consell d'Aragó des del 1514 i vicecanceller d'aquest, a partir del 1523. Empresonat posteriorment per l'assassinat de què dona notícia Sòria, amb tot i això va ser nomenat virrei de Mallorca el 1534, on va morir, ocupant aquell carrec, quatre

anys després. Vegeu T. CANET APARISI, *La Audiencia valenciana en la época foral moderna*, València, IAM, 1986, pp. 197-201, i *La Magistratura...*, pp. 32-33 i 57; J. ARRIETA ALBERDI, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1994, p. 110; i J. JUAN VIDAL, «El regne de Mallorca en temps de Carles V: balanç i perspectives», *Mayurqa*, 26 (2000), pp. 13-56. ¶²⁶¹ Reporta aquella processó el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 114-115, i el *Llibre de memòries...*, p. 347.

Primo, en hun loch que a nom Hosuna. Està a 14 legües de Sevilla. En Còrdova, de la casta de Valdívya y en Baylel y en Andúger y en Porcuna. En Andalusia a-y hun senyal de ferro de cavalls de la casta de Marufa, lo qual és lo contrasenyal:

[139] *Entrada del duch de Calàbria ab la reyna Germana, sa muller, en València, per virey ell y ella.*²⁶³ Dimecres, a 28 de noembre, 1526, entrà lo echselent duch de Calàbria e la serenísima reyna Germana, marit e muller; lo qual duch és lo que estava pres en lo castell de Xàtiva; los quals entraren per vireys generals. Y entrà per lo portal de Sent Viçent, a causa que venien de la cort, que stava en Granada. E anaren a jurar a la Seu e, de allí, al Real, defora València. Entrà lo duch ab hun sayo de brocat cubert de setí burell escur e tot acolltelegat e los talls envetats de tiretes de seda e hullals de or, de hon s'estimava lo sayo valer 500 ducats de or. Y la reyna ¶^{51r} ab huna gonella de domàs blanch, ligada a la²⁶⁴ flamenca. E cascú ab sa mula; y ella, en la mula, gualdrapes de brocat ras, y lo duch gualdrapes de altibaix carmesí.

[140] *Àpoca fermà mossén Rodrigues a Geroni Sòria.* A [...] de noembre, 1526, fermà àpoca mossén Fransés Rodrigues, prevere, de 9 lliures, per la paga de Tots Sans, per los delmes de Alfafar e Benetúçer e Museros, la qual rebé Baltasar Martines, notari, fill de Diego Martines, mercader, escrivà de la cort dels delmes.

[141] *Carregament de censal dels Monfors de VII mília sous e III mília de altra.*²⁶⁵ Fon a XIII de març, 1526. Yo, Geroni Sòria, y mon pare, Simó de Sòria, y ma muller, Isabet Goçalbo e de Sòria, caregàrem²⁶⁶ hun sensal de deu mília sous; ço és, VII mília de Esteve Monfort, mercader, e de Joan Monfort, fill de aquell, III mília sous, que per tot són los dits X mília sous, segons appar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari de València, dia e any desús dit, a rahó [...] sous [...] per liura, que suma cad·any [...] lliures, [...] sous.

Dit dia lo mateix notari rebé acte de consignació de hun sensal de 50 lliures, sobre València, de pensió, per obs de pagar les sobredites pensions.

A 15 de noembre, 1536, Joan de Montoro,²⁶⁷ notari de València, rebé quitament del sobredit censal, lo qual fermà [...], flaçader, procurador de Magdalena

¶²⁶² Aquest mateix dibuixet es repeteix al marge esquerre. ¶²⁶³ Anoten la notícia també el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 115-116, i el *Libre de memòries...*, p. 347. Encara la recorda P. J. PORCAR, *Coses evengudes en la ciutat y regne de València*. A cura de J. Lozano, València, Universitat de València, 2012, p. 47. Sobre el govern d'aquells

virreis, vegeu R. PINILLA PÉREZ DE TUDELA, *El virreinato...* ¶²⁶⁴ Segueix, ratllat: *franesa*. ¶²⁶⁵ Al marge esquerre, sota l'epígraf, es pot llegir: *És quitat*. ¶²⁶⁶ Escrit a l'interlineat. ²⁶⁷ Es conserven protocols d'aquest notari a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 204.

Monfort, sa muller, y procurador de Gerònima Monfort, muller de Turúvio Masano, rebudes per Felip Munt[oro], notari de València, a 27 de giner, 1533.

Dit dia, lo dit Montoro rebé escansel·lació de l'acte de carregament rebut per lo dit Pere Magaluf, ço és, a 15 de noembre, 1536, la qual a tocat lo dit Magaluf en son protocol, segons més largament conté en dita escanselació.

¶^{51v} [142] *Carregament de censal de 70 lliures, sous, pres de Gerònima Stanyola, beata.* Fon a XI de maig, 1526. En Simó de Sòria e Margalida Langlés e de Sòria, e Hieroni Sòria, carregaren a la reverent Hierònima Estanyola, donzella e beata, CV sous çensals, pagadors a XII de maig, per preu de LXX lliures, sous, especialment carregats sobre un çensal que respon mossén Lluís Jofré, cavaller, de propietat de LX lliures, sous, que lo dit Jofre respon a la honorable na Margalida Llanglés e de Sòria en los mesos de abril e octubre, migerament; lo qual carregament de çensal a la dita Estanyola és rebut per Miquel Sanchis, notari, menor de dies, en dit dia e any desús dit. E consignació de les pencions de censal de Jofre, rebuda per [...].

[143] *Àpoca que fermà mestre Gaspar Jordà, obrer de vila, a Geroni Sòria.* Fon a 17 de agost, 1526. Mestre Gaspar Jordà, obrer de vila, fermà àpoca a Geroni Sòria, de C lliures, XII sous, VII, e són per les obres fetes en la casa del dit Sòria, la qual té prop lo Espital General, segons més largament conté en dita àpoca rebuda per Pere Magaluf, notari de València, en dit dia e any desús dit, la qual tinch en forma.²⁶⁸

¶^{52r}

(†) *Yhesus* (†)

Any 1527

[144] *Acte de guardar de dan.* A 29 de giner, 1527, rebé Bertomeu Garçia, notari, hun acte de endemnitat entre Simó de Sori e Jeroni Sori e Pere Magaluf, notari, de huna part, e Antoni Fort, d'altra part, ço és, que los tres damunt dits se obliguen de guardar de dan al dit Antoni Fort, que si per raó del delme de Alfafar e Benetúçer li'n venia dan algú, que los dits sien obligats al que ell seria obligat, segons més largament conté en dit acte.

Ítem, a 22 de febrer, 1527, me regonegué Antoni Fort huna sisena part té en lo delme de Alfafar e Benetúçer, ço és, en los anys resten al dit Fort, e doní-li per la dita part, de guany, 6 ducats, segons més largament conté en dit acte rebut per Jaume Menor,²⁶⁹ notari, dit dia e any desús dit.

¶²⁶⁸ Al marge esquerre: *Firma* (?). ¶²⁶⁹ Es conserven uns rebedors seus a l'Arxiu del Regne

de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 192.

[145] *Acte de lloguer*. A [...] de febrer, 1527, rebé Pere Magaluf, notari, hun acte de lloguer entre mi, Geroni Sòria, e Miquel Pasqual, laurador de Benetúçer e carniçer, logant-me set anys huna alqueria en lo loch de Masanaça, en la part del Realench, apellada de Llimonges, per preu de 12 lliures, sous l'any, segons més largament conté en dit acte de lloguer.

Renunçiaçió. A XXVII de dit, 1527, rebé Pere Magaluf, notari, hun acte de renunçiaçió que fas yo, Jeroni Sòria, a Paulo de Ribes, mercader, o a mosén Francés Rodrigues, prevere, beneficiat en la Seu de València, renunçant axí en lo loguer dels set anys com tenia logat de Miquel Pasqual, ^{52v} com encara en qual-sevol dret pretengua yo tenir en dita alqueria, de què m'a dat per pacte espeçial 18 lliures, sous; e axí matex s'és obligat en dit acte de guardar-me de dan e pagat tot lo que Miquel Pasqual me poria alcansar, segons més largament conté en dit acte.

[146] *Quitament de sensal fet a Pere Ros, flaquer, lo qual quità Geroni Sòria*. A 24 de maig, 1527, rebé Pere Magaluf, notari, hun quitament de sensal de 4.000 sous e 11, 4, 4 de pensió e porrata, lo qual quití yo, Jeroni Sòria, a Pere Ros, flaquer.

E axí matex, en dit dia e any, rebé Francés Alfonço,²⁷⁰ notari, per la escanselaçió de dit acte de carregament, com ell l'agués rebut, e doní-li I sou, VI, per dita escanselaçió.

[147] *Cessió fa l'artiaca Borja*. Dit dia, Pere Magaluf, notari, rebé cessió que fa don Gaspar de Borja, artiac major de València, a Simó de Sòria, de 24 lliures, 1 sou, 3, sobre Antoni Fort, Pere Mascarell, Mateu Muntanyanya, Ausiàs de²⁷¹ Tous e altres arrendadors del delme de paner, Rambla, Ruçafa dels anys XXI, XXII, XXIII, XXVIII, segons més largament conté en dita çessió.²⁷²

[148] *Nova del part de la emperatris*.²⁷³ Divendres, a 24 de maig, 1527, a deu hores de la nit, aribà hun coreu de l'emperador e rey nostre senyor, don Carlos, als jurats e deputats de València, notificant-los com la emperatris, muller sua, avia parit hun fill, lo qual parí dimarts, a XXI de dit, a les 4 hores deprés dinar. E posaren-li nom don Felip.²⁷⁴ E axí, feren crida los jurats fesen 4 festes de alegries. Començaren digous après següent e de la forma següent.

¶ ²⁷⁰ Es conserven protocols de dates coincidents de Francesc Joan Alfonso i de Joan Alfonso —segurament, fill del primer— a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 22. ¶ ²⁷¹ Segueix: *Pasar avant ·/·/·*. En realitat indica que més avall es completa la notícia, al full 56r, on de fet indica: *Arrere, a 24*

de maig, e est signe ·/·/·; per a remetre al punt on ens trobem ara, i hi copia el que segueix dins la notícia. ¶ ²⁷² Momblanc va ometre aquest fragment. ¶ ²⁷³ Es dona notícia del naixement del príncep Felip i de les celebracions organitzades a València per aquell motiu al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 118-119, i al *Llibre de memòries...*, p. 347. ¶ ²⁷⁴ Aquesta frase, a l'interlineat.

Digous, a 30 de dit, dia de la Asenció, feren profesó de la Seu a la Verge Maria de Gràcia, ab tots los ofiçis de València, ab les banderes y estandarts reals, exint de la Seu per la porta del Campanar e per la Tapineria a l'Argenteria al Mercat; per la plasa dels Alls al carer ¶^{53r} de la Verge Maria de Gràcia; e per dins Sent Agostí al carer de Sent Viçent, fins a la plaça Senta Tecla, al carer de les Avellanes e a la Seu. E tostemps lo duch de Calàbria ab la profesó, dins lo palis, al costat del bisbe de gràcia. E no y anaven los jurats, sinó lo governador. E açò perquè los jurats pretenen que lo governador, esent-hi virey en València, que no té loch.

E també feren festa divendres après següent; e disapte e diumenge feren festes; e los dies de fañner dengú no obrí les portes ni feren faena; e posaren moltes lums per los terrats, de farons, e portals; e per los carrés grans balls, los ofiçis.

Diumenge, a 2 de juny, 1527, darer dia de les dites 4 festes, feren que·ls ofiçis anasen ab les banderes reals grans a la Seu, e de allí hixquesen per lo carrer de Cavallers e per la Boseria, al Mercat. E cascú ab sa envençió de balls y desfresos. E quant pasava cada ofiçi ab sa bandera davant la reyna, a hon mirava, que era al Mercat, feyen sa reverència ab la bandera. Y après cada farça o desfrés feyen son desfrés; e après l'altre ofiçi. E axí pasaren tots. E quant foren passats, jugaren a canyes lo duch de Calàbria e molts cavallers, e hixqueren molt richs.

[149] *Presa de Chilches per los moros de Alger.*²⁷⁵ A XVIII de juny, 1527, prengueren lo loch de Chilches, loch de [...] cases. Està entre Almenara e Nules. Ço és, XIII fustes de moros de Alger, de hon primerament, la nit enans, anaren segretament a la Vall de Huxó e, de tornada, los moros de la mar e de la terra pasaren ab tota la roba e ses mullers e fills per lo dit loch de Chilches, de matinada, e se'n portaren 139 ànimes, entre chichs e grans; de què estigueren tres dies esperant rescat e no s'i rescatà dengú, de hon hixqué lo duch de Sogorp ab gent de cavall e'n feu tornar alguns que restaven endarrere, dels de la terra, e altres pelearen e s'i nafra sarta gent; e Miquel Aragonés, receptor del duch, fon nafrat. E axí se'n pasaren en tera de moros.

¶^{53v} [150] *Mort de Borbó en Roma e presa de Roma per l'emperador.*²⁷⁶ A XXVIII de juny, 1527, vespra de sent Pere, vengué nova ab correu de la cort de l'emperador, que avia pres mosé de Borbó²⁷⁷ a Roma e l'avien mort e avien pres al papa

¶²⁷⁵ Segons altres testimonis, va ser el 19 de juliol. Dona la notícia el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 120. També en va prendre nota Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, p. 394. Sobre aquell atac a les costes valencianes, vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio. Carlos V, Valencia y el Mediterráneo*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001, pp. 201-202. ¶²⁷⁶ Ofereix la notícia, també, el *Libre de Antiquitats...*, I, pp.

120-121. ¶²⁷⁷ Es refereix a Carles de Borbó o Monpensier, conestable de França, del qual ja hem donat dades més amunt (vegeu la nota 215). Sobre el conegut com a *saco* de Roma on va morir, vegeu, entre altres, A. CHASTEL, *El Saco de Roma, 1527*, Madrid, Espasa Calpe, 1986. Vegeu, també, A. RODRÍGUEZ VILLA i A. VIAN HERRERO, *Memorias del saco de Roma. El relato histórico del asalto y saqueo de Roma en 1527 mediante documentos de la época*, Madrid, Almuzara, 2011.

[...] ²⁷⁸ ab 17 cardenals, e morts, de la part del camp d'Espanya, sinch cardenals, segons la letra contava.

A XXIII de juliol, 1527, vengueren soldats de Roma, del saco que avien dat en dita ciutat de Roma, de hon portaren molt hor e moltes joyes e perles e moltes riqueses de anells e plats de argent e robes de vestir de seda e de brocats; e deyen com avien saquejat molts cardenals e composat lo sant pare en suma de quatre-sents mília ducats, axí per sa persona com per la roba e cardenals que estaven en lo castell de Sent Àngel.

[151] *Letra de ofertes e socors fet al spectable compte de Oliva per mí, Geroni Sori.* ²⁷⁹

Senyor molt spectable:

Yo, vista y entesa la nesesitat que al present acorre a vostra senyoria per causa de aquestos moros que van per la mar, y e pensat de què'l poria servir en aquesta nesesitat, de ma sustànçia e poder. E per ço e delliberat trametre en servey de sa spectable senyoria dos hòmens ab ses escopetes, los quals serviran a vostra senyoria en aquesta nesesitat per tant temps quant ell manarà. Són persones molt fiades e honrades, en fi als quals e pagat lo sou per a tant temps quant vostra spectable senyoria manarà; e sopleque-li me perdone com no puch servir-lo yo en ma persona a causa de molts negoçis e ocupacions que tinch. E ¶^{54r} quart nostre Senyor la molt magnífica persona de vostra spectable senyoria, la vida y estat del qual nostre Senyor garde y aumente.

De València, a VIII de juliol, 1527.

De vostra spectable senyoria afectat servidor, que les mans li besa,

Jeroni Sòria

Lo sobrescrit de la present lletra: Al molt spectable e magnífich senyor don Cerafi de Çentelles, compte de Oliva, mon senyor, en Oliva.

[152] *Pau e treua ab Joan Moragrega e altres e Geroni Sòria.* A 5 de juliol, 1527, fiu pau e treua ab Joan Moragrega, mercader, veí meu, e ab Nofre Corral, nebot seu, torsedor de seda, per lo governador, don Jeroni Cabanyelles, aturant-nos dret sevill e criminal, a causa de hun plet que ell e yo portam sobre huna sequiola per hon

¶ ²⁷⁸ Es tracta del papa Climent VII. ¶ ²⁷⁹ Sobre la mateixa qüestió, Sòria tornà a enviar una carta al comte. Vegeu més avall l'entrada [155]. Per error, A. FERRANDO, *Els certàmens poètics valencians*, València, IAM, 1983, pp. 783-787, en comentar la relació d'Andreu Martí Pineda amb Serafi de Centelles, atribueix aquesta carta a aquest notari —amb qui Sòria, per cert,

mantingué una certa relació d'enemistat (referida més avall). La dada la recull i la repeteix A. SOLER, *L'esplendor...*, I, pp. 342-343. Aquest darrer investigador, però, sí que convé consultar-lo per entendre la situació d'Oliva davant els atacs dels berbers, en aquelles pàgines citades. Però és a Sòria a qui hem d'atribuir l'ofertament dels escopeters, i no a Martí Pineda.

regue yo lo meu ort. E rebé l'acte de la pau Joan Vives,²⁸⁰ notari, escrivà de casa del dit governador.

Centència per lo mustasaf. A VI de juliol, 1527, aguí sentència en favor per lo mustasaf, a consell dels veadors dels obrers de vila. Apar ab acte rebut per [...], notari, escrivà del magnífich mustasaf, que'm torne lo rech fins a dins ma casa.

[153] *Galera de València se'n portà don Álvaro de Basan, capità.* A I de agost, 1527, arribà don Álvaro de Basan,²⁸¹ capità general —era cavaller castellà—, a València, ab 12 fustes e dos galeres per a portar-se'n la galera de València.

A 8 de dit mes vararen la galera de la terasana de València, del Guerau, e la se'n portà lo dit don Álvaro de Basan.

¶^{54v} [154] *Àpoca.* A 29 de juliol, 1527, rebé Miquel Sanchis, notari, menor de dies, huna àpoca, la qual fermà la beata²⁸² Stanyola a mi, Jeroni Sòria, de 5 lliures, 5 sous, per la paga de XI de maig, 1527, per pensió de hun sensal li responch ensemps ab altres. (Esta partida fa estar ans de la de 1 de agost, però ella és vera).

[155] *A 4 de agost, letra al compte de Oliva, don Serafi de Sentelles.*²⁸³

Senyor molt spectable:

Estos dies passats, tenint notícia de la nesesitat en què vostra senyoria estava, a causa del reçel que té dels moros de allende, li trametí dos escopeters per a què en loch meu resedisen en servey de vostra spectable senyoria. He sabut que la hu dels hòmens stà malalt y no pot aprofitar per al que yo l'e tramés; e per ço e delli-berat trametre a vostra senyoria hun altre home en loch de aquell, lo qual se nomena Domingo Sart, lo qual de present estava en la sua vila de Holiva per Jaumot lo Poaler. Axí, senyor manar-los asentar en lo loch hon sia servit, que ell està pagat per mi per tot lo temps que vostra spectable senyoria manarà, e quart nostre Senyor la molt magnífica e molt virtuosa persona de aquella, vida y estat, del qual nostre Senyor aumente y prospere. De València, a 4 de Agost, 1527.

De vostra spectable senyoria afectat servidor, que les mans li besa.

Jeroni Sòria

¶²⁸⁰ Es conserven llibres d'aquest notari a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 300. ¶²⁸¹ Àlvar de Bazán (1495-1555), senyor del Viso i participant en la Germania al costat del virrei de València, va ser nomenat capità general de les galeres d'Espanya el 1523. Sobre aquest personatge, vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 145, 211-213 i ss.,

i R. LÓPEZ TORRIJOS, «Las casas de la familia Bazán en Granada», *Archivo Español de Arte*, LXXIX (2006), pp. 23-42. ¶²⁸² Sobre l'estat de les beates en la societat valenciana de l'edat moderna, vegeu entre d'altres F. PONS FUSTER, «Mujeres y espiritualidad: las beatas valencianas del siglo XVII», *Revista de Historia Moderna*, 10 (1991), pp. 71-96. ¶²⁸³ Vegeu més amunt l'entrada [151].

¶^{55r} [156] *Penjaren hun home que matà a sa muller.*²⁸⁴ A XIII de agost, 1527, penjaren hun home que era taverner y estava als Manyans, perquè mata a sa muller. E'l portaren la volta acostumada e quant fon a Senta Catalina, la morta a la porta de la plaça. Tragueren a sa muller del vas, hon avia tres o quatre dies era²⁸⁵ soterrada, e la posaren estesa en terra, ab la cara descuberta, e'l gitaren damunt ella, boca ab boca; e après gitaren a ell en terra y ella damunt d'ell, boca ab boca. Y ell cridà tant grans crits «Senyor, ver Deu, misericòrdia!» E demanant-li perdó a sa muller e a tots los que estaven entorn d'ell, que era la major dolor del món. E après acabaren de fer-li la volta acostumada e axí'l penjaren.

[157] *Sesió feta a Pere Estrader.* Fon a 17 de octubre, 1527. Fiu sesió yo, Geroni Sòria,²⁸⁶ a Pere Estrader, contra Melchior Guerau, venedor de forment, de 19 lliures, 12 sous, rebuda per Jaume Arçís,²⁸⁷ notari, de preu de çert forment lo dit Melchior Guerau me vené.

[158] *Àpoca.* A 18 de agost, 1527, rebé Pere Magaluf, notari, àpoca de 6 lliures, 11 sous, 10, la qual fermà mestre Nicolau Sart, sabater, per tota e qualsevol roba que yo, Jeroni Sòria, aja pres de sa casa, axí per mi com per a qualsevol persona, fins a la present jornada.

¶^{55v} [159] *Fermança feta per Jeroni Sòria a Jaume Daroca.* A 17 de dehembre, 1527, entrí fermança yo, Geroni Sòria,²⁸⁸ a Jaume Daroca, notari de València; ço és, que's desavehina de Gandia e a d'estar 10 anys en València, a pena de 50 ducats; lo qual acte a rebut Gaspar Gil,²⁸⁹ notari, escrivà de València, que fa los albarans dels sensals de València. Lo dit Daroca portà lo desavehinament de Gandia; e tocat en la sala, en lo libre de desavehinaments, al peu del damunt dit acte és mencionat.

[160] *Fermança feta a Pere Gelós, sastre.* A 23 de dehembre, 1527, fiu fermança a mestre Pere Gelós, sastre, navarro, en 12 lliures, 16 sous, 6, a la cort çevil de València, esent lo jostíçia Ximén Peres de Sagra, generós; e a mi, de fer carta de guardar de dan, ell e sa muller. Les quals deposà dona Àngela Vich e de Vilanova, muller de micer [...] Vilanova, doctor en cascum dret.

¶ ²⁸⁴ Al treball de J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 58, només apareixen quatre ajusticiats de l'any 1527, amb dades incompletes. El qui més s'ajusta a la descripció que ens ofereix Sòria seria Miquel Garcia. ¶ ²⁸⁵ Escrit a l'interlineat. ¶ ²⁸⁶ Escrit a l'interlineat: yo, Geroni Sòria. ¶ ²⁸⁷ Es conserven protocols

seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 41. ¶ ²⁸⁸ Escrit a l'interlineat: yo, Geroni Sòria. ¶ ²⁸⁹ Es conserva un protocol seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 251.

[161] *Salari de advocat a miçer Paredes*. A 24 de octubre, 1527, rebé Pere Magaluf, notari, hun acte que constituhisch yo, Jeroni Sòria, 5 lliures de salari a miser Joan Batiste Paredes, doctor en leys, per advocat meu en los plets, cad any pagadors en dos pagues, a Nadal e Sent Joan de juny, segons conté en dit acte.

||^{56r} [162] *Afermament de moça a mon pare*. Fon a XIII de dehembre, 1527, fonc afermada Mari Lopes ab Simó de Sori, pare de mi, Geroni Sori, per lo pare de òrfens, a temps de set anys, per XX lliures y robes acostumades segons for de València; de què paguà mon pare per les despeses següents:

Primo, per lo afermament rebut per lo scrivà del pare de òrfens, dit dia, VI sous.

Ítem, per lo manament, 1 sou.

Ítem, lo port de dita moça, X sous, VI.²⁹⁰

[163] *Sentència dada per lo magnífich mustaçaf de València entre Geroni Sòria, mercader, e na Margalida Moragrega, viuda, dels tarongés de la sua paret e de la tanca del terrat*. Fonch a XV de juliol, 1527. Fonch donada sentència entre Geroni Sòria, mercader, de una, e na Margalida Moragrega, de part altra, sobre uns tarongers que té en la paret migera, entre mi y ella, que'ls aranque y que alse la paret del seu terrat nou pams; e yo, que aranque los gesminers que tinch en dita paret migera, entre mi y ella; segons apar per dita sentència dada per dit mustaçaf, rebuda per lo seu escrivà de la sua cort.

Sentència per los magnífichs jurats. A VI de setembre, 1527, fonch confermada la sobredita sentència per los magnífichs jurats de València a consell de miçer Dimes Aguilar,²⁹¹ doctor en cascun dret, y assessors de aquells, rebuda per Pere Llobet, notari escrivà dels magnífichs jurats.

||^{56v} [*en blanc*]

||^{57r}

(†) *Yhesus* (†)

Any 1528

[164] *Obligació de Gaspar Rúvio, perayre, e sa mare*. A 14 de giner, 1528, rebé Francés Alfonso, notari de València, hun acte de obligació que s'obliga na Beatriu Rúvio, viuda, e Gaspar Rúvio, perayre, fill de aquella, que dins dos anys comtadors de huy avant, de pagar a mon pare 70 lliures per hun deute de Pere Rúvio,

¶²⁹⁰ Tot seguit apareix el fragment final de la notícia 145, transcrit i incorporat al lloc on correspon.

¶²⁹¹ El trobem realitzant diferents funcions, com

a jurista, al treball de V. GRAULLERA SANZ, «Juristas y notarios en las cortes valencianas del XVI», *Ius fugit*, 10-11, (2001-2002), pp. 1023-1145.

quòndam fill de la dita viuda, e del dit Gaspar Rúvio, germà; ço és, en esta forma: que li tinch a dar²⁹² o hobrar draps; e segons pujaran les mans de cada drap, segons de la sort seran, que de cada drap me aja aturar la quarta part; e les tres parts li tinch a dar de contants, segons més largament conté en dit acte.

[165] *Entrada de l'emperador don Carlos e rey nostre en València.*²⁹³ Diumenge, a 3 de maig, 1528, deprés dinar, entre 4 e 5 hores, entrà la magestat de l'emperador don Carlos, rey nostre, per lo portal de Quart, perquè venia de Madrit, dexant allí la emperatrís, prenyada de 7 mesos, segons se deya; de què's feu gran rebement. On feren hun portal de tela, al portal de Quart, pintat al romà, fins a l'abeurador. E dos chichs dels deputats de la Seu, revestits com àngels devallaven del sel del dit portal: la hu ab huna corona e l'altre les claus del portal; e devallaven cantant; de hon ixqué lo clero de la Seu a resebir, a sent Sabastià, e les paròquies e moneatirs ab les creus, en profesó; e los jurats lo prengueren davall^{57v} de hun palis de brocat molt rich, a peu, y ell dins lo palis a cavall ab hun cavall. E hanà per lo camí de Quart fins a la Carneseria del Tossal, e girà per la Boseria; y al cap de la Boseria, devés lo Mercat, feren altre portal de tela al romà. E anà per lo Mercat e a la Merçé, e los frares de la Merçé li feren hun portal de brocat al romà. E anà per los Flasers e girà per la plasa dels Caxers y en dita plasa li feren hun portal²⁹⁴ de tela pintada al romà. E anà per Sent Martí e a la Bareteria e a la Coregeria e girà a la porta de la Seu del Campanar. E quant fon a la porta de la Seu descavalcà e lo clero, en profesó, ixqué, e lo bisbe Cardador —ab lo *Lignum Cruçis*—, a resebir fins a la porta. E llavós los jurats dexaren lo palis que portaven als alabarders de l'emperador, per estrenes, y ell entrà en la Seu dins altre palis que tragué lo clero; de què la Seu avia fet hun portal a la porta de la Seu, de brocats e sedes, ab les armes de l'emperador, molt rich. E axí entrà dins la capella de l'altar major e sols adorà lo *Lignum Cruçis* molt devotament. E de allí se n'anà al Real; de què los jurats portaven gramalles de vellut de grana, forrades de tafetà de grana, e les ales de setí carmesí. E los verguers portaven les cotes de 24 de pell de grana, ab les ales de chamellot de grana; e los advocats de València e raçional e altres ofeçials de la sala, axí escrivans com altres, portaven capes lombardes, qui de setí negre, qui de vellut negre; e lo jostícia de CCC sous, que és notari, qui era Melchior Bort, notari, huna capa de setí negre. E après de ser apositat sa magestat en lo Real, feren crida que fesen tres dies festes, ço és, lo

¶ ²⁹² Segueix, ratllat: *a la*. ¶ ²⁹³ Relata la notícia molt detalladament el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 119-121. També ho relata el *Llibre de memòries...*, pp. 348-349. Recorda l'efemèride el dietarista J. Agramunt. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Me-*

moria escrita..., p. 102. També P. J. PORCAR, *Coses evengudes...*, p. 47. La vinguda imperial i les celebraciones valentines es poden veure a S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, I, pp. 210-226. ¶ ²⁹⁴ Segueix, ratllat: *de brocat*.

dia de huy e dillums e dimarts; e cada nit lums a les finestres, e tocant botsines e fent moltes alegries. De hon lo dimarts, a 5 del present, los ofiçis anaren al Real, cascú ab la bandera, ab sos ^{59r295} sons; de hon los barreters tragueren huna torre feta de canya e cuberta de tarongers e, quant foren davant la finestra on mirava l'emperador, obriren la torre e ixqué hun corp e sis miloches e trenta hosos de aquells que van per la rambla; e altres ofiçis ab altres entramesos e farçes e los quatre quarters dels lauradors tragueren huna bandera de domàs blanch e les roses de or fi, lo qual domàs era vengut de Florència. E axí fon acabada la festa.

[166] *Crema de conversos*.²⁹⁶ Dijous, a XIII de maig, 1528, de matí, feren crema e tragueren 37 persones a penitència; e cremats 14 estàtues, entre·ls quals tragueren Miquel Ferrer, ciutadà; e Daniel Ginestar, mercader; e Anrich Barberà, çitadà; e Ferando Aguilar, mercader; e frare Delgado, dels Socors; e Àngela Maçip, muller de mossén Jofre, cavaller, tia de Bernat Maçip, mercader, cunyat meu; e molts altres que no fan al cas.

[167] *Joch de canyes*.²⁹⁷ Dit dia, deprés dinar, jugaren a canyes, ço és, l'emperador e lo duch de Calàbria e duch de Sogorp e duch de Gandia e don Francisco Sentelles, fill de don Jerobí Sentelles, germà del comte de Oliva, e don Joan Coloma,²⁹⁸ senyor de Elda, lo qual vestí 12 cavallers ab ell, axí als patges com a ells, capes e sayos de vellut groch e forades de setí blanch. E molts altres cavallers jugaren també, en què tots heren huns 80 cavallers molt ben ataviats; e no y agué desastre dengú, sinó don Berenguer Aguilar,²⁹⁹ fill de don Jaume de Aguilar, huna canyada al front e a la galta, e no fon res.

^{59v} [168] *Corpus, ço és, la profesó acostumada*.³⁰⁰ Divendres, a XV de maig, 1528, feren la profesó acostumada del³⁰¹ Corpus, ab roques e molts altres entramesos, e profesó sols lo *Lignum Cruçis*. E quant fon al cantó de la plasa Calatrava, girà la profesó e tornà-se'n a la Seu. Com sa magestat miràs a la Diputació, e pux ell o veu, no curaren de fer la volta acostumada.

¶²⁹⁵ La numeració de la foliació fa un nou salt i omet el f. 58. ¶²⁹⁶ Ho comenta també el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 130: «Dijous, a XVIII de maig, de matí, hi hagué acte de la inquisició. Cremaren XIII persones entre hòmens y dones, y moltes stàtues, y molta gent a penitència». Sobre la persecució als conversos valencians, vegeu J. MOMPÓ NAVARRO, *Conversos valencians i Inquisició. Experiències vitals d'una minoria perseguida (1481-1521)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2023. ¶²⁹⁷ El *Libre de Antiquitats...*, I, p. 130, assenyalà que «fon

lo joch al Mercat, a la part de Magdalenes».

¶²⁹⁸ Joan Francesc Pérez Calvillo de Coloma (1500-1539), estava casat amb Maria de Cardona, filla de l'almirall d'Aragó i d'Isabel de Liori, senyors de Guadalest. ¶²⁹⁹ Sobre aquest personatge, vegeu C. FERRAGUT, «Letras a Berenguer: las relaciones de Berenguer de Aguilar (ca. 1502-ca. 1579) con el numanismo valenciano», *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*, 39 (2019), pp. 97-125. ¶³⁰⁰ Ho refereix el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 130. ¶³⁰¹ Escrit a l'interlineat: *profesó acostumada del*.

[169] *Jurament de l'emperador en la Seu.*³⁰² Disapte a XVI de dit, juraren a sa magestat en la Seu. E feren-li hun cadafal davant lo cor e après hun cadafalet, de 4 graons, damunt aquell, més alt; e al darer graó huna cadira ab hun doser de brocat de pèl, molt rich. Y sa magestat tenia en la ma hun estoch daurat molt bell, e davant ell tres hòmens ab huna sobrevesta real cascú, y en les mans huna masa de argent cascú, molt abultada e rica. E la hu dels tres tenia en la sobrevesta real, pintat, huna àguila ab dos caps, que's deya lo tusó; e la masa deferenciada dels altres, en axí que los dos reys d'armes se diu que significa l'estat real e l'altre rey ab l'altra masa significa l'estat emperial. E davant sa magestat, huna cadira ab hun drap de brocat e hun libre misal, de què pujaren molts cavallers de València en lo cadafal e feren sos protests. Y ell, après de aver legit tots los protests, que legia hun escrivà de sa magestat, dels tres brasos, que li feyen, protestant que no volen adbilitar a la reyna Germana ni a son marit, lo duch de Calàbria, sinó que sa magestat tinga corts en Monçó, generals. En axí que ell jurà furs e privilegis; y que quant a la adbilitació, que fosen a Monçó e que allí se determinaria. E acabat de jurar, feu molts cavallers e après tornà al Real, hon feu sala de dames, hon se ajustaren 200 dames ab gonelles de brocat e de carmesí y or tirat; e feu-les dançar fins a les dos ores après mija nit, e'ls donà colaçió molt rica e fruyta.

¶^{60r} [170] *Justes reals en lo Mercat.*³⁰³ Diumenge, a 17 de maig, 1528, feren justes reals en lo Mercat. Los mantenedors foren dos jurats en cap: la hu per los cavallers, que és mossén Jaume Penaraja; e per los siutadans mossén Agostí Joan Albert. E prengueren per companyons mosén [...] Crespí, cavaller,³⁰⁴ e don Joan de Castellví e mosén Fransés Penaraja. E lo jurat Albert no gosà justar per ésser poch pràtiche en justar. E lo dillums après també justaren los matexos, de què feren lo rench de fusta e guarnit de canyes, com a canyisos, molt espeses les canyes, e damunt cuberts e lafardats de algeps, que parexia barandat, e reparats de paleta, que totom se creya que fos barandat. E dimarts après justaren de guerra e fon mantenidor don Joan Aguiló,³⁰⁵ home de 27 anys, e rompé 10 lanses; e tingué tot lo dia la justa e justaren sis aventurers. Cascú rompé 4 lanses, e tots ho feren molt bé, sense desastre dengú.

[171] *Partida de sa magestat per a Barcelona y de allí per a Gènova.*³⁰⁶ Dimecres, a 20 de maig, 1528, se'n partí l'emperador e lo echselent duch de Calàbria per

¶³⁰² Ho explica també el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 131-132. ¶³⁰³ Les relaten també el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 135, i el *Llibre de memòries...*, p. 349. ¶³⁰⁴ Segueix, ratllat: *mossén*. ¶³⁰⁵ Es tracta de Joan Aguiló Romeu de Codinats, fill i hereu del senyor de Petrés i aficionat a participar en justes poètiques. Felip II el nomenaria governador de la Plana i l'any 1556 batle general de

València. G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, II, p. 219. ¶³⁰⁶ Al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 135-136. es pot llegir «Dimecres, a XX de maig, vespra de la Assenció, a les set hores, partí lo emperador per a Monçó, a tenir corts a Monçó, als tres regnes. Y anà a dinar a Morvedre, hon stigué tot aquell dia, y tot lo dia de la Assenció». També apareix al *Llibre de memòries...*, p. 351.

a Barcelona, a embarcar-se l'emperador; e lo echselent duch de Calàbria, essent embarcat l'emperador, tornarà a Monçó a tenir corts generals ab la reyna Germana, sa muller.

¶^{60v} [172] *Presa de mestre Joan Gomis, sermonador.* A 25 de maig, 1528, prengueren los enquisidors a mosén Joan Gomis,³⁰⁷ prevere e mestre en taulegia, e li escrigueren béns —dihen que per eretje.

Disapte 1, dia de sent Martí, a XI de noembre, dit any, tragneren al damunt dit ensems ab altres; y ell per eretge, per sertes eretgies avia dites en la trona en diversos sermons; y l'enebiren de sermonar e de dir misa e d'epístola e d'avangeli y de hoir de confesió e de qualsevol cosa tocant a prevere; y desterat per tota sa vida de València, donant-li càrser perpetua allà hon los enquisidors voldran. E hixqué sense baret e hun siri vert en la ma e huna corda d'espart senyida.

*Llisència.*³⁰⁸ La quaresma de l'any 1540 fonch-li dada llisència de sermonar [per]³⁰⁹ lo reverent enquisidor que a nom Joan Gonsales,³¹⁰ y sermonà dita quaresma en Sant Esteve de la present ciutat de València.

Morí lo dit mestre Gomis dimarts a 24 de giner, 42, en València.

[173] *Presa de frare Martí Sanchis, de Sent Agostí, per luterà.* A 26 de maig, 1528, prengueren los enquisidors a frare Martí Sanchis,³¹¹ de Sent Agostí, e prior, en dit any, del monestir. E deyen perquè creya en les coses de l'eretge a nom Lutero, que stà en Alemanya, e li escrigueren los béns que tenia.

Disapte 1, dia sent Martí, lo tragneren ab siri vert e desterrat del regne de València per 4 anys e henebit de dir misa perquè creya en les coses del Lutero, eretje que stà en Alemanya.

¶³⁰⁷ Beneficiat en diferents parròquies valencianes, va estar escollit domer de la Seu el 1523. Vegeu M. M. CÁRCEL ORTÍ, «Los beneficiados de la catedral de Valencia en la primera mitad del siglo XVI», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI. Humanismo y reforma de la Iglesia*, València, IAM, 2022, pp. 83-175. Sobre el seu procesament per proposicions herètiques, vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Orígenes de la Inquisición española. El Tribunal de Valencia 1478-1530*, Barcelona, Península, 1976, p. 277. ¶³⁰⁸ Aquesta entrada, molt posterior, fou introduïda posteriorment, i també la següent. ¶³⁰⁹ Afegim la preposició, oblidada per l'autor. ¶³¹⁰ Segurament es tracta de Joan González de Munébrega, canonge de l'església del Sant Sepulcre de Calataiud i posteriorment

de la catedral de Lugo, provisor del bisbat de Mondoñedo i inquisidor dels tribunals de Sardenya, Valladolid, Sevilla, Conca i finalment València, a més de bisbe bilbilità des de 1547 fins a la seua mort, dues dècades després. Vegeu G. DE ARGAIZ, *La soledad laureada, por San Benito, y sus hijos, en las iglesias de España, y teatro monástico de la Santa Iglesia, ciudad y obispado de Tarazona*, Madrid, A. de Zafra y Obregón, 1675, VII, pp. 412-417. També A. M. ÁGREGA PINO, «El terno de don Juan González de Munébrega, estudio histórico-artístico», *Turiaso*, 13 (1996), pp. 95-110. ¶³¹¹ Protagonista del primer cas de luteranisme autòcton, va ser reconciliat i desterrat per quatre anys, sense altres penes majors. R. GARCÍA CÁRCEL, *Orígenes de la Inquisición...*, p. 126.

[174] *Partida de la reyna Germana per a Monsó a tenir corts*. A 30 de maig, 1528, se'n partí la reyna Germana per a tenir corts en Monçó, ensems ab son marit, lo duch de Calàbria, e l'emperador.³¹²

¶^{61r} [175] *Àpoca de la sisa del tall del drap e sedes*. A 4 de juny, 1528, fermà àpoca mossén Miquel Jeroni Berenguer, clavari dels sensals de València en l'any 1526, als arrendadors de la sisa del drap —que fuý yo la hu dels arrendadors—, de 700 lliures, les quals a rebudes per mans de Pere Tensà e Pere Domènech, majarers, en dit any 1526, de dit dret posats per València. Apar per dita àpoca rebuda per Gaspar Eximeno, notari escrivà de València, dit dia e any desús dit.

[176] *Presa de miçer Lloris, joriste, asesor de governador, per la enquisició*. Divendres, a 26 de juny, 1528, de matí, prengueren los enquisidors a don Leandre de Lloris, joriste e asesor de governador de València, con fos convés de part de mare, de què li cremaren la crema pasada sa mare e dos cosines germanes.³¹³

A [...] de [...] any [...] hixqué en altra crema que feren, ab siri vert y enebit de l'ofici de asesor de governador.

[177] *Fogaça*. Lo dia de Tots Sans, lo primer de noembre, 1528, los obrés de Sent Martí me donaren huna fogasa per a restituir-la l'any après, 1529, en lo matex dia de Tots Sans.

Lo dia de Tots Sans, any 1529, doní als obrers de Sent Martí hun ducat perquè fesen la fogasa e pan beneÿts, per mi, per al present dia de Tots Sans, e per ells lo doni lo ducat als panbeneÿters.

¶^{61v} [178] *Àpoca*. A [...] de dehembre, 1528, rebé Miquel Sanchis, notari, menor de dies, àpoca de 4 lliures, 10 sous, de dos anys, ço és, 152[...] en 152[...], de pensions de hun sensal que li responch en 27 de març, de 45 sous sobre hun molí de Gandia, la qual fermà la magnífica na Ysabel Mascó e de Albert, muller del magnífich Agostí Joan Albert, çitadà, segons més largament apar en dita àpoca.

[179] *Definició que fan a mi*,³¹⁴ *Ysabet Gosalbo, ma muller, y Magdalena Gosalbo e de Maçip*. Fon a 10 de noembre, 1528. Rebé Gaspar Gil e Joan Andreu,³¹⁵ notaris,

¶³¹² Vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Cortes del reinado de Carlos I*, València, Universitat de València, 1973, pp. 3–30. Les corts valencianes foren prorogades i el monarca «feu abilitar la persona del duch de Calàbria per a cloure-les, les quals clougé en lo mes de maig de l'any 1529, en lo monestir de Predicadors de València», com es pot llegir al *Llibre de memòries...*, p. 350. ¶³¹³ Lean-

dre Lloris, aessor del governador de València, consta en la nòmina dels processats per la Inquisició l'any 1528, per judaïtzant. Vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Orígenes de la Inquisición...*, p. 282. ¶³¹⁴ Escrit a l'interlineat: *a mi*. ¶³¹⁵ Es conserven llibres notariaus seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 35.

huna definició que fan les magnífich[e]s³¹⁶ na Magdalena Gosalbo e de Maçip, muller de Bernat Luís Maçip, mercader, e de na Ysabet Gosalbo e de Sòria, muller de mi, Jeroni Sòria, la qual fan en nom de hereves de³¹⁷ na Teresa Gosalbo, mare de³¹⁸ aquelles, a mi Geroni Sòria, segons appar per dita difinició, la qual tinch trellat en paper.

[180] *Àpoca*. Fon a XI de maig, 1528. Rebé Martí Magaluf, notari, huna àpoca que fermà Pedro Santa Crus, tintorer de draps, a Simó de Sori de 43, 2, 6, a compliment de tota qualsevol roba que lo dit aja tenyit a mon pare fins a la present jornada, segons apar mes largament en dita àpoca.

[181] *Àpoca*. Fon a 27 de noembre, 1528. Rebé àpoca Pere Magaluf, notari, que fermà Agostí Domingues, llaurador de València, a mi, Geroni Sòria, de 42 lliures, [...] sous, per raó de [...].

||^{62r} [182] *Moça de mon pare*. Fon a VIII° de març, 1528. Fonc afermada Catherina Cabreriso ab en Simó de Sori, pare de mi, Geroni Sori, per lo pare de òrfens, a temps de sis anys e mig, per XX lliures y robes acostumades, segons fur de València, segons appar ab acte rebut per lo scrivà de dit pare de òrfens en dit dia e any desús dit.

Lo darrer de juliol, 28, se n'anà la dita Catherina de sa casa.

||^{62v} [*en blanc*]

||^{63r} (†) *Yhesus* (†)

Any 1529

[183] *Nau se cremà en la plaja de València*. Divendres, a 8 de giner, 1529, se cremà huna nau en la plaja de València en què hi avia llanes e forment. E s'estalvià tota la gent e part del forment e de les lanas, la qual carregava per a Gènova e descaregava lo forment.

[184] *Trellat de huna letra de desafiu tramesa a mi Hieroni Sòria sta nit, dimarts, vespra de sent Sebastià, que contam denou de janer, DXXVIII^o*.

¶³¹⁶ Afegim la vocal oblidada per l'autor.

¶³¹⁷ Segueix, ratllat: *Joa-*.

¶³¹⁸ Escrit a l'interlineat: *mare de*, damunt: *botiguer de draps*, ratllat: *de*, repetit.

Vos spere ab huna capa y una spasa y un punyal a la porta de la Verge Maria del Socors, de les nou hores de la nit fins a les onze, per mostrar-vos que sou hun çivil y molt mal criat home. Fet a XVII de janer, DXXVIII^o.

Andreu Martí Pineda,³¹⁹ notari de València.

Sobrescrit: A Hieroni Sòria sia donada.

[185] *Resposta de la damunt dita letra de desafiú.*

(†) *Yhesus* (†)

Esta nit, vespra de sent Sebastià, que contam denou de giner MDXXVIII^o, rebí huna letra vostra y per aquella m'enviaiu a dir que de les nou hores a les honze de la nit m'esperau a la porta de la Verge Maria del Socós per a dar-me a entendre que só hun sevil y molt mal criat home. Y estich molt meravellat de vós, sent notari y persona que us teniu per discret, desafiar a dengú ^{63v} y elegir lo loch e les armes y a tal hora, perquè encara que siau molt home de bé, m'a paregut no anar aquí; y perquè³²⁰ cregau que tinch gana de satisfacer a vostra voluntat, vos espere demà dimecres, dia de sent Sebastià, en Alfara de mosén Cruelles; y demanareu de mi a Vilana, que ell vos portarà hon yo seré. Y sent vós e yo junts, nos podrem anar en loch que tindrà efecte vostra entençió. Y allí me podreu acusar la mala criança que dieu y yo a vós la vostra. Y perquè paraules no fan al cas, no vull satisfacer per letra, pux que crech serem en loch a hon no seran mester. Y espere-us demà fins a les dos hores après migjorn. Feta esta nit, vespra de sent Sabastià, a XVIII° de janer, MDXXVIII^o.

Jeroni Sòria

Sobrescrit: Andreu Martí Pineda, notari.

En axí que fórem en sent Anofre, a les set hores de matí, ens apartàrem a la volta dels Germanells, en hun baranch avall, fora camí, molt apartats, e ns batérem mija hora, de què tingué ell huna coltellada en lo bras de la capa e 3 estocades al coll, e nenguna lo encarnà. E yo huna coltellada al muscle e altra en la falda del sayo, e huna en lo dit polse de la mà de la espasa. E d'esta fuý nafrat e no molt. E stant en açò, nos departiren huns casadors e ns feren cavalcar a Sent Hanofre; e yo li dexí la mia cavalcadura, que era huna gentil aca d'Irlanda, que parexia cavall. Ell en la sella e yo en les anques, venguérem com a germans a València, de què lo meu colp no fon res. Lo dit desafiú fon per ma cunyada, na Maçipa, per causa dels

¶ ³¹⁹ Sobre aquest notari lletraferit, vegeu T. MARTÍNEZ ROMERO, «L'obra profana d'Andreu Martí Pineda i la literatura valenciana a

la primera meitat del XVI», *Llengua & Literatura*, 12 (2001), pp. 77-104. ¶ ³²⁰ Escrit a l'interlineat: *no anar aquí y perquè*.

béns de ma sogra, que ell era procurador d'ella e may me feu desdir res del que ell s'obliguà en sa letra.

[186] *Compra de la alqueria al camí de Picasent*. A 26 de Giner, 1529, Geroni Sòria e Ysabet Goçalbo y de Sòria compràrem [...].

¶^{64r} [187] *Atenallat l'Encubert segon*.³²¹ Disapte, a 30 de giner, 1529, atenallaren a hu que's feya Encubert. E feren damunt hun carro de dos bèsties hun cadafal ab dos foguers de foch, ab tenalles, e anava ligat al modo de sent Visent, feta una creu, a cavall damunt huna biga; e a les espatles huna biga foradada en dret del cap e per lo forat pasava un dogal del coll. E quant fon a la entrada de la Freneria, los capellans que anaven ab ell e la reyna li feren dar hun garot, perquè no desesperàs. E de allí avant l'anaven atenallant, fent-li la volta acostumada. E quant fon a la forca del Mercat, cremaren lo carro y a ell e li levaren lo cap e'l posaren en la forca del Mercat, ab hun ferro passat per lo cap.

[188] *Àpoca de la beata Estanyola*. A XII de febrer, 1529, rebé Miquel Sanchis, notari, menor de dies, àpoca que fermà na Jerònima Estanyola, beata, de la paga de maig, 1528, de 5 lliures, 5 sous, e més, 1 sou, 8 diners, de despeses; la qual fermà de mi, Jeroni Sòria, per pensió de hun sensal que tots anys li responch.

[189] *Esquarteraren tres hòmens comovedors nous de la Germania*.³²² Dimecres, a 17 de febrer, 1529, esquarteraren tres hòmens que volien tornar a moure la Germania; la hu és hun fuster, està a la plasa del Palau del Bisbe, a nom [...]; e l'altre hun sastre de Alsira, a nom [...]; l'altre hun llaurador, a nom Albert, que està al costat de l'ort de don Jeroni Cabanyelles; los quals tragueren a cavall de la presó, els feren la volta acostumada e, quant foren a la plasa de la Seu, los pujaren en hun cadafal que·ls...³²³

¶^{64v} [180] *Obligació feta per na Margalida Langlés e de Sòria a Viçent Borell*. A 9 de març, 1529, rebé Pere Magaluf, notari, hun acte de obligació, que s'obligà ma mare, na Margalida Langlés e de Sori, a Visent Borell, mercader, en 53 castellanés, ½, les quals me donà Visent Borell a mi, Jeroni Sori a cambi, per a fira de maig, any present.

¶³²¹ Al marge esquerre hi ha un dibuix que vol representar toscament el turment al personatge. Ofereix la notícia el notari Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 395-396. Segons J. Agramunt, «el año 1529, a 20 de enero, sentenciaron un castellano, que se decía Alonso de Vitoria, porque había trazado levantarse por rey de Valencia. Y como se le provó la traza que tenía hecha, le atenazaron y le dieron garrote, y

después le quemaron junto a la horca y le quitaron la cabeza y le pusieron al portal de San Vicente». E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 102. ¶³²² Ho corrobora Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, p. 397. ¶³²³ Acaba la frase així. Potser caldria afegir *feren*. Segueix: *Carregament de çensal de III milia sous A XX de febrer, 1529, en Simó de Sori e Margalida, sa muller, e Geroni Sòria (pasar avant 69)*.

A 2 de febrer, any 1530, rebé dit Pere Magaluf, notari, acte escansel·lant lo damunt dit contracte; e a major cautela, se té per content de qualsevol cambis aja dat a mi, Jeroni Sòria, e a mon pare Simó de Sòria.

[191] *Obligació feta per Simó de Sòria e altres a Baltazar Miquel, ciutadà.* A 1 de abril,³²⁴ 1529, rebé Jaume Menor, notari, hun acte de obligació que s'obligà mon pare e Jeroni Sòria e Pere Magaluf, notari, a Baltazar Miquel, ciutadà, en pagar 73 lliures per lo preu de huna cadena, a pagar de huy en sis mesos.

A 22 de dehembre, dit any, escansel·lat lo damunt dit debitori Baltazar Miquel, ciutadà, rebuda per lo dit Jaume Menor, notari de València.

[192] *Obligació fa Pere Magaluf e Jeroni Sòria a na Betriu Torres.* A 16 de abril, 1529, rebé Jaume Menor, notari, hun acte de obligació, que s'obligà Pere Magaluf, notari, e Jaume Sòria, a na Betriu Torres, viuda, en pagar 72 lliures per lo preu de tres draps [...] ³²⁵ de sort blaus, ³²⁶ a raó 24 lliures, sous cascú, a pagar de huy en quatre mesos.

A 5 de giner, 1530,³²⁷ escansel·là lo damunt dit acte na Betriu Torres, viuda, que rebé de Jeroni Sòria 54 lliures, sous e per mans de Simó de Sori 18 lliures, sous, les quals per ella donà a [...] Seguer, sesionari de la dita na Torres; la qual escanselació rebe lo dit Menor, notari, en dit dia e any desús dit.

¶^{65r} [193] *Àpoca que fermà Bernat Lluís Maçip a Jeroni Sòria.* A 15 de maig, 1529, rebé Pere Magaluf, notari, àpoca, la qual fermà Bernat Luís Maçip, cunyat meu, a mi Jeroni Sòria, que's té per content de tot lo temps del loguer de la botiga, per la mitat li'n toca a ell, des del dia del pagament fins lo darer de agost primer vinent, entés e comprés qualsevol roba que de la mia botiga aja pres, axí ell com altri per ell, segons més largament conté en dita àpoca, la qual tinch registrada en libre de albarans de mà de dit Magaluf.

[194] *Carregament*³²⁸ *de violari de Viçent Trilles,*³²⁹ *notari, 20 ducats.* A 20 de maig, 1529, nos obligàrem yo, Jeroni Sòria, e Pere Magaluf, notari, e Hisabet Gil, sa muller, en hun violari de 20 ducats, lo qual se prengué de Viçent Trilles, notari, de què ne prengué Pere Magaluf 13 ducats e yo 7 ducats, segons apar ab acte rebut per Gaspar Nofre Jovera,³³⁰ notari de València, dit dia e any.

¶³²⁴ Escrit a l'interlineat, damunt *març*, ratllat.

¶³²⁵ Hi apareixen unes lletres que no hem sabut desxifrar. ¶³²⁶ Deu fer referència a un tipus de tela de cotó que provenia de Llevant. ¶³²⁷ Escrit a l'interlineat, damunt *23 de noembre, 1531.*

¶³²⁸ Escrit dalt del mot *Obligació*, que apareix ratllat. ¶³²⁹ Es conserven protocols seus a l'Ar-

xiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 583. ¶³³⁰ Es conserven llibres notariaus seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 289-290.

[195] *Obligació de Rúvio, perayre*. A 27 de joliol, 1529, rebé Pere Magaluf, notari, acte de obligació, que s'obligà Gaspar Rúvio, perayre, e sa mare, na Betriu Rúvio, a mi, Geroni Sòria, que per quant fermara en huna moratòria de crehedors, que per dit acte no fos perjuhí al primer acte que s'obligà pagar-me dins dos anys, als qui té en fer draps, en suma de 70 lliures, segons conté en dit acte de obligació rebut per Francés Alfonço, notari, a 14 de giner, 1528.

¶^{65v} [196] *Nova de la embarcada de l'emperador en Barcelona per a Ytàlia*.³³¹ Divendres a 30 de joliol, 1529, vingué nova en València que dimecres, a 28 de dit, s'era embarcat la magestat de l'emperador don Carlos e rey nostre en la ciutat de Barçelona, per anar a Ytàlia, e s'embarcà ab [...] galeres e [...] naus, que per tot foren [...] veles. Y ell anava en la galera de Andria Dòria,³³² a soles, sense cavaller dengú, sols Andria de Òria, capità, de nació de Gènova, e la gent que'ls servien. E asò volgué l'emperador, que dengun cavaller anàs, perquè los cavallers d'Espanya murmura-ven, que per què's volia l'emperador fiar ab ell, que era traïdor, que essent enans capità de França e ara s'era ligat ab Espanya. E venint a notícia Andria de Òria, s'aplicà a sa magestat que volgués anar ab altra galera, e dix-li lo per què. E llavós³³³ dix l'emperador, que per vida de la emperatris, que no iria dengú en ella, si no ell e Andria de Òria. E après respongué Andria de Òria e prengué de les barbes e dis que, a pesar de quien pesare, ell lo posaria en Ytàlia. E axí s'embarcaren, de hon feren pregàries en la Seu de València, fins vingués nova del desembarcar.

A 7 de setembre, 1529, vengué nova de Jènova, com era aribat lo emperador al tota l'armada en Jènova, l'endemà de la Verge Maria de Agost, a salvament, de què feren en València profecçó de gràcies.

[197] *Tachació per lo pare de òrfens de Catalina, moça de la Pobla. Moça*. A 26 de agost, 1529, me tachà lo pare de òrfens, que a nom Jeroni Durà, notari, per sinch anys e set mesos estigué ab mi Catalina [...], de la Pobla de Benaguasir, 396 sous; valen 19 lliures, 16 sous; de què paguí per la mia part 8 sous, 6, segons appar ab acte rebut per Luís Vera, notari, escrivà del pare de òrfens.

¶³³¹ La notícia apareix al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 135-136. I també al *Libre de memòries...*, p. 351. ¶³³² Andrea Dòria (1466-1560), almirall genovés nomenat per Carles I capità de la flota imperial de la Mediterrània, i qui el va recompensar per les accions contra Tunis, Prevesa i Alger, fins arribar a ser conseller d'estat. L. CAPELLONI, *Vita di Andrea Doria*, Génova, V. Canepa, 1863; E. PETIT, *Andrea Doria, un ammiral condottiere aun XVI siecle (1466-1560)*,

París, Maison Quantin, 1887; J. GARCÍA MERCADAL, *Juan Andrea Doria, condottiero y almirante del emperador Carlos V (1466-1560)*, Madrid, El Gran Capitán, 1944; i S. FERNÁNDEZ CONTI i M. RIVERO RODRÍGUEZ, «Doria, Andrea», dins J. Martínez Millán i C. J. de Carlos Morales (dirs.), *Felipe II (1527-1598). La configuración de la Monarquía Hispana*, Salamanca, Junta de Castilla y León, 1998, pp. 365-366. ¶³³³ Segueix, ratllat: anà.

¶^{66r} [198] *Carregament de violari de 70 ducats, pres de Gerònima Àngela Almenara.* A 9 de setembre, 1529, prenguí hun violari de 70 ducats de na Gerònima Àngela Almenara, donzella, a rahó 3 sous per ducat, de què se obligà Pere Magaluf, notari, e Ysabet Gil, sa muller. E yo, Jeroni Sòria, e mon pare, Simó de Sori, e na Ysabet Gosalbo, muller de Jeroni Sòria, ab procura de la dita, férem fermança al dit Magaluf. És de pençió de 10 lliures, 10 sous cad·any, pagador a 11 de març e setembre, migerament, segons apar ab acte rebut per Joan Nofre Bernich,³³⁴ notari. És a vida de la dita Almenara e del noble don Joan Munyós, fill de don Rodrigo Munyós, senyor de Ayòder, y ab consignació del loguer de la casa de mon pare, la gran.

Dit dia lo dit notari rebé acte de guardar de dan al dit Pere Magaluf.

És mort don Joan Munyós en València, en l'Espital General, soptat, en quaresma, en l'any 1539, esent administrador Saera, ciudadà. És morta [...].

[199] *Regonexença de Françés Bonet, de Puçol, a ma mare.* A XI de setembre, 1529, rebé Pere Magaluf, notari, acte de regonexença que fa Françés Bonet, laurador de Puçol, regonexent e confesant que encara que ma mare, na Margalida Langlés e de Sòria, aja escansel·lat lo caregament de sensal que responia lo dit Bonet e diga en dit quitament que a rebut los dinés de contants, és la veritat que ell no a dat dinés a la dita ma mare, sinó que yo, Jeroni Sòria, e rebut los dinés per la cort de Puçol, en virtut de huna execució feta per la cort de la Governació e donat manament executiu a 24 de febrer, any 1520, e feta execució en Puçol, fins a venda de huna terra campa és obligada en dit sensal, com a la dita terra, com se carregà lo sensal, era vinya e ara és campa; la qual terra comprà Jaume Bonet, son germà, en dit loch, per la cort de Puçol.

¶^{66v} [200] *Obligació fa Pere Magaluf, notari de València, e altres, a Gostí Parent.* A 15 de setembre, 1529, rebé Gaspar Nofre Jovera, notari de València, acte de obligació, lo qual se obligà Pere Magaluf, notari, e Pedro Alimany, venedor de forment, e yo, Jeroni Sòria, en donar Agostí Parent, botiguer de draps, 35 lliures, les quals deu Joan Guimerà, corredor de orella, d'esta forma: cada mes 1 liura, 1 sou. E si per cas faltava huna mesada de pagar dit ducat, que pugua executar per tot lo prencipal, comensant la primera mesada a 15 de octubre primer vinent.

[201] *Carregament de violari de 80 ducats.*³³⁵ A XX de setembre, 1529, prenguí hun violari de 80 ducats de mossén Joan Nofre Penaroja,³³⁶ cavaller, comanador de Munteza, de pençió de 12 lliures, a rahó 3 sous per ducat cad·any, en què s'obli-

¶³³⁴ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 74-75. ¶³³⁵ Tot seguit, però afegit poste-

riorment, Sòria va escriure: *És finit lo present violari, perquè són mortes les vides.* I, al marge esquerre: (†) *És fenit.* ¶³³⁶ Apareix esmentat per H. DE SAMPER Y GORDEJUELA, *Montesa ilustrada...*, II, pp. 183 i 645.

gua Pere Magaluf, notari, e Hisabet Gil, sa muller, e mon pare, Simó de Sòria, e yo, Jeroni Sòria, e ma muller, Hisabet Gosalbo, ab procura d'ella, me obliguí yo. Apar ab acte rebut per Juan Nofre Bernich, notari, dit dia e any.

Comença la primera paga a 21 de març, 1530, e l'altra en setembre après vinent, any 1530.

Lo qual violari fon carregat a vida del dit comanador e de don Jeroni Servató, fill de don Joan Servató, quòndam. E fiu-li carta de endemnitat al dit Magaluf e sa muller, rebuda por lo dit Bernich, e consignació al dit comanador sobre hun sensal. Me respon la erència del comanador de Crist, Penaroja, de consenblant cantitat yo li responch.

És mort don Jeroni Servató a [...] de [...], any 1536, en València, lo qual era cassat ab la filla del senyor do Bunyol.

És mort lo comanador Penaroja disapte, a VI de abril, any 1537, en València, en casa son germà, mossén Jaume Penaroja, hereu de aquell.

Lo dit violari a fenit, e la propietat e pençons, per mort dels damunt dits, com fos a vida d'ells.³³⁷

¶^{68r-338} [202] *Rota del Gran Turch*.³³⁹ Disapte, a XX de noembre, 1529, vingué nova que lo rey d'Ongria, don Fernando,³⁴⁰ germà de l'emperador e rey nostre, don Carlos, avia romput lo Gran Turch e mort molta gent en huna çitutat nomenada Vienna, en lo ducat de Àustria, segons més largament conte en la letra tramesa per sa magestat al duch de Calàbria y la reyna Germana, sa muller, virey de València, segons és la següent.

El rey.

Illustrísimo duque, nuestro muy caro primo, y serenísima reyna, nuestra muy cara señora madre, y lugartinyientes generales:

De Plasència os escrevimos postreramente hun aviso de la venida del Turco en nuestro archiducado de Àustria, el qual asentó su serco sobre la çiudad de Vienna

¶³³⁷ Des de *És mort don Jeroni...* afegit posteriorment. ¶³³⁸ Novament es produeix un salt en la foliació, i no existeix el full 67. ¶³³⁹ Sobre aquell episodi bèl·lic, vegeu R. SÁEZ ABAD, *El sitio de Viena. 1529*, Saragossa, HRM Ediciones, 2013. ¶³⁴⁰ Ferran I d'Habsburg (1503-1564), arxiduc d'Àustria, rei d'Hongria i Bohèmia i des del 1558 emperador d'Alemanya. Sobre la seua figura, vegeu A. LOPE HUERTA, *Fernando I de Habsburgo*, Alcalá de Henares, Ediciones Brocar, 2002; *Fernando I. Un infante español emperador*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 2003; *Ferdinand I.*

Catálogo de la exposición celebrada en Viena, Viena, Kunsthistorisches Museum, 2003; M. FUCHS i A. KOHLER (eds.), *Kaiser Ferdinand I. Aspekte eines Herrscherlebens*, Münster, Aschendorff, 2003; A. KOHLER, *Ferdinand I. 1503-1564. Fürst, König und Kaiser*, Múnic, C. H. Beck, 2003; W. SEIPEL (comp.), *Kaiser Ferdinand I. 1503-1564. Das Werden der Habsburgermonarchie*, Viena, Skira, 2003; i A. ALVAR (coord.), *Socialización, vida privada y actividad pública de un Emperador del Renacimiento. Fernando I, 1503-1564*, Madrid, Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, 2004.

con tanto numero de gente que se afirma que por todas partes la tenia çenyida y çircundada de hombres, por espaçio de quatro leguas en derredor. E luego començó de combatir por todas partes y hazer el mayor esfuerço que pudo por tomarla, con determinaçión de poner a cuchillo y matar a quantos estavan dentro, por no se la aver rendido, donde se allava la nobleza y cavalleria de Alemania en numero de veynte y dos mil hombres de pelea, sin la gente de la tierra. Y plugo a Dios de darles tal graçia y tan buen ánimo que se defendieron valerosamente de muchos y resios combates que los turcos les dieron, por donde viendo el Turco que en este exerçiçio le avían muerto quasi la mayor parte de su gente, que eran crestianos renegados de diversas naçiones, y perdiendo la esperança de sallir con su entençión, y teniendo aviso que el serenísimo rey de Hungría, mi ermano, venía con todo el exército que en tan breve tiempo él pudo juntar, determinado de dalle la batalla o socorrer la çiuadat, que estava mal provehida de vituallas, a los XV del mes presente, de noche, levantó su campo y se fue por donde vino con mucha afrenta y grande perdida de gente. Y quando partió el correo ¶^{68v} que a trahido esta nueva, dexava ya el Turco y su exército çinco leguas fuera de Áustria, por donde se espera que en breves días, con ayuda de Dios, nuestro Señor, el serenísimo rey, mi ermano, cobrara todo lo que nuevamente el Turco le avía ocupado, de su reyno de Ungría. Y por ser la nueva tal, avemos mandado luego avisaros d'ella.

El lunes passado, que fueron XXV d'este mes de octubre, partimos de Plazença y ayer entramos en esta çiuadat, donde se nos hizo muy honrado y solemne reçeбimiento por los tres legados cardenales que se vinieron delante por toda esta çiuadat y pueblo. Y luego passaremos a Bolonya a vernos con nuestro muy santo padre, que allí nos espera, donde, mediante la graçia de Dios, nuestro Señor, los dos miraremos en la orden y asiento que conviene en las cosas de Ytalia y paz universal de la cristiandat. Y sea ilustrísimo duque y serenísima reyna, Dios, nuestro Señor, en vuestra guarda continuada.

En Parma, a XXVIII días de octubre, anyo de MDXXXVIII^o anyos.

Yo el rey

[203] *Àpoca de la beata Estanyola fa a Jeroni Sòria.*³⁴¹ A XXVI de noembre, 1529, na Gerònima Estanyola, beata, fermà àpoca a Jeroni Sòria, de 5 lliures, 5 sous, de la paga de maig passat e any present, rebuda per Miquel Sanchis, notari, menor de dies, en dit dia e any desús dit.

[204] *Moça afermada per lo pare de òrfens a Jeroni Sòria.* A 2 de dehembre, 1529, me afermà a mi, Jeroni Sòria, lo pare de hòrfens, a Magdalena, mosa, per temps de huit anys, per 20 lliures e robes acostumades segons fur de València, que es

¶³⁴¹ Tant aquesta entrada com la següent es troben cancel·lades a l'original.

7 lliures, 10 sous, per les robes; lo qual temps començà lo primer de octubre, any present, en València, segons appar ab acte rebut per Jeroni Durà, notari, pare de hòrfens, e per Luís Vera, notari escrivà, de què paguí per ella e per mi, VI sous.

Morí en València, en les morts de l'any 1530, a 21 de juny.³⁴²

||^{72r}

(†) *Yhesus* (†)

Any 1530

[205] *Definició entre mi e na Maçipa, ma cunyada.*³⁴³ A 7 de febrer, any 1530, Luís Avenar, notari, rebé acte de difinició entre mi, Jeroni Sòria, e na Magdalena Goçalbo e de Maçip, yo, en mon nom propi, y ella en nom de hereua de na Tereza Gosalbo, mare sua, per la mitat de què'n donà gràcia, per pacte 20 lliures, segons més largament conté en dit acte. Tinch-la en pergami.

[206] *Escanselació de sesió feta per Seguer.* A 9 de noembre, 1530, rebé Miquel Peris de Montagut,³⁴⁴ notari de València, acte de escanselació, que escansel·là [...] Seguer huna seció que li feu na Betriu Torres, viuda, contra Pere Magaluf, notari, e contra mi, Jeroni Sòria, de 18 lliures, sous, segons més largament conté en dit acte de escanselació.

[207] *Àpoca fa Gaspar Molins, lençer, a Geroni Sòria.*³⁴⁵ A 15 de dehembre, 1530, rebé Miquel Peris de Montagut, notari de València, àpoca que fermà Gaspar Molins, lenser, a mi, Jeroni Sòria, de 12 lliures, sous, a compliment de qualsevol roba yo de sa botigua aja pres fins a la present jornada.

||^{72v} [208] *Àpoca ferma Loís Durbà, de Alfafar.* A 22 de dehembre, 1530, fermà àpoca Luís Durbà, laurador de Alfafar, a mi, Jeroni Sòria, que's té per content de tots los treballs fets per mi en lo arrendament de Alfafar e Benetúçer, la qual rebé Miquel Peris de Montagut, notari de València, en dit dia e any desús dit.

[209] *Morts de peste.*³⁴⁶ A [...] de [...], any 1530, se moriren de peste en València, morint cascun dia 100 persones e 150 e molt més, aminvant e crexent. E axí dura fins a [...] de [...].

¶³⁴² Tot seguit apareix la notícia –molt posterior– que oferim a l'Apèndix I, sobre el Concili de Trento. Per això, també, es produeix el salt en la numeració de les pàgines en la present edició. ¶³⁴³ Aquesta entrada i les dues següents, apareixen cancel·lades a l'original. ¶³⁴⁴ Potser es tracta del Miquel Peris de qui es conserven

llibres notariais a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 444.

¶³⁴⁵ També apareix cancel·lada aquesta anotació. ¶³⁴⁶ Altres anotacions coetànies també són molt lacòniques, com ara la del *Llibre de Antiquitats...*, I, p. 137: «En lo stiu de l'any

Any 1531

[210] *Obligació feta a Joan Daguí, formenter.*³⁴⁸ A 24 de giner, 1531, me obliguí yo, Jeroni Sori, e mon pare, Simo de Sori, a Joan Daguí, mercader de l'almodí de València, en 50 lliures, sous per tants albarans de València, me portà, per temps de 4 mesos, de hui en avant. Apar ab acte rebut per Antonio Peres,³⁴⁹ notari de València, en dit dia e any desús dit. Té penyores.

Escanselació de l'acte. A 29 de agost, 1531, paguí al dit Daguí 50 lliures, sous y despeses m'a fet. Y fon escansel·lat lo contracte rebut per dit notari, al peu de l'acte, y en la cort de CCC sous, confesió feta per dit Daguí, com és pagat; y escanselació de les penyores, rebut per Antoni Nos,³⁵⁰ notari, escrivà de la cort de CCC sous, en lo dit dia e any desús dit.

[211] *Obligació feta a Anton Delós, mercader.*³⁵¹ A 18 de abril, 1531, nos obligàrem, mon pare, Simó de Sori, e yo, Jeroni Sori, a Anton Delós, mercader, en 50 lliures, sous per tants albarans de València, a pagar de huy en 4 mesos, segons appar ab acte rebut per Benet Bonavida, notari, en dit dia e any desús dit.

Escanselació de l'acte. A 15 de abril, 1532, escansel·là lo dit Anton Delós, mercader, lo sobredit contracte, y lineat en protocol. Apar ab acte rebut per dit notari en dit dia e any desús dit.

||64v [212] *Restituïció a mi feta.*³⁵² A 28 de abril, 1531, me feren huna restituïció de 9, 6, 8 per intervenció del doctor Salaya, e li fiu albarà de la mia mà, de dita cantitat, redreçat al dit doctor Salaya.

[213] *Àpoca fermà Sabastià Boroy, sastre.*³⁵³ A 13 de juny, 1531, fermà àpoca Sabastià Boroy, sastre, de 20 lliures, sous com a sesionari de dona Mundina Boil, senyora de Alfafar, segons més largament apar per dita àpoca rebuda per Jaume Lluna, notari, criat de Felip Martí,³⁵⁴ notari, dit dia e any desús dit. Tinch-la en forma.

DXXX, hi hagué una gran peste en València. Començà en abril y donà's la copa lo dia de sant Agostí, a XXVIII de agost». Recorda aquesta pesta, també, G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, III, p. 601. Vegeu A. NOGALES ESPERT, *La sanidad municipal...*, pp. 102-103, i els treballs citats més amunt. ¶³⁴⁷ La numeració retrocedeix ara. ¶³⁴⁸ Les dues entrades d'aquest full apareixen barrades, cancel·lades. Al marge esquerre apareix una creu per marcar l'entrada. ¶³⁴⁹ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi

de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 431-432. ¶³⁵⁰ Es conserven protocols d'aquest notari a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, pp. 216. ¶³⁵¹ Al marge esquerre apareix una creu per marcar l'entrada. ¶³⁵² Aquesta entrada i les dues següents apareixen cancel·lades. ¶³⁵³ Al marge esquerre: *Ferma*. ¶³⁵⁴ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 318-319.

[214] *Àpoca fermà mossén Albert, ciutadà.*³⁵⁵ A 16 de juny, 1531, fermà època Agustí Joan Albert, ciutadà, de 2 lliures, 5 sous, com a procurador de Ysabel Mascona e de Albert, sa muller, rebuda per Luís Avenar, notari, de la paga de març, any 1530, de pensions del molí de Gandia; la qual tinch en forma.

[215] *Mort de Çetina, cavaller.* Diumenge, a 19 de juny, 1531, mataren al fill de mossén Çetina, cavaller, degollat de un colp de punyal³⁵⁶ en casa sua. E fon fama que'l feu matar mosén Eximén Pèriz Figuerola, joriste, e viçicanseller de València, e sos fills, e mestre [...] d'Oleza, metge, perquè auria agut donzella a la filla del dit viçicanseller, de què foren presos lo dit viçicanseller e mestre d'Oleza.

A 10 de octubre, 1531, hixqueren los fills del viçicanseller ab sentència per la corona e lo viçicanseller e mestre d'Olesa per l'audiència en favor.

¶^{66r}³⁵⁷ [216]³⁵⁸ E de la paga de noembre, 1534, 6 lliures, que totes les sobre dites cantitats prenen suma de dites 36 lliures, segons consta per dita sesió rebuda per Luís Avenar, notari, dit dia e any desús dit.

[217] *Àpoca que fermà mestre Nicolau, sabater, a Geroni Sòria.* A 19 de octubre, 1531, ferma època mestre Nicolau Sart, sabater, a mi, rebuda per Pere Magaluf, notari, de 7 lliures, 13 sous, 2, de tota e qualsevol roba aja pres de sa casa per a mi e casa mia, ab 13 sous, 8, de hun parell de estivals maroquins prengué Miquel Velart, mestre de mos fills, segons més largament appar per dita època. Tinch-la continuada en libre de albarans, de mà del dit Pere Magaluf, notari.

[218] *Sesió feta a Bernat Maçip per Geroni Sòria.* A 24 de octubre, 1531, fiu sesió yo, Geroni Sòria,³⁵⁹ a Bernat Luís Maçip, cunyat meu, de 9 lliures, les quals yo li devia de hun any, de la sua part del loguer de la botiga, que començà lo primer de setembre, 1530, e finí lo primer de setembre, 1531, ço és, sobre Miquel Lopis de Sori,³⁶⁰ logater de la casa de la Lonja, que és migera entre mi e lo dit Maçip, ço és, de la paga de noembre, 1534, 1 liura, 10 sous e 7 lliures, 10 sous de la paga de maig, 1535, segons apar per dita³⁶¹ sesió, rebuda per Luís Avenar, notari, en dit dia e any desús dit.

¶^{66v} [219] *Crema de conversos e treta de mossén Gomís, sermonador.* A 11 de noembre, 1531, dia de sent Martí, cremaren e tragneren a penitència 40 persones, entre

¶³⁵⁵ Al marge esquerre: *Ferma*. ¶³⁵⁶ Escrit a l'interlineat: *degollat de un colp de punyal, damunt a punyalades*, que apareix ratllat. ¶³⁵⁷ Es torna a produir un salt en la numeració. ¶³⁵⁸ Les tres entrades d'aquesta pàgina es troben cancel·lades. Aquesta primera, a més,

sembla incompleta. ¶³⁵⁹ Escrit a l'interlineat: *yo, Geroni Sòria*. ¶³⁶⁰ Per les dates, no es deu tractar del també dietarista Miquel Jeroni Llopis i Sòria, nebot de l'autor. Vegeu J. MARTÍ I MESTRE, «El dietari del ciutadà...», pp. 19-36. ¶³⁶¹ Segueix, ratllat: *època*.

hòmens e dones, e cremats 12; de hon y avia moltes fetilleres e molts moriscats. Y entre·ls altres tragueren a mestre Joan Gomis, sermonador, per eretje, perquè avia sermonat moltes eretgies; y enebit de sermonar e de prevere, e desterat de València, e dant·li càrser perpètua on los reverents enquisidors volran. E també tragueren a mestre Françés Fabra, metge, a penitència, per sert temps. Nostre Senyor tals eretgies nos guarde l'enteniment, per sa infinita misericòrdia de tals eretgies.

¶^{69r}³⁶²

(†) *Yhesus* (†)

Any 1532

[220] *Pau e treua feta entre Anton Delós e Geroni Sòria*. A 21 de febrer, 1532, fermí pau e treua ab Anton Delós, botiguer de draps, yo, per la seca de la moneda, la qual rebé Vicent Trilles, notari de dita seca, y ell la fermà per la cort creminal.

[221] *16 fustes de moros foren en la vall de Alfàndech*.³⁶³ Divendres de matí, a 15 de agost, 1532, vingueren 16 fustes de moros de Alger de front la vall de Alfàndech e desenbarcaren y entraren fins a la vall, de denit. E se'n portaren 300 hòmens e dones e molta roba, de què l'endemà de matí hisqué lo duch de Gandia —a nom don [...]—³⁶⁴ e don Francisco Sentelles, fill de don Jerobí Sentelles e nebot del comte de Oliva, que a nom lo comte don Serafi Sentelles, ab 200 hòmens a peu e 25 de cavall, los alcansaren a la calçada de la vall y que tengueren gran pelea; e foren morts 10 moros e nafrats molts y 3 crestians, y nafrats sis, per què los moros anaven de fogida a la mar, a embarcar-se. E fon nafrat lo dit don Fransisco de huna sageta en la caixa,³⁶⁵ y restà alesiat de la cama; e lo duch, li mataren lo cavall e caygué del cavall e tantost li'n donaren altre cavall y li pegaren una sageta en la cara e resta lo ferro en la gola.³⁶⁶ E axí s'embarcaren, peleant, en les fustes.

¶^{69v} [222] *Trencada del Micalet*. A 4 de octubre, 1532, se trencà la campana del Micalet fent alegries per huna victòria tengué l'emperador, contra lo Turch, en lo ducat de Àustria, en huna çitutat que a nom Vienna.³⁶⁷

[223] *Acte de obligació fa Luís Avenar, notari de València, a Geroni Sòria*.³⁶⁸ A 19 de moembre, 1532, se obligà Luís Avenar, notari de València, a mi, Geroni Sòria, per

¶³⁶² Nou salt en la numeració. ¶³⁶³ Ofereix, també, la notícia, Miquel García. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 402-403. ¶³⁶⁴ Es tracta de Joan de Borja i Enríquez de Luna. Tant d'ell com d'altres personatges de la família Centelles hem donat dades més amunt. ¶³⁶⁵ Escrit a l'inter-

lineat: *en la caixa*. ¶³⁶⁶ Escrit a l'interlineat: *y li pegaren una sageta en la cara e resta lo ferro en la gola*. ¶³⁶⁷ Afegit posteriorment, i d'una altra mà: *Se buydà el any 1539*, com se diu en la carta 106, p. 1. ¶³⁶⁸ Aquesta notícia i la següent apareixen cancel·lades.

Pere Barreda, flaquer, ço és, assegurant-me per [...] Bareda, fill de dit Pere Barreda, tot lo dany me poria venir per lo dit [...] Bareda, a causa que no fermà en huna venda que lo dit Barreda m'a feta de huna alqueria. En axí que ell, dit Avenar faria fermar al dit [...] Bareda a pagar tot lo dany me'n vendria. E són 3 vendes, perquè n'i a de franques e de dos senyors directes: la huna rebuda per Antoni Peres, notari, e per Pere Magaluf, notari, e per Luís Miquel,³⁶⁹ notari, o pagar-me lo dit Avenar 25 lliures, segons més largament conté en dit acte rebut per Pere Magaluf, notari de València, dit dia e any.

[224] *Àpoca que fermà Guillem Pelliser, flaquer, a Simó de Sòria.* Fon a XVII de abril, 1532, Guillem Pellicer, flaquer, ferma àpoca a Simó de Sòria, de XIII lliures de pencions de un sensall lo dit Sòria li fa, rebuda per Joan Forés, notari de València, dits dia e any desús dit.

||^{74r}³⁷⁰

(†) *Yhesus* (†)

Any 1533

[225] *Acte de arrendament del bisbe de Sogorp y Albarasí fet a Geroni Sòria.* A [...] de maig, 1533, arrendí yo, Geroni Sòria, a don Gaspar de Borja,³⁷¹ bisbe de Sogorp y Albarasí, los lochs de la Vall de Almonasir e Matet³⁷² per 60 lliures, sous cad'any, per temps de 3 anys comptadors del primer de maig en avant, e també la Vila Nova e Castell Montan e la Font de la Reyna, per 33 lliures, sous cad'any, per temps de 3 anys comptadors del primer de maig en avant, segons més largament appar ab acte rebut per Pere Martí,³⁷³ notari de la cort del ofeçial de València, dit dia e any desús dit.

[226] *Àpoca fermà mossén Martí Asensi, prevere, a Geroni Sòria.* A 8 de agost, 1533, fermà àpoca mossén Martí Asensi, prevere, en nom de marmesso de la ànima de

¶³⁶⁹ Es conserven els seus llibres notariais a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 363. ¶³⁷⁰ Novament es produeix un salt en la numeració. ¶³⁷¹ Gaspar Jofré, fill de Roderic de Borja Llançol de Romaní va ser canonge, beneficiat i ardiaca major de la Seu de València. V. PONS ALÓS i M. M. CÁRCEL ORTÍ, «Los canónigos...», p. 68. Escollit el 1520 arquebisbe de València pel capítol metropolità, no fou acceptat per Lleó X. Va haver d'esperar fins al 1530 per ser bisbe de Sogorb. Assistí al concili de Trento entre 1551 i 1552.

Morí quatre anys després. Vegeu F. VILLAGRASA, *Antigüedad de la Iglesia catedral de Segorbe y catalogo de sus obispos*, València, Gerónimo Vilagrassa, 1664, pp. 184-187; P. L. LLORENS RAGA, *Episcopologio de la diócesis de Segorbe-Castellón*, Madrid, CSIC / Instituto Enrique Flórez, 1973, pp. 255-266; i F. AGUILAR, *Noticias de Segorbe y de su obispado*, Sogorb, Imprenta de F. Romaní y Suay, 1890, pp. 215-232. ¶³⁷² Segueix, ratllat: *e la*. ¶³⁷³ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 325-326.

mossén Joan Antich, quòndam prevere, de 103 lliures, 8 sous, 8, que a rebut de mi, Jeroni Sòria e Vicent Borell, del depòsit fet per los dits en la cort çevil, a compliment de la casa e ort comprí yo, Jeroni Sòria, dels dits marmesors, segons més largament conté en dita àpoca rebuda per Pere Magaluf, notari, dit dia e any susdit.

||^{74v} [227] *Desenbarcà l'emperador en Palamós, venint de Itàlia.*³⁷⁴ Divendres, dia de sent March, a 7 de Octubre, 1533, a huit hores de matí vengué nova que la magestat de l'emperador don Carlos e rey nostre senyor era desenbarcat en Palamós y en postes era anat de allí a Barselona, de què la Seu de València feren *Te Dehum laudamus*. E venia sa magestat de Ytàlia e arribà a Barselona lo dia de sent Jordi, a 8 hores de matí. De què divendres, a 25 de abril, 1533, dia de sent March, vengueren en la plaja de València dos naus de l'exèrcit de sa magestat ab mil soldats espanyols, de aquells que foren en la victòria contra lo Turch en Vienna, molt bella gent, e'ls aposentarem en lo Guerau, per cases, e de allí foren despedits e cascú se n'anà a sa terra.

||^{79r}³⁷⁵

(†) *Yhesus* (†)

Any 1534

[228] *Venguda de les galiases veneçianes a València.* Disapte, a 27 de juny, 1534, a les sinch hores deprés dinar, vengueren 3 galiases venesianes a negociar en València del modo que de primer solien negociar, e guiades; de què estigueren 40 dies e se'n tornaren.

[229] *Venguda de dos infantes a València, germanes del duch de Calàbria, virey de València.*³⁷⁶ Disapte, a 27 de juny, 1534, a les sinch hores deprés dinar, vengueren quatre galeres de Andria de Òria a la plaja de València e portaren dos germanes del duch de Calàbria, virey de València, marit de la reyna Germana, nomenat don Ferrando;³⁷⁷ les quals vengueren de Nàpols e la huna era donzella e l'altra viuda. E no feren sinó desenbarcar-les, en arribant a la plaja, e tantost alsaren vela les galeres e se'n tornaren perquè les [es]peraven³⁷⁸ 9 galeres altres a Tortosa, que venien de companyia, e sols les 3 vingueren al pont e dexaren les infantes e tota la roba

¶³⁷⁴ El *Llibre de memòries...*, pp. 352–353, anota que «A 22 del mes de abril de l'any 1533 arribà lo emperador y rey nostre senyor a Barcelona, lo qual venia de Itàlia, essent embarcat en Gènova. Y en dita ciutat de Barcelona lo esperaba la emperatriz, nostra senyora, ab sos fills. Y arribà per les postes, perquè desem-

barcà en un port de Catalunya». ¶³⁷⁵ Nou salt en la paginació. ¶³⁷⁶ Es tractava de Júlia i Isabel d'Aragó, filles de Frederic III de Nàpols i Isabel del Balzo, tal com recull el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 146. ¶³⁷⁷ Escrit a l'interlineat: *nomenat don Ferrando*. ¶³⁷⁸ Afegim la síl·laba que mancava.

de elles. E lo echselent duch de Calàbria, son germà, les ixqué a re  ber al pont ab molts cavallers de València; y en la vesprada vingueren a València e anaren a la Verge Maria de Gr  cia, a fer oració, e de all   a l'ort del governador don Jeroni Cabanyelles, hon la reyna estava, muller del dit duch, que les esperava.

||^{79v} [230] *De donacions.* Memòria que tota donació que qualsevol persona fa, lo que a de posseir los béns de la donació, l'a de manifestar e insinuar en hun libre que hi a en la cort   vil, si no, la donació que's fa en contemplació de matrimoni, perch   si no's manifesta, estarà en dit libre, si algun creador hi a, pot pasar als béns donats en dita donació. E per axò se a de manifestar en la cort   vil e a major cautela també manifestar la de contemplació de matrimoni, per llevar tot plet. E de as   e vist moltes declaracions e per no ser manifestades ni tocadades en dit libre, an perdut los béns.

[231] *Memòria de difinicions de pobil a curador o altra persona.* La difinició feta per un pobil major de 20 anys al curador o a qualsevol altra persona    bona, però a major cautela, que lo pobil li'n fasa donació e que la fasa insinuar e manifestar en la cort   vil, en hun libre que hi a per ad as  ; e a major cautela, que diga que's té per content de qualsevol cosa ell pertanga tenir contra dita persona que s'era difinida e llavós no pot lo pobil demanar res per dengun temps. E a     sert ab declaracions del justícia   vil, etc.; però an de pre  ehir comptes fets entre dites parts e continuats en dita donació.

[232] *Memòria de donacions fetes a estranyes persones.*   s a saber, que a qualsevol que li fassen donació que no li sia parent, lo qui fa la donació al qui    feta,   o   s, de cases o terres o sensals o altres propietats e v  lues, e lo que poseeix los béns de la tal donació mor sens fills de leal c  njunge, no pot testar si no de la tercera part; e les dos parts dels dits béns tornen al qui a fet la donació, si    viu; o als fills de aquell o als pus propinchs parents,   o   s, de la part masculina; e no avent-n'i, de parents o fills de part masculina, venen als fills o parents de la part femenina, si ja lo qui fa la donació no especifica dexe e done a tal persona en son testament.

||^{80r} [233] *De altra manera de donació feta a enamorat o enamorada.* Memòria que si dengun home que tinga namorada y ella li fa donació de béns alguns, no   s de força ni valor denguna; e per lo semblant entre marit ne muller. E de a   n'i a mil declaracions; ni menys entre namorats pot fer ereu la hu a l'altre; och a fills la hu de l'altre.

[234] *Testaments noncupatius que's fan sense notari.*   s a saber, que si mor denguna persona, ax   home com dona, e no sien a temps de fer testament rebut per notari, prenguen lo confesor ab sinch testimonis hòmens, e lo confesor fasa de sa m   lo testament e lexes que lo malalt volr  , en presència de dits testimonis, que seran

presents, e tots que y fermen en dit testament. E si no saben tots escriure, fermen los que sabran; e si dengú dels testimonis no saben escriure, prou basta que'l confesor escriga. E llavós prenga's lo dit testament fet per lo confesor ensems ab los testimonis e donen-lo a hun notari de València y ell lo publicarà. E val tant com si notari l'agués rebut. E si cas lo confesor ni testimonis no sabien escriure; prou basta que ogen la voluntat del que fa lo testament, e après tots sis testimonis o reçiten al notari, e llavós lo notari tocarà segons faran relació los testimonis e valrà tant com si notari l'agués rebut. E de açò és pràctica dels notaris e tinch parers de molts doctors y es de justícia.

||^{80v} [235] *Taula de tachació de les soldades dels moços e de les moços de soldada, feta per los jurats de la present ciutat de València, donada al pare de òfens.*

Fadrina de V anys, afermada a XV anys, per XX lliures y robes.

De VI anys, a temps de 14 anys, per XX lliures y robes.

De VII anys, a temps de 13 anys, per XX lliures y robes.

De VIII anys, a temps de 12 anys, per XX lliures y robes.

De VIII anys, a temps de 11 anys, per XX lliures y robes.

De X anys, a temps de 10 anys, per XX lliures y robes.

De XI anys, a temps de 9 anys, per XX lliures y robes.

De XII anys, a temps de 8 anys, per XX lliures y robes.

De XIII anys, a temps de 7 anys, per XX lliures y robes.

De XIII anys, a temps de 6 anys, per XX lliures y robes.

De XV anys, a temps de 5 anys, per XX lliures y robes.

De XVI anys, a temps de 4 anys, per XII lliures y robes.

De XVII anys, a temps de 3 anys, per X lliures y robes.

De XVIII anys, a temps de 2 anys, per VI lliures y miges robes.

Primo, la de 5 anys afermada a 15 anys, per 20 lliures y robes, lo primer any guanya V sous; lo segon any VI sous; lo terç any VII sous; lo quart any VIII sous; lo quint any VIII° sous; lo sisén any X sous; lo setén any XVI sous; lo huitén any XXVI sous; lo novén any XXXVI sous; lo dehén any XXXXVI sous; lo honzén any LVI sous; lo dotzén any LXVI sous; lo tretzén any LXXVI sous; lo quatorzén any LXXXVI sous; lo quinzén any LXXXXVI sous.³⁷⁹

Primo, la de VI anys, afermada a XIII anys per XX lliures y robes, lo primer any guanya VI sous; lo segon any VII sous; lo terç any VIII sous; lo quart any VIII° sous; lo quint any X sous; lo sisén any XVI sous; lo seté any XXVI sous; lo huité any XXXVI sous; ||^{81r} lo nové any XXXXVI sous; lo dehé any LVI sous; lo honzé any LXVI sous; lo dotzé any LXXVI sous; lo tretzé any LXXXVI sous, lo catorzé any LXXXXVI sous.

¶³⁷⁹ Des de *lo quatorzén*, en una segona columna, on segueix el que continua, fins acabar el full.

La de VII anys afermada a XIII anys per XX lliures y robes, lo primer any guanya VII sous; lo segon any guanya VIII sous; lo terç any guanya VIII° sous; lo quart any guanya X sous; lo quint any guanya XVII sous, III; lo sisé any guanya XXVII sous, III; lo seté any guanya XXXVII sous, III; lo huité any guanya XXXXVII sous, III; lo nové any guanya LVII sous, III; lo dehé any guanya LXVII sous, III; lo honzé any guanya LXXVII sous, III; lo dotzé any guanya LXXXVII sous, III; lo tretzé any guanya LXXXVII sous, III.

La de VIII anys afermada a XII anys per XX lliures y robes, lo primer any guanya VIII sous; lo segon any guanya VIII sous; lo terçer any guanya X sous; lo quart any guanya XVIII sous, I;³⁸⁰ lo quint any guanya XXVIII sous, I; lo sisé any guanya XXXVIII sous, I; lo seté any guanya XXXXVII sous, I; lo huité any guanya LVIII sous, I; lo nové any guanya LXVIII sous, I; lo dehé any guanya LXXVIII sous, I; lo honzé any guanya LXXXVIII sous, I; lo dotzé any guanya LXXXVIII sous, I.

La de VIII anys afermada a XI anys per XX lliures y robes, lo primer any guanya VIII° sous; lo segon any guanya X sous; lo terç any guanya XVIII° sous; lo quart any guanya XXVIII° sous; lo quint any guanya XXXVIII° sous; lo sisé any guanya XXXXVIII° sous; lo seté any guanya LVIII° sous; lo huité any guanya LXVIII° sous; lo nové any guanya LXXVIII° sous; lo dehé any guanya LXXXVIII° sous; lo honzé any guanya LXXXVIII°.

La de X anys afermada a X anys per XX lliures y robes, lo primer any guanya X sous; lo segon any XX sous; lo terçer any XXX sous; lo quart any XXXX sous; lo quint any L sous; lo sisé any LX sous; lo seté any LXX sous; lo huité any LXXX sous; lo nové any guanya LXXXX sous; lo dehé any C sous.

¶^{81v} La de XI anys afermada a VIII° anys per XX lliures e robes, lo primer any guanya XXI sous, III; lo segon any XXXI sous, III; lo terçer any XXXX sous, III; lo quart any LI sous, III; lo quint any LXI sous, III; lo sisé any LXXI sous, III; lo seté any LXXXI sous, III; lo huité any LXXXI sous, III; lo nové any C sous.

La de XII anys afermada a VIII anys per XX lliures e robes, lo primer any guanya XXXIII sous, III; lo segon any XXXXIII sous, III; lo terç any LIII sous, III; lo quart any LXIII sous, III; lo quint any LXXIII sous, III; lo sisé any LXXXIII sous, III; lo seté any LXXXIII sous, III; lo huité any C sous.

La de XIII anys afermada a VII anys per XX lliures e robes, lo primer any guanya LVII sous, VI; lo segon any LXIII sous, VI; lo terçer any LXXI sous, VI; lo quart any LVIII sous, VI; lo quint any LXXXV sous, VI; lo sisé any LXXXII, sous VI; lo seté any C sous.³⁸¹

La de XIII anys afermada a VII anys e mig per XVIII XVIII lliures e robes, lo primer any guanya XXXV sous, VI; lo segon any XXXXV sous, VI; lo terçer any

¶³⁸⁰ El que segueix, fins acabar la pàgina, en una segona columna.

¶³⁸¹ Acaba en aquest punt la primera columna i comença la segona.

LV sous, VI; lo quart any LXV sous, VI; lo quint any LXXV sous, VI; lo sisé any LXXXV sous, VI; lo seté any LXXXXV sous, VI; lo mig any LI sous, VI.

La de XIII anys afermada a VI anys per XX lliures e robes, lo primer any guanya LXX sous; lo segon any LXXVI sous; lo terçer any LXXXII sous; lo quart any LXXXVIII sous; lo quint any LXXXIII sous; lo sisé C sous.

La de XV anys afermada a V anys per XV lliures y robes, lo primer any guanya LXXX sous; lo segon any LXXXV sous; lo terçer any LXXXX sous; lo quart any LXXXV sous; lo quint any C sous.

||^{82r} La de XVI anys afermada a III anys per XII lliures e robes, que són les robes, VII lliures, X sous, per totes 19 lliures, 10; lo primer any guanya LXXXIII sous, VIII; lo segon any LXXXVI sous, VIII; lo terçer any LXXXVIII sous, VIII; lo quart any C sous: CCCXXXX sous / XVIII° lliures, IX sous.

La de XVII anys afermada a III anys per X lliures y miges robes, lo primer any guanya LXXXVI sous, VIII; lo segon any LXXXI sous, VIII; lo terç anys LXXXVI sous, VIII.

La de XIII anys o de XV anys afermada a VI anys per XX lliures e robes, lo primer any guanya LXXX sous; lo segon any LXXXV sous; lo terçer any LXXXX sous; lo quart any LXXXV sous; lo quint any C sous; lo sisé any C sous.³⁸²

La de XV anys o de XVI anys afermada a V anys per XVIII lliures e robes, lo primer any guanya C sous; lo segon any CI sous; lo terçer any CII sous; lo quart any CIII sous; lo quint any CIII sous.

La de XVIII anys afermada a II anys per VI lliures y miges robes, lo primer any guanya LXXXV sous, lo segon C sous.

La de XVIII° anys guanya cad·any C sous, vestida e calçada.

Fadrí afermat a X anys [...].

||^{82v} [*en blanc*]

||^{84r}³⁸³

(†) *Yhesus* (†)

Any 1535

[236] *Embarcada de l'emperador en Barcelona per a Tunis.*³⁸⁴ Diumenge, a 30 de maig, 1535, s'enbarcà la magestat de l'emperador don Carlos e rey nostre senyor en la ciutat de Barcelona per anar a la ciutat de Tunis ab [...] veles, entre galeres e naus.

¶³⁸² Acaba en aquest punt la primera columna i comença la segona. ¶³⁸³ La foliació es reprén ara amb aquest número, havent efectuat un salt evident. ¶³⁸⁴ Les notícies referides a aquells afers nord-africans que apareixen a les entrades següents es troben recollides també al *Libre de*

Antiquitats..., I, pp. 143-145, i al *Llibre de memòries...*, p. 354. També fa un relat de l'episodi bèl·lic Miquel Garcia. E. DURAN, *Cròniques...*, pp. 406-407. Sobre les festes celebrades per aquelles victòries, vegeu S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, I, pp. 228-231.

[237] *Presa de la Goleta*. Digous, a 12 de agost, 1535, vingué hun correu de Tunis, lo qual portà letres a la emperatrís y a l'exselent duch de Calàbria, virey de València, lo cual porta letres que era presa la Goleta de Tunis, la qual prengué a 14 de juliol, dit any.

[238] *Presa de Tunis*. Digous, a 19 de dit mes e any, vingué coreu de Tunis, que era presa la çitutat de Tunis per l'emperador e fogit Barbarosa, ab XIII galeres; de què prengué l'emperador, en Tunis, XXII mília catius crestians i'ls soltà a tots, que se n'anasen a ses terres.

[239] *Concordia*. Aprés presa la çitutat de Tunis per l'emperador, ensems ab lo rey de Tunis, la restituí l'emperador al rey de Tunis, ab los pactes següents: «Que conoçiendo la obligaci3n en que es al emperador, por la buena obra que le a hecho, restituirle la çitudad y reyno de Túnez y echar d'él a Barbarosa y cossarios que lo tenían tomado, promete de su proprio motu de poner en libertad qualesquier cristianos, hombres, mugeres y nyinyos que se allasen cativos en el dicho reyno, libre y francamente, y los guiará para que hayan passage y buelvan a la tierra de la crestian-||^{84v}dat y que no se prendan d'aquí adelante por él ni por sus suççesores, ni serán tenidos en servidumbre en el dicho reyno ningunos crestianos, assí del imperio y tierras a él sujetas y dependentes, como³⁸⁵ del reyno de Nápoles, Sicilia y Cerdenya y otros patrimoniales de su magestad, de Flandes, y Burgunya y de la que tiene el serenísimo rey de Romanos, y que anssí mismo en las dichas tierras del imperio y en los reynos y estados de su magestad y del dicho rey de los Romanos no se tomarán ni ternán presos algunos vasallos del dicho rey de Túnez y de sus suççesores.

Ítem, que el dicho rey de Túnez y sus suççesores permitan venir ahora y siempre pacíficamente en su reyno los cristianos, y les dexarán tener las yglesias que agora tienen y aver de nuevo las que hizieren en los lugares a donde tenían sus casas y asiento.

Ítem, que el dicho rey no recogera ni permiterá venir en su reyno los moros conve[r]sos³⁸⁶ de los reynos de su magestad, antes los echará d'él y terná por enemigos, sino viniesen con carta y consentimiento de su magestat o de sus capitanes generales.

Ítem, porque ay algunas tierras ocupadas en la mesta del dicho reyno de Túnez por el dicho Barbarosa, el dicho rey consiente que todas las tierras que el emperador tomará por fuerça de armas durante la dicha ocupasi3n, sean suyas y de sus herederos y suççesores con todas las rentas y provechos d'ellas y le renuncie y de todo el drecho que éll y sus suççesores podrían tener y prender a ellos.

¶ ³⁸⁵ Segueix, repetit: *como*.
¶ ³⁸⁶ Afegim la lletra que manca.

Ítem, que por lo que se ha conoçido importar que la fuerça de la Goleta se defienda y sustente para que los enemigos no tornen por remedio d'ella a ocupar el dicho reyno de Túnez, y por el bien de la cristiandad y del dicho reyno, es contento de renunçiar, él y sus suçesores, todo el drecho y acsió que podría pertender en la dicha Goleta, con sus circunstancias y extençión d'ella, con dos millas alderedor, entrando la torre que se dize del Agua, con los posos que stán alderedor, con los que por tiempo estovieren en la Goleta, no estorven el huso del agua a los vesinos de Cartagena y que la navegaci3n del estanyo de dicha Goleta sea ^{||85r} libre de su magestat y suyos, con todas las barcas que quisiere, asta la mitad de Túnez y terçenal, que stá cerca d'ella, y que los que stuvieren en guarda de dicha Goleta puedan ir y venir y estar en la ciudat de Túnez y proveerse de vituallas al precio que valiere entre ellos, para sí y para la Goleta, pacíficamente, sin pagar por ellos calçellas ni imposici3nes algunas, con tanto, empero, que si trataren en mercaderías, que paguen los drechos acostumbrados y a esto no puedan yr sino las personas que senyalare el alcalde de la Goleta; y que si alguno d'ellos acometiere algun delito, el alcayde lo castigue conforme a justiçia; el qual ha de jurar estos capítulos.

Ítem, que en la plaja de dicha Goleta haya de aquí adelante contrataci3n de todas mercaderías, como asta aquí se a hecho, y que los drechos de todas ellas sean para el dicho rey de Túnez y sus suçesores, con que de los primeros dineros que d'ellas se huvieren, se paguen y den doze mil ducados de oro en cada un anyo para el gasto de la dicha Goleta, en dos pagas: la una, el día de Santiago, y la otra, el día último del mes de henero. Y ha d'empesar a correr desde el prinçipio de henero del anyo mil y quinientos treinta y seys.

Ítem, que si los que tovieren cargo de cobrar estos drechos no los pagaren a sus tiempos, los que estuvieren en la dicha Goleta puedan, de su propia autoridad, tomar la receptoría y exachci3n de los drechos, y constrenyir a los administradores d'ellas a que paguen realmente y con efecto los dichos doze mil ducados.

Ítem, que queda reservado al emperador y a quien él quiera encomendar para él y sus suçesores perpetualmente, el tracto del coral, sin que otros ningunos puedan hazer negoçiaci3n d'él, sino los que tuvieren cargo de su magestad.

^{||85v} Ítem, que haia hun c3nsul puesto de parte del emperador para conoçer de las diferencias de los mercaderes cristianos que vinieren a tractar, sin que el dicho rey de Túniz ni sus sucesores se hayan de entremeter en ello.

Ítem, que por reconocimiento resçebido del emperador y en senyal de vassallaje, haya de dar el dicho rey a su magestad y a sus sucesores y reyes de Castilla, en cada un anyo, el día de Santiago, al alcayde de la Goleta seys cavallos buenos moriscos y doze falcones, so pena de sinquenta mil ducados la primera vez que faltare de darlos, y la segunda, sien mil ducados, y la terçera, de caer en comisi3n del dicho reyno a provecho del emperador y sus suçesores para que lo puedan tomar y ocupar lealmente y de su propia autoridad.

Ítem, que ni el dicho rey ni sus sucesores tractaren ni harán assiento con ningún rey ni príncipe cristiano o otro qualquier de aquí adelante, en perjuizio de su magestat ni de sus reynos, tierras y vasallos, antes en qualquiere contenciones le reservarán siempre expressa y espeçíficamente; y el dicho rey avisará a su magestat de lo que entediere emportar a su honra y al bien de sus reynos, y su magestat así mismo no tratará cosa en perjuizio del dicho rey ni de sus tierras, y le avisará de lo que viere convenir a su bien y provecho d'ellas.

Ítem, que haia entre los senyores y vasallos del emperador y entre los del dicho rey de Túnez buena y mutua conversaçión y vesindat, y podrán tractar los unos en las tierras de los otros, por mar y por tierra, de las mercaderías lícitas y permetidas.

Ítem, que ni el dicho rey de Túnez ni sus successores no recogerán ni favorecerán en su reyno, con vituallas ni otras cosas, a los cossarios ni otros enemigos de su magestat, antes que los echarán d'él y procurarán de les hazer todo el danyo que pudiere.

Ítem, que para mayor declaraçión d'esto, su magestat ni sus successores no puedan de aquí adelante tomar por fuerça ningunas tierras ni fortalezas del dicho reyno de ^{86r} Túnez, siendo guardada la presente capitulaçión por el dicho rey y sus successores; allende de lo que arriba está capitulado en general.

El dicho rey consentió y otorgó que en caso que la ciudad de África vuelva en su poder, agora sea por fuerça de armas o de otra qualquiera manera, el emperador pueda siempre hazer y disponer a su voluntad d'ella y guardarla si le pareciere para él y sus successores, reyes y reynas d'Espanya.

Fue hecha en la tienda de su magestat, çerca de la torre del Agua, a dos millas de la Goleta, a XVI de agosto, anyo MDXXXV.»

[240] Cartes nubcials fetes entre Pere Munterde, mercader, vehí de Mosquerola, regne de Aragó, ab Joana Àngela Sòria, filla de mi,³⁸⁷ Geroni Sòria, mercader, rebudes per Felip Martí e Geroni Arinyo³⁸⁸ e Pere Joan,³⁸⁹ notaris de València, e se li donà en dot 18 sous, segons conté en dites cartes nubcials, al primer de juny, 1535. Los mateixos reberen àpoca del preu eo pagament.³⁹⁰

[241] *Cartes nubsials entre mi, Geroni Sori, y ma muller, Ysabet Joan Saburgada. A XXI de juliol, 1535, Geroni Arinyo, notari de València, rebé cartes nubsials entre mi, Geroni Sòria, y la magnífica Ysabet Joan Saburgada, filla del magnífich mossén*

¶ ³⁸⁷ Escrit a l'interlineat. ¶ ³⁸⁸ Es conserven llibres notarials seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 44-45. ¶ ³⁸⁹ Es conserven llibres notarials

seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 285. ¶ ³⁹⁰ Aquesta entrada va ser afegida posteriorment.

Joan Saburgada, quòndam cavaller, la qual estava en lo monestir de la Saydia, fora dels murs de València, al portal Nou, monja sens velnegrar ni ésser professa, la qual me portà en dot VIII mília CCCL sous en hun sensal sobre València; e de altra part 10 lliures de renda sobre València de vida sua, segons conté en dites cartes nubsials.

Esposaliçi. A XXI de dit, mossén Nofre Pellicer, prevere e fiscal del reverendíssimo arquebisbe de València, nos esposà, als sobredits.

A XVI de juny, 1558, que hera dijous, a les nou hores del vespre, morí la dita Ysabet Joan Çaburgada, ferida de una vèrtola en lo engonal esquerre, com fos any de morts en València. Y morí en València, sens fer testament, e la soterrí en Sant Martí, en lo vas de sant Martí perquè en la mia sepultura del Socors los frares no la volgueren acullir, ni menys a mon fill, per la ocurrència del temps de morts.

Sobreviuhen-li dona Gerònima Çaburgada e de Menaguerra e Anna Çaburgada e de Beneyto, germanes.

[242] *Àpoca de mossén Pere Barberà, procurador de les monges de Sent Christòfol.* A III de setembre, 1535, Luís Visiedo, notari, rebé àpoca, la qual fermà mossén Pere Barberà, prevere, procurador de les monges del gloriós Sent Christòfol, de la present çitutat de València, a mon pare, Simó de Sori, y a mi, de XIII lliures, VI sous, VIII, a compliment de les pagues de pensions de hun çensal que tots anys responem a dit monestir,³⁹¹ que finiren en febrer, any 1534, segons conté en dita àpoca.

||^{86v-87v} [en blanc]

||^{88r}³⁹²

(†) *Yhesus* (†)

Any 1536

[243] *Àpoca de dos esclaves de Tunis.* A XXVIII de giner, 1536, Pere Magaluf, notari de València, e Luís Avenar, notari de València, reberen àpoca de 90 lliures, sous, per lo preu de dos esclaves blanques de Tunis. La huna de hedat de 35 anys, poch més o menys, ab un fillet de edat de set anys, poch més o menys; ella nomenada Fàtima, per no ésser crestiana; e lo chic és crestià: a nom Perot. E l'altra de hedat de setze anys, poch més o menys, nomenada Soleta, perquè és crestiana. La qual àpoca fermà Bernat Luís Maçip, çitudadà, cunyat meu, les quals paguí de contants; e per lo general, XV sous al dit Maçip.

¶³⁹¹ Segueix, ratllat: *ason-*.

¶³⁹² La foliació no és visible perquè manca el cantó superior dret del full.

[244] *Difiniçió que fa Macip a mi*. Dit dia, los mateixos notaris reberen difiniçió que fa Bernat Maçip, en nom de hereu de sa muller, a mi, Geroni Sòria, segons conté en dita sesió.³⁹³

[245] *Caregament de sensal de 100 lliures, sous de don Françés Llançol*,³⁹⁴ *comanador de Munteza e claver de Silla*. A 27 de abril, any 1536, yo, Geroni Sòria, e Ysabet Joan Saburgada, muller mia, prenguérem 100 lliures, sous a sensal del noble don Françés Lançol, comanador de Munteza e claver del loch de Silla, espeçialment carregat sobre hun sensal de València, de la dita ma muller, de propietat de V mília LXXX sous ^{||88v} sensals, los quals se paguen a 18 de octubre y consignaçió de la pensio de les 100 lliures, sous, que és 7 lliures, 10 sous, cad·any, del mateix sensal, a rahó 1 sou, 6, per lliura, segons més largament appar ab acte rebut per Joan Nofre Bernich, notari, dit dia e any, ab cert pacte de dar dins dos anys altra especial obligació, sinó que n puga forzar de quitar.

[246] *Violari de 60 ducats, pres de Esperança March, donzella*. A 26 de juny, 1536, Joan Nofre Bernich, notari de València, rebe acte de caregament de violari de 60 ducats, lo qual prengué mon fill, Françés Honorat, y yo, Geroni Sori, a pençió de 3 sous per ducat, que són 9 lliures cad·any, de què férem consignaçió sobre los loguers de la botiga, de 30 lliures, sous cad·any, de dit loguer, ço és 9 lliures per la pençió e 22 lliures, sous per quitar part del preu, feta a Joan Pastor, coredor de sensals, durant fins tant sia quitat. Lo qual fon carregat a vides de mi, Geroni Sori, e de mon fill. La qual cantitat a servir per a mon fill damunt dit, segons apar per dit acte de caregament.

Quitat. A 4 de dehembre, dit any, Pere Magaluf, notari de València, rebé quitament del dit violari y escansel·lat en lo protocol del dit Joan Nofre Bernich, notari.

A 22 de febrer, any 39, lo dit Joan Pastor escansel·là la dita consignaçió rebuda per Joan Nofre Bernich, notari.

[247] *Àpoca de na Masquefa*. A XXVII de juny, 1536, Pere Magaluf, notari de València, rebé àpoca que fermà na Ysabet Masquefa a mi, Geroni Sòria, que's té per contenta del criar de Jerònima, filla mia, y de la dita na Masquefa, segons conté més largament en dita àpoca.

^{||89r} [248] *Violari de 50 ducats, pres de Esperança March, donzella, ab cert pacte*. A 24 de juliol, 1536, Joan Nofre Bernich, notari de València, rebé acte de violari de

[¶] ³⁹³ Aquesta entrada va ser afegida posteriorment per Sòria.

[¶] ³⁹⁴ Sobre Francesc Llançol de Romaní, que arribaria a ser mestre de Montesa, vegeu H. DE SAMPER Y GORDEJUOLA, *Montesa ilustrada...*, II, pp. 542-543.

50 ducats, lo qual prenguérem yo e mon fill a pençió de 3 sous per ducat; e són cad·any 7 lliures, 10 sous, consignació per a pagar les pensions sobre hun sensal que respon mossén Fransés Peres, prevere, e sobre hun sensal que respon la erència de mossén Felip Penaroja, comanador de Crist,³⁹⁵ e per obs de quitar dit violari, ço és, los 50 ducats sobre los logués de la botiga de la Lonja, lo qual fon caregat a vides de mi e de mon fill, segons apar ab acte rebut per dit notari.

Quitament. A 4 de dehembre, dit any, Pere Magaluf, notari de València, rebé acte de quitament de dit violari y escansel·lat en lo protocol del dit Joan Nofre Bernich, notari. Lo qual quitament fermà la magnífica Leonor Penaroja, beata, y escansel·lat en poder de Jaume Vallés,³⁹⁶ notari, perquè l'a comprat de la dita Esperança March, donzella, y huy n'és de la dita beata Penaroja.

[249] *Violari de 66 ducats, 2/3 de ducat, qu'és de Esperança March, donzella.* A 14 de octubre, 1536, Joan Nofre Bernich, notari de València, rebé acte de violari de 66 ducats, 2/3, lo qual prenguérem yo, Jeroni Sori, en mon nom propi, e com a procurador de ma muller, Ysabet Joan Saburgada, a Esperança March,³⁹⁷ a pençió de 3 sous per ducat, que són cad·any [...] ³⁹⁸ lliures, sous, e feta consignació per a les pençions sobre hun sensal de València, de ma muller, de 10 lliures, sous, de la paga de 26 de abril, segons apar en dit acte.

Quitament. A 21 de dehembre, dit any, Jaume Vallés, notari, rebé quitament de la dita Esperansa March, com confesà aver rebut dita cantitat e pensions e porata, fins a la present jornada. La qual cantitat per a fer dit quitament se prengué de Gabriel Argent, mercader, segons apar ab acte rebut per Jaume Vallés, notari, a 21 de dehembre, 1536,³⁹⁹ y en e fet crèdit al dit Argent, avant, en dita jornada, a cartes 91, en lo present senyal /// y en dita jornada de 21 de dehembre, 36.

^{89v} [250] *Venda de sensal de València, de XV mília sous, de la erència de na Ysabet Gosalbo, ma muller, a dona Joana Pallàs.* A 29 de octubre, 1536, férem venda yo, Jeroni Sòria, en nom de usufructuari dels béns de la herència de ma muller, Ysabet Goçalbo, y Françés Honorat Sòria, fill meu e de dita ma muller, de 15 mília sous,⁴⁰⁰ la qual férem a la noble dona Joana Pallàs, donzella, per obs de quitar X mília sous a Esteve Monfort, o a sos ereus, y a Visent Borrell, çitadà, IIII mília D sous, part de aquells VI mília sous que li responia yo, Jeroni Sòria, sobre la mia casa e ort, en lo carrer de l'Espital General, que yo estich, segons més largament conté en dit acte rebut per Joan Montoro, notari, dia e any desús dit. Los quals 10.500 sous

¶ ³⁹⁵ Segueix, ratllat: *Penaroja*. ¶ ³⁹⁶ En aquell moment hi havia, actius, a València dos Jaume Vallés –pare i fill– dels quals s'han conservat llibres notariais a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. El fet que Sòria no especifique res, segurament ens indica

que es tractava del pare. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 589-590. ¶ ³⁹⁷ Escrit a l'interlineat: *a Esperança March*. ¶ ³⁹⁸ Xifra il·legible per corrosió de la tinta. ¶ ³⁹⁹ El que segueix d'aquesta anotació, afegit posteriorment per Sòria. ¶ ⁴⁰⁰ A l'interliniat: *de 15 mília sous*.

era obligada la dita ma muller, Ysabet, en los VI mília sous. La qual venda fiu del sensal de X mília D sous de 15 mília sous que's responen a XV de maig y noembre migerament, de pençió de 50 sous a l'any, segons appar en lo libre de la sala de València, en la [...] part, a cartes [...].

[251] *Carregament de sensal de 105 lliures, pres de dona Joana Pallàs, donzella.* A 29 de octubre, 1536, prenguérem yo, Jeroni Sòria, e mon fill, Françés Honorat Sori, 105 lliures, sous, a sensal, de la noble dona Joana Pallàs, donzella, per obs de quitar lo compliment dels VI mília sous que yo responia a Visent Borrell, ciutadà, les quals 105 lliures, sous careguàrem sobre lo sensal meu que responia Miquel Alcanyís, mercader, e ara mossén Françés Peres, prevere. Y he fet consignaçió per obs de pagar les pensions, que són 7, VI diners sobre hun sensal de dita herència⁴⁰¹ que respon Bernat de Pilan, selurgià, senyor de les cases de mestre Antoni de les Olles, al Mercat, segons appar ab acte rebut per Joan Montoro, notari, dit dia e any; e liurí a la dita les cartes del dit sensal de Alcanyís, mercader.

A VII de nohembre, 1536, quitàrem lo dit sensal. Apar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari, y escansel·lat en lo protocol de Joan de Montoro, notari, dit dia e any, los quals dinés foren del sensal de Bernat de Pilan, selurgià, que'ns quità lo seu sensal que'ns responia dit Pilan.

Fonc tocada la escanselació a [...], any [...], en los libres de Joan de Montoro, notari de València, rebedor del dit acte de carregament de çensal.

||^{90r} [252] *Quitament del sensal de Bernat de Pilan, lo qual responia mestre Antoni de les Olles, àlias Alòs, selurgià.* A 2 de dehembre, 1536, fermàrem quitament a mestre Bernat de Pilan, selurgià, qui respon lo sensal de mestre Antoni Alòs, àlias de les Olles, selurgià, yo, Jeroni Sòria, com a husufructuari, y mon fill,⁴⁰² Françés Honorat Sòria, en nom de hereu de sa mare, Ysabet⁴⁰³ Gosalbo y de Sòria, muller mia, de VIII mília sous de hun sensal caregat sobre la casa del Mercat, al cantó dels Cotamallers, los quals rebérem de Viçent Borell, çitadà, òlim velluter, segons appar ab acte rebut per lo discret en Pere Magaluf, notari de València, dit dia e any desús dit.

[253] *Caregament de sensal de VII mília sous, de Viçent Borell, çitadà.* A 5 de dehembre, 1536, carregàrem jo, Jeroni Sòria, y mon fill, Françés Honorat Sòria, VII mília sous, los quals prenguérem de Viçent Borell, çitadà, carregats sobre la casa de la Lonja Nova, III mília sous, e sobre la casa mia e ort, on estich, en lo carrer de l'Espital General, III mília sous, e sobre hun sensal que Miquel Alcanyís e altres me responen I mília sous, a rahó I sou, VI per liura, segons appar ab acte rebut en dit dia e any per Pere Magaluf, notari de València.

¶⁴⁰¹ A l'interlineat: *de dita herència.*

¶⁴⁰² Segueix, ratllat, un mot il·legible. ¶⁴⁰³ Segueix, ratllat, *Joan.*

Ítem, dit dia, lo dit Magaluf rebé acte de consignació, per obs de pagar dites pe[n]sions⁴⁰⁴ del dit sensal que sumen 26 lliures, 5 sous sobre ¶^{90v} la casa de la Lonja, del loguers de aquella, 15 lliures, sous, e sobre mossén Gaspar Martí, prevere, a l'Adoberia, 3 lliures, 15 sous; e sobre la beata Penaroja o herència de mossén Felip Penaroja, comanador de Cristo, per hun sensal respon a mon fill, 7 lliures, 10 sous, segons més largament appar per dit acte de consignació. E per lo semblant se feu acte de promició de dar-li altra especial obligació dins sis anys; altrament, puga forçar de quitar. Appar ab acte rebut per lo dit Pere Magaluf, notari, en dit dia e any.

[254] *Venguda de l'emperador e rey nostre de la çitutat de Gènova a Palamós, terra de Catalunya.*⁴⁰⁵ Dilluns, a 8 hores de matí, que fon a XI de dehembre, 1536, vengué nova que la magestat de l'emperador e rey nostre, que era desembarcat a Palamós, dellà Barçelona, lo qual vingué de la çitutat de Gènova; lo qual aribà ab quatre galeres, ans de la armada que portava, e hen l'ora se'n partí a postes per a Barçelona y de allí a la vila de Valladolid, en Castella, hon era la emperatrix, sa muller, ab huit de cavall.

[255] *Caregament de violari pres a Grabiell Argent, mercader.* A 21 de dehembre, 1536, se prengué Geroni Sòria e Francés Honorat Sòria,⁴⁰⁶ de Grabiell Argent, mercader, 66 ducats, 2/3 a violari, ab acte rebut per Jaume Vallés, notari de València, per obs de quitar consemblant cantitat de altre violari que's prengué ¶^{91r} de Esperança March, donzella, ab acte rebut per Joan Nofre Bernich, notari de València, a 14 de octubre, 1536; lo qual quitament de la dita Esperança March a rebut Jaume Vallés, notari, a 21 de dehembre, any 1536. Y lo present violari és a rahó de 3 sous per ducat, que suma 10 lliures, sous. Fon caregat a vida de Yzabet Matheu, filla de Anthoni Matheu, mercader⁴⁰⁷ de València, e de Lluís Berga.

Lo dit Lluís Berga és mort.

[256] *Reduchsió del sensal de Sent Christòfol.*⁴⁰⁸ Fon a XXI de agost, 1536. Pere Agostí Andreu,⁴⁰⁹ notari de València, rebé acte de reduchsió del sensal que mon pare, Simó de Sori, e yo, Jeroni Sori, responem a les monges del gloriós Sent Christòfol, de la present çitutat de València, so és, que com responíem a raó de I sou, VI per liura, que ara respogam a raó de I sou, III per liura, segons més largament conté en dit acte.

¶⁴⁰⁴ Afegim la lletra que manca. ¶⁴⁰⁵ El mes de desembre arribà a la Península Ibèrica el cèsar Carles per romandre-hi fins al 1543, tret de dues interrupcions. Vegeu J. H. ELLIOTT, *La España imperial*, Barcelona, 1978, p. 174. ¶⁴⁰⁶ Escrit a l'interlineat: *Geroni Sòria e Francés Honorat Sòria*. ¶⁴⁰⁷ A l'original: *merçader*. ¶⁴⁰⁸ Al marge esquer-

re: *És continuat la present memòria arere, al peu del carregament de I sensal en l'any 1529, a cartes 59; per ço la e dampnada aquí*. De fet, l'anotació es troba barrada al manuscrit. ¶⁴⁰⁹ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 36-37.

[257] *Àpoca que fermà Miquel Aliaga, notari, a Ysabet Joan Sabugarda.* A XXI de maig, 1536, per Benet Garçia, notari o Geroni Arinyo,⁴¹⁰ notari de València, rebé àpoca que fermà Miquel Aliaga,⁴¹¹ notari de València, a ma muller, Ysabet Joan Sabugarda, que's té per content de qualsevol actes que d'ella aja rebut; y de salari de procurar, segons conté en dita àpoca. Tinch-la en forma.

[258] *Àpoca que fermà Geroni Sòria a Gaspar Gil.* Fon a XVII de maig, 1536. Fermí àpoca yo, Geroni Sori, a Gaspar Gil, notari, de 4, 14, 8 de roba que avia pres de la mia botigua, segons appar per dita àpoca rebuda per Pere Magaluf, notari de València, dit dia e any desús dit.

[259] *Carregament de violari pres d'Antoni Gomes.* A 30 de maig, 1536, [...].

¶^{91v} [260] *Compra de [...] truges comprades de Arnau, carnicer.* A 8 de agost, 1536, Pere Magaluf, notari de València, rebé acte de obligació que fas yo, Jeroni Sòria [a]⁴¹² Arnau de Santo Pelayo, carnicer, de 15 ducats ½ per preu de [...] truges que li comprí, a pagar per Nadal primer vinent.

¶^{93r}⁴¹³

(†)

Any 1537

[261] *Acte d'obligació fet a Francisco de Madrit, formenter.* A 23 de febrer, 1537, Geroni Arinyo, notari de València, rebé acte d'obligació, lo qual me obligue yo, Geroni Sòria, a Francisco Madrit, formenter⁴¹⁴ de l'almodí de València, en 33 lliures, 10 sous, e són per lo preu de dos mules e hun carro de dos rodes, ab tot son aparell, pagadores dins setze mesos, ço és, de 4 en 4 mesos, 8, 7, 6, començant la primera paga lo darer dia de juny primer vinent; l'altra segona paga, lo darer de octubre après següent; la tercera paga, lo darer de febrer 1538; e la darera paga, lo darer de juny 1538, segons largament apar per dit acte.

Sesió feta al dit Madrit. A 20 de setembre, 1539, fiu sesió de 33 lliures, 10 sous sobre Gaspar Rúvio, perayre, de aquelles 70 lliures ell⁴¹⁵ y sa mare confesaren deure a mon pare, ab acte rebut per Françés Alfonço, notari, a 14 de giner, any 1528; y mon pare me'n feu donació a mi de dites 70 lliures, acte rebut per Miquel Vallés, notari, a [...] de [...], any [...], la qual sesió li e fet ab vichçió tan solament e no menys falliment, segons appar ab dit acte de sesió rebut per lo discret Honorat

¶⁴¹⁰ Escrit a l'interlineat: *o Geroni Arinyo, notari.* ¶⁴¹¹ Es conserven protocols d'un Miquel Aliaga —que arriben fins a 1523— a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS

ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 25. ¶⁴¹² Afe-gim la preposició, aglutinada al nom propi. ¶⁴¹³ Nou salt en la numeració. ¶⁴¹⁴ Escrit a l'interlineat: *venedor de.* ¶⁴¹⁵ Segueix, ratllat: *me deu.*

Martorell,⁴¹⁶ notari, dit dia e any; e per lo senblant, e li e liurat l'acte de donació y l'acte del deute de les 70 lliures y confesió per ell feta.

[262] *Crema de convesos y restitució de Solanes*. Dilluns de matí, dia de sent Jordi, a 24 de maig, feren crema Joan Gonsales, enquisidor de València, en què tragueren molts a penitència y a cremar sols un convés que a nom [...] Solanes,⁴¹⁷ e quant li ligiren la sentència en lo cadafal, a la plasa de la Seu, ans que l'acabasen de llegir la sentència, lo dit Solanes se meté a cridar: *Misericòrdia!* E respòs lo inquisidor e dix-li: ¶^{93v} ¿*Qué dices, Solanes?* E lavós, lo dit Solanes tornà a cridar: *Misericòrdia!* Dix l'enquisidor: *Loáys y aprováys lo que disen los testimonis?* Dix dit Solanes: *Sí, senyor, y mucho más.* Tornà a dir lo enquisidor: *Resebime acto cómo lo torno a cobrar del braso secular.* Y de fet, lo se'n tornaren ab los altres de les penitències, als càrsers de la Santa Inquisició.

[263] *Caregament de sensal de 100 lliures, pres de Geroni Granullés, çitudadà*. A 20 de agost, 1537, prenguérem yo, Jeroni Sòria, y Francés Honorat Sòria, mon fill, 100 lliures a sensal, a raó de 1 sou, 6 per liura, ab pacte que dins de dos anys li agam de dar especial obligació; altrament, que'ns puga forçar de quitar, segons apar ab acte rebut per Francés Vela, notari de València, dit dia e any. La qual cantitat donà en hun catiuet blanch de Tunís de 10 fins 12 anys, poch més o menys,⁴¹⁸ en preu de 66 ducats ½; y de contants 30 lliures, 3 sous, 6, present dit Vela y Pere Magaluf, notari, y Luís Miró, corredor de sensals. D'esta cantitat me aturí yo 2 ducats, e del catiu, que fon venut a micer Joan Batiste Paredes, per 40 ducats, me aturí 20 ducats; mon fill tota la restant cantitat.

Dit dia, lo dit Vela, notari, rebé acte de venda del dit catiu als part del present carregament, per 66 ducats ½.

¶^{94r} [264] *Venda de hun catiuet blanch de Tunís, feta a miçer Paredes*. A VIII° de setembre, 1537, venérem yo, Jeroni Sori, y mon fill, Francés Honorat Sori, hun catiuet de edat⁴¹⁹ de 10 fins a 12 anys, blanch, de la ciutat de Tunís, lo qual compràrem de Geroni Granullés, çitudadà, lo qual venérem a miçer Joan Batiste Paredes,⁴²⁰ doctor en cascún dret, per preu de 42 lliures, sous, a [hús e]⁴²¹ costum de València, segons appar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari, dit dia e any desús dit.

¶⁴¹⁶ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 333-334. ¶⁴¹⁷ Solanes deu ser un dels catorze judaïtzants que entre 1530 i 1609 foren víctimes de la persecució del Sant Ofici a València. Vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Herejía y sociedad en el siglo XVI. La Inquisición en Valencia 1530-1609*, Barcelona, Península,

1980, p. 220. ¶⁴¹⁸ Escrit a l'interlineat: *poch més o menys*. ¶⁴¹⁹ Segueix un mot ratllat, il·legible.

¶⁴²⁰ Algunes dades sobre aquest personatge a M. V. FEBRER ROMAGUERA, *Ortodoxia y humanismo. El Estudio General de Valencia durante el rectorado de Joan de Salaya (1525-1558)*, València, Universitat de València, 2003, pp. 214 i 564.

¶⁴²¹ Aquest mots es llegeixen amb dificultat i de fet Momblanch preferí deixar un espai en blanc.

[265] *Memòria de empires a València com s'an de fer per lo çivil*. De manament e provisió del magnífich justíçia en lo çivil de la present çiuat de València, aconsellat de altre de sos magnífichs assessors, instant e requirent la magnífica Ysabet Joan Saburgada e de Sòria, entiman e manan al magnífich síndich de la present çiuat que tinga per emparats aquells CCCXXXIII sous, IIII, sensals, que la insigne çiuat fa e respon tots anys a la magnífica Elionor Penaroja, donzella e beata, a XXVII dies del mes de noembre, per consemblant sensal; y en cas de quitament, la propietat e aquells no done ne lliure a persona alguna, sots pena de LX sous e restituir la cosa emparada.

||^{94v} [266] *Memòria de empara com sa de fer al General, ço és, als diputats*. De manament e provisió del molt⁴²² magnífich jostíçia en lo çivil de la present çiuat de València, aconsellat de l'altre de sos magnífichs asesors hordinaris, instant e requirent lo honorable Jeroni Sòria, mercader, husufructuari de la honorable na Ysabet Goçalbo e de Sòria, quòndam muller de aquell, e en nom de tudor e curador de la filla y en[s]jems⁴²³ de aquella, emparan, intiman e notifican als reverent, noble e magnífichs senyors deputats de la Generalitat de la insigne çiuat de València, tots aquells sinch-çents sous sensals que lo dit General respon tots anys a XXXI dia dels mesos de giner e joliol, migerament, a la herència del fill y ereu de mossén Felip de Penaroja, quòndam comanador de Cristo, ensems ab la propietat, sots pena de LX sous e restituir la cosa emparada.

[267] *Àpoca de Miquel Beneyto*,⁴²⁴ notari, que fermà a Geroni Sòria. Fon a XXVI de giner, 1537. Pere Magaluf, notari de València, rebé àpoca que fermà Miquel Beneyto, notari de València, a mi Geroni Sòria, de quatre ducats, segons més largament conté en dita àpoca.

[268] *Àpoca de Françes Pastor, mercader, que fermà a Geroni Sòria*. Fon a XVII de dehembre, 1537. Pere Magaluf, notari de València, rebé àpoca que fermà a mi Françes Pastor, mercader, òlim teixidor de llana, a Geroni Sòria⁴²⁵ de V lliures, I sous, VIII, a compliment a tot lo que li devia dels diners que m prestà, segons més largament conté en dita àpoca.

¶⁴²² Escrit a l'interlineat.

¶⁴²³ Aquesta paraula no es llegeix clarament i afegim la lletra que falta.

¶⁴²⁴ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 73.

¶⁴²⁵ Escrit a l'interlineat: a Geroni Sòria.

||^{96r}⁴²⁶ [269] *Forma de com se a de fer suplicació als enquisidors.*

(†) *Yhesus* (†)

Molt reverent senyor enquisidor.

En Marco de Artieta,⁴²⁷ notari, té huna casa llogada del magnífich mosén Françés Joan Saburgada, donzell, lo loguer de la qual se a de pagar a la magnífica Ysabet Joan Saburgada e de Sòria, muller d'en Jeroni Sòria, per consignaçió feta per lo dit mosén Françés Joan Sarburgada, germà de aquella, lo qual és deutor de la miya anyada del loguer de dita casa. E per moltes del·ligènçies que ajen tengut, no han pogut acabar ab lo dit Marco de Artieta que pague lo dit loguer, que són quatre lliures. Supplica per ço a vostra reverent paternitat, sia merçé de aquella voler proveir sia manat al dit Artieta que, puix és deutor de dita quantitat, pague aquella sens dilació alguna, com així sia conforme a justíçia *et liçet, etcetera*.

Altissimus, etcetera.

[270] *Pagament fet per lo magnífich en Hieroni Sòria a la magnífica Ysabet Johan Çaburgada, sa muller.* Fonch a 24 de juliol, 1537. Lo magnífich en Hieroni Sòria feu pagament a la magnífica Ysabet Johan Çaburgada, muller sua, de 7090 sous del dot que aquella li portà, segons appar ab pagament rebut per lo discret en Gaspar Andani,⁴²⁸ notari de València, dit dia e any desús dit.

Primerament, a VII de dehembre, 37, lo dit Jeroni Sòria feu pagament a la mateixa de 31 sous, 10, contra Jaume Salvador, llenser, a compliment als 83 [...] sous.

||^{96v} [*en blanc*]

||^{97r}⁴²⁹

(†)

Any 1538

[271] *Acte de obligació que fa Miquel Geroni Roig, çitadà, a Geroni Sòria.* A 6 de setembre, 1538, Pere Ramos,⁴³⁰ notari de València, rebé acte de obligació que fa Miquel Jeroni Roig, çitadà de València, a mi, Geroni Sòria, y a mon fill, Françés Honorat Sòria, en 35 ducats, preu de hun cavall de pel rúçio, a pagar de huy en dos mesos primer vinents, segons appar per dit acte.

¶⁴²⁶ Salt en la paginació. ¶⁴²⁷ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 50-51. ¶⁴²⁸ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus

Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 33. ¶⁴²⁹ Tot el full apareix cancel·lat. ¶⁴³⁰ Es conserven els seus llibres notariais a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 478.

Lo qual cavall comprarem yo e mon fill de [...] Birbesques, [...], en preu de 35 ducats a pagar dins dos mesos, segons appar ab acte rebut per lo discret en Pere Mas,⁴³¹ notari de València, a [...] de [...], any 1538.

Cessió. A 6 de setembre, 1538, per obs de pagar al dit Birbesques lo preu de dit cavall, li férem sesió yo e mon fill al dit Birbesques, contra lo dit Miquel Jeroni Roig, ciutadà, rebuda per Pere Ramos, notari de València, dit dia e any, y aseptada por lo dit Birbesques.

[272] *Obligació eo compra feta*⁴³² en la cort de 300 sous de 18, 18, 0, a Joan Tristany. A 6 de setembre 1538 me constituí co[m]prador⁴³³ de cort en la cort de CCC sous a Joan Tristany, mercader de Elch, en 18 lliures, 18 sous, 0, dins sis mesos, per hun deute que mon fill, Françés Honorat Sòria, li deu com a sesionari de Alonço Peres, corredor o mercader de bèsties. Y són de preu de hun cavall rúçio, segons appar per dita compra de cort.

||^{97v} [273] *Breu de corona, ço és, revalidació.*⁴³⁴ (†) Memorial per a trametre a Roma, al sant pare, per a home que tinga corona, e per casar-se ab viuda l'aja perduda, que lo sant pare la y torne a refermar, és lo següent; lo qual aguí per a mi, Geroni Sòria.

Memoriale seu brevis informació layco valentine

Casus est iste quod ipsem his annis proxime decursis contraxit matrimonium cum quadam unica et virgine, cum qua per multum tempus quo habitavit et postea, ipsam prima uxore defuncta, secundo loco contraxit matrimonium cum quadam alia mulieri conventus et monasterii de la Saydia hon professione admissa licet iam corrupta bigamiam comitendo et cum ipsens cupiat pro maxime in sua prima caractere et clericali thonsura permanere, quod nisi Sede Apostolica consulta ferri non potest.

¶⁴³¹ Es conserven dos protocols d'un Pere Mas que podria ser ell, tot i que la documentació és posterior, a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 337. També, segurament del mateix, un protocol a l'Arxiu del Regne de València. Vegeu R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 188. ¶⁴³² Escrit a l'interlineat: *eo compra feta*. ¶⁴³³ Afegim la lletra oblidada. ¶⁴³⁴ La notícia es fa ressò de la problemàtica dels clergues coronats i els *coniugati*, i la seua adscripció jurisdiccional. Per costum, molts homes rebien les primers ordes i no culminaven la carrera eclesiàstica. Sobre aquests tema, vegeu A. M.

ROUCO VARELA, *Estado e Iglesia en la España del siglo XVI*, Madrid, BAC, 2001, pp. 166-167. En el cas valencià, vegeu J. MARTÍ FERRANDO, *Instituciones y sociedad valencianas en el Imperio de Carlos V*, València, Biblioteca Valenciana, 2002, p. 119, i E. CALLADO ESTELA, *Inmunidad eclesiástica y delincuencia. Los arzobispos de Valencia y la pacificación del reino (1612-1699)*, València, Biblioteca Valenciana, 2003, pp. 11-12. També, d'aquest últim autor, «Iglesia y poder real en Valencia durante el reinado de Carlos V. Problemas en torno a la inmunidad eclesiástica», dins E. Callado Estela (ed.), *Tiempos de reforma. Pensamiento y religión en la época de Carlos V*, Madrid, Dykinson, 2022, pp. 389-420.

Impetretur igitur a sanctissimo domino nostro papa gracia apostolica in et cum qua sua sanctitas dignetur concedere et demoratori quatenus non obstante dicta bigamia possit revalidari in dicta persona sua clericali thonsura et, post 93 revalidatus fuerit, esti, frui et gaudere omnibus graciis, prerogativis, privilegiis et indultis quibus çeteri clerici coniugati thonsurati untutur, prociuntur et gaudent non obstantibus quibuscunqua ordinationibus constitucionibus in contrarium editis fiat large cum omnibus clausulis destillo curie apostoliçe.

Expeditur per breve apostolicum sub offiço sacre penitencie.

Reliqua remitantur pericte sollicitatoris.

Sobrescrit: *Memoriale pro domino Jeronimo Soria, layco valentine. Rome.*

¶^{98r,435} [274] *Sesió que fas yo, Geroni Sòria, a Jacobo Bover.* Fon a XXI de agost, 1538. Gaspar Andani, notari de València, rebé sesió que fas yo, Jeroni Sòria, a Jacobo Bover, velluter, de VIII lliures, I sou, II, sobre la beata Penarroja, les quals la dita me devia de porrates de hun sensal doní a ma filla, de VI mília sous, en matrimoni, dels XVIII mília sous del dot e del sensal sobre dita beata, de 50 lliures, sous, segons conté en dita sesió més largament.

[275] *Procura fa Ysabet Joan Saburgada a Jacobo Bover.* Fon a XXIII de agost, 1538. Pere Ramos, notari de València, rebé procura que fa ma muller, Ysabet Joan Saburgada, a Jacobo Bover, velluter, per a cobrar la roba del loch de Cotes y àls plets, segons conté en dita procura.

[276] *Àpoca de Joan Monfort que fa a Geroni Sòria.* Fon a 7 de octubre 1538. Pere Magaluf, notari de València, rebé àpoca que fermà Joan Monfort, mercader, a mi, Geroni Sòria, de 3, 6, 8, per una porrata de hun sensal que li responia, segons appar per dita àpoca.

[277] *Moça. A nom Magdaleneta.* Fon a VIII de abril, 1538. Luís Vera, notari de València y escrivà del pare de òrfens, rebé acte de afermament de Magdaleneta, filla de Pere Arèvalo, velluter, ab mi, Geroni Sòria, la qual afermà Berthomeu Garçia, pare de òrfens, per temps de huit anys, per XX lliures, sous, e robes acostumades, segons fur de València, que és VII lliures, X sous per dites robes, segons appar per dit afermament; de què paguí al dit escrivà, per ma part, III sous; y per sa part, III sous.

La qual dita Magdalena, son pare la se'n portà de ma casa perquè dix que ans de mi l'avia afermada ab altri, que és un perayre que a nom [...] Gomis, prop l'ostal de Conegero.

¶⁴³⁵ Salt en la numeració. Les quatre primeres anotacions d'aquest full es troben cancel·lades a l'original.

Escanselació. A XXI de maig, 1538, lo dit acte fon escansel·lat perquè fon tornada dita Magdalena al pare de òrfens, segons appar per dit acte d'escansel·lació al peu de l'afermament rebut per dit Luís Vera,⁴³⁶ notari, dit dia e any.

[278] *Enbarcada de l'emperador per a Nisa.* Fon a 24 de abril, 1538. S'enbarcà l'emperador don Carlos y rey nostre senyor en Barcelona ab XXXII galeres per anar a Nisa de Vilafranca, per a veure's ab lo sant pare que és huy, que és papa [...],⁴³⁷ y ab lo rey de França per a comonicar la pau dels dos reys, ço és, lo nostre emperador y lo dit rey de França.⁴³⁸

A [...] de [...], 1538, vengué nova que era arribat en Palamós.

Disapte, a XXVII de juliol, 1538, feren crida de la pau del nostre rey y del rey de França y com era desenbarcat l'emperador a 20 de dit en Barçelona. Y feren profesó a la Verge Maria de la Pau e de Gràcia, ab les banderes reals dels ofiçis. Y feren dos dies de festes ab molts balls y moltes altres alegries.

¶^{98v} [279] *Mataren dos alguasirs de la Santa Inquisició.*⁴³⁹ A III de maig, 1538, mataren, entre Nules y Almenara, dos alguasirs de la Santa Inquisició. La hu era de Nules, l'altre de Saragosa, lo qual a nom Pedro de Minyana, y lo de Nules a nom Baltasar Torres, los quals portaven pres hun tagarí de Saragosa que se n'era fogit de les presons de la Inquisició de Saragosa; hi l'alcansaren así, en regne de València, entre Nules y Vila-real,⁴⁴⁰ en hun loch que a nom Mascarell, del comte de Oliva, y portant-lo pres açí a València, los hixqueren huns moriscats de dit loch de Mascarell, ço és, hun cunyat del pres e hun cosí ab XV altres moriscats de Mascarell en hun riu sech dellà Almenara, ab arcabuses y ballestes, y mataren dits alguasirs de la Inquisició, y los hòmens de peu que anaven ab ells fogiren, de què s'enportaren lo pres dits moriscats.

A XXVI de maig, 1538, lo exçelent duch de Sogorb, don [...],⁴⁴¹ trameté a València huit moriscats de aquells que avien mort als sobredits alguasirs y lo prencipal que portaven los alguasirs, los quals portava hun governador de Sogorb que a nom mosén [...], Sayol, ab sinquanta hòmens, entre cavall e peu, escopeters y ballesters, y ell entrà per València ab los presos y ab bastó de governador fins a la Inquisició, y allí los deixà.

¶⁴³⁶ Es conserva un protocol seu a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 599. ¶⁴³⁷ Es tracta de Pau III.

¶⁴³⁸ El dietarista fa referència segurament a l'acabament de la tercera guerra amb França (1536-1538), motivada per l'annexió del Milanesat a la Monarquia Hispànica i la posterior invasió dels francesos a Saboia, d'on es va

expulsar Carles I. Pau III, que estava a favor de l'emperador, seria l'inductor de la treva de Niça, signada entre els dos adversaris el 18 de juny de 1538. Vegeu J. LYNCH, *España bajo los Austrias 1. Imperio y absolutismo (1516-1598)*, Barcelona, Península, 1993, p. 113. ¶⁴³⁹ Recull aquesta notícia, també, el *Llibre de memòries...*, p. 359. ¶⁴⁴⁰ Escrit a l'interlineat, damunt *Almenara*, ratllat. ¶⁴⁴¹ Es tracta d'Alfons d'Aragó.

Dimarts a XV d'octubre, 1538, feren acte lo reverent inquisidor, Joan Gonsales; de què tragueren 40 moriscats a penitència y a galeres, y relaxaren sinch al duch de Calàbria, los quals rosegaren y esquarteraren. Y a la hu tallaren la mà dreita y la posaren al costell del Mercat, y los quarters dels altres portaren allà hon mataren los sobredits alguasirs. Y l'endemà, hasotaren XVI moriscats ab una moriscada, perquè foren encobridors dels que mataren als alguasirs en lo dit riu sech que a nom [...].

[280] *Martí Joan Alsamora, notari de València.*⁴⁴² Dillums a XXVI de maig, 1538, penjaren hun notari de València y nat en Alcoy, lo qual a nom Martí Joan Alsamora. Y, après mort, li tallaren la mà y la posaren en la Lonja Nova, damunt la taula de la moneda, que té la ciutat, clavada en la paret. Y asò feren perquè avia fet molts actes falsos y girades moltes partides en nom de terçeres persones, ab procures falses, rebudes per ell mateix, de persones que tenien diners en dita taula de València, y ell s'aturava los diners.

¶^{99r} [281] *Venda de violari de 16 ducats que respon Nofre Blasco, carniçer, fet a Geroni Sòria per Ramon Casanova.* A II de juliol, 1538, Gaspar Andani, notari de València, rebé venda de hun violari de propietat de XVI ducats e penció III sous per ducat, la qual respon Nofre Blasco, carniçer, y Jerònima Carasqua, sa muller, la qual venta fa Ramon Casanova, correu, a mi, Geroni Sòria, axí dels dits XVI ducats com de pensions degudes fins a la present jornada e devedores, segons conté més largament en dit acte de venda.

Venda. Lo damunt dit violari fon venut al dit Ramon Casanova, segons appar en lo present libre en l'any 50, a cartes CVIII^o.

[282] *Eixida per a Vila Joyosa.* Dimecres, a XXX de juliol, 1538, hixqué lo excellent duch de Calàbria, don Ferrando, e virey general de València, ab LXX hòmens de cavall y la sua guarda de cavall, y don Luís Carròs, batle general de València, y lo mestre raçional y lo batle de Terol y molts altres cavallers; y dels oficijs de València n'ixqueren molta gent, de quatre en quatre, a la sorda, per no avalotar la ciutat, en què foren passats sis-sents hòmens. Y van a Vila Joyosa perquè és arribat hun correu dient que y avia XXXXI fusta de moros, ab 4 galeres, sobre dita vila; y ja avien cremat los moros molts arbres en la orta y les montanyes. Avien tramés molta gent. Hi'ls desbarataren, als moros, e, quant aribà lo duch, ja se'n foren anades dites fustes; de hon y deixà hun cavaller de València per capità, ab molta

¶⁴⁴² Al marge esquerre apareix dibuixada una forca. El cas va ser comentat per V. GRAULLERA SANZ, «El derecho penal en los fueros de Valencia», dins E. Juan i M. Febrer (eds.),

Vida, instituciones y universidad en la historia de Valencia, València, Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta-Sud / Universitat de València, 1996, p. 60.

gent per a enfortir la vila. Y així, mataren sinch o sis moros al portal de dita vila, volent entrar en ella.⁴⁴³

¶^{99v} [283] *La profesó general en memòria de la conquesta de València.*⁴⁴⁴ Digous, a X de octubre, 1538, l'endemà de sent Dionís, feren profesó general de la Seu a Sent Viçent Martre, fora del portal, ab totes les banderes reals dels ofiçis; de què l'ofiç dels fusters portà hun carro triüfal ab 4 pilars, a la romana, damunt ab un sel de brocat y hun home molt ben ataviat, segut en huna cadira, figurant lo rey en Jaume, de bona memòria, ab molts ministrés e tronpetes e sacabuichs. Y davant ell, en lo dit carro, hun arnés blanch de guerra y moltes rodelles y dos adzenbles que tiraven lo carro; y davant dit carro, anaven tres cavallers, cascú ab son cavall, ab uns títols a les espatles, dient la hun don Guillen Ramon Blasco, l'altre don Blasco d'Aragó, l'altre mosén Bernat d'Entensa. Aquest portava lo penó real del rey, ab molts patges davant los cavallers y molts moros presos, y après los del Sentenar de Sent Jordi de la Ploma y lo estandart de València del Rat Penat, lo qual portava mosén Pelegrí Català, generós, justícia creminal de València en lo present any; y los jurats ab ell, ab gramalles de vellut de grana, forrades les ales de setí morat, los quals eren los següents: *Primo*, mossén Tomàs Roig, ciutadà; mosén Agostí Joan Albert, ciutadà; mosén Gaspar Antist, cavaller; mosén Pedro Exarch, cavaller; mosén Damià Ferrer, ciutadà; mosén Jeroni Collar, ciutadà; racional és Joan Garçia, ciutadà, òlim notari,⁴⁴⁵ que arà sinch anys era notari de València. Y ab ells lo echselent duch de Calàbria, don Ferrando de Aragó, e virey del regne de València; y don Joan Lorens Vilarasa, governador de València. Y quant foren al portal de Sent Viçent, ans d'exir del portal, pujaren la bandera damunt lo portal e la devallaren per de fora, y après la tornà a pendre lo jostícia creminal y acabà de anar a Sent Visent, ab tota la damunt dita gent. Y tornant a València, la tornaren a pujar per

¶⁴⁴³ Els detalls d'aquest episodi es troben recollits a J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 318-323. ¶⁴⁴⁴ La notícia, de manera molt detallada, es troba també al *Llibre de Antiquitats...*, I, pp. 149-151. També la recull el *Llibre de memòries...*, pp. 359-361. Sobre aquella celebració, vegeu S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, pp. 233-234. Més recentment, l'ha tractada R. NARBONA VIZCAÍNO, «El nueve de octubre. Reseña histórica de una fiesta valenciana. Siglos XIV-XIX», dins R. Narbona Vizcaíno, *Memorias de la ciudad. Ceremonias, creencias y costumbres en la Historia de Valencia*, València, Ajuntament de València, 2003, pp. 163-172. En relació amb el cronista Beuter i sobre el seu significat en aquell moment, vegeu V. J. ESCARTÍ, *Jaume I*

en la memòria d'un poble. El rei Conqueridor en la literatura i en la historiografia, del segle XIII al XX, València, Generalitat Valenciana, pp. 39-40. Es conserva a la Biblioteca del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet una relació d'aquella processó, redactada pel notari Martí Alfonso —que apareix més d'una vegada al dietari de Sòria. Vegeu-ne l'edició a V. J. ESCARTÍ, «Beuter i el record de Jaume I a la València del Cinc-cents», *Revista Internacional d'Humanitats*, 42 (2018), pp. 474-491 i, encara del mateix autor, *Jaume I...*, pp. 156-158. Aquest text de Sòria és tingut en compte i comentat per F. GRANELL SALES, «Commemorating a Providential Conquest in Valencia: The 9 October Feast», *Religions*, 13 (2022), pp. 1-22. ¶⁴⁴⁵ Escrit a l'interlineat: òlim notari.

lo portal y devallar per de dintre y tornà-la pendre lo dit justíçia y acabaren de fer la profesó fins a la Seu y de allí cascú se n'anà a casa sua a sopar.

[284] *Procura fa*⁴⁴⁶ *ma muller, Ysabet Joan Saburgada, a Geroni Sòria.*⁴⁴⁷ A XVIII de dehembre, 1538, Gaspar Andani, notari de València, rebé procura que fa ma muller, Ysabet Joan Saburgada, a mi, Geroni Sòria, als plets y traure de cort qualsevol quantitat a ella deguda, y per a poder revocar qualsevol procurador per ella fets, segons més largament conté en dita⁴⁴⁸ procura.

||^{102r-v}⁴⁴⁹ [*en blanc*]

||^{103r}

(†)

Any 1539

[285] *Entrada de l'arquebisbe de València, don Jordi de Àustria.*⁴⁵⁰ Diumenge, deprés dinar, que fon a XII de giner, any 1539, entra lo reverendíssimo don Jordi de Àustria, oncle de l'emperador don Carlos y rey nostre senyor. Lo qual don Jordi entrà com arquebisbe de València, que li havia dat l'emperador, per lo portal dels Serrans, ab lo clero de la Seu de València y parròquies. Tots en profesó l'ixqueren a rebre, ab trompetes e menistrés de València, y lo excelent duch de Calàbria,⁴⁵¹ don Ferrando de Aragó, virey de València. Hi'l portaven de les exel·les, ço és, lo pavorde Pròchita a la huna part, vestit de brocat, ab vestimentes de diaca, y lo bisbe de gràcia, de altra,⁴⁵² y lo duch de Calàbria⁴⁵³ après. E tots davall hun bell palis de brocat. De què los ofiçis posaren les banderes reals des de el portal de Serrans fins a la Seu; y en la porta de la Seu, a la porta dels Apòstols, molt enramat de murta, ab les armes del dit don Jordi de Àustria, ab sos títols. Y quant foren en la Seu ro-

¶ ⁴⁴⁶ Escrit a l'interlineat, damunt *per*, ratllat.

¶ ⁴⁴⁷ L'anotació apareix cancel·lada. ¶ ⁴⁴⁸ Segueix, ratllat: *àpoca*. ¶ ⁴⁴⁹ Nou salt en la numeració de les pàgines. ¶ ⁴⁵⁰ Narra amb detall aquesta arribada de l'arquebisbe el *Llibre de memòries...*, pp. 361-362. Jordi d'Àustria va nàixer a Gant en 1504, fill de l'emperador d'Alemanya Maximilià, germà de Felip I de Castella i oncle de Carles I. Va ser designat arquebisbe de València per Pau III a instàncies del seu nebot, el 29 de novembre de 1538, ocupant el lloc del difunt Erard de la Marca. Vegeu E. CALLADO ESTELA, M. M. CÀRCEL ORTÍ, J. MARTÍ I MESTRE i V. PONS ALÓS, *L'episcopologi de Gregori Ivanyes (segle XVI)*, València/Barcelona, IIFV/

PAM, 2018, pp. 130-132. De la seua arribada a l'arxidiòcesi parlen, també, el *Libre de Antiqüitats...*, I, pp. 151-152, i J. TEIXIDOR, *Episcopologio...*, pp. 100-102. Una síntesi del seu pontificat, que arribà fins al 1544, es pot veure en E. OLMOS CANALDA, *Los prelados valentinos*, València, CSIC, 1949, pp. 152-154. Va morir el 1557 com a príncep bisbe de Lieja. Sobre el personatge, vegeu també M. NAVARRO SORNÍ, «Jorge de Austria, arzobispo de Valencia», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI 2. Humanismo y reforma de la Iglesia*, València, IAM, 2023, pp. 11-26. ¶ ⁴⁵¹ Segueix, ratllat, *don*. ¶ ⁴⁵² Escrit a l'interlineat: *y lo bisbe de gràcia, de altra*. ¶ ⁴⁵³ Segueix, ratllat: *de la altra*.

daren per la Seu en profesó y anaren a l'altar major y feren gràcies a nostre Senyor. Y après l'acompanyaren al palau de front la Seu, hon és la sua estànçia y abitació.

[286] *Sesió feta a miçer Galçerà Adret, doctor.*⁴⁵⁴ A XXI de giner, 1539, fiu sesió a miçer Galçerà Adret, doctor en leys, sobre Antoni Vilabella, corredor, estager de la casa mia del cantó del carrer de la Vedella, de les pagues del primer de març a setembre, 1540, segons appar per sesió rebuda per Joan Català,⁴⁵⁵ notari de València, dits dia e any desús dit. Fon pagat dit notari de l'acte e dit Adret del dit Vilabella.

Àpoca. A X de setembre, any 1543, la magnífica na [...] e Joan Adret, mercader, hereus del dit⁴⁵⁶ micer Adret, an escansel·lat la present sesió y totes les altres que li aja fet fins a la present jornada, segons appar ab àpoca rebuda per Joan Sancho, notari de València, a dit dia e any desús dit.

||^{103v} [287] *Àpoca que fermí yo a Pere Munterde, mon gendre.* A VII de març, 1539, Gaspar Andani, notari de València, rebé àpoca que ferme yo, Geroni Sòria, a Pere Munterde, mon gendre, de totes les porrates dels sensals que li e dat en contemplació de matremoni, septo la dels VI mília sous que stan deposats en la cort cevil del sensal dels Penarroges, com estigua en poder de la beata Penarroja, curadriu de l'hereu de mossén Felip Penarroja, comanador de Crist, entés los XXXI sous, VI deposats en poder de miçer Benavent, doctor en cascún dret, segons conté en dita àpoca.

[288] *Cripsi del sol.* Divendres, a XVIII de abril, 1539, entre tres e quatre après migjorn, fon lo cripsi del sol, de manera que s'escurí lo dia tant, que [no e]s⁴⁵⁷ podia veure hun diner en terra y paregueren dos esteles, com si fos vespre. Y durà hun quart de ora e après tornà a exir lo sol clarament.

[289] *Mort de la emperatris.*⁴⁵⁸ Diumenge, a IIII de maig, 1539, vingué nova que era morta la emperatris, muller del nostre rey y emperador don Carlos. E morí digous, lo primer dia de maig, en la ciutat de Toledo. La qual morí de affollament. Y axí fon ver, per hun correu portà letres de l'emperador als jurats de València

Crida. Disapte, a les nou hores de la nit, que contàrem XI de maig, 1539, feren crida los trompetes de València, tots engramallats, ab dos verguers dels jurats davant ells, engramallats y cubertes les mases de drap negre, ab sis antorches. Y feren la crida del tenor següent [...].⁴⁵⁹

||^{104r-105r} [en blanc]

¶⁴⁵⁴ Aquesta notícia es troba cancel·lada a l'original. ¶⁴⁵⁵ Es conserven els seus protocols a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 131. ¶⁴⁵⁶ Escrit a l'interlineat inferior:

hereus del dit. ¶⁴⁵⁷ Afegim la negació per fer sentit. A l'original: *que:s podia.* ¶⁴⁵⁸ Dona la notícia de la mort d'Isabel de Portugal, també, el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 153. ¶⁴⁵⁹ L'autor reservà tres cares dels fulls següents per copiar la crida esmentada.

¶^{105v} [290] *Jurats de València en la mort de la emperatris.*⁴⁶⁰ A XXV de maig, 1539, que fon Pasqua de l'Esperit Sant, feren jurats los següents:⁴⁶¹ *Primo*, Jeroni Blasco, ciutadà; Berthomeu Martí, ciutadà; Luís Navarro, ciutadà, gendre de mossén Ramon Serra, capellà al carrer dels Carniçers —especifique lo carrer perquè és presumció que és fill de huna esclava—, y [...] Castelló, ciutadà, que stà en Rusafa; mosén Ximén Peres Sagra, cavaller; mosén Joan Jeroni Català, cavaller. Y estos se feren les gramalles de drap negre, ab les girades de tafetà negre, per lo dol de la emperatris.

[291] *Violari pres d'Anton Gomes y ara lo té na Ysabet March e de Guimerà, de 42 ducats, 16 sous, 4, ab consignació sobre mossén Francés Pérez, prevere.* A XXX de maig, 1539, prenguérem yo, Jeroni Sòria, e mon fill, Francés Honorat, hun violari de 42 ducats, 16 sous, 4, de Anton Gomes, a raó 3 sous per ducat, segons appar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari, dits dia e any, a vida de Vicent Guimerà e Ysabet Guimerà, fills de Joan Guimerà, corredor de censals.⁴⁶² Fiu-li consignació de 6 lliures, 8 sous, 4, sobre lo sensal respon mossén Francés Peres, prevere, a VI de juny tots anys.

[292] *Garrot de Jeroni Vilanova, fill de micer Vilanova, juriste, donat per la Real Audiència.* Divendres, a 27 de juny, 1539, prengueren a Jeroni Vilanova, fill de miser [...], quòndam juriste, perquè avia mort a Pere Joan Polo, notari de València, escrivà de la cort creminal. Hi·l prengueren a sinch hores de matí y a les nou hores, lo mateix dia, de matí, li donaren hun garrot hi·l portaren a la forca del Mercat, despullat, y allí lo penjaren; y estigué tot lo dia penjat fins a l'endemà, a set hores de matí, que·l portaren a Carraxet.⁴⁶³ De què essent pres, lo demanà la corona, essent así lo arquebisbe, don Jordi de Àustria, y no·l volgueren obrir les portes de la sala de València, sinó que sabent que·l demanava la corona, l'ofegaren dintre, lo qual feu ofegar don Leànder del Loris, jutge de cort per lo creminal aquí en València. Y après, lo arquebisbe posà entredit y escomonicà a don Leànder Loris y a mossén Saýdia y a mosén Falcó, alguasirs ordinaris de la Audiència; y estimà la enjúria en sis mília ducats: III mília per a la muller del sentenciat e III als còfrens del sant pare o del reverendíssimo arquebisbe. Y axí desvedaren.

¶^{106r} [293] *Treta de Gaspar Borell, ciutadà, y altres, per los reverents inquisidors.*⁴⁶⁴ Diumenge, [...] de juny, 1539, los reverents inquisidors de València feren acte y tra-gueren a Gaspar Borell, ciutadà, fill de Viçent Borell, ciutadà, y en ans era velluter. Y lo dit Viçent Borell avia pochs dies que era mort; y era home de sesanta mília

¶⁴⁶⁰ La notícia ve referida, també, al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 153-154. ¶⁴⁶¹ L'elecció dels jurats es troba al *Llibre de memòries...*, p. 363. ¶⁴⁶² Escrit a l'interlineat: *corredor de censals*. ¶⁴⁶³ Escrit a l'interlineat: *que·l porta-*

ren a Carraxet. ¶⁴⁶⁴ Sobre la bigàmia, vegeu A. LLINARES PLANELLS, «Una aproximació microhistòrica a la bigàmia femenina en el Regne de València», *Scripta*, 13 (2019), pp. 159-174.

ducats. Lo qual Gaspar Borell tragueren al cadafal a la plasa de la Seu, ab hun siri vert e sens barret, perquè era casat ab dos dones: la huna de Medina del Campo; y après, así en València, ab una filla de mestre Joan Montagut, quòndam tintorer de València, de seda. Y també tragueren a la muller, la que era de Medina del Campo, la qual era así perquè lo dit Gaspar Borell l'avia condohida que's casàs ab altre marit, perquè no'l demanàs a ell, y li donà en matrimoni C ducats. En axí que al dit Borell y a la dita castellana y al marit segon, a tots tresos, los tragueren al cadafal ab huna manera de penitència, y als tres junts, costat per costat, so és, a cada costat sos marits y ella enmig. Y condemnaren al dit Borell en sinch-çents ducats y les despeses del tres, e si no'ls volgués pagar, que li fosen donats sent asots per València. Y en respecte del matrimoni, quala era primera, los remeteren a l'ordenari, que és l'oficial.

Aprés huit dies, l'ofeçial, essent arquebisbe don Jordi d'Àustria, lo prengué al dit Borell, hi'l posà en la presó del bisbe; y declarat dit matrimoni y après lo arestaren en sa casa, afermansat, y ell rompé los arests y se n'anà a Roma y portà breu y declaració del papa que estigua ab la segona muller. Y axí és huy ab dita segona muller.

[294] *Lo Micalet de la Seu de València se buydà.*⁴⁶⁵ El any 1532 se trencà. Se diu en la carta 69, pàgina 2.

Disapte, a XVIII° de juliol, 1539, dia de sent Joachim, buydaren la campana del Micalet de València, la qual buydà Miquel Trilles, campaner de València, entre huit e nou hores de matí. Y anaren totes les creus de les parròquies de València ab molts capellans a la porta de la Seu salmegant. Y axí, acabat de buydar, se n'anaren.

Fonch batejat en la Seu de València diumenge, a III hores après migjorn, e foren padrins lo reverendíssimo don Gaspar Jofre de Borja, bisbe de Sogorp e Albarrazí, e mosén Joan Geroni Català, cavaller, e mosén Hieroni Castelló, ciutadà, jurats en cap, e padrina dona Leonor de Borja, muller del noble don Geroni Cabanyelles, governador de València. Pujaren-lo disapte, a 14 de febrer, fins a 15 de dit, e posaren-li nom Miquel Joachim Ferrer.⁴⁶⁶

¶⁴⁶⁵ Sobre aquest tema, vegeu el que es pot llegir al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 172: «A XXV de juliol MDXXXX, diumenge, dia de sant Jaume, tocant lo darrer toc de vespres, en les darreres batalles, se trencà la campana que's deya la Maria, que, per ésser campana tan afinada, se posa ací, en memòria per a l'esdevenidor». Aquesta campana tornaria a refer-se, a càrrec de Joan Clarchet, el 26 de setembre de 1544. ¶⁴⁶⁶ J. Agra-

munt indica que va ser el 20 de març del 1542 quan «bautizaron el Micalete de la seu. Fueron sus padrinos el obispo de Mallorca, el de Tarragona y el de Segorbe. Madrina fue doña Leonor de Borja, muger de Jerónimo Cabanillas, día de san Joaquín; llámase Miguel Vicente Joaquín. Y después los subieron arriba del campanario, que es el que toca las horas». E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 103.

[295] *Pau e treua entre Geroni Sòria e Geroni Yvorra.*⁴⁶⁷ A 21 de juliol, 1539, fiu pau e treua ab Geroni Yvorra, verguer del jurats de València, per lo governador de València, la qual rebé Anrich Pelliser, notari de València, escrivà de l'assessor de governador, per sent e hun any.

[296] *Acte d'obligació de 15 lliures a mestre Far, feta per Geroni Sòria e altres.* A 23 de agost, 1539, Joan Casset,⁴⁶⁸ notari de València, rebé acte de obligació, la qual fas yo y mon fill, Françés Honorat, a mestre Viçent Far, mestre en teologia, de 15 lliures, de preu de una mulata, que serví per al dit mon fill, a pagar per tot octubre primer vinent, segons conté en dit acte. Foren corredors Damià [...] y Miquel Joan [...], y lo dit mon fill la tornà a vendre per mans dels sobredits, sens saber-hi yo res.

¶^{106v} [297] [*Àpoca*]⁴⁶⁹ de Puig, obrer de vila, de la obra de la alqueria. A XIII de octubre, 1539, Joan Sancho, notari de València, rebé àpoca, la qual fermà Andreu Puig, obrer de vila, a mi, Geroni Sòria, de XXIII lliures, sous, per lo preu de XXXVI tàpies, a raó V sous tàpia de mans, valen VIII° lliures, sous, e per jornals de cavar los fonaments, II lliures, sous, ab lo loguer de les taules de tapiar; y per lo pertret de dites tàpies, XIII lliures, sous, que per tot són dites XXIII lliures, sous, segons conté en dita àpoca. La qual obra e feta en l'alqueria, camí de Picassent, que comprà ma muller, Ysabet Gosalbo, primera muller mia. Tinch-la en forma, ço és, en pergami.⁴⁷⁰

[298] *Lo portal de Magdalenes.*⁴⁷¹ Dimecres, a XXVIII de octubre, 1539, mestre Salvador Bas, pedrapiquer y obrer de vila, asentà lo portal de pedra de alabastre del monestir de monges de magdalenes,⁴⁷² dins la present çitutat de València, en lo Mercat, en la porta de la església en dit monestir.

[299] *Çesió feta a micer Nofre Matalí, doctor en cascún dret, contra Pere Magaluf.* Fon [...] de maig, 1539. Fiu cesió yo, Jeroni Sori a miser Joan Nofre Matalí, doctor en cascún dret, de 15 lliures, sous, sobre Pere Magaluf, notari de València, per part de un deute lo dit Magaluf me deu, ab albarà de sa mà, de LXX lliures, la qual li

¶⁴⁶⁷ Aquesta anotació i la següent apareixen cancel·lades. ¶⁴⁶⁸ D'aquest notari es conserva només un rebedor del 1546 a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 124. ¶⁴⁶⁹ Aquesta paraula es llegeix amb molta dificultat. ¶⁴⁷⁰ Al marge esquerre: *Ferma*. ¶⁴⁷¹ Aquesta notícia, a l'edició de Momblanch apareix un parell d'entrades més avall. ¶⁴⁷² Aquest convent de religioses dominiques era dels més antics de la ciutat, fundat

immediatament després de la conquesta jaumina. Vegeu V. BEAUMONT, *Compendio histórico del real convento de Santa María Madalena*, València, Juan González, 1725, i E. CALLADO ESTELA, *Mujeres en el claustro. El convento de Santa María Magdalena de Valencia*, València, Universitat de València, 2014. Seria derrocat el 1836 per a eixamplar el Mercat. F. PINGARRÓN, *Arquitectura religiosa del siglo XVII en la ciudad de Valencia*, València, Ajuntament de València, 1998, p. 360.

fas per obs de pagar-li certs treballs per mi fets per lo dit Matalí, segons appar per dita çesió rebuda per Benet Vilaclosa, notari de València, dit dia e any desús dit.

[300] *Compra de mula de Urgellés, guadamasiner.* Fon a VIII de juny, 1539. Comprí de [...] Urgellés, guadamasiler, una mula per 13 lliures, 5 sous, segons appar ab acte rebut per Vicent Trilles, notari de València, la qual venda no vingé a efecte perquè encoxà y no era sana.

A [...] de [...], 15[...], lo dit Urgellés escansel·là dit acte, rebuda per lo dit Viçent Trilles, notari, al peu de l'acte de la venda, com se tornà dita mula, per ésser coxa, per mans de Damià [...] e [...] Sentillana, corredors de bèsties, que foren entrevenidors.

||109r⁴⁷³

(†) *Yhesus* (†)

Any 1540

[301] *Pedra en València.* Dimarts, a III de agost, 1540, a V hores après dinar, plogué en València molta pedra grossa, que prengué de la creu de Xàtiva fins a València; y prengué de Quart y Mislata y Chirvella; y per la creu desmochada, camí de Benetúser, y per la creu de Xàtiva y a Ruzafa, per lo camí que dihuen de Melilla; y fins al Guerau y fins a dins València. Y derrocà molts bara[n]dats⁴⁷⁴ y chimenees dels terrats, y no passà del riu avant. De on tant quant prengué, derrocà moltes moreres y nogueres y molts arbres; y les vinyes cremà tots los rahims, que no deixà res vert. Y durà dos hores la tempestat, que València se n'entrava y volgué nostre Senyor que sesà.⁴⁷⁵

[302] *Venda de hun violari de 16 ducats fa Geroni Sòria a Ramon Casanova, correu.*⁴⁷⁶ A 2 de octubre, 1540, vení hun violari de XVI ducats e pensions a Ramon Casanova, correu, lo qual respon Nofre Blasco, carniser, y na [...] Carrasco, muller sua. Appar ab acte rebut per Benet Vilaclosa, notari de València, dit dia e any.

[303] *Venguda del riu de València.* Dimarts, a 5 de octubre, 1540,⁴⁷⁷ l'endemà de sent Francés, a les tres hores après migjorn, vengué lo riu de València molt gros e feu molt dany en les alqueries, prop de València, y als molins. Y se'n portà la madera de la rambla y pugà fins en lo camí de Morvedre, fins al pont del molí de Pedro Sanoguera y a Sent Jolià; de hon tragueren lo *Corpus* de la Seu y lo *Lignum*

¶⁴⁷³ Novament es produeix un salt en la paginació del manuscrit. ¶⁴⁷⁴ Afegim la consonant que manca. ¶⁴⁷⁵ La mateixa notícia la recull també el *Libre de Antiquitats...*, I,

p. 155. ¶⁴⁷⁶ Aquesta anotació apareix cancel·lada. ¶⁴⁷⁷ Seria el 7 d'octubre, segons el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 155, que també recull la notícia.

cruçis y salmejaren al pont de la Trenitat y volgué nostre Senyor que amaynà e no crexqué ne feu més mal.

[304] *Mort de Làzaro Múrçio*. Digous, dia de sent Martí, a VIII hores de la nit, fon a XI de noembre, mataren a hun genovés que a nom Làzaro Múrçio, que era mercader, gendre de Geroni Mas, que fa tauleger de la taula de València; y lo mort era teuleger de altra taula dels genovés, lo qual mataren al camí de Picasent, prop del molí de Pala, y de mossén Agostí Albert, çiuatadà, quòndam çiuatadà, y anava sa muller ab ell; y Joan Gasset, velluter, y hun catiu negre, chich, quant lo mataren. Y si no fugí, a dit Gasset lo mataren també, lo qual mataren Domènego Grillo, mercader genovés, y Rafael Figuerola, cavaller de València.

¶^{109v,478} [305] *Acte de renunçiaçió feta per Simó de Sòria a Pere Martí*. A 29 de noembre, 1540, Pere Benet Garçia, notari de València, rebé acte de escancel·lació eo renunçiaçió que fa mon pare, Simó de Sori, a Pere Martí, mercader, de una sesió que lo dit Pere Martí avia fet a mon pare, en sert nom, rebuda per Miquel Sanchis, notari, menor de dies a [...] de [...], any 15[...], renunçiant tots los drets de dita sesió, com si no fós feta, ab pacte que no li val ser tengut de evichsió mon pare, sinó per fets propis; ni en altra manera, segons conté en dita canselació.

[306] *Compromés entre mi e ma filla*. A III de dehembre, 1540, Luís Valero⁴⁷⁹ y Melchior Sentoll,⁴⁸⁰ notaris de València, reberen compromés entre mi, de una,⁴⁸¹ e ma filla, Joana Àngela Sòria e de Munterde, casada ab Pere Munterde, mercader, y Melchior Bort, notari de València, de altra, en nom de donatari de la dita ma filla, ab protestaçió que pretench que la donaçió sia nul·la de totes e qualsevol pretensions que pretenga tenir contra ella y los dits contra mi; durador per temps de hun mes, a poder porrogar altre mes. Lo qual foren jutges, per ma part, miçer Joan Nofre Matalí, y de la sua, miçer Joan Batiste Paredes,⁴⁸² doctors en leys, per via de justícia y de amigable composició.

A 29 de dit mes e any 1540, que conten los notaris del dia de Nadal en avant, com sia 24 de dehembre, Nadal, en axí que de allí avant conten any 41, los sobredits notaris reberen compromés eo allargaren altre mes, segons conté per dit acte de porrogaçió, lo qual reberen los mateixos notaris.

¶⁴⁷⁸ Tot aquest full apareix cancel·lat. ¶⁴⁷⁹ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 588. ¶⁴⁸⁰ Es conserven nombrosos llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de Valèn-

cia. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 134-135. ¶⁴⁸¹ A l'interlineat: *de una*.

¶⁴⁸² Havia estat anteriorment examinador de lleis i cànons a l'Estudi General de València. En 1550 exerciria d'oïdor de la Reial Audiència. Vegeu T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 158.

[307] *Acte de lloguer de la botiga a Pere Bonilla*. Fon a 13 de març, 1540. Loguí yo, Geroni Sori, e mon fill, Françés Honorat Sori, la botiga de la Lonja Vella, del carrer dels Cambis, a Pere Bonilla, per temps de 4 anys de ferm e 4 de respit, comptadors del primer dia de maig primer vinent en avant, per preu de 27 lliures cad-any, segons appar ab acte de loguer rebut per Luís Miquel, notari de València, dit dia e any; de què paguí ma part de l'acte 3 sous, los quals per mi li donà Pere Bonilla.

[308] *Cesió de ma muller contra don Alonso Peixó e altres*. Fon a 14 de⁴⁸³ abril, 1540. La magnífica Ysabet Joan Saburgada, muller mia, feu çesió al discret en Jaume Joan Pellicer, notari, de VII lliures, X sous contra don Alonso Peixó, rebuda per Joan Sancho, notari, dit dia; la qual li feu com a çesionaria de Ysabet March e Guimerà, perquè lo dit Pellicer li pagà la dita quantitat per lo dit don Alonso els altres.

||^{111r-v}⁴⁸⁴ [en blanc]

||^{112r}

(†) *Yhesus* (†)

Any 1541

[309] *Garrot a Penya, de la vila de Onda*.⁴⁸⁵ Divendres, a XXXI de dehembre, 1541, com los notaris conten des del dia de Nadal en avant, any nou, e per ço conten any 41, la Real Audiència, ab provisió de l'exçelent duch de⁴⁸⁶ Calàbria, don Ferrando d'Aragó, virey de València, donaren hun garrot a hun home de Onda, que a nom Penya, perquè avia mort hun home de Onda malament, que a nom Rius. Y après de ser ofegat, lo posaren a la porta de la cort del governador, en terra, ab hun crusifiçi damunt, cubert ab una flasada blava de borra. De hon posaren entredit, ans de ofegar-lo, y enebits tots los ofeçials; y no obstant axò, l'ofegaren. De què era jutge apostòlich del dit home don Jeroni Montagut Valero de Ribelles, canonge de la Seu de València,⁴⁸⁷ vivint lo sant pare, papa Paulo Terçer.

¶⁴⁸³ Segueix, ratllat, *agost*. ¶⁴⁸⁴ Nou salt en la paginació. ¶⁴⁸⁵ En efecte, l'execució de Joan Penya consta a la documentació treballada per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 68. Havia estat condemnat a la pena capital per la seua participació, juntament amb Joan Pinós, en l'assassinat de Tomàs Ruiz o Rius, i no li va aprofitar la seua pretesa condició de clergue per escapar de la justícia. Sobre aquell episodi, vegeu E. CALLADO ESTELA, «Canónigos y bandos...», pp. 621-623. ¶⁴⁸⁶ Segueix, ratllat: *Sog-*. ¶⁴⁸⁷ Fa referència al conflictiu Jeroni Ri-

belles, que des del 1531 ocupava una canongia a la catedral de València per resignació del seu germà Miquel Àngel. Vegeu V. PONS ALÓS i M. M. CÀRCEL ORTÍ, «Los canónigos...», p. 74. Va morir a començaments de la dècada dels quaranta i el seu germà va recuperar la prebenda, que va regentar fins al 1563. Vegeu E. CALLADO ESTELA, *El cabildo de la catedral...*, p. 212, i «Canónigos y bandos...», pp. 620-625. Sobre la família Ribelles, vegeu V. VALLÉS BORRÁS, *De la carta de poblament a l'ocàs de l'Antic Règim, 1252-1800*, L'Alcúdia, Ajuntament de l'Alcúdia, 2002, pp. 100-103.

Aprés, lo exselent duch de⁴⁸⁸ Calàbria sobredit, y don Jordi de Àustria, arquebisbe de València, feren crida per València que dengú que sabés rendes del dit don Jeroni Ribelles, així de la església com de béns de sensals de realenchs, que no li fossen dats. Y asò feren perquè avia posat escomunicació contra los sobredits ofeçials reals.

[310] *Entrada de la marquesa, muller del duch de Calàbria.*⁴⁸⁹ Digous, a XIII de giner, 1541, vespra dels tres Reys de Orient, deprés dinar, entrà lo duch de Calàbria, don Ferrando de Aragó, virey de València, ab dona Mensia de Mendosa, marquesa de Adzaneta y esposada de dit duch, la qual s'esposaren en Ayora, terra de la dita marquesa, la qual és filla de don Rodrigo de Mendosa, quòndam marquès de Adzaneta.

Disapte, a XV de dit mes e any, hohí misa, de matinada, en la església del Real de València.

Diumenge a XVI de dit, deprés dinar, moltes dames y cavallers de València anaren a fer vesita a dita senyora y ab moltes dançes. Y al vespre, lo almirant don Sancho de Cardona, ab molts cavallers, jugaren a lladriolades al Real, ab moltes antorches, que pareixia lo dia.

Dimecres a II de febrer, 1541, dia de Nostra Senyora Candelera, deprés dinar, feren corro de bous al Real. Dit dia, après dels bous, juguà a canyes lo dit duch de Calàbria ab molts cavallers, molt ben aviats.

¶⁴⁸⁸ Segueix, ratllat: Sog-. ¶⁴⁸⁹ Filla major i hereua del primer marquès de Cenete, va viure a Aiora fins que, òrfena, es traslada a Burgos, on es va casar amb el comte Enric de Nassau-Breda, cambrer de Carles I. Ja desposada amb el duc de Calàbria, i per la seua formació humanística, va exercir de mecenes des de la seua cort valenciana fins que va morir, el 1544, encara que Jeroni Sòria no recull aquell òbit al seu *Diari*. Sobre aquesta dama, a més de la bibliografia citada més amunt, es poden consultar, entre altres, M. LASSO DE LA VEGA Y LÓPEZ DE TEJADA, marquès del Saltillo, *Doña Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete (1508-1554)*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1942; S. VOSTERS, «Doña Mencía de Mendoza, señora de Bredá y virreina de Valencia», *Cuadernos de Bibliofilia*, 13 (1985), pp. 3-20; J. HUGUET, «Una aristocràtica humanista de la València del XVI: donya Mencía de Mendoza», *Revista de l'Alguer*, 4 (1993), pp. 77-92; M. FALOMIR FAUS, «El Duque de Calabria, Mencía de Mendoza y los inicios del coleccionismo pictórico», *Ars Longa*, 5 (1994), pp. 121-124; J. HIDALGO OGÁYAR, «Doña Mencía de Mendoza, marquesa del Zenete, condesa de

Nassau y duquesa de Calabria, ejemplo de mujer culta en el siglo XVI», dins *La mujer en el arte español (VIII Jornadas de Arte. Madrid, 26-29 de noviembre de 1996)*, Madrid, CSIC, 1997, pp. 93-102; J. MARTÍ FERRANDO, «Una humanista en la corte virreinal: Mencía de Mendoza», dins *San Miguel de los Reyes. De Biblioteca Real a Biblioteca Valenciana*, València, Biblioteca Valenciana, 2001, pp. 73-89; i N. GARCÍA PÉREZ, *Mencía de Mendoza (1508-1554)*, Madrid, Ediciones del Orto, 2005. Encara, sobre la seua formació humanística i la relació amb els humanistes del seu temps, vegeu J. SOLERVICENS BO, «Mencía de Mendoza: la creació d'una imatge humanística», dins *Professor Joaquim Molas: memòria, escriptura, història*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003, II, pp. 1067-1094, i «La literatura humanística a la selecta biblioteca de Mencía de Mendoza, marquesa del Cenete, duquesa de Calàbria i deixebra de Joan Lluís Vives», dins F. Grau, X. Gómez Font, J. Pérez Durà i J. M. Estellés González (eds.), *La Universitat de València i l'humanisme: Studia humanitatis i la renovació cultural a Europa i al Nou Món*, València, Universitat de València, 2003, pp. 313-326.

[311] *Serdà, flaquer. Soldevila, fuster.*⁴⁹⁰ Disapte a 21 de maig 1541 esquarteraren a [...] Serdà, flaquer, a la plasa Palomar, y [...] Soldevila, fuster, a la plasa dels Caxers.⁴⁹¹ Perquè comovien altra volta la Germania segretament y foren descuberts, de què·ls prengueren tots los béns.⁴⁹²

¶^{112v} [312] *Apedregà en València.* Digous, a 14 de juliol, 1541, s'apedregà en València y en l'orta, de la part de Jesús, des del portal de Sent Vicent fins a Benetúçer y a Torrent y Aldaya y Chirvella y a Patraix y a Ruçafa y al Guerau; y no pasà més avant y deixà totes les vinyes sens dengún rahim, ni melons, ni sebes, ni altres esplets que eren llavors; de on durà mija hora; y après plogué molt, que durà una hora, ab tant gran contrast de vents que pareixia que tota València avia de caure.

[313] *Àpoca fermà Sancho Ximenes, dido.*⁴⁹³ A 14 de setembre, 1541, fermà Sancho Ximenes, llaurador de Tuexa; fermà àpoca a mi, Geroni Sòria, de 11, 13, 4, per lo criar de ma filla, Yzabet Joan, de 14 mesos. Li donà a mamar sa muller, segons més largament conté ab dita àpoca rebuda per Marc Pinós,⁴⁹⁴ notari de València, dit dia e any desús dit.

[314] *Cabbreu de les cases que tinc que fan çens a l'Espital General de València.* A 14 de octubre, 1541, cabbreví yo, Geroni Sori, dos cases a l'Espital General, ço és, la casa e ortos que estich y l'altra, del cantó del carrer de la Vedella, ço és, l'ort, tres portals, fa cens 58 sous a sent Joan de juny; y l'altre 4 sous, 4, a Nadal, ço és, dos portals,⁴⁹⁵ segons appar ab acte rebut per Baltasar Torres de Màrgens,⁴⁹⁶ notari de València, escrivà de dit Espital General, dit dia e any desús dit.

En lo any mateix, cabbrevà mon pare les seus cases. Rebé lo dit Torres de Màrgens lo mateix acte, com a escrivà de l'Espital General.

¶^{113r} [315] *XXXI home asotats per lladres, lo governador.*⁴⁹⁷ Digous a 20 de octubre, 1541, don Joan Lorens de Vilaraza,⁴⁹⁸ governador de València e regne de aquella,

¶⁴⁹⁰ Consta l'execució de tots dos a la documentació treballada per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 69. ¶⁴⁹¹ Seguix, ací: *Passar avant, a cartes 113*. Indica que l'acabament de la notícia el va anotar més avall, com es pot veure. ¶⁴⁹² Aquesta darrera frase apareix al f. 113r, després de la notícia núm. 305, precedida de: *Apar arriere, a cartes 112*. ¶⁴⁹³ Aquesta notícia i la següent apareixen cancel·lades a l'original. ¶⁴⁹⁴ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 451-452. ¶⁴⁹⁵ Escrit a

l'interlineat: *ço és, dos portals*. ¶⁴⁹⁶ Es conserven llibres notariaus seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 576. ¶⁴⁹⁷ Segons el dietarista J. Agramunt, varen ser 32 els asotats. Vegeu E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 103. ¶⁴⁹⁸ Va ser portantveus de general governador i actuaria com a virrei interí de València entre 1550 i 1553, després de morir el duc de Calàbria. Vegeu J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, pp. 122-123. El jurament del seu càrrec apareix al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 193.

asotà XXXI home tots junts a cavall, de dos en dos damunt roçins, y la hu a soles a cavall com a capità dells y tots per lladres.

[316] *Concòrdia eo transachsio feta ab Bernat Maçip, de 24 mília sous.*⁴⁹⁹ Fon a 9 de març, any 1541. Fonch feta concòrdia eo transachsio entre Bernat Luís Maçip, hereu de Magdalena Goçalvo e de Maçip, muller sua, de una, y ma filla, Joana Àngela Sòria e de Munterde, muller de Pere Munterde, y Melchior Bort, notari, pretés⁵⁰⁰ donatari de la dita Àngela, sobre XXVIII mília sous que la dita Àngela avia de aver, del dit Maçip, de aquells 48 mília sous que avia de dar a la dita Àngela y a mon fill, Françes Honorat Sòria, hereus de la dita Magdalena Goçalvo e de Maçip; en la qual transachsio fermí yo, Geroni Sòria, en çert nom, segons compté en dit acte de transachsio rebuda per Pere Joan a Melchior Sentol, notaris de València, dit dia e any desús dit, ab certa protestasio per mi feta, que per la present ferma no'm sia causat perjuhí, com pretenga que la donasio feta per la dita ma filla⁵⁰¹ al dit Melchior Bort sia nul·la.

||^{113v} [317] (†) *Pes de la palla.*⁵⁰² Fon a [...] de [...], any 1541. Feren lo pes de la palla al costat dels pòrchens del pa, en lo Mercat; lo qual pes estava a la plasa de la Seu, essent jurats Nicolau Benet Sirera, ciutadà; mossén Perot Roqua, cavaller, natural de Gandia; Gaspar Miquel, ciutadà; Gaspar Felip Cruelles, cavaller; Gaspar Sentpere, çitadà y regent de raçional; Thomàs Roig, çitadà; raçional, Baltazar Granullés, çitadà.⁵⁰³

||^{115r}⁵⁰⁴

(†) *Yhesus* (†)

Any 1542

[318] *Defenició feta entre mi e Jaume Garçia.*⁵⁰⁵ Al primer de abril, 1542, Gaspar Eiximeno,⁵⁰⁶ notari de València, rebé acte de defenició que fas yo, Jeroni Sori, a Jaume Garçia, mercader, fill de Pere Garçia, mercader, y lo dit Garçia a mi, Jeroni Sori, de qualsevol quantitat que m'aja de dar e drap o roba, y yo a ell, que aja fet o pertenga tenir, per los treballs sostenguts así en València com en la cort, en obtenir lo privilegi de l'ofici de crehensier de la sisa de la mercaderia, segons més largament conté en dita difinició; de què foren entrevenidors y testimonis Pere

¶⁴⁹⁹ Aquesta anotació apareix cancel·lada.

¶⁵⁰⁰ Escrit a l'interlineat: *pretés*. ¶⁵⁰¹ Segueix, ratllat: *sia*. ¶⁵⁰² Aquesta anotació apareix cancel·lada. Al marge esquerre: *És errat y és posat avant, a cartes 115, en l'any 42*. ¶⁵⁰³ Tot i que no tots concorden, els jurats triats aquell any es troben

al *Llibre de memòries...*, p. 365. ¶⁵⁰⁴ Es torna a produir un salt en la numeració. ¶⁵⁰⁵ Aquesta entrada apareix cancel·lada. ¶⁵⁰⁶ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 194.

Conill y Honorat Catarroja, mercaders de València. Y per lo semblant li e fet albarà de sis ducats que m'a dat en lo dia de huy, que no obstant la difiniçió, no sien compresos, però s'entenen que'ls m'a dat per concòrdia feta entre mi e dit Garçia, per entervenció del dit Conill e Catarroja. Y axí e dat al dit Ximeno, notari, per ma part, per l'acte, III sous, presents dits Conill e Catarroja.

[319] *Llevada del pes de la palla, y'l feren al Mercat.* Dimecres, a 10 de maig, 1542, comensaren a fer lo pes de la palla al costat dels pòrchens del pa en lo Mercat, lo qual pes estava en la plaça de la Seu, arimat a la paret de la casa⁵⁰⁷ del bisbe de Sogorp y Albarazí, que està de front la capella dels Desenparats, essent bisbe de Sogorp don Gaspar de Borja, fill de don Rodrigo de Borja, senyor de Castellnou, prop Sogorp. Y heren jurats mosén Thomàs Roig, ciutadà; mosén Nicolau Benet Sirera, fill de micer Sirera; mosén Gaspar Miquel, ciutadà; mosén Gaspar Felip⁵⁰⁸ Cruelles, senyor de Alfara, cavaller; mosén Pere Roca, cavaller, natural de Gandia y habitant en València; mosén Gaspar Sentpere, ciutadà y ajudant de raçional y fill de Pere Sentpere, apotecari; raçional, Baltazar Granullés, ciutadà.⁵⁰⁹

¶^{115v} [320] *Esquarteraren a Viçent Ferrer.*⁵¹⁰ Dillums, a 31 de juliol, 1542, esquarteraren a hu que a nom Viçent Ferrer Alapont, nebot de Baltasar⁵¹¹ Dolç,⁵¹² notari de València y de la Real Audiència, perquè matà al dit Dolç amb un punyal quinze dies havia. Y axí'l rosegaren y portaren a Sent Françés, on era lo cos del dit Joan Dolç, y feren que lo dit Viçent Ferrer li besàs les mans al dit Dols y li demanà perdó; y de allí lo portaren al Mercat y allí l'esquarteraren y en la nit lo soterraren a Sent Françés, ab lo dit Dolç, oncle del dit Viçent Ferrer Alapont.

[321] *Cremaren a na Dolça, muller del dit Joan Dolç.*⁵¹³ Dimarts, lo primer de agost, 1542, rosegaren y cremaren a la muller del dit Baltasar⁵¹⁴ Dolç, notari, la qual avia nom Beneta Remires e de Dolç, perquè se provà que ella dix al dit Viçent Ferrer Alapont que'l matàs, al dit son marit. Y de fet la portaren a Sent Françés rosegant, y allí, a la boca del vas de son marit, li demanà perdó. E de allí la portaren al cremador, al portal de Quart, y la posaren vestida al foch.

¶⁵⁰⁷ Escrit a l'interlineat: *de la casa*. ¶⁵⁰⁸ Escrit a l'interlineat: *Felip*. ¶⁵⁰⁹ La notícia de l'elecció d'alguns d'ells –perquè novament no quadren tots– apareix al *Llibre de memòries...*, pp. 364–365. ¶⁵¹⁰ Al marge esquerre apareix dibuixada una forca. Segons J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 71, consta que va ser executat, tot i que la documentació no diu com va ser-ho. Tanmateix, ofereix el seu nom –Viçent Alapont, només– i indica que era nebot

de Baltasar Dolç. ¶⁵¹¹ El nom es troba refet i escrit a mitges a l'interlineat. ¶⁵¹² Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 176. ¶⁵¹³ Al marge esquerre, un dibuix esquemàtic representa una dona entre flames. Consta la seua execució a J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 71. ¶⁵¹⁴ El nom es troba refet i escrit a mitges a l'interlineat.

[322] *Llam del Real*. Dymarts en la nit, a 8 de agost, 1542, feu gran pluja e trons e ferí hun llam en hun quadro del Real en l'apartament⁵¹⁵ dels lleons y derocà dos o tres cubertes e no feu mal dengú a denguna persona, de què durà la pluja huna hora.

[323] *Çessió fa Martí Gonçales a Yzabet Joan Saburgada*. A XXI de agost, 1542, Martí Gonçales, notari o escriptent, feu çessió a la magnífica Yzabet Joan Saburgada e de Sori de 2, 14, 0, contra Hieroni Sòria y Joana Àngela Sòria, en çert nom, per hun deute li devia Françés Honorat Sòria; rebuda per Johan de Montoro, notari de València.

¶^{116r} [324] *Cessió fa Hieroni Sòria a Martí Gonçales, scrivent*.⁵¹⁶ A XXI de agost, 1542, Hieroni Sòria, mercader, fa çessió a Martí Gonçales, scrivent, de 2, 14, 0, sobre Miquel Adzuara, boter, de les pagues de febrer, 43, 1 lliura, 7 sous, e febrer, 44, 1 lliura, 7 sous, per obs de pagar hun deute de Françés Honorat Sòria, son fill, segons més largament conté en dita çessió, rebuda per Johan de Montoro, notari, dit dia, de què'm tornà hun albarà de la mà del dit Françés Honorat.

Çessió. E dit dia, lo dit Martí Gonçales fa çessió a la magnífica Ysabet Joan Çaburgada e de Sòria, de 2, 14, 0, sobre la herència de Françés Honorat Sòria, rebuda per Johan de Montoro, notari de València.

[325] *Fur dels erbages dels lochs de senyoriu*.⁵¹⁷ Fur del rey en Martí, dels erbatges de lochs de senyoriu e viles e çitats, que cascú puga vendre les erbes del seu tereno, a cartes CLXXXVIII; y comensa lo següent: *Senyor, com cascú puxa vendre les seues coses e erbes dels termes e territoris de sos lochs, sens perjuí de anprius de altri, etcétera*.

[326] *Entrada de l'emperador a València*.⁵¹⁸ Dillums, a 4 de dehembre, 42, a les sis hores après dinar, entrà lo emperador don Carlos a València per lo portal de Serrans, y a la Seu y al Real.

Entrada del príncep. Dimarts, a V de dit, entrà lo príncep, fill de l'emperador, lo qual a nom don Felip. Y entrà deprés dinar, entre tres e quatre, per lo portal de Serrans. Y allí l'ixqueren a resebir-lo lo clero de la Seu, ab palis de brocat, y totes les parròquies. Y ell, a cavall, dins lo palis, a soles y ab una acanea de color

¶⁵¹⁵ Segueix, ratllat: *de les infantès*. ¶⁵¹⁶ Aquesta entrada apareix cancel·lada a l'original.

¶⁵¹⁷ Es tracta del Fur VIII, de la rúbrica II, *De les pastures e del vedat*, atorgat per Martí l'Humà el 1403, a València, per suplicació del braç militar. Vegeu *Furs de València*. A cura de G. Colón i A. Garcia, Barcelona, Barcino, 1970, I, pp. 117-118. ¶⁵¹⁸ Sobre aquest segon

viatge de Carles I a València, ara acompanyat pel príncep Felip, i sobre les festes organitzades amb tal motiu, vegeu el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 163; el *Llibre de memòries...*, p. 365; E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 103; i S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, I, pp. 128-133.

overo, blanc e tenat, y li posaren una xaquima al cap de la aqua de or e grana, ab dos cordons de tres alnes de llarch cada hu. Y palafraner fon don Lluís Vich, fill de l'enbaxador don Geroni Vich. Y acompanyants entorn de la aca, eren don Joan Llorens de Vilarasa, governador de València, y don Joan Vallterra,⁵¹⁹ senyor de Torres Torres; y molts altres cavallers. Y los cordons portaven de la xaquima tots estos; ¶^{116v} y los jurats, a peu, portaven lo palis, ab gramalles de vellut carmesí. Y anaren per lo carrer de Cavallers y a la Bolseria y a la Merçé y als Flaçaders; y per la plaça dels Caixers y a Sent Martí y a Senta Tecla y al Real.

Present. Dimecres, a VI de dit, lo duc de Gandia, que a nom [...] de Borja,⁵²⁰ feu un present al duch de Camarino,⁵²¹ nebot del papa Paulo [...] ⁵²² y gendre de l'emperador, casat ab filla bastarda. E li presentà LXXII adzembles carregades de vitualles, ço és, vi, gallines, ànedes, sivada, aròs, dos porchs vius, una càrrega de porselletes vives, pagos, capons, dos vedelles vives, dos potros, un bou ab les banyes daurades y viu, canyamels, sucre exaropat en caxes, pots de confitúries en caixes, gerretes de Manises plenes de confitúries.

[327] *Entrada del duch de Gandia.* Digous, a VII de dit, entrà lo duch de Gandia, don [...] ⁵²³ de Borja, a València. L'ixqué a resebir tota la cavalleria de València y anà al Real y de allí a sa posada, que té prop de Sent Llorens.

[328] *Entrada del compte d'Oliva.* Divendres, a VIII de dit, entrà lo compte d'Oliva, don Francisco Sentelles, ab molta cavalleria, ab andes, perquè estava coxo de una cama, de una flecha li donaren los moros de Alger, quant s'enportaren los moros de la vall de Alfàndech. Y anà al Real y de allí a sa casa, que té al carrer de Cavallers.

[329] *Joch de la garlandeta.* Digous, dia de la Consepció, a VIII de dehembre, jugaren al Real a la garlandeta. Y jugà lo príncep don Felip. Y la primera llansa que correu ab una egua blanca, la pasà per mig e li donaren una copa de argent, que era lo pris.

Dit dia, l'emperador y lo príncep y lo duc de Calàbria anaren a missa a la Seu. Y comensaren la missa a les onse ores y alsaren a nostre Senyor a les dotze hores, y per ço ne fas memòria.

¶^{117r} [330] *Torneus.* Divendres, a VIII de dit, tornearen al Real molts cavallers molt ataviats, en la sala del Real.

¶⁵¹⁹ Joan de Vallterra Berenguer i Planes, nové senyor i baró de la baronia de Torres Torres. C. SARTHOU, *Geografia general del reino de Valencia, provincia de Valencia*, Barcelona, s. a., p. 818. ¶⁵²⁰ Encara ho era Joan Borja i Enríquez de Luna. ¶⁵²¹ Es tracta del noble

italià Joan Borja (1498-1547), duc de Nepi i Camerino, també conegut com l'*Infans Romanus*, que segons sembla hauria estat fill il·legítim de Lucrècia Borja. ¶⁵²² Es tracta de Pau III. ¶⁵²³ Es tracta de Joan de Borja i Enríquez de Luna.

Justes. Diumenge, a XI de dit, justaren en lo Mercat de València justes reals. Y tingué lo rench lo jurat mosén Hieroni Almúnia, cavaller, perquè a ell tocava, per ésser jurat en cap. E justà lo duch de Calàbria.

Justes. Dilluns, a XII del dit, justaren de guerra. E justà lo duch de Calàbria, també en lo Mercat.

Bous e canyes. Dimarts, a XIII de dit, feren corro de bous e jugaren a canyes en lo Mercat. Y jugà lo duch de Calàbria.

[331] *Partida de l'emperador*. Disapte, a XVI dit, se'n partí l'emperador y lo príncep per Alcalà de Enares, a tenir festes ab ses filles, y de allí a Madrit. E tanbé fon fama que⁵²⁴ a dona [...] de Ribelles, filla de don Joan de Ribelles,⁵²⁵ senyor de la Alcúdia de Carlet. Y axí, lo dia ans que partí sa magestat de l'emperador, manà dar-li de comptants quatre mil ducats per a casar-la, y tanbé donà a son germà, que a nom don Acasi Ribelles, una creu de Calatrava vermella, sense renda.

[332] *Corts en la vila de Monçó*.⁵²⁶ En lo present any se tengueren corts en la vila de Monçó, que està enmig dels tres regnes, ço és, València, Aragó e Catalunya. E anaren de València mosén Guillem Ramon Saera, ciutadà jurat, e mosén Baltazar Granullés, ciutadà e raçional; verguers, Jeroni Yvorra y Martí Pèriz, àlias Cerveró; e síndich, Thomàs Assió, ciutadà; y escrivà de la sala, Jaume Benet Eximeno, notari de València; advocat, micer Cosme Abat, doctor en cascún dret.

||^{117v} [*en blanc*]

||^{118r}

(†) Yhesus (†)

Any 1543

[333] *Neu en València*.⁵²⁷ Digous, a XVIII de giner, 1543, l'endemà de sent Anthoni, se trobà tota València plena de neu un palm en alt, que ab pales llansaven la

¶ ⁵²⁴ Segueixen uns mots intensament ratllats, que semblen dir: *avingué donzella* (?). ¶ ⁵²⁵ Escrit a l'interlineat: *filla de don Joan de Ribelles*. Joan de Montagut i Ribelles, nebot de Pere de Montagut i hereu seu, quan morí sense descendència. Va tenir quatre fills amb Àngela de Borja i Calataiud, dos dels quals esmenta Sòria tot seguit: Acaci, primogènit i successor del vincte, que morí en un naufragi en una nau que anava a Alger; Margarida, Anna i Jerònima. Sobre aquests personatges, vegeu V. VALLÉS BORRÀS, *De la carta de poblament...* i M. GARÉS TIMOR, «Conflictividad y violencia de

género en la nobleza valenciana del siglo XVI. El intento fracasado de unión de los señoríos de Carlet y l'Alcúdia», dins E. Serrano (coord.), *De la tierra al cielo. Líneas recientes de investigación en Historia Moderna*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 2013, pp. 713-729. ¶ ⁵²⁶ Les corts es reunieren efectivament a Montsó, el 15 de maig de 1542. R. GARCÍA CÁRCEL, *Cortes del reinado de Carlos I...*, pp. X-XI i 119-170. ¶ ⁵²⁷ Aquesta nevada seria recordada molts anys, atés que «nevó tanto que los nacidos tal no vieron, porque había más de una vara de nieve por las calles y en los terrados mucha más.

neu dels terrats, per ço com en la nit enans, que fon lo dia de sent Anthoni, nevà. E per ésser cosa notòria per a València e de meravellar-se'n per ésser cosa demasiada, la neu, o pose así en memòria.

[334] *Çessió feta a França Trilles*,⁵²⁸ notari. A XXIII de febrer, 1543, Geroni Sòria feu cessió a França Trilles, notari, de tres ducats sobre Gaspar Molins, per obs de pagar dos ducats de una compra de cort y un ducat per sens, y despeses com a procurador dels pobres de Sent Joan del Mercat, segons apar ab acte de çessió rebuda per Geroni Navarro, notari, dit dia e any.

[335] *Crema de set cases al Mercat*.⁵²⁹ Disapte de matí, a X de març, 1543, a les tres hores de matinada, se cremaren set cases en lo Mercat des del cantó de la porta Nova fins al carrer Nou, a la part dels llegumers. E durà fins a les tres hores après migjorn. Y s'i cremà una chica de nou anys y molta roba de drogues y vidre y espèsies; de manera que entre lo cremat y lo que derrocaren perquè no's cremàs, totes les dites cases vingueren abaix, fins al sol de terra.

¶^{118v} [336] *Presa de Tremisent*. Disapte, a X de mars, 1543, vingué nova que avien pres la çitutat de Tremisent, de terra de moros, prop de Orà, la qual prengué per lo emperador lo compte de Caudete e dos fills seus.⁵³⁰ Lo compte a nom don Martín de Córdoba e de Velasco⁵³¹ y anà ab dotze mília hòmens crestians y tots espanyols; de què prengueren molta roba y fogí lo rey de Tremisent devés terres dintre terra [...] llegües.

Y fue menester que descargasen los terrados por el peso de la nieve los jurados. De la nieve que mandó recoger tuvo nieve para todo aquel año y aún sobrò, en paraules de J. Agramunt. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 103. Recull la notícia també el *Libre de Antiquitats...*, I, p. 169, segons el qual «a XVIII de gener MDXXXIII, de migant avall, que fonch l'endemà de Sant Antoni, caygué tan gran neu que per les cerreres la avien de amuntonar. Fonch tanta que de bons anys no se avia vist tal cosa, que ab pales l'avien de lanzar dels terrats». També apareix la notícia al *Llibre de memòries...*, p. 366. ¶⁵²⁸ Es conserven protocols de Francesc Joan Trilles —que torna a aparéixer al *Dietari* de Sòria— a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES et al., *Inventario...*, p. 582. ¶⁵²⁹ Segons el *Llibre de Antiquitats...*, I, p. 169: «a deu de març del sobredit any fonch lo foch del Mercat. Disapte en la

matinada, a les tres hores. Tocà la seu y totes les parròchies, o les més. De sant Joan tragneren lo Corpus, y de altres parròchies. Y sesà. Cremaren-se algunes cases devés la porta Nova». ¶⁵³⁰ Vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 378-379. ¶⁵³¹ Martí Alfons de Córdoba i Velasco, comte d'Alcaudete, virrei de Navarra, governador i capità general del regne de Tremissén i les places de Massalquivir i Orà, on va morir el 1558. vegeu R. MOLINA RECIO, «La familia del Gran Capitán: el linaje Fernández de Córdoba en la Edad Moderna», dins *El Gran Capitán. De Córdoba a Italia al servicio del rey*, Còrdova, Cajasur, 2003, pp. 67-86, i D. SUÁREZ MONTAÑÉS, *Historia del Maestre último que fué de Montesa y de su hermano Don Felipe de Borja: la manera como gobernaron las memorables plazas de Orán y Mazalquivir, reinos de Tremecén y Ténez, en África, siendo allí capitanes generales, uno en pos del otro, como aquí se narra*, València, Ed. B. Alonso Acero, IAM, 2005.

[337] *Mort de Cuevas*. Dilluns, a II de abril, 1543, a dotze hores de migjorn, mataren a Francisco Cuevas [...], a la plaça de la Erba.⁵³² Y li hixqueren dos darrere y hu davant, e los dos darrere li prenguern los brasos y lo de davant, ab un punyal, li donà una punyalada en la mamella y li desmallà lo jaquet de malla, y ab dit punyal lo degollà. Y se'n fogiren en la Seu, per la porta del Fosaret. De què fon fama que'l mataren uns de Sueca, que an nom los Adams. Hi's diu perquè dit Cuevas havia pegat una coltellada per la cara a un oncle dels dits Adams, que a nom [...] Adam, calseter.

[338] *Crida de certs capitans per la venguda del Turch*.⁵³³ A XIII de juliol, 1543, feren crida com avien fet certs capitans cavallers en València, per la nova que és venguda de la armada del Turch, que fon a 10 de juny; y venia per capità Barbarosa, ab çent y vint galeres. De què's feu en consell, en la sala de València, que fesen vall per tot lo sèrcol de la muralla de València, per de fora, ço és, des del portal del Juheus fins al portal del Real, y del portal de Quart fins al Portal Nou, com tot l'altre de la muralla fos ja fet vall; y feu-se provisió que bestragués Murs i Valls sis mília sous. Y après feren tacha, que pagasen tres sous per casa, axí lo rich com lo pobre. Y de continent, d'allí a dos dies, se comensà a plegar per tota València y diverses colectors, perquè prest fos fet. Y feyen faena cada dia cent hòmens, a rahó tres sous lo dia, cascú; y tacharen cada casa tres sous, axí pobres com richs.

||120r⁵³⁴

(†) *Yhesus* (†)

Any 1544

[339] *Feren corones en València*. A XX de agost, 1544, los jurats de València feren provisió que fessen corones, com no's trobasen ducats en València. E posaren-les a XVIII° sous, VIII; e los genovesos que abitaven en València, mercaders, ne traqueren tanta suma de amagat per a Gènova, perquè y guanyaven en elles, que no se'n trobaven. De hon s'agué de manar en lo almodí de València y en les taules de la Lonja, axí de València com la de Nofre Lluís Garçia, com la de Alonso Costa, que huy són les dos en lo enllosat, fora la Lonja, que les prenguesen a XX sous la corona. E açò sens fer-ne crida, e axí feren pesals a rahó de XX sous, de on se'n trobaren tantes, sens fer-ne novament, que és cosa de maravella.

¶ ⁵³² *Erba*, escrit a l'interlineat, damunt *Seu*, ratllat. ¶ ⁵³³ L'ofensiva naval dirigida per Barbarossa contra Carles I, el 1543 i el 1544, fou la major amenaça exterior patida per les terres

valencianes durant la primera meitat del Cinccents. J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 337 i ss. ¶ ⁵³⁴ Novament es produeix un salt en la numeració.

[340] *Convocació de parlament en Alsira.*⁵³⁵ A X de març, 1544, don Fernando de Aragó, duch de Calàbria e virey e capità general de València, convocà a parlament als tres brasos per a la vila de Algezira, y ab ell miçer Anthoni Piquer,⁵³⁶ doctor en cascún dret e regent de València, lo qual és de Barçelona.

A [...] de [...], se'n tornà lo duch e lo regent a València, perquè no volgueren anar Algezira perquè hera contrafur del present regne.

¶^{120v} [341] *Pedro Aleman penjat a l'Espital General.*⁵³⁷ Dimarts, a XXVII de maig, 1544, penjaren un home que a nom Pedro Aleman, sonbrerer, de edat de 27 fins 30 anys, lo qual penjaren a la porta de l'Espital General, a la porta major, on està lo torn de les criatures. E penjaren-lo perquè avia pegat de punyalades a un home, y portaren-lo nafrat a l'Espital General; y, vist que no era mort dels colps, anà a l'Espital e procurà de fer-li dur metzines en lo llit, de què prengué unes peres enmetsinades. Y donà-les a un chich de l'Espital, dels que servien los malalts; e les y donà per a què les donàs al nafrat, y lo nafrat no les volgué pendre, dient que ja avia menjat, sinó que les donasen a un altre malalt que estava en altre llit, davant lo seu. De què l'ome le[s]⁵³⁸ prengué e menjà, e tantost se unflà, de on fon socorregut l'ome tantost y vixqué. Quant vingué de allí a dos dies, lo dit Pedro Aleman tornà a l'Espital, a veure si era mort de les peres aquell lo qual avia dat les punyalades, y trobà'l viu, perquè no avia menjat les peres; y essent en l'Espital lo chich que avia pres les peres de Pedro Aleman, conegue'l y dix altres òmens: *Aquell és lo que m'a donat les peres de les metsines!* E axí fon pres e posat en la presó y fon penjat per dit cas, en dita porta. Lo qual penjà don Geroni Cabanyelles, governador de València, e don Pere Lluís Sans, regent⁵³⁹ de assessor de governador, doctor en cascún dret, per don Lleandre de Lloris, assessor de governador, lo qual regia perquè ls inquisidors lo desabilitaren, per eretge.

[342] *Acte de lloguer de la botiga de la Lonja, fet a Françés Alazir, sastre.* Fon a XVII de maig, 1544. Geroni Sòria llogà a mestre Françés Alazir, sastre, una casa a la Lonja, en lo carrer dels Cambis, per temps de 4 anys de ferm e 2 de respit, per preu de XX lliures, sous cascún any, segons appar ab acte rebut per Pere Magaluf, notari de València, dits dia e any desús dit.

¶⁵³⁵ Sobre aquella convocatòria, vegeu R. GARCÍA CÁRCEL, *Cortes del reinado de Carlos I...*, p. 11. ¶⁵³⁶ Sobre micer Piquer, fallecido en 1544, véase T. CANET APARISI, «La justicia del emperador: la refundación carolina de la Audiencia valenciana», dins J. Martínez Millán y M. Rivero Rodríguez (coords.), *Carlos V y la quiebra del hu-*

manismo político en Europa (1530-1558), Madrid, Polifemo, 2001, II, pp. 173-198. ¶⁵³⁷ Consta la seua execució al treball de J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 73, tot i que no s'aporta el cognom. ¶⁵³⁸ Afegim la lletra que manca. ¶⁵³⁹ Escrit a l'interlineat: *regent*.

||^{121r} [343] *Electió de mestre de Munteza*. A [...] de [...], any 1544, feren mestre de Munteza a don Pedro de Borja,⁵⁴⁰ fill del duc de Gandia, don Johan de Borja. E après de ésser mort lo pare, essent duc de Gandia don Francisco de Borja,⁵⁴¹ germà de mitat de pare, y essent lo dit don Pedro comanador major de Munteza, d'est modo que la mitat dels comanadors feren a [...] Bou,⁵⁴² comanador de Munteza e claver de Silla, mestre; y don Geroni Pardo de la Casta,⁵⁴³ comanador de Munteza, e altres, feren al dit don Pedro de Borja mestre. De què y agué sisma entre ells y gran plet davant lo emperador don Carlos; de què no volgué enprendre en declarar dit plet, sinó que u remeté al sant pare Paulo, papa Terçer, de generació romà, de la casa de Cerner.⁵⁴⁴ Hi's determinà que la electió feta en la persona de [...] Bou, per no tenir compliment de béns, és menys bé feta, declarant que lo maestrat restaria a la cambra apostòlica. E llavós lo sant pare Paulo ne feu nova gràcia al dit don Pedro de Borja, del dit maestrat de Munteza; de què lo dit [...] Bou, poch mesos après, morí del dit enuig de la tal provisió, en València a [...] de [...], any [...], e restà mestre lo dit don Pedro de Borja, sens denguna contradicció.

||^{121v} [*en blanc*]

¶⁵⁴⁰ Es tracta de Pere Lluís Garcerà de Borja i Pinós (1528-1592), fill del III duc de Gandia i de la seua segona esposa, Francesca. Va ser el catorzé gran mestre de Montesa, quan només comptava disset anys, i fou també I marquès de Navarrés, casat amb Leonor Manuel. R. MARTÍ DE VICIANA, *Crónica de la ínclita...*, III, p. 104. Sobre aquell personatge, vegeu F. ANDRÉS ROBRES, «Garcerán de Borja, Felipe II y la tardía incorporación del maestrazgo de la Orden de Montesa a la Corona. Los hechos (1492-1592)», dins E. Martínez Ruiz y V. Suárez Grimón (eds.), *Iglesia y Sociedad en el Antiguo Régimen. III Reunión Científica de la Asociación Española de Historia Moderna*, Las Palmas de Gran Canaria, Universidad de Las Palmas, 1994, pp. 409-420, i S. LA PARRA LÓPEZ, «Pere Lluís Galcerán de Borja, últim Mestre de Montesa», en *Miscel·lània Josep Camarena*, Gandia, CEIC Alfons el Vell, 1997, pp. 81-94. Sobre la fi del mestre de Montesa, acusat i condemnat per sodomia, vegeu V. BELTRAN, «El mestre de Montesa, les cent donzelles i el rei», *Empelt*, 4 (2021), pp. 53-66. Vegeu, també, el treball de J. CERDÀ i BALLESTER, *Los caballeros...* i E. DÍAZ MANTECA, «Poder i Inquisició. El cas del mestre de Montesa Pere-Lluís Galceran de Borja», *Centro de Estudios del Maestrazgo*, 77 (2007), pp. 5-26. ¶⁵⁴¹ Es tracta de Francesc de Borja i Aragó, IV duc de Gandia, primer

marqués de Llombai, virrei de Catalunya entre 1539 i 1543 i general de la Companyia de Jesús, canonitzat el 1671 pel papa Innocenci X. Vegeu, entre altres, E. GARCÍA HERNÁN, *Francisco de Borja, Grande de España*, València, IAM, 1999. ¶⁵⁴² Guerau Bou, el qual acabà cedint davant el poder del seu oponent. Vegeu J. BORJA Y ARÁNDIGA, *Breve resolución de todas las cosas generales y particulares de la orden y cavallería de Montesa*. Ed. F. Andrés Robres i J. Cerdà i Ballester, València, IAM, 2004, p. 61. Vegeu també H. DE SAMPER Y GORDEJUOLA, *Montesa ilustrada...* ¶⁵⁴³ Cavaller de l'orde de Montesa, va exercir un temps com a comanador major durant la minoria d'edat de Pere Lluís Galceran de Borja. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES, «Monarquía y alta nobleza: la consumación del asalto Borja al maestrazgo de la orden de Montesa (1545)», *Hispania*, 254 (2016), p. 650. També H. DE SAMPER Y GORDEJUOLA, *Montesa ilustrada...*, p. 646. Més notícies en relació amb el seu enfrontament amb el llinatge dels Figuerola, en E. M. GIL GUERRERO, «Señorío y nobleza en tierras valencianas: los Pardo de la Casta y la villa de Alaquàs», i en A. FELIPO ORTS i C. PÉREZ APARICIO (eds.), *La nobleza valenciana en la Edad Moderna. Patrimonio, poder y cultura*, València, Universitat de València, 2014, p. 88. ¶⁵⁴⁴ Escrit a l'interlineat: *de la casa de Cerner*.

Any 1545

[344] *Foch de l'Espital General de València*.⁵⁴⁵ Digous, a XV de giner, 1545, entre deu y onse hores de la nit, dia de sent Honorat, se pegà foch en l'Espital General de la present çitutat de València, per causa de uns fusters que feyen faena en la obra de dit Espital, com se obrava llavós totes les cubertes de fusta; de què's cremaren los quatre quadros de les enfermeries. Y durà lo foch fins al dia e no restà biga ni pilar de pedra que no's cremàs. Y diumenge après següent, feren profesó general de pregàries perquè nostre Senyor Déu Jesuchrist se tingués per content del que s'ere seguit en dit Espital General. Y hera administrador mossén [...] Vernegal, ciudadà.

[345] *Françés Joan Trilles, notari, furtà a la filla de Joan Perelló, botiguer de draps*. Dillums, a XXX de juny, 1545, dia de sent Pere, Françés Joan Trilles, notari de València, se'n portà la filla de Joan Perelló, botiguer de draps, de poder de son pare e mare, d'esta manera. Que lo dit Trilles, essent procurador de dit Perelló, convidà'ls a marit e muller e fills e filles e tota sa casa en un ort, a Ruçafa, lo dit dia de sent Pere, a dinar e sopar molt complidament. E com fos a les huit hores de denit, que se'n venien tots junts a València molt regosijats, essent a l'abeurador del portal de Ruçafa, hixqueren uns quants arcabusers y de cavall y mogueren una brega faitisca;⁵⁴⁶ y essent tots espargits per la brega, lo dit Trilles se'n portà la dita filla del dit Perelló, ab un cavall e uns quants de peu ab ell, y feu lo que volgué d'ella.

[346] *Mort de Trilles*.⁵⁴⁷ Dimarts, a VII de juliol, 1545, don Joan Vilarasa governador, lo prengué al dit Trilles ab un altre, que a nom Fonfria, en lo baranch de Bétera, ço és, que lo governador los acasà en Bétera, e fugint los alcansà en lo baranch. Hi·ls portà ||^{122v} a Benisanó, prop de Lliria, loch de Geroni Cabanyelles, y allí penjà al dit Fonfria en una olivera. Y al dit Trilles li donà un garot y portaren-lo ofegat a València. Vestit, el posaren en lo banch de la cort del governador

¶⁵⁴⁵ Al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 173-174, es pot llegir: «Digous que comptàvem a XV de gener MDXXXV, vespra de sant Honorat, entre deu y onse de la nit, fonch lo foch del Spital General, en lo qual se cremaren totes les quatre navades de alt a baix. Les tres acabades y la una que ja estava per acabar-se perderen-s'i. Y moriren algunes dones». Refereix el cas també J. AGRAMUNT. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 104. Així mateix, hi ha un relat de l'incendi al *Llibre de memòries...*, p. 367, que data l'incident el 18 de gener. L'ar-

quebisbe Tomàs de Villanueva va auxiliar amb 4.000 lliures que provenien dels canonges de la Seu, segons J. TEIXIDOR, *Antigüedades de Valencia*, València, Librería de Pascual Aguilar, 1895, II, pp. 329-330. Més dades a M. VILAR DEVÍS, *El Hospital General en la Valencia foral moderna (1600-1700)*, València, Ajuntament de València, 1996. ¶⁵⁴⁶ Llegiu *faitissa*: simulada, preparada a posta (DCVB). ¶⁵⁴⁷ Consta la seua execució, a Benissanó, segons les fonts emprades per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos...», p. 74.

y tingueren-lo tot lo dia, fins al vespre, que'l soterraren a Sent Joan del Mercat, en lo vas dels pobres. Y lo Fonfria lo portaren a la Pobla de Benaguasir, perquè estava allà; hi'l soterraren perquè estava allí retret, encara que és natural de Ruçafa.

[347] *Part de la muller del príncep don Felip*.⁵⁴⁸ Digous, a XVI de juliol, 1545, vengué nova que era parida la muller⁵⁴⁹ del príncep e rey nostre senyor, don Felip, fill de l'emperador don Carlos, en la villa de Valladolid. E parí un fill e parí'l a VIII de juliol, e posaren-li nom [...] ⁵⁵⁰ hi'l batejaren.

[348] *Mort de la princesa*.⁵⁵¹ Dillums, a XX de juliol, 1545, vingué nova com hera morta la princesa après de aver parit, quatre dies après, la qual es nomenava dona Maria, filla del rey de Portugal e muller sobredita del nostre príncep don Felip e fill de l'emperador don Carlos.

Crida. Divendres, a XXI de agost, 1545, feren crida que no parasen les portes dels menestra[lls]⁵⁵² que tenen parada a les portes, ni que y hagués corts ne llonja fins al dimecres que n'aurem XXVI de agost.

Confraries. Dillums, a XXIII de agost, 1545, dia de sent Berthomeu, les confraries la cridaren, cada una per sí, ab molts engramallats, per al dimarts de matí al nevesari e capell ardent en la Seu de València. E donaren-li lo títol següent: [...].

^{123r} *Gramalles dels jurats, del dol de la princesa*. Diumenge, lo primer de noembre, dia de Tots Sants, 1545, los jurats de València se feren gramalles de drap negre, forrades de vellut negre les ales y ab fresos de or als cabes, y los verguers ab cotes de drap negre. Y heren jurats los següents: *Primo*, mosén Honorat Vidal, ciutadà; mossén Guillem Ramon Çaera, ciutadà, jurat en cap; mossén Geroni Gil, ciutadà; mosén Honorat Figuerola, ciutadà, gendre de mosén Claramunt; mosén [...] Figuerola, cavaller; mossén Guillem Ramon Català, cavaller; racional, Joan Garcia, ciutadà, òlim notari de València.

[349] *Intima extrajudicial feta per Geroni Sòria a Geroni Neus*. Fon a XXVIII de juliol 1545. Geroni Sòria intimà a Geroni Neus, ciutadà, una scriptura de intima extrajudicial per les terres que poseeix en Llonbay, que comprà de Bernardí Artés, rebuda per Honorat Martorell, notari de València, dit dia e any desús dit.

^{123v} [*en blanc*]

¶ ⁵⁴⁸ Es pot veure també aquesta notícia al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 178-180, i al *Llibre de memòries...*, p. 367. ¶ ⁵⁴⁹ Maria de Portugal, primera esposa del príncep Felip, amb qui s'havia casat el 1543. ¶ ⁵⁵⁰ Es tracta del príncep Carles d'Àustria (1545-1568). ¶ ⁵⁵¹ Segons el cronista J. Ginés de Sepúlveda, tot «se complicó por culpa de las comadronas que, por ignorancia

y necia condescendencia, le cambiaron la camisa y no la vendaron con la debida presión ni le administraron lo demás que la costumbre prescribe en estos casos; de donde, siguiéndose la fiebre, a los cuatro días murió». M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, *Felipe II y su tiempo*, Barcelona, Espasa, 2005, p. 685. ¶ ⁵⁵² Afegim la lletra que hi manca.

||^{124r}⁵⁵³

(†) *Yhesus* (†)

Any 1546

[350] *Escapsat Pere Sans de Llumbier*.⁵⁵⁴ A VIII de dehembre, 1546, entre onze e dotze ores de migjorn, degollaren a un jove nomenat Pere Sans de Llumbier, com a hidalgo, perquè mostrà privilegi y és de nació navarro, per lo governador, que és don Joan Llorens de Vilarasa, de què li levaren la man dreita e lo cap e'l posaren damunt la porta de l'enllosat de la Lonja nova. La qual sentència feren en la plaça de la Lonja Vella, e feren un cadafal perquè totom o ves y així feren la dita sentència. E açò, perquè avia tret de la taula de València⁵⁵⁵ mília quatre-centes lliures de comptants, en nom de altri, ab albarans falsos.

[351] *Venguda de riu a València*. Divendres, a XXVIII de març, 1546, vingué lo riu molt gros e impitit d'aygua, de què llansà devés lo monestir de la Verge Maria del Remey,⁵⁵⁶ fora los murs de València, al portal de la Mar, de què afondà tant que arancà los fonaments de dit monestir e derrocà la paret de l'ort y la segrestia de la església y atronà e desconjuntà tot lo dormidor dels frares.

||^{124v} [*en blanc*]

||^{125r}

(†)

Any 1547

[352] *Partida de mosén Çifre per a Çiçília, per forments*. Dilluns, a XI de abril, 1547, segon dia de Pasqua de Resurectió, partí mosén [...] Çifre, cavaller, per a Çiçília, per obs de comprar forments per a València. E donà-li València cad-any trenta-tres mília sous, lo qual s'enbarcà en la plaja de València, en una carraca veneçiana. E lo dit mosén Çifre és en lo present any justícia çivil, de què dexà per regent a mosén Miquel Hieroni Català, cavaller, e lo qual Çifre partí per a estar allà per temps de tres anys.

[353] *Arrendament de la alqueria fet a don Gaspar Artés*. A VIII de juny, 1547, Geroni Sòria arrendà l'alqueria del camí de Picasent a don Gaspar Artés, cavaller, per temps de cinch anys, per preu de XVI lliures l'any, comensant lo arrendament de XXVIII de juny, 47, en avant, segons appar ab acte rebut per Pere Casanova,⁵⁵⁷ notari de València, a VIII de juny, 1547.

¶⁵⁵³ A partir d'ací, la numeració deixa de ser antiga i és a llapisera, quan n'hi ha. ¶⁵⁵⁴ El cas va ser comentat per V. GRAULLERA SANZ, «El derecho penal...», p. 63. ¶⁵⁵⁵ Vegeu H. LAPEYRE, *La Taula de Canvis*, València, Del Sénia al

Segura, 1982. ¶⁵⁵⁶ Vegeu J. TEIXIDOR, *Antigüedades...*, II, pp. 65 i ss. ¶⁵⁵⁷ Es conserven llibres notariais seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 122-123.

¶^{125v} [354] (†) *Posada en lo castell de Xàtiva a don Diego Lladró e a don Francés Joan Martí.* A [...] de [...], 1547, lo duch de Calàbria posà en lo castell de Xàtiva a don Diego Lladró⁵⁵⁸ e a don Francés Joan Martí, cavallers e comanadors de Santiago de la Espasa, perquè avien dit males paraules del príncep, nostre senyor e rey, e del duch de Calàbria, don Ferrando d'Aragó, virey e capità general dels tres regnes; y prenent a don Francés Joan Martí, lo alguazir real Villena, la creu de Santiago dels pits ab molta fúria. Y quant foren defora del portal de Sent Viçent, los posà grillons y així·ls dexà al castell de Xàtiva, acomanats a [...] Gonbau, sota-alcayt de don Lluís Ferrer,⁵⁵⁹ loctinent de general governador de València, com fos lo dit don Lluís alcayt per sa magestat.

[355] *Fugits del castell de Xàtiva.* Dilluns, a VI de juny, 1547, vingué nova que se'n fugiern del castell de Xàtiva los dits don Diego Lladró e don Francés Joan Martí, y ab ells lo dit [...] Gonbau, sota-alcayt del castell de Xàtiva, lo qual consert o feu una esclava que servia a don Francés Martí, que's jahia ab lo dit Gonbau. E sabent-ho lo dit don Francés Joan Martí, se enujà ab lo dit Gonbau e posaren males noves, de què don Diego Lladró li comprà la esclava y la donà al dit Gonbau, sota-alcayt del castell. E après se dix que don Diego contrafeu una lletra, com que venia de València, avisant com lo duch de Calàbria avia provehit un alguazir de açí, de València, que anàs en allà, sabent lo fet de la esclava, y que·ls portàs al castell de Oriola per a sentençar-los a tots tres. Y lo Gonbau, sota-alcayt, y donà fe en dita lletra de don Diego Lladró, perquè lo don Diego Lladró era cunyat de don Lluís Ferrer, governador de València y alcayt del dit castell de Xàtiva. De què tenint tots tres consell, tingueren per bé de anar-se'n ensems ab la esclava, e dexaren les guardes a soles, sens saber-ne res. Y essent de dita, les guardes veren les portes ubertes, trobaren que se n'eren anats los tres sobredits, ço és, los dos presoners y lo alcayt. Vingueren a València, dites guardes, a dar avís al duch de Calàbria, y axí se provehí de sota-alcayt.

¶⁵⁵⁸ Cavaller, comanador de l'orde de Santiago, loctinent de governador de la Plana i gentilhome de la casa d'Aragó de l'emperador Carles i la reina Joana, s'enfrontà al virrei, al costat d'altres nobles valencians, a causa de l'execució de Ramon de Rocafull, senyor d'Albatera. Va estar pres, per això, al castell de Xàtiva, d'on aconseguí escapar amb l'ajut del sots-alcaid Sebastià Gombau, com narra Sòria. Absolt per Carles I, passaria la resta dels seus dies a Castelló, on segurament morí el 1552. Vegeu R. MARTÍ DE VICIANA, *Crònica de la ínclita...*, III, p. 239 i IV, p. 329;

S. GARCÍA MARTÍNEZ, *Bandolers, corsaris i moriscos*, València, Eliseu Climent, 1980, pp. 37-39; J. MARTÍ FERRANDO, «La corte virreinal en el reinado del emperador», *Estudis*, 26 (2000), pp. 101-104; i L. DEL MILÀ, *El Cortesano*. Ed. V. J. Escartí, València, IAM, 2010. ¶⁵⁵⁹ Fill de Jaume Francesc Ferrer, també loctinent de governador de València, qui renuncià al càrrec a favor del seu fill Lluís, «después de los años de mil quinientos y veinte y uno, en que venció en batalla campal a Estellés». G. ESCOLANO, *Décadas de la insigne...*, II, p. 525.

¶^{126r} [356] *Posada de la primera pedra en lo cap de l'altar de Sent Martí.*⁵⁶⁰ Dimarts, a XXVIII de juny, 1547, posaren la primera pedra en lo cap de l'altar de Sent Martí, ço és, que'l creixqueren a on és huy, entre nou e deu hores de matí. E vengueren totes les creus de les parròquies en profesó e lo clero de la Seu de València e un bisbe que regia per lo bisbe Estanya,⁵⁶¹ bisbe de gràcia, lo qual bisbe se deya [...], lo qual és bisbe de Marocos, de terra de moros, la qual terra és per pendre. Digué la missa major⁵⁶² e après de ser dita la missa major, se digué altra missa baixa, la qual yo hohí, y la digué mosén Esteve Molina, de la vila de [...].

A [...] de [...], 1564 se acabà dita obra.

[357] *Llagosta.*⁵⁶³ A [...] de [...], any 1547, vengué gran colp de llagosta en la orta de València, e venia de Castella devés Múrcia e Oriola, la qual, salmejant e malahint, la portaren açí a València. E ja era gran, que volava a l'ora de migjorn que lo sol era ben calent, e volava tant que prenia la volada de la un cap de València fins al altre cap; e alguna restava per los terrats e per les plases e carers de València. E los chichs les acasaven e les mataven. E axí, fent profesons per los lochs e per València, malahint-la, anava volant devés la mar y s'ofegà molta d'ella. Y los peixcadors trobaven en lo peix que avien menjat d'elles y algunes covaven per l'orta. Y així la mataren tot lo que pogueren, fins tant no se'n trobà rastre dengú. E com les vinyes heren grans, no feren mal als fruyts.

¶^{126v} [358] *Memòria de fer escandal de forment, de brut a net, en lo almodí de València.* A tres de juliol, 1547, fa's escandall de XV barselles forment brut, e après se garbella e posa's a part lo net e a part la porguera grossa e a part la porguera menuda, fora la brosa e la terra, que no s'i conta. De modo que, mesurat lo forment net, lo que falta per a compliment a les quinze barselles se conta en la forma davall escrita, ço és, si falta una barsella de les XV barselles, ve, per C caffisos, a faltar, sis cafiços, huit barselles, e si són almuts, a la rahó mateixa, desmenuhint segons savall és dit. E tot lo que falta és per 100 cafiços. De modo que si lo administrador de dit forment

¶⁵⁶⁰ Sobre aquest temple, vegeu J. SANCHIS SIVERA, *La iglesia parroquial de San Martín de Valencia*. Original mecanografiat inèdit. Arxiu Parroquial de Sant Martí, València, 1911, i F. PINGARRÓN, *La iglesia parroquial de San Martín obispo y San Antonio abad de Valencia (ss. XIII-XX)*. Tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de València, 1984, 3 vols. ¶⁵⁶¹ Fa referència a Francesc Estanyà, de Cocentaina, mestre en arts i doctor en teologia, beneficiat de la catedral. J. TEIXIDOR, *Episcopologio...*, p. 157. Va ser nomenat bisbe titular de Cristòpolis i auxiliar de València el 16 de desembre de 1534.

La seua consagració ve referenciada al *Libre de Antiquitats...*, I, p. 147. Va morir el 1549. V. GUITARTE IZQUIERDO, *Obispos auxiliares...*, p. 45. ¶⁵⁶² Escrit a l'interlineat: *Digué la missa major*. ¶⁵⁶³ Sobre les plagues de llagosta, que perduraren fins al segle XVIII, vegeu, entre altres, F. PERIS FELIPO, «Apuntes sobre la lucha contra la plaga de langosta en los escritos de los siglos modernos», *Tiempos modernos*, 7 (2008), pp. 134-179, i V. J. ESCARTÍ, «La plaga de llagosta a la Ribera: Algemesí, 1756», *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, LXIII (1988), pp. 427-442.

té C cafiços bruts, llevat lo que li falta garbellar, allò a de respondre, menys dels C cafiços. e més, a de respondre per C caffisos de forment, les porgueres grosses e menudes, segons davall està continuat. E la rahó perquè's fa lo escandall de XV barselles és esta: perquè huit voltes quinze són CXX barselles, que són X cafiços; après, multiplicant deu voltes deu, són C; e ve lo compte just, per no pendre çent cafiços y mesurar-los y garbellar-los.

Si falta, de les 15 barzelles, après de net, 1 barsella, fal, per 100 cafisos, 6 cafisos, 8 barselles.

Si falta I almut, fall, per 100 cafisos, 1 cafís, 8 barcelles.

Si falta mig almut, fall, per 100 cafisos, cafís, 10 barcelles.

Si falta un quart de almut, fall, per 100 cafisos, cafís, 5 barcelles.

Si falta un huité,⁵⁶⁴ fall, per 100 cafisos, cafís, 2 barcelles, 2 almut.

Si falta un setzé, fall, per 100 cafisos, cafís, 1 barcella, 1 almut.

Si falta un trentadozé, per 100 cafisos, fall, cafís, barcella, 2 almut $\frac{1}{2}$.

Lo que a de respondre lo administrador, més del forment net de porguera grossa e menuda, a's de multiplicar per lo contrari del forment, en lo modo següent:

Si a una barsella porguera grossa a de respondre per 100 cafisos de forment, en porguera grossa, 6 cafisos, 8 barcelles. E axí per menut, segons damunt és dit del forment, en la porguera a de multiplicar. E per lo semblant, en porguera menuda. Y és provat ab los mesurers de l'Almodí, pràtichs, y ab la mesura, feta la prova, com en lo present anyal a tengut yo lo càrech de vendre dèset mília cafiços forment, essent administrador mosén Miquel Hieroni Garçia, ciutadà, de dits forments de València, ensemps ab Graçia Carnoy.

||^{127r} [359] *Àpoca que fermà mossén Pere Martines, prevere, procurador del Spital General, a Geroni Sòria.*⁵⁶⁵ A IIII de juliol, 1547, mossén Pere Martines, prevere, beneficiat en la Seu de València, procurador de l'Espital General, segons consta de la procura rebuda per Lluís Adzuara,⁵⁶⁶ notari, a XXVI de juny, 1526, fermà àpoca a Geroni Sòria, mercader, de XII lliures, X sous, degudes de pagues que finiren en sent Joan de juny propassat e any present, segons més largament conté en dita àpoca rebuda per Pere Casanova, notari de València, dits dia e any desús dit, la qual tinch en forma.

||^{127v} [*en blanc*]

¶ ⁵⁶⁴ Segueix, ratllat: *favn-*. ¶ ⁵⁶⁵ Al marge esquerre: *Ferma*. ¶ ⁵⁶⁶ Es conserven uns rebedors d'un Lluís Adsuara, d'uns anys abans, a

l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 36.

Any 1548

[360] *Mort de Gomis*. Disapte, a X de març, 1548, entre dotze e una ora de matinata, mataren a Pere Gomis, fill de Joan Gomis, peixcador, lo qual mataren dins casa sua que té als Peixcadors, dins un estudi, dormint ab sa muller, que a nom [...], filla de Jaume [...], e una parenta sua que avia nom Maria Anna, muller de Joan Martines, escuder de mosén Thomàs Roig, ciutadà, dormia ab ells, tots tres en un llit, de què li donaren cinch punyalades, e les dones fugiren per la porta de la carrera e los que'l mataren fugiren per la finestra de l'estudi. E quant fonch de dia, s'escampà la nova e's sabé com l'avia mort Pere Gomis, fill de Pere Gomis, notari de València, senyor del molí de la Gàbia, camí de Picaçent, y Mateu lo Lloret, fill de Johan de Sevilla, venedor de forment en lo Almodí de València.

Presa de Mateu. A [...] de abril, 1548, prengueren a Mateu Lloret sobredit, per la mort damunt dita, sobre paraula de don Joan Boil, germà del senyor de Manises,⁵⁶⁷ per a que digués com pasà lo cas, e après fonch tret.

[361] *Llagosta en València*. A [...] de març, 1548, vingué nova als jurats de València e raçional, que heren mosén Alonso March, ciutadà, jurat en cap, e mosén Miquel Nofre Claramunt, cavaller, jurat en cap dels cavallers, e mosén Berthomeu Martí, ciutadà, e mosén [...] Vidal, ciutadà, e mosén [...] Marzilla, cavaller, e mosén [...], ciutadà, e racional mosén Guillem Ramon Çahera, ciutadà, e conjunt ab ell mosén Miquel Geroni Garçia, ciutadà; e vingués⁵⁶⁸ nova que, per l'orta de València, devés Torrent e Alaquàs e Aldaya, exia la llagosta, la que havia covat de l'any passat; de què feren a mosén [...] Navarro, ciutadà, que anàs a regonéixer e pendre hòmens per a què la matasen. Y a [...] de març, dit any, feren crida que totom anàs a matar-la e plegar-la e dar-li a un sou per barsella; ||^{128v} y feren pagador a Martí Alfonço,⁵⁶⁹ notari de València, regent de l'escrivà de la sala. Y així anà a pagar-la y se'n pagà, segons me dix dit Alfonço, [...] lliures, [...] sous, perquè ell havia rebut acte de tot lo que se va pagar de plegar-la e matar-la.

[362] *Joyes a l'Espital General de València*. Digous, a V de juliol, 1548, tragneren joyes a l'Espital General de València, de diverses maneres, axí de robes de vestir com draps de rasos, com plats de argent, e altres joyes de or e argent; y entre'ls altres, tragneren una cortina de ras de or e seda y argent, ab lo devallament

¶⁵⁶⁷ Vegeu G. PÉREZ TORREGROSA, *Memoria, patrimonio y política. La razón de ser de los Boil de Arenós en la Valencia foral*, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 2016. ¶⁵⁶⁸ A l'original: *vinguees*. ¶⁵⁶⁹ Es conserven notals d'aquest

notari a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, p. 41. I protocols a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, p. 24.

de la creu obrat en dita cortina; hi'l tragué [...] Forcadell, asaunador, estimat en CCC ducats la valor d'ella.

[363] *Desembarcada del príncep Maximia en Barçelona.*⁵⁷⁰ A [...] de agost, 1548, vingué nova que, en Barçelona, hera desenbarcat lo príncep Maximia, don [...], fill del rey d'Ongria, nomenat don Ferrando, germà del nostre emperador don Carlos, lo qual vengué ab [...] galeres. E vengué per a casar-se ab dona [...], filla de l'emperador nostre, don Carlos, y per a ésser governador de Castella y d'Espanya.

[364] *Cessió feta per Geroni Sòria a Grabiell Argent, ciutadà.*⁵⁷¹ A 3 de octubre, 1548, feu çessió Geroni Sòria a Grabiell Argent, ciutadà, hereu de Grabiell Argent, mercader, ço és, sobre don Gaspar Artés, arendador de la mia alqueria, de 16 lliures, sous, cascun any, comensant a rebre a Nadal, 1549, e sobre Honorat Esteve, estager de la casa mia del costat, e sobre qualsevol altres, de 9 lliures, sous cad'any, comensant a març 1548, 4 lliures, 10 sous, en setembre, 48, 1 lliura, 10 sous, e de allí avant èntregament 9 lliures, sous cascun any, per obs de pagar-li les pençions degudes de un violari que li responch, e après la propietat, segons més largament conté ab acte de cessió rebuda per Pere Porcar, notari de València, dit dia e any desús dit.

¶^{129r} [365] *Sentència dada contra miçer Soriano, juriste.* Fon a 14 de febrer, 1548. Lo reverendíssimo don Miquel [...], bisbe de cúria, de nació de Barçelona, donà sentència a miçer Bernat Soriano, doctor en cascun dret e assessor del batle general, nomenat don Lluís Carròs, perquè havia amagat certs llibres del patrimoni real de sa magestat, no obstant que lo y notificaren e posaren penes, hi les comonicaren que tragués dits llibres e jamés pogueren, fins tant que feren crida, prometent cent ducats a qualsevol que descobrís qui'ls tenia. Y axí fonc descubert hi'l prengué lo governador, don Johan Llorens de Vilaraza, per manament de dit bisbe. Los caps de la sentència és que li lleven l'ofici de assessor de batle y que pague D ducats als còfrens de sa magestat. Y'l tornaren pres en la Torre fins per sa magestat fos provehit de la persona y vida d'ell.

[366] *Nova de la embarcada del nostre príncep don Felip per a Flandes.* A 2 de novembre, 1548, dia de partir lo pà, vengué nova de Barçelona que s'era embarcat lo príncep nostre, don Felip, fill de l'emperador don Carlos e rey nostre senyor,

¶⁵⁷⁰ L'arxiduc d'Àustria i futur emperador Maximilià II (1527-1576), era fill de Ferran d'Habsburg i Anna d'Hongria. Es casà amb la seua cosina Maria d'Àustria i Portugal, segons refereix J. Sòria. Seria regent de la monarquia hispànica fins al 1551, en absència del prin-

cep hereu Felip, de la marxa del qual també s'ocupa Sòria més avall. Vegeu R. RODRÍGUEZ RASO, *Maximiliano de Austria, gobernador de Carlos V en España. Cartas al emperador*, Madrid, 1960. ¶⁵⁷¹ Aquesta entrada apareix ratllada a l'original.

lo qual se embarcà en Roses ab [...] vexells, entre naus e galeres, lo qual anava a desembarcar a Gènova per anar per terra a on estava son pare, l'emperador, que estava en Flandes; lo qual s'anava a casar ab sa cosina germana, fill del rey de Ongria, nomenat don Ferrando, germà de l'emperador e pare del príncep Maximia, que huy és governador d'Espanya.

[367] *Penjaren a [...] perquè entrà a furtar les joyes de la Verge Maria de Gràcia.*⁵⁷² A 22 de novembre, 1548, penjaren a [...] perquè entrà a furtar les joyes de la Verge Maria de Gràcia, lo qual penjà don Joan Llorens de Vilarasa, governador de València, e assessor miçer Geroni Arufat.⁵⁷³ Hi'l penjaren en la forca del Mercat, perquè los frares de Sent Agostí suplicaren al governador no'l penjàs en la porta de Sent Agostí.

||^{129v} [en blanc]

||^{130r}

(†)

Any 1549

[368] *Treues del gran Turch ab lo emperador don Carlos.* A 5 de giner, 1549, feren crida de part de l'emperador e rey, nostre senyor, y del duch de Calàbria, virey y capità general del regne de València, com sa magestat avia fet treues ab lo gran Turch, per temps de cinch anys, entenent-s'i Alger, segons més largament conté en dita crida real.⁵⁷⁴

[369] *Mort de [...] Thomàs per si mateix, estant pres en la torre de la sala de València.* Dimarts, a 19 de febrer, 49, de matí, tragneren a la porta de la cort de la Governació a [...] Thomàs, fill de micer [...] Thomàs, quòndam doctor en cascún dret, que tenint-lo pres en la torre per certes morts que havia fet per dinés, e voler-lo turmentar huy, anit, a les huit hores de la nit, se matà d'est modo: que no tenint ganivet ni cosa ab què's pogués matar, prengué los ferros del talabart que portava y tallà's les venes dels dos braços y desachinava's; y après, prengué un cap

¶⁵⁷² Es tracta de Jeroni de Santa Cruz, segons les fonts consultades per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la València del Quinientos...», p. 76. ¶⁵⁷³ Misser Arrufat, que desenvoluparia també el càrrec d'examinador en la facultat de lleis i cànons, va ser oïdor de la Reial Audiència a partir de 1551 i fons la seua mort, trenta-tres anys després. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*,

p. 158. ¶⁵⁷⁴ La crida seria publicada el dia 15 de gener, que no el 5, «en los lugares acostumbrados por el trompeta Joan Balaguer anunciando la suspensión de las hostilidades por ambos bandos y la prohibición del corso, así en los reynos, provincias, señoríos, tierras, castillos, como en la mar, yslas, puertos y riberas». Citat per J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, p. 394.

de tireta y ab la sanch d'ell mateix escrigué en un llibret. E deyen estes paraules: *Excel·lentíssimo senyor duch, suplich-vos que·m doneu terra perque muy com a crestià y cite dins trenta dies a don Joan Vilaraza, governador, davant nostre Senyor Déu Jesuchrist. Y altres persones que no's nomenen; y après de aver escrit, prengué lo cordó de seda gros que portava en lo sombrero y posa'l-se al coll y liga'l a una anella que estava la cadena que tenia al coll, y pengà's. Y axí·l trobaren mort. E après que·l tingueren a la porta de la Governació, lo llansaren a la vora de la mar e li feren un clot y allí lo soterraren.*

[370] *Lloguer de la casa de la Llonja.*⁵⁷⁵ A 29 de agost, any 1549, Jeroni Sòria llogà la casa de la Llonja a mestre Françés Alazir, sastre, per temps de cinch anys, per preu de XX lliures cad·any, come[n]sant⁵⁷⁶ des del dia que s'acabà lo primer lloguer. E rebé Pere Magaluf, notari, a 17 de maig, 44, y lo loguer comensà lo primer de juny 44, en axí que lo present lloguer comensa lo primer de juny 1550, segons apar ab acte rebut per Pere Casanova, notari de València, dits dia e any desús dit.

||^{130v} [371] *Presa dels cavallers de València, enculpant-los en la fugida de Gonbau, sotalcayt del castell de Xàtiva, y de don Diego Lladró y de don Françés Johan Martí, comanador de Santiago de la Spasa.* Ítem, a [...] de [...], any 49, prengueren a don Ramon Lladró, senyor de Castalla; ítem, don Françés Joan Martí, comanador de Santiago, lo que fugí del castell de Xàtiva; ítem, mossén [...] Alpont, cavaller; ítem, don Lluís Ferrer, comanador de Santiago de la Spasa y loctinent de general governador de València; ítem, don Geroni Ferrer, comanador de Santiago, germà de don Lluís Ferrer; ítem, don Francisco Ferrer, germà del dit don Lluís Ferrer; ítem, [...] Gonbau, sotalcayt de Xàtiva; ítem, [...] Gonbau, fill del sobredit Gonbau. E lo don Diego Ferrer, posaren en lo castell de Xàtiva.

Treta. A VII de dehembre, 1549, vespra de la Conçepció, los tragneren, als sobredits cavallers, de les presons de la torre, afermansats y arestats en ses cases.

Sentència real. A IIII de setembre, 1550, publicaren sentència als sobredits, dada per lo excelentíssim duch de Calàbria, la qual se publicà en la sala de València, daurada, pujant a la scala, per los de la Real Audiència, essent loctinent de regent⁵⁷⁷ la cancelleria micer Gaspar Ferrer,⁵⁷⁸ doctor en cascun dret, en loch de micer Jaume Filibert,⁵⁷⁹ doctor en cascun dret, perquè estava en residència per lo bisbe de Luna⁵⁸⁰ nomenat.

¶ ⁵⁷⁵ Aquesta anotació apareix cancel·lada a l'original. ¶ ⁵⁷⁶ Afegim la consonant que mancava. ¶ ⁵⁷⁷ Escrit a l'interlineat: *de regent*. ¶ ⁵⁷⁸ Exercia llavors de regent interí de la cancelleria. Fou també examinador en la Facultat de lleis i cànons i oïdor de la Reial Audiència, visitat el 1551 i rehabilitat. T. CANET APARISI, *La*

Magistratura..., p. 157. ¶ ⁵⁷⁹ Regent de la Cancelleria des del 1545, seria apartat de les seues funcions sis anys més tard. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 157. ¶ ⁵⁸⁰ Fa referència al bisbe de la diòcesi catalana d'Elna Miquel Despuig, designat visitador reial de la Magistratura valenciana el 1550. La seua actuació, metòdica

Y ab miçer Ferrer hera miçer Nofre de Cas,⁵⁸¹ que hés de la Audiència, y ab ells los magnífichs miçer [...], doctor en cascun dret, de nació de Catalunya, los quals heren venguts per lo present plet e causa, tramesos per lo emperador a instància dels sobredits cavallers, que fosen jutges en dita causa. De modo que tots quatre donaren sentència, donant-los per molt fels, com enans del dit plet heren, la qual publicà [...]; la qual trameté l'emperador, de Flandes, e, après publicada, presents los sobredits cavallers, cascú se n'anà a sa casa, molt alegres.

||^{131r-v} [en blanc]

||^{132r}

(†)

Any 1550

[372] *Mort de dona [...], germana del duch de Calàbria.*⁵⁸² A [...] de [...], any 1550, morí la infanta, germana del duch de Calàbria, la qual havia nom dona [...]; de què la soterraren en Sent Bernat, fora València, nomenat huy Sent Miquel de los Reyes. E la soterraren de nit, ab molta llumenària de antorches.

[373] *Lloguer de casa a Berthomeu Lull, mercader.*⁵⁸³ A XVIII de febrer, 1550, lloguí la casa gran de mon pare a Berthomeu Lull, mercader de Mallorca, per temps de dos anys de ferm e dos de respit, a rahó de 16 lliures, sous l'any, segons apar ab acte rebut per Pere Casanova, notari de València, dit dia e any.

A 24 de juliol, 1550, lo dit Lull renuncià al dit lloguer, segons appar ab acte rebut per Pere Casanova, notari de València, dit dia e any.

[374] *Presa de la vila de Cullera.*⁵⁸⁴ Diumenge, dia de Pasqua del Sant Esperit, a [...] de maig, any 1550, a les quatre hores de matinada, 27 fustes, entre galeres e fustes, prengueren la vila de Cullera.⁵⁸⁵ Y hera capità Gorgut Arays,⁵⁸⁶ turch e cosari de moros, de què saquejaren tota la vila, fins a la església, e degollaren moltes bèsties

i severa, va posar al descobert irregularitats greus que determinaren el cessament del regent de la Cancelleria i dels doctors Jeroni Navarro, Francesc J. Benavent –que serà citat més avall– i Jeroni Salvador. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 216. Sobre aquell prelat, vegeu F. Montsalvic, *El obispado de Elna*, Olot, Joan Bonet, 1911-1912. ¶⁵⁸¹ Es tracta de misser Nofre Bonaventura de Cas, examinador de lleis i cànons i oïdor de la magistratura valenciana. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 158. ¶⁵⁸² Isabel d'Aragó, va morir el 22 de gener.

La notícia *in extenso*, al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 187-188. ¶⁵⁸³ Aquesta anotació apareix cancel·lada a l'original. ¶⁵⁸⁴ Reporta la notícia el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 189-190. També apareix al *Llibre de memòries...*, p. 370, i al dietari de P. J. PORCAR, *Coses evengudes...*, p. 48. ¶⁵⁸⁵ Vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 403-404. ¶⁵⁸⁶ Es tracta del famós corsari turc Dragut o Turgut Reis (1485-1565). Vegeu E. MARTÍN CORRALES, «Dragut, un corsario enemigo, admirado y temido», *Sudia Historica Historia Moderna*, 36 (2014), pp. 59-75.

e bous e porchs e derrocaren molt vi per terra e oli, e se'n portaren molt aròs blanch, e prengueren cinch o sis persones. Y aribaren la gent de la vila de Algezira e de Sueca e'ls mataren 19 o 20 moros; e se n'anaren aquell dia de allí. E quant vingué l'altre dia, tornaren per los caps dels moros morts, que estaven vora la mar. Y axí may pogueren noure a la església, bé que ja havien fet un foço per ajunt a la paret, per a entrar; però, estant cavant, mataren dos moros. Y axí se n'anaren, que no pogueren fer més mal.

¶^{132v} [375] *Presa de la ciutat de Monestir, prop de Tunis.*⁵⁸⁷ A [...] de juny, 1550, vingué nova com lo príncep Andria de Òria, capità general de Espanya, havia pres la ciutat de Monestir, terra de moros, prop la çiutat de Tunis, entre Tunis e Àfrica, y degollaren molta gent e derocaren totes les cases o la major part, perquè no és terra per a que l'emperador l'aja de fortificar. E axí fon ver. La qual prengueren lo dia de Pasqua del Sant Esperit, que fonch lo dia mateix que Gorgut Arays prengué Cullera a [...] de maig, 50. La qual terra prengué Andria Dòria ab 53 galeres.

[376] *Mort de don Geroni Cabanyelles, governador de València.* Disapte, a una hora après mitjanit, a [...] de juliol, 1550, morí don Geroni Cabanyelles, governador de la çiutat e regne de València, açí en València, en la casa que té al molí de la Rovella.⁵⁸⁸ Diumenge après, a les deu hores ans de migjorn; hi'l portaren dotze pobres al coll, ab un llit, vestits ab cloches e barets de dol, de drap blanch, y ell descubert e vestit ab un àbit [blanch]⁵⁸⁹ de Santiago de la Espasa, ab la creu de Santiago vermella en dit àbit, ab una espasa daurada e lo bastó de governador en la mà, y esperons daurats calats; e moltes antorches e siris blanchs, e dos creus: la una de la Seu y l'altra de Sent Joan del Mercat, de on hera parroquià. Lo qual soterraren en lo monestir de Jerusalem, fora lo portal de Sent Viçent, en la sepultura que té davant lo altar major. E portava gran chantreria cantant, de hon se digueren en casa sua, ans que'l portasen a soterrar, moltes mises, y en Jersalem també. E tots los frares de Jesús hixqueren a recibir al pati de Jerusalem, e axí'l soterraren.

Diumenge a [...] de juliol, deprés dinar, que fon lo dia que'l soterraren, los andadors de la Verge Maria de la Seu de València e los andadors de la confraria de Sent Jaume lo cridaren e li posaren lo títol següent: *Al molt noble don Geroni Cabanyelles, cavaller, conseller, camarlench de sa magestat e governador de València e regne de aquella, comanador de Santiago de la Espasa, que és anat a parahís, si a Déu plau.* Dilluns après següent feren neversari.

¶⁵⁸⁷ Sobre aquella conquesta, vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La defensa del Imperio...*, pp. 400-402. ¶⁵⁸⁸ Seria substituït en el càrrec pel seu

fill, Jeroni. Vegeu J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, p. 116. ¶⁵⁸⁹ Una taca de tinta dificulta la lectura d'aquest mot.

¶^{133r} [377] *Presa de miçer Françés Benavent, doctor y de la Real Audiència.* Dilluns, a 4 de agost, 1550, lo bisbe de Luna, nomenat don Pedro Despuig, català, com a jutge de residència en la present çitutat e regne de València, feu pendre a miçer Françés Benavent,⁵⁹⁰ doctor en cascun dret e del Real Consell, lo qual prengué don Joan de Vilarasa, governador de València; i-l posà en la torre, ab guardes que-l guardasen, ço és, Miquel Àngel Nogueroles, alguazir del governador, e no-l dexen parlar ab denguna persona per al present.

[378] *Pegaren a don Diego Lladró, governador de Castelló de la Plana.* Di[a ...], a [...] de setembre, 1550, don Francisco Martí, fill de don Françés Joan Martí, comanador de Santiago de la Espasa, hixqué a pegar a don Diego Lladró, comanador de Santiago de la Espasa, lo qual hixqué tot armat e l'encontrà a la plaçeta vulgarment dita de miçer Gallach, que està prop la Seu. Y de fet l'acoltelljà, de què li pegà tres coltellades e nenguna no-l nafrà, sinó una que li pegà en la cara, que li prengué des del mig de la cara fins a la orella. E après fogí lo dit don Francisco Martí. E lo endemà, lo dit don Francisco Martí trameté una letra als de la Real Audiència, dient que no sospitasen ab denguna persona, que ell hera lo que havia pegat a don Diego Lladró, ni que creguesen que de part del duch de Calàbria venia. Esta memòria fas, perquè tot desendeix de la presa dels cavallers que lo duch de Calàbria posà en la torre.

¶^{133v} [379] *Mort del duch de Calàbria, don Ferrando de Aragó, virey e capità general de la present çitutat e regne de València.*⁵⁹¹ Diumenge, a 26 de octubre, any 1550, morí lo excel·lentíssimo duch de Calàbria, nomenat don Ferrando de Aragó, natural de la çitutat de Nàpols, de Itàlia, fill del rey de Nàpols que en aquell temps hera, lo qual morí en València, en lo Real, fora los murs de València, a cinch hores après migjorn. Lo qual hera casat ab la il·lustríssima dona Mansia de Mendoza, marquesa de Adzaneta, filla de l'il·lustre don Rodrigo de Mendoza, marquès de Adzaneta. E primerament lo tragueren en la sala gran del Real, al cap de la sala, en ésser mort, e l'obriren hi-l balsamaren; e après lo vestiren ab una camisa de orlanda, ab cabes de hor e perles e pedres fines, ab un gipó de çetí carmesí e calses negres e sabates de vellut negre y ab esperons daurats calsats als peus y hun sayo de vellut blanch y una roba llonbarda d'estat, de çetí carmesí, forrada de erminis blanchs, ab un sincho de brocat⁵⁹² senyit damunt lo sayo⁵⁹³ y espasa daurada y bayna de brocat ras y guaspa de hor y cadena de hor, ab lo tuzó de hor; e al cap una gorra de çetí carmesí, ab una corona de hor ab perles e pedres fines. Lo qual vestit, lo

¶⁵⁹⁰ Misser Francesc Benavent exercia d'oïdor de la Reial Audiència valenciana des de les acaballes del 1544. T. CANET APARISI, *La Magistratura...*, p. 157. ¶⁵⁹¹ Ho reporta també el *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 190-191.

L'episodi és recordat, encara, per J. Agramunt. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 104. ¶⁵⁹² Escrit a l'interlineat: *de brocat*. ¶⁵⁹³ Segueix, ratllat: *de brocat*.

posaren damunt hun llit de fusta, de altària de deu pams de alt; en lo qual llit y ha un cobertor de brocat de dos pèls y, al cap del llit, un docer del mateix brocat, a modo de cortinatje, lo sel ab caygudes de brocat, ab flocadura de hor, ab les armes de l'il·lustre duch, lo qual doçer hera de son pare, rey de Nàpols. E al costat de dit llit y ha hun palis de brocat groch, ab caygudes del mateix brocat, y entorn de brocat, ab armes del mateix duch. En lo qual doçer y a hun altar parat ab palis, en lo altar, de brocat, dalt y baix, groch, y tovalloles de brocat de pèl, alt y baix, ab dos canelobres de argent ab una creu de *lignum cruçis*, de dintre la creu, ab siris blanchs cremant. Y a l'altre cap de la sala, hun doçer de brocat ras, ab los entorns de çetí carmesí, ab lo sel de brocat, ab hun altar ab palis de brocat, alt y baix, vert, ab tovalloles del mateix, ab dos canelobres de argent, ab dos siris e una creu de argent enmig. En la qual sala està tota plena de tapeçeria de ras de seda e hor e alderredor de antorches de sera groga, ab antorcheres de fusta fetes, negres, totes enseses; y cada antorchera hun paper ab les armes de l'il·lustre duch pintades. Y axí mateix, y ha trenta capellans e lo bisbe de palàcio, nomenat bisbe de Fes, nomenat Francisco Mexia de Molina.⁵⁹⁴

E lo dilluns après digueren misa cantada, que fonch l'endemà que morí, ab tota la capella dels chantres que tenia lo mateix duch, de hon se digueren aquell dia totes les mises que's pogueren dir. En la qual sala, après migjorn, estigué ^{134r} lo dit bisbe ab la musa en lo cap, cubert, e tots los capellans de la sua capella axí mateix, ab les muses al cap, salmejant fins al toch de la horaçió del vespre, e tostemps la guarda del dit duch allí; y entorn del dit llit los seus patges e cavallers, ab gramalles e capirons; e dos d'aquells, ventant-lo tostemps, descansant ara hu e après altre: entre'ls altres, don Alonço Vilaragut,⁵⁹⁵ senyor de Olocau, e don Pedro Pardo de la Casta.

E al vespre, a les nou hores, lo tragneren ab les dotze parròquies, ab tots los capellans de cada parròquia, e la Seu ab tots los capellans e canonges, e lo bisbe de gràcia de València, que a nom mestre Johan Segrià,⁵⁹⁶ natural de la vila de Onti-

¶ ⁵⁹⁴ Escrit a l'interlineat: *de Molina*, sobre *és capellà*, ratllat. Francesc Mexía i Molina, bisbe de Feç i auxiliar de València des del 1559, on morí, el 16 d'octubre de 1573. V. GUITARTE IZQUIERDO, *Obispos auxiliares...*, pp. 45-46. Va ser ell qui, amb el duc de Calàbria posà «la primera piedra en la fàbrica del convento de San Miguel de los Reyes y celebró la primera misa en su iglesia». J. TEIXIDOR, *Episcopologio...*, pp. 155-156. ¶ ⁵⁹⁵ El comte d'Olocau va ser un dels cavallers valencians més notables del moment. Havia participat en la campanya de Bogia, al costat de Ferran II i va intervenir també durant els enfrontaments de la Germania. Vegeu P. LLORET GÓMEZ DE BARREDA, *Ser noble en la Va-*

lència del segle XVII, València, 2005, pp. 35-36. Posteriorment seria regent de la batllia general, i participà també en la guerra de la serra d'Espadà. J. F. PARDO MOLERO, *La guerra de Espadán...*, pp. 78-79. Desenvolupà una tasca important en les corts dels valencians del 1528 i del 1542, designat per la corona en les dues ocasions, per a gestionar l'oferta del servei al rei Carles I. R. GARCÍA CÁRCCEL, *Cortes del reinado de Carlos I...*, pp. 7, 161 i 163. ¶ ⁵⁹⁶ Bisbe titular de Cristòpolis i auxiliar de l'arquebisbe Tomàs de Villanueva des del 1547. *Episcopologio de Valencia...*, p. 157. Va ser més tard titular de Sàsser, a Sardenya, i el 1569 va ser promogut per a Palerm. V. GUITARTE IZQUIERDO, *Obispos auxiliares...*, pp. 45-46.

nyent, ab la mitra al cap; e lo dit bisbe de palàcio, damunt anomenat, e hun capellà ab lo *lignum crucis*, e la guarda de peu entorn del llit del duch, lo qual portaven a coll de cavallers, des del Real fins a Sent Miquel de los Reyes, antigament nomenat Sent Bernat, fora los murs de València, que hui és de l'orde de sent Hieroni.⁵⁹⁷ E lo dit il·lustre duch anava vestit com dit és desús, damunt dit llit, ab la cara descuberta. E tots los capellans de totes les parròquies, cascú portava huna antorcha ensesa en la mà, que pasaven mil antorches,⁵⁹⁸ e aribaren entre deu e onze hores de la nit. E lo noble don Lluís Ferrer, loctinent de general governador, e los jurats de València e justícia çivil anaven ab dol e tots a peu, e dos hòmens de cavall davant, ab dos mases de argent daurades molt grans, com les dels diputats del General de València. E quant foren a Sent Miquel de los Reyes, sols lo bisbe de gràcia damunt nomenat li digué hun respons e los frares lo despullaren e posaren en hun atahut e'l posaren en hun vas.

E tostemps tocava cascun dia la Seu a morts, fins al dia del capell ardent, que fon a cap de vint-y-hun dia que fon mort.

Capell ardent. Disapte, a XVI de noembre, dit any, feren capell ardent en dit monestir de Sent Miquel de los Reyes, de l'orde de Sent Hieroni. Hi'l tragueren de l'atahut, hi'l posaren damunt una tonba feta com hun llit, ab un doçer de brocat de dos pèls, de la mateixa manera que estava vestit lo dia que morí, y, entorn de la capella tota, corredors de fusta ab moltes antorches grogues y, en cada antorcha, hun senyal de paper ab les armes de la casa de Jerusalem, pintat; y en la porta de la sglésia hun ^{134v} escut gran, redó, y en lo escut pintades les armes y desendència de tot lo linatge del dit il·lustre duch. Y de damunt lo llit, hon estava posat lo cos de l'il·lustre duch, feren un chapitell de fusta, a modo de una barçella, en lo qual y havia més de çent çiris blancs ab una antorcha, enmig del chapitell, blanca. E dins la capella, hon estava lo cos, estaven los sis jurats y síndich y raçional de València, y los diputats del General de València; y passats de do-cents cavallers, tots engramallats, y capirons al cap. Y a la porta de la església y havia més de cinquanta cavallers e moços, tots engramallats, per a reçeber los cavallers que venien a les onres. E axí se comensà l'ofici bisbal ab tots los cantors de la capella que tenia lo dit il·lustre duch; hi's digueren més de mil miçes baixes, present lo cos. Y acabades les obsèques e miçes, prengueren lo cos, hi'l posareb ab hun atahut nou, vestit com estava, y'l posaren davall de terra, quatre pams fondo, hon estarà per sempre. Nostre Senyor lo haja acullit en la sua glòria. Amén.

[380] *Fugida de Jeroni Deçís, secretari de l'il·lustre duch de Calàbria.* Lo dia que morí lo il·lustre duch de Calàbria, se'n fogí del Real de València Jeroni Deçís, secretari

¶ ⁵⁹⁷ Escrit a l'interlineat: *que hui és de l'orde de sent Hieroni.*

¶ ⁵⁹⁸ Escrit a l'interlineat: *que pasaven mil antorches.*

d'ell, e se n'anà als inquisidors hi·ls amostrà hun privilegi de l'emperador, com hera alguazir contra los moros del regne de València; e açò per por que la duquesa de Calàbria, muller de l'il·lustre duch, e los cavallers de València, que li tenien mala voluntat per aver·los fet pendre, vivint lo il·lustre duch, no·l fesen matar. E après, lo dilluns, los frares de Sent Miquel de los Reyes, en nom de hereus de l'il·lustre duch de Calàbria, après de haver scrit tots los béns de⁵⁹⁹ l'il·lustre duch e de l'apartament del dit secretari Çís, lo empararen al dit Çís en la Inquisició, y lo procurador patrimonial per lo emperador, e los inquisidors, li posaren guarda dels familiars de la Inquisició, fins que sa magestad y provehís. E après, a instància dels frares de los Reyes, sa magestad lo manà⁶⁰⁰ portar a Valladolid, hon estava la cort de sa magestad.

¶135r⁶⁰¹

(†)

Any 1551

[381] *Çessió feta a Yvorra per mi, Geroni Sòria.*⁶⁰² A 17 de febrer de 1551, fiu çessió a Geroni Yvorra, verguer dels jurats de València, de 11, 15, 7, sobre Pere Magaluf, notari de València, les quals aquell me restava a deure de l'albarà que tenia de sa mà, de suma de 70, 13, 7, com de les altres li n'havia fet çessió rebuda per Pere Mir,⁶⁰³ notari, a 2 de juliol 1540, que heren 58, 18, 0, la qual çessió de 11, 15, 7 fonch rebuda per Pere Casanova, notari de València.

[382] *Çessió feta per Yvorra a mi, Geroni Sòria.* A 17 de febrer, 1551 Geroni Yvorra, verguer dels jurats de València, feu çessió a mi, Geroni Sòria, sobre la herència de mon fill, Fraçés Honorat Sòria, de 43, 18, 0, les quals yo li e pagat al dit Yvorra, per mon fill, per un deute li devia, de preu de una mula li comprà, segons consta ab acte rebut per Thomàs Capliure, notari de València, a 16 de dehembre, 1546. E la present çessió és rebuda dit dia, per Pere Casanova, notari de València.

[383] *Obligació feta per Yvorra a mestre Viçent Far.* A 17 de febrer, 1551, Geroni Yvorra, verguer dels jurats, se obligà, ab acte rebut per Pere Casanova, notari, dit dia e any, en donar e pagar a mestre Viçent Far, mestre en teologia, 10 lliures,

¶⁵⁹⁹ Segueixen unes lletres, ratllades, il·legibles. ¶⁶⁰⁰ A l'original: *manar*. ¶⁶⁰¹ Aquest full es troba cancel·lat i, a més, un dibuix de quatre fulles amb forma de cor col·labora a la cancel·lació. Segurament, proves de ploma, només. ¶⁶⁰² Aquesta i les dues notícies següents es troben cancel·lades a l'original.

¶⁶⁰³ Es conserven llibres notarial seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 364-365. També a l'Arxiu del Regne de València. R. RODRÍGUEZ TRONCOSO, *Archivo del Reino de Valencia...*, pp. 197.

sous, restants de 15 lliures que Françaçes Honorat,⁶⁰⁴ mon fill, li devia, per preu de una mula li comprà, segons appar ab acte rebut per Joan Casset, notari de València, a [...] de [...], any 15[...], les quals 10 lliures són de aquelles 70, 13, 7 que yo li çessioní contra Pere Magaluf, notari.

¶^{135v} [384] *Foch de la cort del governador de València*. Diumenge, a 21 de juny, 1551, a les cinch hores de matí, se pegà foch en la cort de la Governació de València, dalt en lo porche, per la casa del costat que està davant la porta de la sala de València; hi's cremaren molts processos y tota la cuberta del porche. E fon per causa que posava en dita casa lo duch de Gandia, nomenat don [...] ⁶⁰⁵ de Borja, casat ab la filla del compte don Francisco Centelles e compte de Oliva, ⁶⁰⁶ lo qual se pegà per la chimenea de la cuyna que està pegada en la paret de la Governació, per lo molt foch que si feya, estant lo duch en dita casa.

[385] A 24 de dit mes, dia de sent Joan Baptiste, corregueren bous e jugaren a canyes en la plaça de la Seu.

[386] *Presa de francesos en Barçelona*.⁶⁰⁷ A [...] de agost, 1551, vengué nova a València que 27 galeres de francesos vengueren a Barçelona, a la oraçió; e los de Barçelona, crehent que hera la armada de Andria d'Òria, hixqué una galera de don n'Ot Doms, cavaller de Barçelona,⁶⁰⁸ a reçeber-los. E quant foren ab ells, la prengueren. E essent de nit, tota la armada francesa se acostà a les naus que estaven en la platja de Barçelona, de què prengueren cinch naus e les se'n portaren; e no obstant la presa, tiraren alguns tirs de artelleria, y essent lo portal de la çiutat ubert, entrà una pedra de bonbarda per lo portal e arribà fins a una porta que ve de front lo carrer del dit portal, e volgué nostre Senyor que no matà a dengú. E vist los tirs, los de Barçelona s'adonaren que heren enemichs, e axí tancaren les portes de la çiutat.

[387] *Crida de guerra contra francesos*. A [...] de setembre, 1551, feren crida en València de guerra contra francesos, per la presa damunt dita.

[388] *Mort de Christòfol Salat*. Dimecres, a 12 de agost, 1551, a les huit hores de matí, matà Joan Batiste Tiburçi Salat a son germà, Christòfol Salat, menor de dies

¶⁶⁰⁴ Segueix, ratllat, *de*-. ¶⁶⁰⁵ Es tracta del duc de Gandia, Carles de Borja i Castro (1530-1592), primogènit de qui acabaria sent sant Francesc de Borja i de Leonor de Castro. L. AMORÓS, «El monasterio de Santa Clara de Gandia y la familia ducal de Gandia», *Archivo Ibero-Americano*, 21 (1960), pp. 441-486, i 22 (1961), pp. 399-458. ¶⁶⁰⁶ Es tracta de Magdalena de Centelles i

de Cardona, comtessa d'Oliva. El matrimoni es va efectuar en 1548. ¶⁶⁰⁷ Antoni de Capmany Surís i de Montpalau recorda l'atac i el data el 17 de juliol. Vegeu les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Barcelona, 1963, Cámara Oficial de Comercio y Navegación, III, p. 93. ¶⁶⁰⁸ Escrit a l'interlineat: *cavaller de Barçelona*.

del ^{136r} dit Tiburçi e germà de pare e mare, lo qual matà a punyalades. Y ab dit Tiburçi fon [...] Monsoriu, cavaller, gendre de Pere Valentí, quòndam mercader, e deya's que per partir los béns de son pare, lo qual se deya mestre Joan Garçia Salat, quòndam mestre en medeçina, e la mare és filla de mestre [...] Soriano, quòndam perayre e mestre d'esgrima.

[389] *Lloguer fet a mestre Bernat Aduart, velluter, de la casa de la escaleta per mi, Jeroni Sòria.*⁶⁰⁹ A 17 de dehembre, 1551, lloguí les cambres del carrer de Gonbau a mestre Bernat Aduart, velluter, per temps de huit anys, per preu de 8 lliures, sous cad·any, ço és, 4 de ferm e 4 de respit, comensant lo primer de giner, any 1552, en avant, segons appar ab acte rebut per Pere Casanova, notari de València, dits dia e any desús dit.

[390] *Forma de com s'an de signar los mercaders davall los actes de notaris per a trametre defora lo regne de València dits actes.* Yo, [...], fas fe com lo sobredit mossén [...], cavaller o ciutadà, justícia çivil, lo qual fa la sobredita çertificatòria, és justícia çivil de la present çiutat de València, y lo sagell ab lo qual stà sagellada la dita çertificatòria és lo sagell de la dita cort. Y axí mateix, fas fe com lo dit [...] lo qual a signat los damunt dits actes, és notari públich d'esta ciutat y los signes y letres de les dites signatures són pròpies de aquell y de sa mà fetes y scrites. Fet de mà mia pròpia en València, a [...] de [...], any [...]. Y lo present testimoni an de fer dos mercaders, los qual la letra de aquells sia coneguda per altres mercaders o persones allà on s'an de trametre dits actes, per a fer-ne en juhí.

^{136v} [391] *Sentència dada per lo mustaçaf entre Jeroni Sòria e Joan Albert, llaurador de València.* A 4 de noembre, 1551, se publicà sentència per lo magnífich mossén [...] Vernegal, çiutadà, mustaçaf de València, entre mi, Jeroni Sòria, e Joan Albert, llaurador de València, sobre una paret mijera de l'ort entre mi y ell, rebuda per Miquel Alfonso,⁶¹⁰ notari del dit mustaçaf. Em condempnaren en 5 lliures, sous.

Àpoca. E a [...] de [...], any 1551, Batiste Climent, notari de València, rebé àpoca de dites [...] lliures [...] sous.

^{137r-v} [*en blanc*]

^{138r}⁶¹¹

¶⁶⁰⁹ Aquesta entrada es troba cancel·lada a l'original. ¶⁶¹⁰ Es conserven protocols seus a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES

et al., Inventario..., p. 24. ¶⁶¹¹ Aquest full conté la primera part del *Memorial* sobre els mestres de Santiago, d'una mà diferent, que editem a l'Apèndix II.

Any 1552

[392] *Mosén Jaume Ros, negre, cantà missa.* Dimecres, a 29 de juny, any 1552, dia de sent Pere, cantà missa nova en Santa Catalina de Sena,⁶¹² monestir de monges de l'orde de Sent Domingo, mossén Jaume Ros, de color negre, lo qual hera estat catiu de Matheu Ros, quòndam notari de València y escrivà del General de València. Lo qual dit Matheu Ros lo s'avia criat de edat de deu anys, e per ço se diu Jaume Ros, lo qual cantà ab breu del papa, perquè lo arquebisbe de València, nomenat don [...], frare de l'orde de Preïcadors, no vol que cantàs missa per ésser negre. E axí, dit dia cantà missa cantada en què y hagué molts cavallers e moltes dames y lo bisbe de palàçio, nomenat [...], fonch en dita missa. Lo qual fonch aquell que, per comisió del papa ab breu, li donà la llicència, de què y hagué tanta gent que's pensaven ofegar, per ésser cosa nova en València, que, des que València és València, may és estat tal, e per ço ne fas memòria. E no y agué sermó.

[393] *Bastonades a don Gaspar Centelles per lo duch de Gandia.*⁶¹³ Fon que diumenge, a 8 de maig, 1552, a les cinch hores deprés dinar, lo duch de Gandia, nomenat don Carlos de Borja, feu pegar de bastonades a don Gaspar de Çentelles,⁶¹⁴ jermà de don Miquel Centelles, senyor de Pedralba. E fon que, de part del duch, li portaren una lletra dos hòmens de cavall y la y donaren, al dit don Miquel, devallant de la Seu al carrer de Çaragoça, que ve de front la porta del campanar de la Seu, que va a la plaça de Senta Catalina Màrtir. Y li donà la lletra al dit don Gaspar y, en havent-la-y dada, ans de legir-la, li dix: *Y esto me ha dado mi señor, el duque, que le dé.* Y li pegà una bastonada al front, de hon hixqué molta sanch. Y lo dit don Miquel, en havent rebut, los corregué fins a Sent Martí y may los pogué alcansar.

Dimarts, a X de dit, don Johan de Vilaraza, regint per virey, y miçer Gaspar Ferrer, regent la Cancelleria, y miçer Geroni Arrufat, doctor del Real Consell, e la guarda que tenia lo virey, duch de Maqueda,⁶¹⁵ partiren per a Gandia a pendre lo duch. Y quant foren allà: *Necio vos*, etc. Tot fon ayre.⁶¹⁶

¶⁶¹² Sobre aquest monestir, vegeu J. TEIXIDOR, *Antigüedades...*, pp. 200 i ss. i, especialment, A. ROBLES SIERRA, *Real Monasterio de Santa Catalina de Siena*, València, s.e., 1992. ¶⁶¹³ L'episodi es troba comentat per F. DEVESA I JORDÀ, «Els Centelles a la col·lecció *Monumenta Borgia*», *Cabdells*, 12 (2014), pp. 23-24. ¶⁶¹⁴ Noble valencià del llinatge dels Centelles, protagonista d'un dels processos inquisitorials més famosos d'aquell segle, tant per la qualitat de l'inculpat com per les greus acusacions –sodomia i luteranisme– i el seu suplici públic: don Gaspar va ser relaxat al braç secular i cremat el 1564. Vegeu M. AL-

MENARA SEBASTIÀ i M. ARDIT LUCAS, «Nuevas perspectivas sobre los movimientos protestantes valencianos del siglo XVI», *Estudis*, 23 (1997), pp. 75-100. ¶⁶¹⁵ Bernardí de Càrdenas i Pacheco, II duc de Maqueda i primer marquès d'Elx, va participar en els campanyes nord-africanes al servei del cèsar Carles. Va ser virrei de Navarra i, després, del regne de Valencia, entre 1553 i 1558. Vegeu DUQUE DE MAQUEDA, *Don Gutierrez de Càrdenas. Íntimo confidente y consejero de los Reyes Católicos*, Madrid, Editora Nacional, 1945, pp.198-200, i J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, pp. 130-135. ¶⁶¹⁶ Els fulls

Any 1554

[394] *A 24 de dehembre, provisió feta per Bernat Simó, justícia en lo çivil de València.* A 24 de dehembre, 1554, lo magnífich mossén Bernat Simó, çitadà, justícia de València en lo çivil, feu provissió, estant en cadira en la cort çivil, ensemps ab los magnífichs miçer Vicent Sanchis e miçer Miquel Àngel Català, doctors en cascún dret e assessors del dit magnífich justícia; provehí que les declaracions de vincles no's paguen sinó VI sous, e de les successions *ab intestat* XII sous, si e segons *ab antico* s'an pagat. La qual provissió rebé [...] Martí,⁶¹⁷ notari scrivà de dita cort, la qual s'avia de continuar en lo llibre de manaments y emparees de dita cort çivil en dit any present.

[395] *Mort de la excel·lentíssima duquesa de Calàbria, dona Mensia de Mendossa.*⁶¹⁸ A 4 de giner, 1554, morí la excel·lentíssima dona Mensia de Mendossa, filla de l'il·lustre don Rodrigo de Mendossa, quòndam marqués de Adzaneta e senyor de les baronies de Alberich e Alcosser, e huy muller de l'excel·lentíssimo don Ferrando de Aragó, duch de Calàbria e virey e capità general de la present ciutat e regne de València. E la soterraren en la capella que's diu del Rey,⁶¹⁹ en lo monestir de Preicadors de la present çitutat de València.

||141v [en blanc]

Any 1555

[396] *Mort de la reyna dona Joana, viuda, muller del rey Felip, quòndam, e mare de l'emperador don Carlos.*⁶²⁰ Dijous Sant, a les tres hores deprés dinar, morí la reyna

139r-140v contenen la segona part del *Memorial* sobre els mestres de Santiago, d'una mà diferent, que editem a l'Apèndix II. D'altra banda, desapareix la numeració en l'apissera i moderna. ¶⁶¹⁷ Fa referència a Pere Martí, notari citat més amunt per Sòria. ¶⁶¹⁸ La notícia apareix referida al *Llibre de memòries...*, p. 372. Encara la recorda J. AGRAMUNT. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, pp. 104 i 118. ¶⁶¹⁹ Sobre aquell espai arquitectònic, vegeu els treballs aplegats als volums col·lectius *La capella reial d'Alfons el Magnànim de l'antic monestir de Predicadors de València (1396-1996)*, València,

Generalitat Valenciana, 1997. ¶⁶²⁰ Joana d'Aragó i de Castella, filla de Ferran II i d'Isabel I, va ser casada amb Felip d'Habsburg, fill de l'emperador Maximilià, i fou la mare de Carles I i de Ferran, que seria rei d'Hongria i també emperador, quan abdicaria el seu germà. Sobre aquella monarca, vegeu B. ARAM, *La reina Juana*, Madrid, Marcial Pons, 2001; J. M. CALDERÓN, *Felipe el Hermoso*, Madrid, Espasa Calpe, 2001; i M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, *Juana la Loca, la cautiva de Tordesillas*, Madrid, Espasa-Forum, 2005. Recull la notícia també, amb molts detalls, el *Llibre de Antiquitats...*, I, pp. 199-204.

dona Joana, viuda, muller que fonch de l'alt senyor rey don Felip, en la vila de Tordeçillas, a quatre llegües de Valladolid, a XI de abril any 1551; la qual hera mare de l'emperador don Carlos e rey nostre. La qual deixà dos fills: la hu, la magestad de l'emperador, e l'altre, don Ferrando, rey de Ungria. E açò fas memòria per què'm trobí en Valladolid, en servici de la il·lustre dona Anna Sarmiento y de Aragó, viuda, muller que fonch del il·lustre don [...] de Aragó, compte de Ribagorça, quant morí la dita reyna.

Diumenge a VI de maig, 1555, deprés dinar, hora de vespres, començaren les obsèques en Valladolid. E dillums de matí, a misa. Les quals feren en lo monestir de Sent Benito, frares de l'orde de [...], ab àbits tenat e damunt capa o àbit negre. De què feren una torre de fusta, molt alta, ab finestres, e dins hun caragol per a pujar a ensendre; e al cap de la torre, de dalt, una corona daurada de fusta, que prenia tot lo vogi de la torre, e quatre banderes de tela negra, ab les armes reals posades alderedor de la torre; e tota la torre cuberta de draps negres e alderedor de la torre tires de çiris grochs e al cap quatre antorches e, cada cantó de les finestres, una antorcha ensesa.

[397] *Mort del reverent frare Joan Micó.*⁶²¹ Disapte, a 21 de agost, 1555, morí lo reverent frare Juan Micó, de l'orde de Predicadors, de la present çitutat de València, e mestre en sacra teologia, a hora de misa de alba, de hon l'anà a veure tota València, dient que hera sant, tant que la gent li prenia la roba a troços, que tingueren per bé de amagar-lo, per la gent tanta que carregaven a veure'l. E lo virey que hera en València, que a nom don Bernaldino de Càrdenes, duch de Maqueda e senyor de [...], posà la guarda a la porta de la sglésia perquè no y agués algún avolot. E axí'l soterraren en dit monestir.

||^{142v} [en blanc]

¶⁶²¹ Ho refereix, també, el *Llibre de memòries...*, p. 375: «A 31 del mes de agost, dit any, morí lo reverent pare frare Juan Micó, de l'orde de Sent Domingo, natural del regne de València, del lloch del Palomar de Albayda, home de santíssima vida. Morí en lo monestir de la present ciutat e fon tan gran lo concurs de la gent que acudia al dit monestir lo dia de la sua mort, que fon cosa de gran maravel·la». També ho recull el text de Gaspar Antist. Vegeu J. MARTÍ I MESTRE, «Les memòries del cavaller valencià...», pp. 251-252. Micó pertanyia al moviment reformista de l'orde de Sant Doménec, dins l'antiga província dominicana d'Aragó. Va exercir responsabilitats de govern com a superior de diferents convents, vicari o provincial. Per altra

banda, la seua fama de santetat va atraure a la seua vora personatges importants del seu temps, que buscaven consell i direcció espiritual. Sobre aquell frare dominicà, vegeu L. ROBLES, «*Ne pereant*. 15 documentos relativos a fray Juan Micó (1489-1555)» i «Juan Micó, O.P., autor del *Rosarium sive psalterium Sanctissimi Nominis Jesu*», ambdós en *Escritos del Vedat*, VI (1976), pp. 203-232, i XI (1981), pp. 339-360; A. SOLER i V. TEROL, *El Palomar. On es troben la séquia i el camí*, Ontinyent, Caixa d'Estalvis, 1996, pp. 408-455, i E. CALLADO ESTELA, «El dominicó fray Juan Micó. Reforma y predicación en el siglo XVI», dins E. Callado Estela (coord.), *Valencianos en la Historia de la Iglesia IV*, València, Facultat de Teologia, 2013, pp.179-226.

Any 1556

[398] *Nova que lo emperador havia fet en Flandes quatre de la Casa del Tuzó.* A 6 de març, 1556, vingué nova ab correu, com lo emperador havia fet quatre de la Casa del Tuzó, ço és, lo Almirant de Castella; lo duch de Çessa, que és gendre del secretari de l'emperador, Cobos;⁶²² don Alonço de Aragó,⁶²³ duch de Sorgorp e duch de Cardona; e lo príncep don Carlos,⁶²⁴ fill del príncep don Felip, fill de l'emperador don Carlos. E lo dit don Carlos és net del dit emperador.

[399] *Nova de la renunciació de l'estat d'Espanya feta per lo emperador al príncep don Felip, estant en Frandes.* A 6 de març, 1556, vingué hun correu de Flandes, tramés per lo emperador don Carlos al príncep don Felip, son fill, avisant a Castella com havia renunciat l'estat d'Espanya en son poder, lo qual príncep és en Flandes.⁶²⁵

A 15 de dit feren festes en Valladolid, alsant al príncep don Felip per rey de Castella. E fon del modo següent: que feren hun cadafal en lo Mercat e hixqué lo príncep a cavall, que hés don Carlos, fill del rey Felip que hui és, y l'alsen per rey, lo qual està huy en Flandes, ab son pare, l'emperador don Carlos, acompanyat ab molts cavallers, ab tota la guarda de peu. Y ell hixqué vestit ab hun gipó de tela de argent, ab calses blanques forrades de tela de argent e sabates de çetí blanch, ab capa llombarda de brocat, forrada de tela de argent, e hun cavall blanch ab la guarnició e gualdrapa de vellut morat, franjada de or e seda morada. E dos reys de armes davant, e dos hòmens a cavall ab dos maçes de hor davant los reys de armes. E lo embaxador de Portugal al costat esquerre de l'infant e huy príncep. E anà al Mercat e pujaren-lo en lo cadafal; e allí, tot de tepiçeria, ab hun doçer de brocat. E quant fon allí arriba, [...], síndich, hu dels regidors de la vila de Valladolid, ab hun pendó de domàs de grana, y ell vestit de vellut morat, e pujà al cadafal e donà la bandera eo pendó en la mà del dit príncep don Carlos, alsant-lo ab ell lo dit síndich, dient estes paraules següents: *Ohit, ohit, ohit, Castilla, por el rey don Felipe, Nuestro Señor!* E açò, per tres voltes. E après, se'n devallaren, lo príncep per sa part e lo síndich per altra part, e anà per la vila ab molta gent a cavall ab ell, aturant-se per çerts cantons de la vila, dient les mateixes paraules del cadafal: *Hoit, etcètera.*

¶ ⁶²² Francisco de los Cobos, secretari d'Estat i d'Hisenda. Vegeu H. KENISTON, *Francisco de los Cobos*, Madrid, Castalia, 1980. ¶ ⁶²³ Fou virrei de València entre 1558 i 1563. J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, p. 136. ¶ ⁶²⁴ Carles d'Àustria (1545-1568), fill de Felip II i de la seu primera esposa, Maria de Portugal. Va ser condemnat a cadena perpètua pel seu pare i, en morir, passà a formar part de l'anomenada Llegenda Negra. Sobre aquell

príncep, vegeu C. GIARDINI, *El trágico destino de don Carlos*, Barcelona, Juventud, 1940; J. C. F. SCHILLER, *Don Carlos, príncipe de España*, Madrid, MK, 1979; G. MORENO ESPINOSA, *Don Carlos 1545-1568*, Madrid, Marcial Pons, 2006; i G. WORREN, *Don Carlos, el príncipe de la leyenda negra*, Madrid, Marcial Pons Historia, 2006. ¶ ⁶²⁵ Sobre la notícia de l'abdicació carolina i la resposta del príncep, vegeu M. FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, *Felipe II...*, pp. 761 i ss.

E fas memòria perquè'm trobí present yo, Jeroni Sòria, a esta jornada, en Valladolid, estant en servici de dona Anna Çarmiento y de Aragó, comtesa de Ribagorça, viuda.

¶^{143v} [400] *Mort de la muller de Lloret, flaquer*. Disapte, a 4 de juliol, 1556, tiraren hun arcabús a [...] Lloret, flaquer, anant ab sa muller, de nit, venint del forn; de què pegà a sa muller e no al dit Lloret. E a cap de huns quants dies, morí ella. Lo qual arcabús li tirà [...] Torrella, filador, fill del que penjaren per dit Lloret.

A [...] de [...], 1556, tiraren al dit Lloret hun arcabús lo dit Torrella, de què morí.

[401] *Presa de nau per moros, en la platja de València*. Disapte, a 4 de juliol, 1556, una galiota de moros en la nit, e prengué en la platja de València una naveta de tonyina que hera carregada en Portugal.

[402] *Mudada de les monjes de Sent Josep, del portal dels Tints Majors, a Senta Tecla*. Dimecres, a 8 de juliol, 1556, dos dies ans de sent Christòfol, se mudaren les monjes de Sent Josep, que estaven al portal dels Tints Majors, a la església de Senta Tecla, éssent prior de dita església de Senta Tecla mestre Sedorní, mestre en theologia, capellà de la Seu de València.⁶²⁶

[403] *Presa de barques de peixcadors per moros, a l'aigüa de Bonanat*. Dimarts, a VII de agost, 1556, de nit, vespra de sent Domingo e de la Verge Maria de la Neu, vingueren dos fragates de moros, cascuna de setze banchs, de què prengueren quatre barques de peixcadors, ab nou hòmens cascuna. Y estigueren endret de l'aygüa d'en Bonanat, de la platja de València, junt al Cabanyal, tot lo dia de sent Domingo, ab segur, prenent aygüa per a beure e per a negoçiar lo rescate. Hi's concordaren per 130 ducats dels nou hòmens, e sis moltons e obra de terra de Manises e pa e fruyta. E se n'anaren e dexaren tota la presa.

¶^{144r} [404] *Desenbarcada de la magestad de l'emperador don Carlos*.⁶²⁷ Dillums, a 5 de octubre, 1556, vengué nova de la desenbarcada de l'emperador en Espanya en [...].

Dijous, a 8 de dit, feren crida que fesen tres festes en València per dita venduda de sa magestad.⁶²⁸

¶⁶²⁶ Segons J. TEIXIDOR, *Antigüedades...*, II, p. 220, aquest temple i les dependències annexes varen ser cedits a les religioses agustines que vingueren des del convent de Sant Josep, al costat del portal dels Tints, a l'oest de la ciutat, que va ser abandonat per la proximitat al bordell públic. ¶⁶²⁷ Recull la notícia el *Llibre de memòries...*, p. 374: «A 5 del mes de octubre, dit any [1556], arriba a Espanya la magestad de

l'emperador y rey nostre señor, lo qual venia de Alemany, ab ses germanes, les molts altes senyores dona Leonor y dona Maria de Àustria». També apareix al *Llibre de Antigüitats...*, I, p. 211, i al text de G. Antist. L'emperador desembarcà a Laredo, el 28 de setembre. ¶⁶²⁸ Aquestes festes en *Llibre de Antigüitats...*, I, p. 211, i S. CARRERES ZACARÉS, *Ensayo de una bibliografía...*, I, pp. 269-272.

Divendres, a 9 de dit, dia de sent Dionís, feren festa e corro de bous en lo Mercat.

Disapte, a 10 de dit, festa e profesó general ab tots los officiis e banderes reals a la Verge Maria de Gràcia.

Diumenje, a 11 de dit, justaren en lo Mercat justes de guerra.

[405] *Entrada de l'arquebisbe de València en València*.⁶²⁹ Dimecres, a 7 de octubre, 1556, entrà lo reverendíssimo don Francisco de Navarra,⁶³⁰ arquebisbe de València. Lo qual entrà per lo portal de [...] ab molts cavallers e la profesó de la Seu, si es segons de tots los arquebisbes se acostuma fer.

||144v⁶³¹

||145r-v [en blanc]

||146r

(†)

Any 1557

[406] *Casa de Joan de Morales, al portal de la Mar*. Dimecres, a les tres hores deprés dinar, que contam a 27 de giner, 1557, Johan de Morales, barreter⁶³² e trompeta de València e atanbor de guerra e tort de l'hull [...], possà la primera pedra del

¶⁶²⁹ No està clara la data d'aquest episodi. Per a J. Agramunt, va ser un dia abans. E. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita...*, p. 136. Per contra, altres testimonis coetanis la retarden fins al 16 d'octubre, com es pot veure al *Libre de Antiquitats...*, I, pp. 212-214, i al *Llibre de memòries...*, p. 374. Sobre les entrades episcopals, en general, vegeu E. CALLADO ESTELA, «¡Viene el señor arzobispo...! Nombramientos, tomas de posesión y entradas episcopales en Valencia durante los siglos XVI y XVII», dins L. Illescas Díaz, J. M. Monterroso Montero, R. Jesús Payo Hernanz i F. Quiles García (dirs.), *Catedrales. Mundo iberoamericano. Siglos XVII-XVIII*, Sevilla, Universidad Pablo de Olavide, 2022, I, pp. 11-38. ¶⁶³⁰ Francesc de Navarra (1498-1563) va ser fill natural del mariscal Pedro de Navarra. Rector de la Universitat de Salamanca, abans de ser bisbe de Ciudad Rodrigo, va promocionar després a la seu de Badajoz i va participar en les dues primeres sessions del concili de Trento, havia estat prior de Roncesvalles i membre del Consell de la

Suprema. Vegeu M. ARIGITA Y LASA, *El ilustrísimo y reverendísimo Francisco de Navarra*, Pamplona, Imprenta Provincial de J. Ezquerro, 1899; i J. L. ORELLA UNZUÉ, *Francisco de Navarra y las familias del Renacimiento navarro*, Pamplona, Mintzoa, 2003. Va ser escollit pel maig del 1566 arquebisbe de València —en substitució del difunt Tomás de Villanueva— i romaneria en aquesta diòcesi fins la seua mort. Vegeu E. CALLADO ESTELA, M. M. CÁRCEL ORTÍ, J. MARTÍ i MESTRE i V. PONS ALÓS, *L'episcopologi...*, pp. 135-137; i E. OLMOS CANALDA, *Los preladados valentinos...*, pp. 168-170. Per altres detalls sobre el seu pontificat valencià, vegeu E. CALLADO ESTELA, «Cabildo e Inquisición. Una historia de desencuentros en la Valencia del Quinientos», dins E. Callado Estela (ed.), *La catedral de Valencia en el siglo XVI...*, 1, pp. 215-229. ¶⁶³¹ Aprofitant que aquest full devia estar en blanc, algú, posteriorment —la lletra sembla clarament més tardana—, va afegir notícies del 1569 i del 1577. Les reproduïm a l'Apèndix III. ¶⁶³² A l'original: *barretes*.

fonament de la casa que obra al pont del Portal de la Mar, de front Nostra Senyora del Remey, la qual li establiren los jurats de València. Lo qual Morales és home de LX anys, poch més o menys, e huy està a la plaça de Sent Berthomeu.

[407] *Mort de Françés Gras, çitadà, habitant en Picanya.* Dimecres Sant a 14 de abril 1557 mataren a Françés Gras, çitadà, lo qual estava en Picanya, en la sua alqueria, e venint a València, essent prop del loch de Patraix, de front l'alqueria que huy és de Adrià, llaurador, li hixqueren tres hòmens ab ballestes y li tiraren hun pasador. E caent en terra, lo degollaren. La qual alqueria de Adrià està prop lo molí de les Monjes, camí de Picasent. E fonch fama que'l mataren huns llauradors de Vistabella o de Picanya, que's diuhen los Garçies, perquè se n'avia portat la muller de la hu dells matadors, e no obstant que se li n'avia portat la muller, li havia pegat de coltellades al marit. Lo qual Gras lo soterraren en València.

||^{146v} [408] *Llevada de mà dreta a [...].* Divendres, a 7 de maig, 1557, don Joan Llorens de Vilaraza, governador de València, a les dotze hores de la nit, essent loctinent general, asotà a [...] e li feu llevar la mà dreta en lo lloch del supplici, perquè volent-lo pendre e llevar-li la espasa, a causa que'l conegué que l'avia tramés pres a Villena, per moneder, a causa que los companyons havien penjat en Villena, e per saber com hera vengut de allà lo feya pendre. De què prenent-lo, feu arromango de tirar la espasa e axí'l portaren a la presó. Lo qual prengueren dijous, a 6 de maig, 57. E feta tota la volta e sentència, lo tornaren a la presó comuna.

[409] *Morts en la çitutat de València de peste.*⁶³³

||^{147r}

(†)

Any 1558

[410] *Pau e treua entre Jeroni Sòria [e Pere d'Antinyach].*⁶³⁴ Dimarts, a 3 de maig, 1558, feren pau e tregua yo, Jeroni Sòria, e Pere Jeroni Sòria, fill meu e de la magnífica Yzabet Joan Çaburgada, muller mia, de una, e Pere de Antinyach, bo-uer, de nació de Gascunya, per la cort del spectable governador, rebuda per Lluís Agulló,⁶³⁵ notari de casa del noble don Lluís Ferrer, loctinent de governador de València, e aturàs dret çivil e criminal.

¶⁶³³ Apareix només el títol de l'entrada, sense contingut. Segons el *Llibre de memories...*, p. 374, «a 22 del mes de juliol, dit any [1557], comenzaren les grans morts en la present ciutat de València y en algunes viles y llochs del regne, les quals duraren fins la mitat de l'any mil

cinch-cents cinquanta-y-nou, moriren 30 mil persones». ¶⁶³⁴ El títol es troba tacat de tinta i es llegeix malament. ¶⁶³⁵ Es conserven els seus rebedors a l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València. Vegeu F. ANDRÉS ROBRES *et al.*, *Inventario...*, pp. 8-9.

[Any 1558]

[411] *Mort de l'emperador don Carlos.*⁶³⁶ A [...] de [...], any 1558, morí lo emperador don Carlos e rey nostre en [...] a [...] llegües de Toledo. De què ací en València los officiàls reals se vestiren de dol, de drap negre, e los alguazirs tenyiren los bastons de tinta negra e los jurats gramalles de drap negre e capirons.

||^{147v} [*en blanc*]

||^{148r}⁶³⁷

(†)

Any 1559

[412] *Pau e treua de mi, Jeroni Sòria, e Pere Cherta, çitadà, de part altra.* A [...] de juny 1559 férem pau e treua yo, Jeroni Sòria, de una, per la cort del spectable governador, y Pere Cherta, çitadà, fill de Pere Cherta, quòndam notari de València, tunch procurador fiscal, de part altra, ço és, yo per la cort del dit governador y ell per la Inquisició, per ésser familiar.⁶³⁸

¶⁶³⁶ Conté la notícia el *Llibre de memòries...*, p. 374. ¶⁶³⁷ A l'original es reprén la numeració moderna, a llapissera, erradament en el 145, que figura al marge superior dret. ¶⁶³⁸ Tot seguit apareixen unes línies ratllades, il·legi-

bles, però de mà posterior. Després, una sèrie de documents que no tenen res a veure amb el dietari de Sòria, ni per la lletra ni per la cronologia. Vegeu la introducció d'aquest volum.

Apèndixs

I

||70r

*Lo que se supo del Consilio de Trento*¹

A los 15 de julio se concluyó la sension del Sacramento horonie, que los obispos ayan de resedir en sus obispados y los curadores en sus benifisios y que no puedan tener más de un año.

Ítem, que los cardenales no puedan ser obispos y que los obispos en sus diosensis puedan ser juezes de los monesterios.

Ítem, que no pueda ninguno ser hordenado de ningunas hórdenes asta los 22 años, de susdiácono, y diácono de 23, y de misa asta 25 años; y sean primero² desaminados de *moribus et vita* y sufisiensia.

Ítem, que no aya obispos d'anillo y que en los catredales de los obispos aya un colejio a costa de los obispos e clerésia, donde s'ensenyen los niños pobres de la diósesi, de 12 anyos arriba, todas las lenguas, y que coman y vistan a esta costa.

Ítem, que no puedan los clérigos testa[r]³ a su voluntad, sino que se convierta en benefisios de pobres y que haya de tres en tres años, de cada obispo, consilio sinoval.

Ítem, que sesen las pensiones, porque con más fasilidad s'ayude a la nesesi-
dad de los pobres y colexios, con poner ábito desente a los saserdotes y curados y moderasión en la cantidad y en ellos, que no aya novedad en la celebrasi3n del ofisio devino.

Ítem, que los maestros d'esuelas de cada catredal sean letrados y lean ellos publicamente, y otras cosas que se sabrán por adelante.

¶¹ Aquesta notícia és d'una mà diferent. Sobre Trento, vegeu H. JEDIN, *Historia del concilio de Trento*, Pamplona, Universidad de Navarra, 1972-1975. Per una revisió actualitzada sobre el tema, vegeu M. CATTO i A. PROSPERI (eds.), *Trent and beyond. The Council, other Powers, other cultures*, Turnhout, Brepols, 2017. En relació amb la recepció de Trento en València, vegeu V. DURBÀ LLOBAT, «Algunos aspectos de la reforma tridentina en la legislación particular de la archidiócesis de Valencia», *Anales valentinos*, 37 (1993), València, pp. 103-163; A. BENLOCH POVEDA, «Sínodos valentinos y reforma a finales

del siglo XVI», *Corrientes espirituales en la Valencia del siglo XVI (1550-1600)*, València, Facultat de Teologia, 1982, pp. 37-52; M. NAVARRO SORNÍ, «San Juan de Ribera y la aplicación de la reforma tridentina en Valencia», dins *Ecclesia semper reformanda. Teología y reforma de la Iglesia en el IVº centenario de la muerte de san Juan de Ribera*, València, Facultat de Teologia, 2012; i E. CALLADO ESTELA, «San Juan de Ribera, un obispo según el ideal de Trento», dins M. Catto i A. Prosperi (eds.), *Trent and beyond...*, pp. 191-210. ¶² Segueixen, ratllades, unes lletres il·legibles. ¶³ Afegim aquesta lletra.

Ítem, se defin[i]ó⁴ que los arsobispos y obispos residan personalmente en sus obispados; y los que stuvieren fuera del reyno, ¶^{70v} dentro de dos meses vengan a su obispado, so artículo de fe y que la Inquisición⁵ pueda contra ellos y visite sus hobispados en persona, si no fuere por inpedimento de edat. En contra propuso el obispo de Granada, don Pedro Gerrero, tardasen en la difinición un mes.

Ítem, se definió que a ninguno den órdenes, si no fueren de su obispado y no se den reverendas; y que los notarios no lleven derechos d'esto, sino que los perlados pagen a sus notarios.

Ítem, difinió que ningún matrimonio clandestino no sea valido.

Ítem, que los negros no sean cautivos como [no]⁶ sea moro habido en gerra; y que los que agora son cautivos sirvan a sus señores y después que se publicare el auto, los que nasieren d'ellos sean libres y que'l rey de Portugal no los permita cautivar, so artículo de fe.

Ítem, se definió que las hórdenes de fraires se rredusga a las quatro mendicantes: agostinos, carmelitas, dominicos, fransiscos; y los de los monjes: de sant Beneyto, bernardos, cartuxos, jerónimos. En esta seción se definió que el ordinario, por negligensia de los perlados de los monesterios, pueda entremeterse en el castigo de los frayres y de su propio perlado si isiere agravios a sus frayres.

Ítem, se definió que ninguno tenga dos benefisios y que resida el que tuviere personalmente; y que no sea confeso, y los que lo son, que lo den a servir y contribuyan con la metat de la renta al servidor; y que los benefisiados sean patrimoniales; y ofisio de capellanía, veinte y ocho años.

Ítem, que ninguno que confiesse sea de menos de cuarenta y cinco anyos, si no fuere cura d'almas; y que a los confessores de los conventos los examine el horidinario.

En el consilio se presentó en el mes de Julio de sesenta y dos ¶^{71r} el arçobispo de Robre, que es de Ungría, de naçión de Gresia, no luterano, en ábito de lego. Este propuso quatro horas, desde las nueve del día asta la una, y después de comer asta'l sol puesto. Hes hombre⁷ viejo, fresco, bien dispuesto, y tiene de renta más de catorze cuentos. Propuso que los clérigos fuesen cassados y que comulgasen en *utroque* spesial; negava el purgatorio. De la una a las dos le arguió mastre Burgos,⁸ frayre agostín valensiano, y no le pudo concuhir; de las dos ha las quatro le arguió el doctor Cárser, muy maravillosamente, en que se demostró muy ábil y dochto; y no le pudo concluir. De las quatro a las seys le arguyó don Diego de Cobarrubias,⁹

¶⁴ Afegim la lletra que manca. ¶⁵ A l'original: *lanquisición*. ¶⁶ Afegim la negació perquè faça sentit la frase. ¶⁷ Segueix, ratllat: *vijo*. ¶⁸ Fra Joan Baptista Burgos, religiós agustinià valencià, doctor en cànons i en teologia, prior del convent de Sant Agustí a València i provincial

d'Aragó, va morir el 1579. Sobre aquests i altres participants que es nomenen tot seguit, vegeu C. GUTIÉRREZ, *Espanoles en Trento*, Valladolid, CSIC, 1951. ¶⁹ Es tracta de Dídac de Covarrubias y Leyva (1512-1577), bisbe en aquell moment de Ciudad Rodrigo i, després, de Segòvia.

obispo de Ciudad Rodrigo, pidiendo liçençia para ello, porque perlado no podía argoir; y dentro de las dos horas concluyó de tal manera que el ereje se abaxó llorando del púlpito, conosiendo su error y pidiendo a todos perdón. Fue alabado por Cobarrubias y se besaron en los carrillos y el doctor Cobarubias le tomó por la mano y le subió a la silla del presidente, el qual los tomó por las manos y los abrasó. Ansí fuero[n]¹⁰ abrasados y dando por¹¹ a todos los perlados, y los otros letrados les besaron las manos al uno y al otro y les llevaron cantando el *Tedeum laudamos* a la casa del arsobispo de Granada,¹² a donde se aposentó el convertido. Y de allí le levaron entre los cuatro patriarcas y el arsobispo de Robre, convertido, en prosesión, y el patriarca de Jerusalem¹³ le llevó a la mano derecha y el de Alexandría a la mano izquierda. Y el arsobispo de [...] le llevaba el pontifical, porque todavía yva en ábito de lego. Y en la esglesia se confessó con el patriarca de Jerusalem, que tenía poderes del presidente, el cual salió y le tomó por la mano derecha; y el de Alexandría se puso al otra mano. Después de confesado y asuelto, dixo missa con gran solemnidad y dixo el avangelio el obispo de Salamanca¹⁴ y la pístola el de Siudad Rodrigo; fueron padrinos el embaxador del enperador que es el arsobispo de Venea y el cardenal de Simonel. Predicó el obispo de Combea. Dicha missa, vinieron en prosesión¹⁵ a casa del presidente, donde se recojieron los cinco arsobispos, ¶^{71v} el de Granada y los que dixeron la missa, y los padrinos; y dixo el convertido cómo avía venido y propuesto las dichas cosas por don Fernando, enperador d'Alemania, y en este tiempo el enperador embió a pedir lisensia por entrar en el consilio, respondiense no se podía aser asta hazerlo a saber al papa. Y así se le dio el aviso a su santedad y mandó llamar al cardenal de Augusta,¹⁶ que stava en ella, y le mandó ir por la posta a Veana, donde estava el enperador. Y así fue y le tomó juramento asentado en la silla y el sésar incadas las rodillas. Y fuésele dicho que jurase su magestad si venía al consilio por parte de los erejes o de los católicos: respondió qu'él era católico y que por la esglesia romana perdería su sangre.

¶¹⁰ Afegim aquesta lletra. ¶¹¹ Al text sembla que manca alguna part. ¶¹² Pere Guerrero, també conegut com Pere Guerrero de Logroño (1501-1576), canonge de Sigüenza i de Conca, i arquebisbe de Granada. ¶¹³ Es refereix a Antoni Elio (1506-1576), bisbe de Pola

i Capo d'Istria. ¶¹⁴ Era ordinari de la diòcesi en qüestió Pere González de Mendoza (1518-1574). ¶¹⁵ Escrit a l'interlineat, damunt *presensia*. ¶¹⁶ Es tracta d'Otto Truchsess von Waldburg (1514-1573), bisbe d'Augsburg i cardenal del títol de Santa Sabina.

II

¶^{138r} *Memorial de los maestros que ha avido en la horden
de la cavallería de Sanctiago, que fue fundada en el anyo de mil e ciento LXV anyos*¹⁷

El primer maestre que fundó e comensó la horden fue don Pero Fernandes de Fuente Encalada,¹⁸ que finó maestre. Está sepultado en el convento de León.

El segundo maestre fue don Fernando Díaz. Fue siete anyos maestre e deixó el maestrazgo.¹⁹

El tercero fue don Sancho de Lemos.²⁰ Fue poco tiempo maestre y deixó el maestrazgo.

El quarto fue Gonçalo Ordóneyez, e fue XVIII anyos maestre e deixó el maestrazgo.

El quinto fue don Juan Rodrigues e finó maestre.

El sexto, don Fernán Gonzales,²¹ e fue XIII° anyos maestre e deixó el maestrazgo.

El sébtimo fue don Pedr[o]²² Arias e finó maestre.

El octava fue don Pero Gonçales Denraña,²³ e fue poco tiempo maestre e deixó el maestrazgo.

El noveno fue don Martín Varragán.²⁴ Mataronlo los moros.

El décimo fue Garci Golzález Decán.²⁵ Clamó II anyos maestre e deixó el maestrazgo.

El undécimo fue don Fernando Dochim.²⁶ Fue un anyo maestre e deixó el maestrazgo.

El doceno fue don Pero Gonçales²⁷ e finó maestre.

El treceno fue don Rodrigo Yníguez e fue quatro anyos maestre e deixó el maestrazgo.

El catorzeno fue don Pero [...] ²⁸ y Pérez d'Orrea. Fue XXXIII° años maestre e finó maestre.

El quinceno fue don Gonçalo Rodrigues Girón.²⁹ Fue quatro años maestre e mataronlo los moros.

¶^{138v} El deciseys fue don Pero Martínez.³⁰ Fue seys anyos maestre e murió maestre.

¶¹⁷ Per a conéixer qui foren aquells mestres, vegeu F. DE RADES Y ANDRADA, *Crónica de las tres órdenes y cavallerías de Sanctiago, Calatrava y Alcátara*, Toledo, Juan de Ayala, 1572; i Á. HORCAJADA GARRIDO, *Priores santiaguistas de Uclés*, Conca, Diputación de Cuenca, 1982. ¶¹⁸ Es referix a Pere Fernández de Castro. ¶¹⁹ A partir d'aquest punt segueix una segona mà copiant el *Memorial*. ¶²⁰ O Sanç Fernán-

dez de Lemos. ¶²¹ De Marañón. ¶²² Afegim la vocal oblidada per l'escrivà. ¶²³ Deu tractar-se de Garcia González d'Araujo. ¶²⁴ En concret, Martí Peláez Barragán. ¶²⁵ No és altre que Garcia González de Candamo. ¶²⁶ Més bé Ferran Pérez Cahacin. ¶²⁷ Mengo de segon cognom. ¶²⁸ Segurament l'escrivà oblidà el primer cognom, però es tracta de Pelai Pérez Correa. ¶²⁹ Rodríguez o Ruiz. ¶³⁰ O Núñez.

El decisiete fue don Gonçalo Pérez Mantel. Fue ocho anyos maestre e finó maestre.

El deciocho fue don Pero Fernández Metra.³¹ Fue seys anyos maestre e murió maestre.

El desinueve fue don Johan Ozores. Fue desiocho anyos maestre e murió maestre.

El veynte³² fue don Martínez e fue siete anyos maestre e finó maestre.

El veynte y uno fue don Vasco Rodrigues³³ e finó maestre.

El veynte y dos fue don Vasco Lopes que se alçó e se fue del reyno e no [...] ³⁴ por maestre.

El veynte y tres fue don Alonso Méndez³⁵ e finó maestre.

El veynte y quatro fue don Fadrique, hijo del muy alto rey don Alonço, e matolo el rey don Pedro. E por la muerte d'él e de otros cavalleros perdió el reyno y lo cobró el rey don Anrique, su hermano.

El veynte y cinco fue don Garcia de Padilla e matolo don Gonzalo Maxía en la Vega de Vilnihón.³⁶

El veynte y seys fue don Gómez Suares de Figueroa e mataronlo en Aragón companyas del rey don Enrique de Aragón.

El veynte y siete fue don García Álvares de Toledo, e depusolo el rey don Enrique.

El veynte y ocho fue don Gonzalo Mexía e finó maestre.

El veynte y nueve fue don Fernando Osórez e fue doze anyos maestro.

El treynta³⁷ fue don Fernández Cabeça e fue un anyo e finó maestre.

El treynta y uno fue don Roiz Gonçales Mexía. Fue seys meses e quinze días e finó maestre.

El treynta y dos fue don Pero Martínez de Goda,³⁸ y que fue de Alcántara. Fue nueve meses maestre e mataronlo portugueses.

¶^{139r} El treynta y tres fue don Garci Fernández de Villagra. Fue veyntedós meses maestre.

El treynta y quatro fue don Lorenzo Suárez de Figueroa. Fue veynte y dos anyos maestre e murió en Alhambra, a desiocho dias de mayo de mil y quatrocientos y onze anyos.

El treynta y cinchco, el infante don Anrique, hijo del rey don Fernando de Aragón.

Fue treynta y cinco anyos y finó maestre-

¶³¹ Mata. ¶³² A l'original: *venyte*, com fa en tots els casos que segueixen. ¶³³ Coronado de segon cognom. ¶³⁴ Es pot llegir: *qñendo* (?). ¶³⁵ Alons Meléndez de Guzman. ¶³⁶ El mot és de lectura difícil i segurament l'escrivà no

va saber identificar el topònim, que no hem localitzat nosaltres tampoc, però que es deu trobar entre Tarancón i Uclés. ¶³⁷ A l'original: *trenyta*, com fa en tots els casos que segueixen. ¶³⁸ Es tracta de Pere Muñiz de Godoy.

El treynta y seys fue don Álvaro de Luna, condestable de Castilla. E mandolo degollar el don Johan en Valladolid y d'esto tuvo el rey y don Anrrique la orden y administración. E la tuvo dotze anyos e diola a un su privado, don Beltrán de la Cueva, e tuvo presto muchas alteraciones en el reyno; dieronle en remuneración ciertas villas.

E después d'esto tuvo el rey don Alonço que ya se llamava infante, que antes hera; e se tuvo manera que don Pacheco fue elegido por maestre; e murió en el anyo de secenta y quatro años. E después ovo discordias sobre el maestrazgo: eligiose por maestre, en Uclés, don Rodrigo Manrique, comendador de Segura, conde Paredes; en la provincia de León, don Alonço de Cárdenas, comendador mayor de León. Y luego murió don Rodrigo Manrique e quedó pacífico don Alonço de Cárdenas e murió maestre.

E luego el rey don Fernando e la reyna donya Ysabel, nuestros señores, tomaron la orde e administración en el anyo de un mil quatrocientos e noventa III anyos. E por autoritat apostólica errefirmaron toda la orden e pusieron el convento en Uclés, e de Sant Marcos en comunidad. En el anyo de mil e quatrocientos e ocho anyos estuvieron los conventos cinchoco anyos en administración.

En el anyo de mil y quinientos y tres, por bulla de Alexandre Sexto, puso el rey³⁹ Cathólico, ¶^{139v} don Fernando, priores generales. E fueron los priores primeros: en Uclés el mismo don Anthonio de Ordás, y en Sant Marcos de León don Pero Alonço de Valdaracéter. E después fue tornado a elegir en el convento de Uclés el mismo don Anthonio, estando el rey don Fernando en Nápoles. E des que vino su alteza de Nápoles, los mudó a los dichos priores: a don Anthonio de Ordás fue prior de León tres anyos; e don Pero Alonço en Uclés otros tres.

E después, en el anyo de un mil y quinientos y honze años fue elegido por prior e confirmado don Johan Sanches de Salamanca. Fue por tres anyos.

El anyo de quinientos y quatorze fue elegido por prior de Uclés el mismo don Anthonio de Ordás, e vino e tomó la posesión del priorato a desiseys días del mes de março de un mil y quinientos y quinze anyos.

E muerto el rey don Fernando, quedó la administración del maestrazgo al rey don Carlos, por bulla⁴⁰ apostólica. Tomó la poseción por él, en Uclés, el comendador Gutierre Gómez de Fuensalida; y en León el comendador Alonço Patiño.

En el anyo de un mil y quinientos y deciseys, en el anyo de quinientos y decisiete, en el mes de octubre vino en Castilla el rey don Carlos. Desembarcó en Villaviciosa, a deciseys de octubre de quinientos y deciseys se hizieron las alegrías por su venida; y después fue elegido por prior de⁴¹ Uclés don Fernando Sanches

¶³⁹ Segueix, ratllat: *don Fernando*.

¶⁴⁰ Segueix, ratllat: *del*. ¶⁴¹ A l'original: *de de*.

Girón. E después don Johan Sánchez de Salamanca. E desde el rey don Fernando, nunca uvo capítulo hasta el año de veynte y tres, que'l hemperador Carlos hizo capítulo e cortes por sant Johan en Valladolid.

¶^{140r}⁴²

(†)

Los cavalleros de la orden son esentos y no tienen otro jues sinó el papa.

Del juez conservador que tuvieren elegido o él los eligiere, agendo e pasiendo.

Ítem por sus privilegios no pagan alcavala ni otros drechos algunos.

Ítem por privilegio de Alexandro, no pueden ser escomulgados sino por el mismo pontífice o por su legado a latere.

III

¶^{144v}

[Notícies dels anys 1569 i 1577]⁴³

[1] A XXI de març, MDLXVIII,⁴⁴ entrà don Juan de Ribera,⁴⁵ fill del duch de Alcalà y marqués de Tarifa, per arquebisbe de València y patriarca de Antioquia, fen-se solempne entrada. Entrà per lo portal de Quart.

[2] A XXV de dit mes de març, dit any MDLXVIII, entrà en València don Carlos de Àustria, archiduch de Àustria, fill del rey Ferrando, germà qu'era de don Carlos de Àustria, emperador Quint, lo qual dit don Ferrando, per mort del dit emperador, fonch emperador, e après, per mort d'ell, fonch emperador lo rey de Boèmia, son fill, cassat ab la germana del rey nostre senyor don Felip. Lo qual archiduch és germà del que huy és emperador. Feu-se-li solempne entrada.

¶⁴² El contingut d'aquest full és d'una altra mà diferent.⁴³ Aquestes notícies són de dues mans diferents: les dues primeres d'una mà i l'última d'una altra.⁴⁴ El dia exacte de l'episodi ens el notifica el futur bisbe de Marroc, Miquel Espinosa, en els comptes de les almoines donades amb aquell motiu: «Entrò su señoría domingo, XX de março, del dicho año [1569]». R. ROBRES LLUCH, *San Juan de Ribera. Patriarca de Antioquia, arzobispo, virrey y capitán general de Valencia 1532-1611. Humanismo y eclosión mística*, València, EDICEP, 2002, p. 149. Vegeu, també, E. CALLADO ESTELA, M. M. CÁRCCEL ORTÍ, J. MARTÍ I MESTRE i V. PONS ALÓS, *L'episcopologio de Gregori Ivanyes (segle XVI)*, Valencia/Barcelona, IIFV/PAM, 2018, pp. 144-147. ¶⁴⁵ Es troba al *Llibre de memòries...*, p. 383 i ho recorda encara J. Agramunt. E. CALLADO ESTELA i

A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita, Historia viva. Dos dietarios valencianos del Seiscientos*, València, Ajuntament de València, 2004, pp. 106 i 137. El sevillà Joan de Ribera (1532-1611), era fill natural de Perafà de Ribera. Havia estat bisbe de Badajoz, abans de ser arquebisbe de València i ostentar la dignitat de patriarca d'Antioquia. El seu pontificat va ser llarg i es va caracteritzar per l'aplicació de l'esperit tridentí, marcant tota una època en la història de l'Eglésia valenciana. Vegeu E. CALLADO ESTELA (coord.), *Curae et studii exemplum. El Patriarca Ribera cuatrocientos años después I*, València, Universitat de València, 2009; *Lux totius Hispaniae. El Patriarca Ribera cuatrocientos años después II*, València, Universitat de València, 2011; i *El Patriarca Ribera y su tiempo. Religión, cultura y política en la Edad Moderna*, València, IAM, 2012.

Entrà per lo portal de Quart, enmig del compte de Benavent, virey de València,⁴⁶ y de Christòfol Pons, jurat en cap del cavallers, en lo present any. Estigué en València tres dies.

[3] A XX de febrer, MDLXXVII, que fonch lo primer dia de Quaresma, escapsaren a don Juan de Cardona,⁴⁷ germà de l'almirant don Christòfol de Cardona, bastart, fill de l'almirant don Sancho de Cardona,⁴⁸ perquè se'n portà una monja del monestir de la Concepció de València, sent virey Vespasiano de Gonsagua⁴⁹ y sent del consell lo regent micer Pasqual Català y micer Vidal y micer Salzedo y advocat fiscal micer Monterde. Fonch relador de la causa lo dit micer Vidal, y après de aver-li denunciat la mort y possat en la anella, se admetté una supplicació que possaren, per part de don Juan, que anàs lo procés a la cort. Y axí, dins deu o dotse dies, tornà la consulta que's fes justícia y executasen la sentència.

E axí mateix publicaren sentència contra lo almirant, germà del dit don Juan, perquè recullí al germà y a la monja en sa cassa y li donà auxili y favor. Y per ço lo desterraren per temps de tres anys de València y la contribució; y si contravingués, al doble. Y la monja fonch restituïda y tornada en lo monestir de la Puritat y Concepció.

¶ ⁴⁶ Antoni Bernardí Alons Pimentel i Herrera de Velasco (1514-1575), comte i duc de Benavent, que ocupà la lloctinença general del regne entre 1566 i 1572. J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia. Fuentes para su estudio*, València, Ajuntament de València, 1963, pp. 135-139. La notícia de l'entrada a València es troba també al *Llibre de memòries...*, p. 382. I la reporta igualment J. Agramunt. CALLADO ESTELA i A. ESPONERA CERDÁN, *Memoria escrita, Historia viva. Dos dietarios valencianos del Seiscientos*, València, Ajuntament de València, 2004, p. 128. ¶ ⁴⁷ L'ajusticiament consta registrat en la data indicada a la documentació estudiada per J. CATALÁ SANZ i P. PÉREZ GARCÍA, «La pena capital en la Valencia del Quinientos», dins E. Salvador (ed.), *Conflictos y represiones en el Antiguo Régimen*, València, Universitat de València, 2000, p. 92. ¶ ⁴⁸ Sanç de Cardona i Roís de Liori (1500-1571), fill d'Alfons de Cardona i d'Hipòlita Roís de Liori, havia servit a la corona durant la Germania i participà en la re-

pressió de la revolta de la serra d'Espadà. Més tard s'ocuparia de la capitania de la guarda de la costa de Llevant del regne de València. Vegeu J. F. PARDO MOLERO, *La guerra de Espadán (1526). Una cruzada en la Valencia del Renacimiento*, Sogorb, Ayuntamiento de Segorbe, 2000, p. 77, i *La defensa del Imperio. Carlos V, Valencia y el Mediterráneo*, Madrid, Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, 2001, pp. 234-237, 246 i 333-335; també R. BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, *Heroicas decisiones. La Monarquía Católica y los moriscos valencianos*, Valencia, IAM, 2001, pp. 218-264. ¶ ⁴⁹ Es tracta del príncep de Sabbioneta, Vespasià Gonzaga Colonna (1531-1591). Home de confiança de Felip II, ocupà alguns càrrecs importants. Va ser virrei de Navarra i capità general de Guipúscoa. El 1575 jurà el càrrec de lloctinent i capità general del regne de València, en substitució del marquès de Mondéjar. J. MATEU IBARS, *Los virreyes de Valencia...*, pp. 143-145.

Índex onomàstic

A

- Abat, Cosme 182
Ació, Jeroni 112
Adret, Garcerà 169
Adrià VI 99
Aduart, Bernat 204
Adzulara, Lluís 192
Adzulara, Miquel 180
Aguilar, Berenguer d' 129
Aguilar, Dimes 127
Aguilar, Ferran 129
Aguilar, Jaume d' 129
Aguiló Romeu de Codinats, Joan 130
Aguiló, Antoni 97
Aguiló, Lluís 211
Alapont, Francesc 103
Alarcón, Hernan d' 111
Alazir, Francesc 185, 196
Albert, Agostí Joan 132, 143, 167, 174
Albert, Joan 204
Alcanyís, Miquel 157
Alegre, Jeroni 73
Aleman, Pere 185
Alemany, Pere 138
Alexandre VI 218
Alfonço, Joan 101
Alfonço, Martí 193
Alfonso, Francesc 122, 127, 137, 159
Alfonso, Joan 98, 105
Alfonso, Miquel 204
Alfonso de Castilla, Frederic 217
Aliaga, Miquel 159
Almenara, Jaume 101
Almenara, Jeroni 109
Almenara, Jerònima Àngela 138
Alonso, Pere 218
Alòs, Antoni 114, 157
Alpont, Úrsula d' 75
Alsamora, Martí Joan 166
Álvarez de Toledo, Garcia 217
Andani, Gaspar 164, 166, 169
Andani, Jeroni 168
Andari, Bertomeu 98
Andrés, Miquel 80
Andreu, Guillem 110
Andreu, Joan 81, 132
Andreu, Pere Agostí 158
Àngel, Miquel 103
Angulema, Francesc d' 111
Antich, Joan 118, 146
Antinyach, Pere de 211
Antist, Gaspar 167
Aragó, Alons d' 208
Aragó, Blasc d' 167
Aragó, Enric d' 217
Aragó, Ferran d' 86, 120, 123, 129, 130, 132, 139, 146, 151, 166-168, 175, 176, 181, 182, 185, 190, 195, 197, 199, 201, 206
Aragó, Isabel d' 146, 197
Aragó, Júlia d' 146
Aragó i Sicília, Enric d' 91, 99
Aragonés, Miquel 123
Arbó, Francesc Joan 105

* Índex elaborat per Emilio Callado Estela (CEU-UCH).

Arcaina, Joan 117
Arçís, Jaume 126
Arèvalo, Pere 164
Argent, Gabriel 156, 158, 194
Arias, Pere 216
Arinyo, Gabriel 159
Arinyo, Jeroni 153, 159
Arrufat, Jeroni 195, 205
Artés, Ambrosi 103
Artés, Bernardí 188
Artés, Gaspar 189, 194
Artes, Jeroni 79
Artieta, Marc d' 162
Asensi, Martí 145
Assió, Tomás 182
Àustria, Jordi d' 168, 170, 176
Àvalos, Gaspar d' 110
Avenar, Lluís 141, 143, 144, 154

B

Baiona, Bernardí 80
Ballester, Francesc Joan 114
Ballester, Lluís 80
Barbarossa 151, 184
Barberà, Enric 129
Barberà, Pere 154
Barreda, Pere 145
Barzi, Gostanço de 81
Bataller, Pere 107
Bazán, Àlvar de 125
Beltran, Lluís 80, 109
Benavent, Francesc 199
Beneito, Miquel 161
Beneito, Rafel 116, 117
Berenguer, Miquel Jeroni 132
Berga, Lluís 158
Bernabeu, Joan 103
Bernat, Joan 112
Bernich, Joan Nofre 139, 155, 156
Blai, Jeroni 80
Blasco, Guillem Ramon 167
Blasco, Jeroni 73, 170
Blasco, Nofre 166, 173
Boil, Joan 193
Boil, Mundina 142
Bonavida, Benet Joan 113
Bonet, Francesc 113, 138
Bonet, Jeroni 80
Bonilla, Pere 175
Borja, Elionor de 171

Borja, Gaspar Jofré de 107, 109, 114, 122, 145, 171, 179
Borja, Joan 181
Borja i Aragó, Francesc de 186
Borja i Castro, Carles de 203, 205
Borja i Enríquez de Luna, Joan de 88, 144, 181, 186
Borja i Pinós, Pere Lluís Garcerà de 186
Borja Llançol de Romaní, Roderic de 179
Boroy, Sebastià 142
Borrell, Antoni 105
Borrell, Gaspar 101, 170
Borrell, Vicent 109, 113, 114, 135, 146, 156, 157, 170
Bort, Melcior 108, 128, 174, 178
Bou, Guerau 186
Bover, Jacob 164
Brandenburg, Joan de 101, 104, 111
Burgos, Joan Baptista 214

C

Cabanyelles, Jeroni de 78, 85, 111, 115, 116, 124, 135, 147, 171, 185, 187, 198
Cabanyelles, Lluís de 73, 94-96, 98, 104
Çabater, Perot 102
Cabreriso, Caterina 133
Çaera, Guillem Ramon 188, 193
Calba, Pere de la 102
Camarasa, Vicent 80
Cantí, Pere 83
Canyamars, Joan 71
Capliure, Tomàs 202
Carasqua, Jerònima 166
Carbonell, Ausiàs 108
Càrdenas, Alons 218
Càrdenas i Pacheco, Bernardí 205, 207
Cardona, Cristòfol de 220
Cardona, Joan de 220
Cardona, Sanç de 176, 220
Carles d'Àustria 188, 208
Carles de Borbó 110, 123
Carles I 74, 95, 99, 106, 107, 110, 111, 122, 123, 128, 130-132, 137, 139, 146, 150, 151, 158, 165, 168, 169, 180, 182, 186, 188, 194, 195, 197, 206, 208, 209, 212, 218, 219
Carnoy, Gracià 192
Caro, Joan 81, 84, 104, 107
Carròs, Garcerà 108
Carròs, Lluís 166, 194

Cas, Bertomeu de 105
 Cas, Nofre Bonaventura de 197
 Casanova, Pere 189, 192, 196, 197, 202, 204
 Casanova, Ramon 166, 173
 Casset, Joan 172, 203
 Castalla, Ramon de 83
 Castelló, Jeroni 171
 Castellví, Joan de 130
 Castellví, Vicent 80
 Català, Guillem Ramon 188
 Català, Joan 79
 Català, Joan Jeroni 169-171
 Català, Miquel Àngel 206
 Català, Miquel Jeroni 189
 Català, Pasqual 220
 Català, Pelegrí 167
 Català de Valleriola, Guillem Ramon 99
 Catarroja, Honorat 179
 Centelles, Francesc 181, 203
 Centelles, Gaspar 205
 Centelles, Miquel 205
 Centelles, Querubí 88, 129, 144
 Centelles i Cardona, Magdalena 203
 Centelles i Urrea, Serafi 88, 111, 124, 125, 144
 Centelles Ximénez d'Urrea, Francesc Gilabert 88, 129, 144
 Cerdà, Miquel 92
 Cervera, Joan 116
 Cherta, Pere 94, 212
 Churruca, Joan 112
 Claramunt, Miquel Nofre 193
 Climent, Baptista 204
 Climent VII 123
 Cobos, Francesc de los 208
 Collado, Miquel 102
 Collar, Jeroni 167
 Colldesans, Jeroni 102
 Conill, Pere 179
 Córdoba i Velasco, Martí Alfons 183
 Corral, Nofre 124
 Costa, Alons 184
 Cova, Pere de la 102
 Covarrubias, Dídac de 214
 Coves, Baptiste 106
 Crespo, Joan 109, 110, 114
 Cruelles, Gaspar Felip 178, 179
 Cueva, Beltrán de la 218
 Cuevas, Francesc 184

D

Daguí, Joan 142
 Daroca, Gabriel 116
 Daroca, Jaume 126
 Dartés, Gonçal 104
 Deçís, Jeroni 201
 Delós, Antoni 142, 144
 Dernils, Joan 73
 Despuig, Miquel 196
 Deusa, Sebastià 77
 Diables, Antoni dels 106
 Díaz, Ferran 216
 Dolç, Baltasar 179
 Dolç, Joan 179
 Domènech, Pere 101, 132
 Domènech, Tomàs 114
 Doms, Ot 203
 Dòria, Andrea 137, 146, 198, 203
 Dragut 197, 198
 Durà, Jaume 75
 Durà, Jeroni 141
 Durbà, Lluís 141

E

Eguil, Jeroni 101
 Eiximén, Gaspar 132
 Eiximén, Jaume Benet 182
 Elio, Antoni 215
 Entensa, Bernat d' 167
 Estanyà, Francesc 191
 Estanyola, Jerònima 121, 125, 135, 140
 Estaràs, Joan 81
 Esteve, Baptiste 113
 Esteve, Gaspar 95
 Esteve, Honorat 194
 Esteve, Jeroni 105
 Estrader, Pere 126
 Exarch, Manel 82, 86, 89, 95
 Exarch, Pere 167

F

Fabra, Francesc 144
 Falcó, Miquel 105
 Far, Vicent 172, 202
 Felip I 206, 208
 Felip II 122, 180, 181, 188, 194, 208, 219
 Fernández Cabeza de Vaca, Pere 217
 Fernández de Castro, Pere 216
 Fernández de Córdoba, Gonçal 74
 Fernández de Lemos, Sanç 216

Fernández de Villagarcia, Garcia 217
 Fernández Mata, Pere 217
 Ferran II 71, 73, 74, 85, 99, 108, 218, 219
 Ferrandis, Martí 100
 Ferrer, Damià 167
 Ferrer, Dídac 196
 Ferrer, Francesc 196
 Ferrer, Garcerà 92
 Ferrer, Gaspar 112, 196
 Ferrer, Jeroni 196
 Ferrer, Joan 103
 Ferrer, Lluís 190, 196, 201, 211
 Ferrer, Martí 80
 Ferrer, Miquel 129, 171
 Ferrer, Pere 77
 Ferrer, Sanç 109
 Ferrer Alapont, Vicent 179
 Figuerola, Eiximén Pérez de 119
 Figuerola, Honorat 188
 Figuerola, Rafel 174
 Filibert, Jaume 196
 Foix, Germana de 101-104, 106, 110-112,
 120, 130-132, 139, 146
 Fonseca i Toledo, Maria de 90
 Font, Andreu 84
 Font, Lluís 102
 Forés, Joan 145
 Fort, Andreu 110
 Fort, Antoni 121, 122
 Francesc I 110
 Frànquiu, Bernart de 107
 Fuster, Joan 119

G

Gallach, Joan de 73
 Garbí, Antoni 79
 Garcia, Benet 159
 Garcia, Bertomeu 121, 164
 Garcia, Jaume 178
 Garcia, Joan 167, 188
 Garcia, Miquel Jeroni 101, 192, 193
 Garcia, Nofre Lluís 184
 Garcia, Pere 80
 Garcia, Pere Benet 174
 Garcia, Pere Guillem 79
 Garcia Salat, Joan 204
 Gasset, Joan 174
 Gasull, Andreu 80
 Gelós, Pere 126
 Gil, Francesc 73

Gil, Gaspar 126, 132, 159
 Gil, Isabel 136, 138, 139
 Gil, Jeroni 188
 Ginestar, Daniel 129
 Gisbert, Jaume 106
 Goçalbo, Teresa 133, 141
 Goçalbo Macip, Magdalena 132, 141, 178
 Goçalbo Sòria, Isabel 114, 120, 132, 135,
 138, 139, 156, 157
 Gómez de Fuensalida, Gutierre 218
 Gomis, Andreu 80
 Gomis, Joan 79, 131, 193
 Gomis, Pere 92
 Gonzaga Colonna, Vespasià 220
 González, Joan 160, 166
 González, Martí 180
 González D'Araujo, Garcia 216
 González de Candamo, Garcia 216
 González de Marañón, Ferran 216
 González de Mendoza, Pere 215
 González de Munébrega, Joan 131
 González Mengo, Pere 216
 González Mexia, Roderic 217
 Granullés, Jeroni 160
 Granullés, Baltasar 178, 179, 182
 Granullés, Pere 80
 Gras, Francesc 211
 Grillo, Domenico 174
 Guanyador, Gaspar 80
 Guarda, Miquel de la 102
 Guerau, Joan 80
 Guerau, Melcior 126
 Guerrero, Pere 215
 Guevara, Antoni de 110
 Guimerà, Isabel 170
 Guimerà, Joan 138, 170
 Guimerà, Vicent 170
 Guitart, Jeroni 103

H

Habsburg, Ferran d' 139, 194, 207, 219
 Honorat, Francesc 155
 Huguart, Garcia 80
 Hurtado de Mendoza, Dídac 88, 93, 97, 98
 Husó, Antoni 109

I

Íñiguez, Roderic 216
 Isabel de Portugal 122, 151, 158, 169
 Isabel I 218

J

Joan, Bernat 79
Joan, Damià 102
Joan, Gaspar 79
Joan, Lluís 73
Joan, Pere 153, 178
Joan II 218
Joana d'Aragó i Castella 206
Jordà, Gaspar 121
Jordà, Martí 102
Jordi, Joan 102
Jordi, Lluís 103
Jovera, Gaspar Nofre 136

L

Langlés Sòria, Margarida 121, 135
Lannoy, Charles de 111
Laras, Jaumot de 102
Làzer, Miquel 117
Làzer, Pere 80
Ledó, Joan 79, 103
Lladró, Dídac 190, 196, 199
Llançol de Romaní, Francesc 155
Llavata, Miquel 106
Lledó, Joan 84
Llobet, Pere 127
Llopis, Jaume 94
Llopis Sòria, Miquel 143
Llorens, Pere 101
Lloret, Mateu de 193
Lloris, Leandre 132, 170, 185
Lluna, Jaume 142
López, Basc 217
Lopis, Isabel 77
Lorenç, Pere 105
Lull, Bertomeu 197
Luna, Àlvar de 218
Luter 131

M

Macip, Bernat Lluís 102, 114, 129, 133, 136, 143, 154, 155, 178
Macip, Àngela 129
Madrid, Francesc de 159
Madrina, Francescot de la 103
Magaluf, Martí 113, 114, 116
Magaluf, Pere 76, 113, 115, 117, 118, 120-122, 126, 127, 133, 136, 138, 139, 141, 143, 145, 146, 154-161, 172, 185, 196, 202, 203

Magencosa, Joan 102
Malferit Torrelles, Francesc 117
Maltés, Llorenç 109
Manrique de Lara, Mensia 109
Manrique de Lara, Roderic 218
Manrique de Ribera, Enric 98
Marçà, Pere 105
March, Alons 193
March, Esperança 155, 156, 158
March Guimerà, Isabel 175
Maria de Portugal 188
Marqués, Nicolau 80
Martí, Bertomeu 170, 193
Martí, Felip 142
Martí, Francesc Joan 190, 196, 199
Martí, Gaspar 158
Martí, Joan 84
Martí, Pere 145, 174
Martí I 180
Martínez, Baltasar 120
Martínez, Dídac 120
Martínez, Joan 193
Martínez, Pere 109, 192, 216
Martínez de Vera, Antoni Joan 109, 110
Martínez de Vera, Nicolau 109
Martínez de Vera, Pere 109
Martorell, Honorat 160, 188
Mas, Jeroni 174
Masano, Turúvio 121
Mascarell, Pere 122
Mascó Albert, Isabel 132
Mascona, Isabel 143
Masquefa, Isabel 155
Matalí, Joan Nofre 174
Mateu, Antoni 158
Mateu, Isabel 158
Maximilià II 194, 195
Medina, Andreu de 107, 113
Meléndez de Guzman, Alons 217
Mendoza, Mensia de 176, 199, 206
Mendoza, Roderic de 85, 86, 89-91, 93, 95, 96, 100, 176, 206
Menor, Jaume 121, 136
Mexia, Gonçal 217
Mexia i Molina, Francesc 200
Micó, Joan 207
Minyana, Pere de 165
Miquel, Baltasar 136
Miquel, Gaspar 178, 179
Miquel, Lluís 145, 175

- Mir, Pere 202
 Miró, Lluís 160
 Mojolí, Joan 79
 Mojolí, Perot 103
 Molins, Gabriel 83
 Molins, Gaspar 141, 183
 Monfort, Esteve 120, 156
 Monfort, Jerònima 121
 Monfort, Joan 120
 Monroig, Joan 116
 Monsoriu, Gaspar 118
 Montagut i Ribelles, Joan de 171, 182
 Monterde, Pere 153, 169, 174, 178
 Montoro, Joan de 120, 156, 157, 180
 Moragrega, Joan 124
 Moragrega, Margarida 127
 Morales, Joan de 210
 Mulet, Sebastià 102
 Muñiz de Godoy, Pere 217
 Muñoz, Joan 138
 Muñoz, Rodrigo 138
 Múrçio, Llàcer 174
- N*
- Navarra, Francesc de 210
 Navarro, Francesc 79
 Navarro, Jeroni 183
 Navarro, Lluís 170
 Navarro, Martí 91, 104
 Neus, Jeroni 188
 Nogueroles, Miquel Àngel 199
 Nos, Antoni 142
 Novara, Urbà 117
- O*
- Olo, Pere Joan 170
 Ordás, Antoni 218
 Ordóñez, Gonçal 216
 Orlando, Baltasar 80
 Orta, Miquel d' 117
 Osórez, Ferran 217
 Ozores, Joan 217
- P*
- Padilla, Garcia de 217
 Pallarés, Antoni 80
 Pallarés, Pere 103
 Pallás, Joana 156
 Pardo de la Casta, Pere 200
 Paredes, Joan Baptista 127, 160, 174
- Parent, Agostí 138
 Pasabonelo, Francesc 117
 Pasqual, Miquel 122
 Pasquet, Joan 73
 Pastor, Francesc 161
 Pastor, Joan 155
 Patiño, Alons 218
 Pau III 165, 175, 181, 186
 Peixó, Alons 175
 Peláez Barragán, Martí 216
 Pelegrí d'Aragó, Lluís 93
 Pellicer, Antoni 107
 Pellicer, Enrich 172
 Pellicer, Guillem 145
 Pellicer, Joan 102
 Pellicer, Nofre 154
 Penarroja, Andreu 79, 89
 Penarroja, Elionor 161
 Penarroja, Felip 156, 158, 169
 Penarroja, Francesc 88, 130
 Penarroja, Garcerà de 88
 Penarroja, Jaume 130, 139
 Penarroja, Joan Nofre 138
 Penarroja, Leonor 156
 Penya, Joan 175
 Peralta i Acuña, Alons 92
 Perelló, Joan 101, 187
 Pérez, Alons 163
 Pérez, Antoni 142
 Pérez, Francesc 156, 157, 170
 Pérez, Miquel 79
 Pérez Calvillo de Coloma, Joan Francesc 129
 Pérez Chacin, Ferran 216
 Pérez d'Orrea, Pere 216
 Pérez de Sagra, Eiximén 126, 170
 Pérez Mantel, Gonçal 217
 Pérez Pertusa, Eiximén 115
 Peris, Martí 182
 Peris, Vicent 88, 91, 94-96, 98, 100, 104
 Peris de Montagut, Miquel 141
 Pertusa, Jaume 79
 Picó, Manel 80, 103
 Pílan, Bernat de 114, 115, 157
 Pimentel i Herrera de Velasco, Antoni Bernadí Alons 220
 Pineda, Andreu Martí 134
 Pinós, Marc 177
 Piquer, Antoni 185
 Pla, Pere 102
 Plana, Joan de la 117

Pons, Cristòfol 220
 Pons, Jaume 80
 Pont, Nicolau Benet del 118
 Porcar 194
 Pròxita, Joan de 96, 108
 Pròxita, Mateu 96
 Puig, Andreu 172

Q
 Queralt, Guillem 102

R
 Ramírez Dolç, Beneta 179
 Ramos, Pere 162, 164
 Rebolledo, Francesc 108
 Ribelles, Acaci de 182
 Ribelles, Jeroni 175
 Ribera, Joan de 219
 Ribera, Perafà 219
 Ribes, Pau de 114, 122
 Roca, Nofre 103
 Roca, Pere 179
 Rodríguez, Francesc 120
 Rodríguez, Joan 216
 Rodríguez de Coronado, Basc 217
 Rodríguez Girón, Gonçal 216
 Roger, Jaume 101
 Roig, Miquel Jeroni 79, 162
 Roig, Tomàs 167, 178, 193
 Romero, Cristòfol 84
 Roqua, Perot 178
 Ros, Jaume 87, 205
 Ros, Mateu 205
 Ros, Nofre 102
 Ros, Pere 90, 102, 106, 122
 Rosell, Gaspar 83
 Rull, Joan 74
 Rúvio, Beatriu 117, 127, 137
 Rúvio, Gaspar 117, 127, 137, 159
 Rúvio, Pere 127

S
 Sabater, Berenguer 103
 Sabugarda, Francesc Joan 162
 Sabugarda, Isabel Joan 153-156, 159, 161, 162, 164, 168, 175, 180, 211
 Sabugarda, Joan 154
 Sabugarda Beneito, Anna 154
 Sabugarda Menaguerra, Jerònima 154
 Saera, Miquel Ramon 182

Salamanca, Joan de 110
 Salasar, Pere 118
 Salat, Cristòfol 203
 Salat, Joan Baptista Tiburci 203
 Salto, Nicolau 102
 Salvador, Jaume 83, 162
 Sanç, Joan 169
 Sánchez de Salamanca, Joan 218
 Sanchis, Joan 80, 102
 Sanchis, Martí 131
 Sanchis, Miquel 77, 95, 102, 121, 125, 135, 140, 174
 Sancho, Joan 172
 Sanoguera, Pere 173
 Sans, Pere Lluís 185
 Sans de Llunbier, Pere 189
 Santa Cruz, Jeroni 195
 Santa Cruz, Pere 116, 133
 Santo Pelayo, Arnau 159
 Sarmiento i Aragó, Anna 207, 209
 Sart, Nicolau 126, 143
 Savallos, Jaume 92
 Segrià, Joan 200
 Segura, Domènec 102
 Sentafé, Miquel 102
 Sentana, Pere 102
 Sentoll, Melcior 174, 178
 Sentpere, Gaspar 178, 179
 Sentpere, Pere 179
 Serra, Ramon 170
 Servató, Joan 139
 Servató, Lluís 88
 Sevilla, Joan de 193
 Simó, Bernat 206
 Sirera, Nicolau Benet 179
 Sisó, Joan 87, 89
 Soler, Ramon 102
 Sòria, Francesc Honorat 156-160, 162, 172, 175, 180, 202
 Sòria, Jerònima 155
 Sòria, Joana Àngela 153, 174, 178, 180
 Sòria, Pere Jeroni 211
 Sòria, Simó 105, 107-109, 113, 120-122, 127, 133, 136, 138, 139, 142, 145, 154, 158, 174
 Soriano, Bernat 194
 Soriano, Jeroni 101
 Soriano, Nofre 81
 Sorolla, Guillem 79
 Suárez de Figueroa, Gomes 217
 Suárez de Figueroa, Llorenç 217

T

Tàrrega, Joan 74, 102, 105
Tençà, Gabriel 113
Tençà, Pere 113, 132
Tolosa, Baltasar 80
Torre, Cristòfol de la 112
Torre, Miquel de la 112
Torres, Baltasar 165
Torres, Beatriu 136
Torres de Màrgens, Baltasar 177
Tous, Ausiàs de 122
Trevinyo, Dídac 76
Trilles, Francesc Joan 183, 187
Trilles, Miquel 171
Trilles, Vicent 136, 144, 173
Tristany, Joan 163
Truchsess von Waldburg, Otto 215

U

Urgellés, Esteve 84, 91

V

Valentí, Andreu 80
Valentí, Pere 204
Valero, Vicent 114
Vallés, Jaume 79, 156, 158
Vallterra Berenguer i Planes, Joan de 181
Velart, Miquel 143

Vera, Lluís 137, 141, 164
Verdancha, Baltasar 107, 109
Vich i Ferrer, Lluís 106, 179
Vich i Vallterra, Guillem Ramon 113
Vich i Vallterra, Miquel Jeroni 85, 108, 113,
181
Vich i Vilanova, Àngela de 126
Vidal, Honorat 188
Vilaclosa, Benet 173
Vilallongo, Joan 108
Vilanova, Jeroni 170
Vilanova, Miquel de 89
Vilanova, Pere de 93
Vilarragut, Alons 200
Vilarrasa, Cosme 104
Vilarrasa, Joan Llorenç de 167, 177, 181,
187, 189, 194, 195, 199, 205, 211
Villes, Pere 79, 103
Visiedo, Lluís 154
Vives, Joan 125

X

Ximenes, Francesc 76
Ximenes, Sanç 177

Y

Ybarra, Joan 80
Ysern, Sebastià 79
Yvorra, Jeroni 172, 182, 202

Índex toponímic

A

Àfrica 153, 198
Aielo de Malferit 117
Aiòder 138
Aiora 92, 176
Alacant 109
Alaquàs 193
Albaida 97
Albarrasí 145, 171
Alberic 90, 206
Alcalà d'Henares 182
Alcàsser 90
Alcaudete 183
Alcoi 166
Alcosser 206
Alcúdia, l' 182
Alcúdia de Veo 118
Aldaia 177, 193
Alemanya 215
Alexandria 215
Alfàfar 85, 120, 121, 141, 142
Alfàndech 144, 181
Alfara 179
Alger 123, 181, 195
Almansa 74
Almenara 87, 116, 165
Alzira 86, 94, 97, 98, 135, 185, 198
Andalusia 119
Anglaterra 99
Aragó 73, 153, 217
Augsburg 215
Àustria 139

B

Barcelona 71, 130, 137, 146, 150, 165, 185,
194, 203
Benaguasil 115
Benetússer 120, 121, 141, 173, 177
Beniferri 89
Benimaclet 84
Benissanó 187
Biscaia 74, 99
Bohèmia 219
Bolonya 140
Burjassot 98

C

Canals 97, 98
Cardona 208
Cartagena 152
Castalla 196
Castella 73, 109, 110, 152, 158, 191, 194,
208
Castellnou 179
Castelló de la Plana 199
Catalunya 158, 197
Catarroja 85, 92, 98
Ciudad Rodrigo 215
Corbera 86
Còrdova 120
Cotes 164
Cullera 197, 198

D

Dénia 89, 91, 92

* Índex elaborat per Emilio Callado Estela (CEU-UCH).

- E*
Elda 129
Elx 163
Espadà, serra d' 116-119
- F*
Flandes 151, 194, 197, 208
Florència 129
Font de la Reina, la 145
França 110, 111, 165
- G*
Gandia 83, 84, 88, 91, 93, 103, 105, 116, 126, 129, 143, 144, 178, 179, 205
Gènova 72, 111, 130, 137, 158
Goleta, la 151-153
Granada 74, 120, 215
Grècia 214
Guadalupe, monestir de Nostra Senyora de 73
- H*
Hondarribia 106
Hongria 139, 140, 194, 195, 207, 214
- I*
Itàlia 112, 137, 140, 146
- J*
Jerusalem 215
- L*
Laredo 99
Lleó 218
Lliria 187
Llombai 188
- M*
Madrid 128, 182
Madrigalexos 73
Mallorca 197
Manises 181, 193, 209
Marroc 191
Massamagrell 118
Massanassa 122
Medina del Campo 171
Mislata 173
Montesa 155, 186
Montsó 130-132, 182
Morvedre 84, 87-90, 102, 105, 106, 116
- Mosquerola 153
Múrcia 191
Museros 120
- N*
Nàpols 111, 146, 151, 199, 218
Nisa 165
Nules 165
- O*
Oliva 88, 89, 93, 125, 144, 165, 181
Olocau 200
Onda 116, 118, 175
Ontinyent 201
Orà 183
Oriola 190, 191
Osuna 120
- P*
Palamós 146, 158, 165
Parcent 89
Paterna 93, 94
Patriaix 177, 211
Pedralba 205
Perpinyà 118
Picanya 211
Picassent 135, 174, 189, 193, 211
Plasència 139, 140
Pobla de Benaguasil 137
Portugal 208, 209
Puçol 113, 138
- Q*
Quart 173
- R*
Requena 100
Ribagorça 207, 209
Roma 85, 113, 123, 163, 171
Roses 195
Russafa 79, 84, 103, 122, 170, 173, 177, 187
- S*
Salamanca 215
Saragossa 165
Sardenya 151
Sevilla 109
Sicília 151, 189
Silla 94, 155, 186
Sobradíel 92

Sogorb 99, 129, 145, 165, 171, 179, 208
Sòria 124
Sueca 184, 198

T

Tarifa 219
Tarragona 99
Terol 166
Toixa 177
Toledo 73, 169, 212
Torrent 177, 193
Torres Torres 181
Tremissen 183
Tunis 150-154, 198

U

Uclés 218

V

València 72-74, 76, 78, 81, 82, 84, 85, 87,
89, 92, 95, 99, 102, 104, 109, 110, 114,
116-120, 122, 124-126, 128, 139, 141,
144, 145, 146, 153-155, 159, 160, 165-
169, 171, 173, 178, 179, 182, 184, 186-
188, 190, 191, 201, 203, 205, 206, 209,
211, 212, 220
    albufera 94
    almodí 82, 142, 159, 191, 193
    carrer de la Bosseria 181
    carrer de Saragossa 205
    carrer del Trench 119
    carrer dels Canvis 175
    carrer dels Carnissers 170
    carrer dels Cavallers 181
    carrer Gombau 204
    carrer Nou 183
    convent de Jerusalem 104, 198
    convent de la Puritat 220
    convent de la Trinitat 100
    convent de Nostra Senyora de la
    Mercé 181
    convent de Nostra Senyora del Re-
    mei 189, 211
    convent de Predicadors 75, 95, 206
    convent de Sant Agustí 195
    convent de Sant Cristòfol 154, 158
    convent de Sant Francesc 92, 179
    convent de Sant Josep 209
    convent de Sant Julià 173

convent de Santa Caterina de Siena
    205
convent de Santa Maria Magdalena
    172
convent de Santa Tecla 181, 209
convent del Carme 95, 97
convent del Socors 129, 134, 154
    grau 111, 125, 146, 173, 177
    horta 193
hospital general 93, 121, 138, 157,
    177, 185, 187, 192, 193
llotja 114, 143, 156, 158, 189, 196
mercat 157, 166, 179, 183, 208
molí de Na Rovella 198
monestir de la Saïdia 154
monestir de la Trinitat 90
monestir de Sant Miquel dels Reis
    197, 201, 202
moreria 90
palau episcopal 76, 91, 95, 97, 106,
    135
palau real 90, 91, 101, 105, 111, 120,
    129, 176, 180, 181, 199, 201
parròquia de Sant Andreu 79, 80
parròquia de Sant Bertomeu 79, 80
parròquia de Sant Esteve 79, 80, 131
parròquia de Sant Joan del Mercat
    79, 80, 108, 198
parròquia de Sant Llorenç 79, 80,
    181
parròquia de Sant Martí 79, 80, 128,
    132, 154, 181, 191
parròquia de Sant Nicolau 79, 80
parròquia de Sant Salvador 79, 80
parròquia de Sant Tomàs 79, 80, 95
parròquia de Santa Caterina 79, 80,
    126
parròquia de Santa Creu 79, 80
parròquia de Santa Llorenç 80
parròquia de Santa Maria 79, 80
plaça de Calatrava 129
plaça de l'Herba 184
plaça de la Llotja 83
plaça de la Seu 82, 84, 108, 160, 171,
    203
plaça de Misser Gallach 199
plaça de Sant Bertomeu 105, 211
plaça de Santa Catarina Màrtir 205
plaça de Santa Tecla 83

plaça del Mercat 96, 104, 106, 114,
 123, 130, 135, 170, 172, 179,
 182, 195, 210
 plaça dels Caixers 177
 plaça dels Pellissers 83
 platja 91, 92, 133, 146, 189, 209
 pont de la Trinitat 174
 pont del Remei 75
 pont dels Serrans 75
 portal de la Mar 189, 211
 portal de Quart 101, 128, 179, 219
 portal de Sant Vicent 85, 98, 99,
 104, 111, 120, 167, 177, 190, 198
 portal del Real 184
 portal dels Jueus 92, 184
 portal dels Serrans 93, 98, 102, 116,
 168, 180
 portal dels Tints 209
 portal Nou 75, 154, 184
 seu 76, 86, 91, 99, 110, 111, 113,
 115, 119, 120, 128, 129, 137,
 146, 168, 175, 180, 181, 184,
 188, 191, 192, 198, 205, 210
 torre del Micalet 75, 83, 144, 171
 Vall d'Uixó 123
 Valladolid 104, 158, 188, 202, 207, 208,
 218, 219
 Viena 144, 146
 Vila Joiosa, la 166
 Vila-real 165
 Villena 211
 X
 Xàtiva 86, 91, 93, 97, 98, 108, 120, 173,
 190, 196
 Xelva 81, 89
 Xilxes 116, 119, 123
 Xirivella 173, 177

Índex

<i>Estudi introductori</i> , Vicent Josep Escartí	7
La voluntat de deixar memòria escrita	7
El <i>Dietari</i> de Jeroni Sòria i Langlés (finals s. XV - després 1559):	
l'individu i el món	13
El manuscrit i l'edició	23
Criteris d'edició	26
Bibliografia	27

JERONI SÒRIA: *DIETARI* (1503-1559)

Índex	47
[0] Crida e execució de la sentència dada en Barçelona a Johan Canamàs	
Any 1508	72
[1] Morts en la ciutat de València	
[2] Venguda de mi, Jeroni Sòria, de Gènova a València	
Any 1516	73
[3] Levada dels banchs	
[4, 5] Mort del catòlich rey don Ferrando	
[6] Mort de Gonçalo Ferrandis	
Any 1517	74
[7] Desenbarcà l'emperador en Espanya	

[8] La venguda del riu a València	
Any 1517	75
[9] Llam del Micalet del campanar de la Seu de València	
[10] Moça nomenda Quitèria	
[11] Ferrando, flaquer, bujarró, e hun capellà	
Any 1520	77
[12] Moça nomenada Guisabeleta	
[13] Crema de mossén Gomis, cavaller, per bujarró	
[14, 15, 16, 17, 18] Dehenament dels ofiçis	
[19] Racional de València, Joan Caro, sucrer	
[20] Anada dels ofiçis a Chelva	
[21] Cesió feta a Nofre Soriano, contra Joan Estaràs	
Any 1521	82
[22] Levada dels drets de València	
[23] Pere Cantí, penjat per la mort de mestre Moles, barber	
[24] Moça nomenada Çiçília	
[25] Quant se buidà la campana del Micalet de València	
[26] Mort de Mateu, negre	
[27] Mort de Françí, saliner	
[28] Quant partí la gent de València per a Gandia	
[29] Presa del castell de Morvedre	
[30] Capità Caro, e raçional de València; partí a Gandia	
[31] Venguda de don Jeroni Vich, enbaxador del rey nostre senyor, que venia de Roma	
[32] Foch	
[33] [Presa de l'artelleria]	
[34] Combat del Castell de Corbera	
[35] Quant feren governador al marquès de Atsaneta	
[36] Presa del castell de Xàtiva	
[37] Mort dels fadrins de Morvedre e treta de la bandera de València	
[38] Batalla e camp de València en Morvedre	
[39] Batalla de Gandia. Lo camp de València contra lo duch, el virey don Diego de Mendoza e lo comte de Oliva	
[40] Quatre òmens penjà lo marquès; era Quinto, ligador de orts, per ladre	
[41] Mort de Joan Sisó, ostaler del bordell de València e agermanat o amich d'ells, en Morvedre	
[42] Quant anà lo marquès don Rodrigo a Morvedre per la bandera real de València	
[43] Benedichció de la mesquita de la Moreria de València	
[44] Mort de la marquesa de Atzaneta	

- [45] Moneder de reals falços
- [46] Quant desembarcà Viçent Peris en la plaja de València
- [47] [Recepció al Real]
- [48] Entrada de l'infant en València, senyor de Sogorp
- [49] Presa de artelleria del Real
- [50] Bocanegra, capità, esquarterat
- [51] Entrada del jurat de Saragoça
- [52] L'artelleria tragué lo marqués de la teraçana de València; e presa per los agermanats de Catarroja
- [53] L'artelleria portaren a Paterna, al virey
- [54] Hun ome penjaren a l'Hospital General
- [55] Acte de obligació feta a Collar, çitadà

Any 1522

94

- [56] Venguda de Viçent Peris de Algezira, per a València
- [57] Entrada de Vicent Peris en València
- [58] Mort del dit Vicent Peris, velluter, capità que's feya de la Germania
- [59] Nou hòmens e una dona penjats
- [60] Mort de don Joan de Pròxita, degolat
- [61] Correu que portà lo cap de Agulló de Xàtiva a València
- [62] Esquarteraren a Joan Alfonso e Bertomeu Andari, velluter, e altres de la Germania
- [63] Mort de l'Encubert
- [64] Mort de Vilacorta, alguazir real
- [65] Nova de Laredo de la partida de l'emperador per a Espanya
- [66] [Correu del papa Adrià]
- [67] Bandera al portal de Sent Viçent
- [68] Mort de l'infant
- [69] Soriano, esquarterat

Any 1523

100

- [70] Martí, lo torner, esquarterat
- [71] Mort del marqués de Atzaneta
- [72] Entrada de la reyna Germana a jurar per vireyna de València
- [73] Mostra de totes les botigues de draps e sedes
- [74] Presa de diverses persones en València per la Germania
- [75] Àpoca de Macip
- [76] Presos per la reyna Germana, per la Germania
- [77] Morts de peste en València

Any 1524

103

- [78] Bandeich dels fugits per la Germania
- [79] Mort de don Loís de Cabanyelles, governador de València
- [80] Entrada de l'echselent duch de Sogorp en València
- [81] Joch de canyes

- [82] Portaren a Joan Caro, raçional, pres de la cort
- [83] Joan Alfonço, perayre, e 3 altres esquarteraren
  - [84] Mestre Pere, carabaçer e carder, e dos altres esquarteraren
  - [85] Obligació feta per mon pare, Simó de Sori, a mosén Miquel Falcó
  - [86] Presa de Fuenterabia
  - [87] Pere Ros, esquarterat, capità del camp de Morvedre
  - [88] Tres notaris esquarteraren, que fon Gisbert, Lavata e Manyiques
  - [89] Testimoni de suficiència
  - [90] Mosén Antoni dels Diabls, capellà, a la escala
  - [91] Acte de comanda per los diputats del General de València
  - [92] Joan Caro, sucrer, e racional per la Germania, sentençiat
  - [93] Acte de guardar de dan
  - [94] Desagraduaren hun capellà portugués per la Germania
  - [95] Acte de obligació feta per mon pare
  - [96] Justes reals en lo carrer de Sent Visent
  - [97] Definició feta a mon pare
  - [98] Acte de guardar de dan a Loís Beltran, mercader
  - [99] Acte de compra de hun sensal sobre la ciutat de Alacant de 74 lliures, 15 sous, 10, comprat de moseén Pere Martines e Nicolau Martines de Vera, germans, de la çiutat de Alacant

Any 1525

110

- [100] Nova de la presa del rey de França
- [101] Acte de regonexensa feta per Joan Crespo a Geroni Sòria
- [102] Enquisidors per als moros de València
- [103] Entrada del rey de França en València, per mar
- [104] Mort del marqués de Brandambuch, almany, marit de la reyna Germana, en València
- [105] Mort de miçer Açió, joriste
- [106] Mort del cardenal Vich
- [107] Escanselació e quitament de hun sensal a Visent Borell
- [108] Àpoca de Pere Tença fermà a Simó de Sòria
- [109] Fermança feta per Baptiste Esteve, de Puçol, a Geroni Sòria
- [110] Àpoca fermà mon pare, Simó de Sori, a n'Andreu de Medina, menor de dies

Any 1526

114

- [111] Obligació de Simó e Jeroni Sòria a Visent Borell
- [112] Acte de loguer de casa
- [113] Sotascrita
- [114] Sesió feta per mestre Antoni Alòs, àlias de les Olles, e sa muller, a na Ysabet Goçalbo e de Sori, muller mia
- [115] Crida contra los moros de Benaguazir
- [116] Mostra dels ofiçis

- [117] Tragueren l'estandart real a la finestra de la sala de València per a Benaguazir
- [118] Presa de Benaguazir
- [119] Tragueren la bandera del Rat Penat a la finestra de la sala per a Espadà
- [120] Època que fermà Santa Crus
- [121] Albarà
- [122] Presa del Corpus del loch de Chinchés, prop Almenara, per los moros de la muntanya d'Espadà
- [123] Bandera de València al portal dels Serrans
- [124] Partida del Governador per a enbaxada a Espadà
- [125] Taula de moneda
- [126] Crida contra la dita taula
- [127] Acte de difinició que fa Geroni Sòria a Joan de la Plana
- [128] Acte de caplleuta feta per la presona de Gaspar Rúvio, perayre
- [129] Bandera de València partí a la muntanya d'Espadà
- [130] Presa de Ahim e l'Alcudia de Veo
- [131] Crida a foch e a sanch
- [132] Època de l'empedrador, de la entrada
- [133] Tancada de les corts de València
- [134] Presa de dita serra d'Espadà
- [135] Tornada la bandera a València
- [136] Foch del Trench
- [137] Profesó de Corpus Crist
- [138] Memòria de bons cavalls de Andalusia, terra de Castella
- [139] Entrada del duch de Calàbria ab la reyna Germana, sa muller, en València, per virey ell y ella
- [140] Època fermà mossén Rodrigues a Geroni Sòria
- [141] Carregament de censal dels Monfors de VII mília sous e III mília de altra
- [142] Carregament de censal de 70 lliures, sous, pres de Gerònima Stanyola, beata
- [143] Època que fermà mestre Gaspar Jordà, obrer de vila, a Geroni Sòria

Any 1527

121

- [144] Acte de guardar de dan
- [145] Acte de lloguer
- [146] Quitament de sensal fet a Pere Ros, flaquer, lo qual quità Geroni Sòria
- [147] Cessió fa l'artiaca Borja
- [148] Nova del part de la emperatrís
- [149] Presa de Chilches per los moros de Alger
- [150] Mort de Borbó en Roma e presa de Roma per l'emperador

- [151] Letra de ofertes e socors fet al spectable compte de Oliva per mí,
Geroni Sori
- [152] Pau e treva ab Joan Moragrega e altres e Geroni Sòria
- [153] Galera de València se'n portà don Álvaro de Basan, capità
- [154] Època
- [155] A 4 de agost, letra al compte de Oliva, don Serafi de Sentelles
- [156] Penjaren hun home que matà a sa muller
- [157] Sesió feta a Pere Estrader
- [158] Època
- [159] Fermança feta per Jeroni Sòria a Jaume Daroca
- [160] Fermança feta a Pere Gelós, sastre
- [161] Salari de advocat a miçer Paredes
- [162] Afermament de moça a mon pare
- [163] Sentència dada per lo magnífich mustaçaf de València entre
Geroni Sòria, mercader, e na Margalida Moragrega, viuda,
dels tarongés de la sua paret e de la tanca del terrat

Any 1528

127

- [164] Obligació de Gaspar Rúvio, perayre, e sa mare
- [165] Entrada de l'emperador don Carlos e rey nostre en València
- [166] Crema de conversos
- [167] Joch de canyes
- [168] Corpus, ço és, la profesó acostumada
- [169] Jurament de l'emperador en la Seu
- [170] Justes reals en lo Mercat
- [171] Partida de sa magestat per a Barçelona y de allí per a Gènova
- [172] Presa de mestre Joan Gomis, sermonador
- [173] Presa de frare Martí Sanchis, de Sent Agostí, per luterà
- [174] Partida de la reyna Germana per a Monsó a tenir corts
- [175] Època de la sisa del tall del drap e sedes
- [176] Presa de miçer Lloris, joriste, asesor de governador,
per la enquisició
- [177] Fogaça
- [178] Època
- [179] Definiçió que fan a mi, Ysabet Gosalbo, ma muller, y Magdalena
Gosalbo e de Maçip
- [180] Època
- [181] Època
- [182] Moça de mon pare

Any 1529

133

- [183] Nau se cremà en la plaja de València
- [184] Trellat de huna letra de desafiú tramesa a mi Hieroni Sòria
sta nit, dimarts, vespra de sent Sebastià, que contam denou
de janer, DXXVIII^o

- [185] Resposta de la damunt dita letra de desafiú
 [186] Compra de la alqueria al camí de Picasent
 [187] Atenallat l'Encubert segon
 [188] Àpoca de la beata Estanyola
 [189] Esquarteraren tres hòmens comovedors nous de la Germania
 [190] Obligació feta per na Margalida Langlés e de Sòria a Viçent Borell
 [191] Obligació feta per Simó de Sòria e altres a Baltazar Miquel, ciutadà
 [192] Obligació fa Pere Magaluf e Jeroni Sòria a na Betriu Torres
 [193] Àpoca que fermà Bernat Lluís Maçip a Geroni Sòria
 [194] Carregament de violari de Viçent Trilles, notari, 20 ducats
 [195] Obligació de Rúvio, perayre
 [196] Nova de la enbarrada de l'emperador en Barcelona per a Ytàlia
 [197] Tachació per lo pare de òrfens de Catalina, moça de la Pobla. Moça
 [198] Carregament de violari de 70 ducats, pres de Gerònima Àngela Almenara
 [199] Regonexença de Françés Bonet, de Puçol, a ma mare
 [200] Obligació fa Pere Magaluf, notari de València, e altres, a Gostí Parent
 [201] Carregament de violari de 80 ducats
 [202] Rota del Gran Turch
 [203] Àpoca de la beata Estanyola fa a Geroni Sòria
 [204] Moça afermada per lo pare de òrfens a Geroni Sòria
- Any 1530** 141
- [205] Definició entre mi e na Maçipa, ma cunyada
 [206] Escanselació de sesió feta per Seguer
 [207] Àpoca fa Gaspar Molins, lençer, a Geroni Sòria
 [208] Àpoca ferma Loís Durbà, de Alfafar
 [209] Morts de peste
- Any 1531** 142
- [210] Obligació feta a Joan Daguí, formenter
 [211] Obligació feta a Anton Delós, mercader
 [212] Restituició a mi feta
 [213] Àpoca fermà Sabastià Boroy, sastre
 [214] Àpoca fermà mossén Albert, ciutadà
 [215] Mort de Çetina, cavaller
 [216] [E de la paga de noembre]
 [217] Àpoca que fermà mestre Nicolau, sabater, a Geroni Sòria
 [218] Sesió feta a Bernat Maçip per Geroni Sòria
 [219] Crema de conversos e treta de mossén Gomis, sermonador
- Any 1532** 144
- [220] Pau e treua feta entre Anton Delós e Geroni Sòria
 [221] 16 fustes de moros foren en la vall de Alfàndech

- [222] Trencada del Micalet
- [223] Acte de obligació fa Luís Avenar, notari de València, a Geroni Sòria
- [224] Època que fermà Guillem Pelliser, flaquer, a Simó de Sòria
- Any 1533** 145
- [225] Acte de arrendament del bisbe de Sogorp y Albarasí fet a Geroni Sòria
- [226] Època fermà mossén Martí Asensi, prevere, a Geroni Sòria
- [227] Desenbarcà l'emperador en Palamós, venint de Itàlia
- Any 1534** 146
- [228] Venguda de les galiases veneçianes a València
- [229] Venguda de dos infants a València, germanes del duch de Calàbria, virey de València
- [230] De donacions
- [231] Memòria de difinicions de pobil a curador o altra persona
- [232] Memòria de donacions fetes a estranyes persones
- [233] De altra manera de donació feta a enamorat o enamorada
- [234] Testaments noncupatius que's fan sense notari
- [235] Taula de tachació de les soldades dels moços e de les moços de soldada, feta per los jurats de la present ciutat de València, donada al pare de òrfens
- Any 1535** 150
- [236] Embarcada de l'emperador en Barçelona per a Tunis
- [237] Presa de la Goleta
- [238] Presa de Tunis
- [239] Concòrdia
- [240] [Cartes nubcials fetes entre Pere Munterde, mercader, vehí de Mosquerola, regne de Aragó, ab Joana Àngela Sòria, filla de mi, Geroni Sòria]
- [241] Cartes nubsials entre mi, Geroni Sori, y ma muller, Ysabet Joan Saburgada
- [242] Època de mossén Pere Barberà, procurador de les monges de Sent Christòfol
- Any 1536** 154
- [243] Època de dos esclaves de Tunis
- [244] Difinició que fa Macip a mi
- [245] Caregament de sensal de 100 lliures, sous de don Françés Llançol, comanador de Munteza e claver de Silla
- [246] Violari de 60 ducats, pres de Esperança March, donzella
- [247] Època de na Masquefa
- [248] Violari de 50 ducats, pres de Esperança March, donzella, ab cert pacte

- [249] Violari de 66 ducats, 2/3 de ducat, qu'és de Esperança March, donzella
- [250] Venda de sensal de València, de XV mília sous, de la erència de na Ysabet Gosalbo, ma muller, a dona Joana Pallàs
- [251] Carregament de sensal de 105 lliures, pres de dona Joana Pallàs, donzella
- [252] Quitament del sensal de Bernat de Pilan, lo qual responia mestre Antoni de les Olles, àlias Alòs, selurgià
- [253] Caregament de sensal de VII mília sous, de Viçent Borell, çitadà
- [254] Venguda de l'emperador e rey nostre de la çitutat de Gènova a Palamós, terra de Catalunya
- [255] Caregament de violari pres a Grabiell Argent, mercader
- [256] Reduchsió del sensal de Sent Christòfol
- [257] Àpoca que fermà Miquel Aliaga, notari, a Ysabet Joan Saburgada
- [258] Àpoca que fermà Geroni Sòria a Gaspar Gil
- [259] Carregament de violari pres d'Antoni Gomes
- [260] Compra de [...] truges comprades de Arnau, carnicer

Any 1537

159

- [261] Acte d'obligació fet a Francisco de Madrit, formenter
- [262] Crema de convesos y restitució de Solanes
- [263] Caregament de sensal de 100 lliures, pres de Geroni Granuellés, çitadà
- [264] Venda de hun catiuet blanch de Tunís, feta a miçer Paredes
- [265] Memòria de empires a València com s'an de fer per lo çevil
- [266] Memòria de empara com sa de fer al General, ço és, als diputats
- [267] Àpoca de Miquel Beneyto, notari, que fermà a Geroni Sòria
- [268] Àpoca de Françés Pastor, mercader, que fermà a Geroni Sòria
- [269] Forma de com se a de fer suplicació als enquisidors
- [270] Pagament fet per lo magnífich en Hieroni Sòria a la magnífica Ysabet Johan Çaburgada, sa muller

Any 1538

162

- [271] Acte de obligació que fa Miquel Geroni Roig, çitadà, a Geroni Sòria
- [272] Obligació eo compra feta en la cort de 300 sous de 18, 18, 0, a Joan Tristany
- [273] Breu de corona, ço és, revalidació
- [274] Sesió que fas yo, Geroni Sòria, a Jacobo Bover
- [275] Procura fa Ysabet Joan Saburgada a Jacobo Bover
- [276] Àpoca de Joan Monfort que fa a Geroni Sòria
- [277] Moça. A nom Magdaleneta
- [278] Enbarcada de l'emperador per a Nisa
- [279] Mataren dos alguasirs de la Santa Inquisició
- [280] Martí Joan Alsamora, notari de València

- [281] Venda de violari de 16 ducats que respon Nofre Blasco, carniçer, fet a Geroni Sòria per Ramon Casanova
- [282] Eixida per a Vila Joyosa
- [283] La profesó general en memòria de la conquesta de València
- [284] Procura fa ma muller, Ysabet Joan Saburgada, a Geroni Sòria

Any 1539

168

- [285] Entrada de l'arquebisbe de València, don Jordi de Àustria
- [286] Sesió feta a miçer Galçerà Adret, doctor
- [287] Àpoca que fermí yo a Pere Munterde, mon gendre
- [288] Cripsi del sol
- [289] Mort de la emperatrís
- [290] Jurats de València en la mort de la emperatrís
- [291] Violari pres d'Anton Gomes y ara lo té na Ysabet March e de Guimerà, de 42 ducats, 16 sous, 4, ab consignació sobre mossén Francés Pérez, prevere
- [292] Garrot de Geroni Vilanova, fill de micer Vilanova, juriste, donat per la Real Audiència
- [293] Treta de Gaspar Borell, çitadà, y altres, per los reverents inquisidors
- [294] Lo Micalet de la Seu de València se buydà
- [295] Pau e treua entre Geroni Sòria e Geroni Yvorra
- [296] Acte d'obligació de 15 lliures a mestre Far, feta per Geroni Sòria e altres
- [297] [Àpoca] de Puig, obrer de vila, de la obra de la alqueria
- [298] Lo portal de Magdalenes
- [299] Çesió feta a micer Nofre Matalí, doctor en cascún dret, contra Pere Magaluf
- [300] Compra de mula de Urgellés, guadamasiner

Any 1540

173

- [301] Pedra en València
- [302] Venda de hun violari de 16 ducats fa Geroni Sòria a Ramon Casanova, correu
- [303] Venguda del riu de València
- [304] Mort de Làzaro Múrçio
- [305] Acte de renunciació feta per Simó de Sòria a Pere Martí
- [306] Compromés entre mi e ma filla
- [307] Acte de lloguer de la botiga a Pere Bonilla
- [308] Cesió de ma muller contra don Alonso Peixó e altres

Any 1541

175

- [309] Garrot a Penya, de la vila de Onda
- [310] Entrada de la marquesa, muller del duch de Calàbria
- [311] Serdà, flaquer. Soldevila, fuster

- [312] Apedregà en València
 [313] Àpoca fermà Sancho Ximenes, dido
 [314] Cabbreu de les cases que tinc que fan çens a l'Espital General de València
 [315] XXXI home asotats per lladres, lo governador
 [316] Concòrdia eo transachsíó feta ab Bernat Maçip, de 24 mília sous
 [317] Pes de la palla
- Any 1542** 178
- [318] Defeniçió feta entre mi e Jaume Garçia
 [319] Llevada del pes de la palla, y'l feren al Mercat
 [320] Esquarteraren a Viçent Ferrer
 [321] Cremaren a na Dolça, muller del dit Joan Dolç
 [322] Llam del Real
 [323] Çessió fa Martí Gonçales a Yzabet Joan Saburgada
 [324] Cessió fa Hieroni Sòria a Martí Gonçales, scrivent
 [325] Fur dels erbages dels lochs de senyoriu
 [326] Entrada de l'emperador a València
 [327] Entrada del duch de Gandia
 [328] Entrada del compte d'Oliva
 [329] Joch de la garlandeta
 [330] Torneus
 [331] Partida de l'emperador
 [332] Corts en la vila de Monçó
- Any 1543** 182
- [333] Neu en València
 [334] Çessió feta a Françés Trilles, notari
 [335] Crema de set cases al Mercat
 [336] Presa de Tremisent
 [337] Mort de Cuevas
 [338] Crida de certs capitans per la venguda del Turch
- Any 1544** 184
- [339] Feren coronas en València
 [340] Convocasió de parlament en Alsira
 [341] Pedro Aleman penjat a l'Espital General
 [342] Acte de lloguer de la botiga de la Lonja, fet a Françés Alazir, sastre
 [343] Electió de mestre de Munteza
- Any 1545** 187
- [344] Foch de l'Espital General de València
 [345] Françés Joan Trilles, notari, furtà a la filla de Joan Perelló, botiguer de draps
 [346] Mort de Trilles
 [347] Part de la muller del príncep don Felip

- [348] Mort de la prinçessa
 [349] Intima extrajudicial feta per Geroni Sòria a Geroni Neus
- Any 1546** 189
- [350] Escapsat Pere Sans de Llumbier
 [351] Venguda de riu a València
- Any 1547** 189
- [352] Partida de mosén Çifre per a Çiçília, per forments
 [353] Arrendament de la alqueria fet a don Gaspar Artés
 [354] Posada en lo castell de Xàtiva a don Diego Lladró e a don Francés Joan Martí
 [355] Fugits del castell de Xàtiva
 [356] Posada de la primera pedra en lo cap de l'altar de Sent Martí
 [357] Llagosta
 [358] Memòria de fer escandal de forment, de brut a net, en lo almodí de València
 [359] Àpoca que fermà mossén Pere Martines, prevere, procurador del Spital General, a Geroni Sòria
- Any 1548** 193
- [360] Mort de Gomis
 [361] Llagosta en València
 [362] Joyes a l'Espital General de València
 [363] Desembarcada del príncep Maximià en Barcelona
 [364] Cessió feta per Geroni Sòria a Grabièl Argent, çitadà
 [365] Sentència dada contra miçer Soriano, juriste
 [366] Nova de la embarcada del nostre príncep don Felip per a Flandes
 [367] Penjaren a [...] perque entrà a furtar les joyes de la Verge Maria de Gràcia
- Any 1549** 195
- [368] Treues del gran Turch ab lo emperador don Carlos
 [369] Mort de [...] Thomàs per si mateix, estant pres en la torre de la sala de València
 [370] Lloguer de la casa de la Llonja
 [371] Presa dels cavallers de València, enculpant-los en la fugida de Gonbau, sota-alcayt del castell de Xàtiva, y de don Diego Lladró y de don Francés Johan Martí, comanador de Santiago de la Spasa
- Any 1550** 197
- [372] Mort de dona [...], germana del duch de Calàbria
 [373] Lloguer de casa a Berthomeu Lull, mercader
 [374] Presa de la vila de Cullera

- [375] Presa de la ciutat de Monestir, prop de Tunis
- [376] Mort de don Geroni Cabanyelles, governador de València
- [377] Presa de miçer Françés Benavent, doctor y de la Real Audiència
- [378] Pegaren a don Diego Lladró, governador de Castelló de la Plana
- [379] Mort del duch de Calàbria, don Ferrando de Aragó, virey e capità general de la present çiutat e regne de València
- [380] Fugida de Jeroni Deçís, secretari de l'il·lustre duch de Calàbria
- Any 1551** 202
- [381] Çessió feta a Yvorra per mi, Geroni Sòria
- [382] Çessió feta per Yvorra a mi, Geroni Sòria
- [383] Obligació feta per Yvorra a mestre Viçent Far
- [384] Foch de la cort del governador de València
- [385] [Bous]
- [386] Presa de fransesos en Barçelona
- [387] Crida de guerra contra fransesos
- [388] Mort de Christòfol Salat
- [389] Lloguer fet a mestre Bernat Aduart, velluter, de la casa de la escaleta per mi, Geroni Sòria
- [390] Forma de com s'an de signar los mercaders davall los actes de notaris per a trametre defora lo regne de València dits actes
- [391] Sentència dada per lo mustaçaf entre Jeroni Sòria e Joan Albert, llaurador de València
- Any 1552** 205
- [392] Mosén Jaume Ros, negre, cantà misa
- [393] Bastonades a don Gaspar Centelles per lo duch de Gandia
- Any 1554** 206
- [394] A 24 de dehembre, provisió feta per Bernat Simó, justíçia en lo çivil de València
- [395] Mort de la excel·lentíssima duquesa de Calàbria, dona Mensia de Mendossa
- Any 1555** 206
- [396] Mort de la reyna dona Joana, viuda, muller del rey Felip, quòndam, e mare de l'emperador don Carlos
- [397] Mort del reverent frare Joan Micó
- Any 1556** 208
- [398] Nova que lo emperador havia fet en Flandes quatre de la Casa del Tuzó
- [399] Nova de la renunçiaçió de l'estat d'Espanya feta per lo emperador al príncep don Felip, estant en Frandes
- [400] Mort de la muller de Lloret, flaquer

[401]	Presa de nau per moros, en la plaja de València	
[402]	Mudada de les monjes de Sent Josep, del portal dels Tints Majors, a Senta Tecla	
[403]	Presa de barques de peixcadors per moros, a l'aigüa de Bonanat	
[404]	Desenbarcada de la magestad de l'emperador don Carlos	
[405]	Entrada de l'arquebisbe de València en València	
Any 1557		210
[406]	Casa de Joan de Morales, al portal de la Mar	
[407]	Mort de Françes Gras, çiuatadà, habitant en Picanya	
[408]	Llevada de mà drete a [...]	
[409]	Morts en la çiuat de València de peste	
Any 1558		211
[410]	Pau e treua entre Jeroni Sòria [e Pere d'Antinyach]	
Any 1558		212
[411]	Mort de l'emperador don Carlos	
Any 1559		212
[412]	Pau e treua de mi, Jeroni Sòria, e Pere Cherta, çiuatadà, de part altra	
Apèndixs		213
	I. Lo que se supo del Consilio de Trento	
	II. Memorial de los maestros que ha avido en la horden de la cavellería de Sanctiago, que fue fundada en el anyo de mil e ciento LXV anyos	
	III. [Notícies dels anys 1569 i 1577]	
<i>Índex onomàstic</i>		221
<i>Índex toponímic</i>		229

*P*ublicat

en maig de 2024

per la Universitat de València

i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

*f*onts històriques valencianeS
90.

VNIVERSITAT VALÈNCIA